

אוסף

גליון 298 | פרשת פקודי תשפ"ד

אוסף גליונות מבית צוף הוצאה לאור

אברהם אברהם

יריעה לדמותו של חד מן קמאי מגדולי מפרשי התורה ומשוררי הקודש

החכם רבי אברהם **אבן עזרא** זצלה"ה
נלב"ע אדר ד'תתקכ"ז

הנחת חלה עטופה בניילון על סיד
שעל האש
בירור הלכה

מרוך המיתה של משה רבנו
יוצאת הלידה החדשה
הגאון הגדול רבי משה שפירא - חשבתי דרכי

מה ההבדל בין "מרבים כשמחה"
ל"זמן שמחותנו"?
הרה"ג מרדכי נויגרשל

ביקורי משפחת אשת כהן היולדת
בבית החולים
משמרת כהנים

קריאת שמע בזמנה לפני התפילה
ברומו של עולם

הטייס ניגש לגרנ"פ שיינברג, והתחנן אליו שיסלח לו על כך שהחציף פנים ודחה את בקשתו, משום שהוא יודע שבשלו כל הסער הגדול הזה! השיב לו רבי חיים פנחס שהוא מוכן לסלוח לו בתנאי אחד...

הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח דישיבת קמניץ, בשיחה מיוחדת על אנשי מעלה דרשו

יעלית הן
אבני הן
מענה יחזקאל
הרב יחזקאל הרשמן
לקראת
שנת
מלכתא

מחשבה קצרה על הדף
הרב יחזקאל הרשמן
לדעת
שיעור חוכמה
על ששת השבועות
נחלה
אלהו

פנוני הלכה
ברומו של עולם
בירור
הלכה
תוספת
שבת

עשרת המועדים
עומק הפשט

החנה ר' מרדכי נויגרשל שליט"א
אוסף הדרכות והנהגות
מהשבות טובות
{ או נדברו }
שיעור
בינה

ועד ליל שבת
מאמרי חסד לאברהם
עניני
חנור
לנער

מומגר
גוש ירחים
ודבר
משנת רמ"ה
חשבתי דרכי
נספחות אור י"ג משנת הרי"ג שפירא זצוק"ל

עיניך תהזינה מישרים

כתובת המייל לשליחת תמונות - osef900@gmail.com

השבוע במחיצתו של רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדר שליט"א

הרב הראשי הגר"ד לאו שליט"א בהתייעצות

הגאון רבי איסר ליזרוק שליט"א
ראש ישיבת תורת משה

הגאון הגדול רבי אריה לוי שליט"א בהתייעצות כמעונו

כינוס ראשי הישיבות למען עתידה הרוחני של בית שמש

ועידת 'האזינו' למשגיחים בישיבות הגדולות כראשות גדו"י שליט"א

מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א

הגאון הגדול רבי יהושע
אייכנשטיין שליט"א

המשך
בסוף
החוברת

הקהל במעמד

השבוע במחיצתו של מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

ככינוס חצי חיובל לישיבת רש"י, מימין רבינו - הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין,
משמאלו מרן המשגיח רבי דן סגל, מרן רה"י הגר"ד לנדר, הגר"ח מילצקי ראש ישיבת רש"י

כמשא המרכזי במעמד סיום הש"ס
בישיבת 'מאור יצחק' חמד

הגר"ש ביתאן שליט"א והגר"י שרבני שליט"א בהתייעצות
אודות העיר בית שמש

יו"ר ועד הישיבות הרב חיים אהרן קאופמן
בהתייעצות בענין חוק הגיוס

שלוחי-דרבנן מטעם 'דגל התורה'
בהתייעצות בענין חוק הגיוס

תזכון הענינים

אוסף הדעת

- 5 מומגד גרש ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרוך רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 7 זדבר דבר
מרוך ראש הישיבה
הגאון רבי דב לנדז שליט"א
- 9 משנת דמ"ה
מרוך ראש הישיבה
הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א
- 11 חשבת דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 13 זעד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 15 מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א
- 17 עניני גל
מאמרי עין לא אתה
- 21 חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
- 23 אמונה בין בתרי הפרשה
תובנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- 25 אוסף הדרכות והנהגות
שקבלו כמה מתלמידי
מרוך ראש הישיבה זצוק"ל
- 26 מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 27 אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
- 33 מי באר
התחזקות באמונה ובעבודת ד'
- 35 פרפרת לפורים
מאת הגאון רבי מיכאל סודוצקין שליט"א

אוסף ההלכה

- 37 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 39 עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי ספירת העומר
- 41 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 47 פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר
- 55 ברזמו של עולם
גיליון היוצא מבית ועד לחכמים
העוסקים בעניני תפילה
- 59 הלכות טהרת כהנים
הגאון רבי ישראל כהן שליט"א
- 61 בירור הלכה
בירורי הלכה אקטואליים
מתוך הסוגיות והפוסקים
- 65 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
- 67 מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי
- 70 מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

אוסף הפרשה

- 73 שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
- 75 נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 77 יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 79 אבני חן
ביאורים והערות בפרשת השבוע
- 81 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א
- 84 לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"
- 89 אברהם אהבי
יריעה לדמותו של חד מן קמאי,
מגדולי מפרשי התורה, ומשוררי הקודש
החכם רבי אברהם אבן עזרא זצלה"ה
נלב"ע אדר ד'תתקכ"ז

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון
02-5028765

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778

ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין גינזבורג שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

ממגד גרש ירחים

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי יצר
(מדברי מירן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת פקודי תשפ"ד (שנה ה') * גליון 173 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

דבריהם הם זכרונם

'ויקם משה את המשכן... כאשר צוה ה' את משה'

הנגיעה הקטנה מחסרת בקיום 'לשמה'

לכאורה היה צריך לומר כאשר צוה ה' "אותו", שהרי במשה הכתוב מדבר, ומהו שאמר "את משה" כאילו הוא אדם אחר?

וביארנו המפרשים, כי משה רבינו לא הרגיש כלל את עצמו ואת חשיבותו שהוא הגדול שבדור שנצטווה על הקמת המשכן, ועסק במלאכה כאילו יש "משה" אחר שאותו צוה הקב"ה והוא מקיים מה שנצטווה... בלי הרגשת חשיבות עצמית כלל.

ובדומה לזה מצינו בהדלקת המנורה בפרשת בהעלותך (במדבר ח,ג) שכתוב "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה", ופירש רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שנה, וצ"ב וכי כהנים אחרים היו משנים, הרי ודאי שקיימו את המצוה כהלכתה, ומהו השבח המיוחד לאהרן "שלא שנה".

וביארנו המפרשים, שהרי מובא ברש"י לעיל שם שחלשה דעתו של אהרן, שראה שכל הנשיאים הביאו קרבנות בחנוכת המזבח והוא לא הביא עמם, וניחמו הקב"ה ואמר לו שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, כלומר שהדלקת המנורה זה דבר גדול יותר מכל הקרבנות של הנשיאים, ומאחר ששמע כן מפי הקב"ה היה יכול להרגיש חשיבות, שהוא זוכה לדבר גדול כל כך, ובוה נשתבח אהרן "שלא שנה", כלומר שלא הרגיש שום חשיבות, והדליק את הנרות בגלל הציווי, ולא בגלל החשיבות שבזה.

הרי מבואר, שאם היה מרגיש איזה חשיבות וגדולה עצמית, זה כבר "שינוי" מהמצוה, ואינו כאשר צוה ה'!

וכן הכלל בכל מעשי המצוות, מי שחסר לו בשלמות המידות ויש לו נטייה למידות כפי הטבע, חסר בשלמות כל מצוה ומצוה שהוא עושה (כמבואר בשערי קדושה להרח"ו), כי בהכרח מעורב במעשי המצוות איזה נגיעה ופנייה שלא לשמה, ולפעמים זה דבר קטן מאד שהוא בעצמו אינו מרגיש בזה, וכבר אין זה "כאשר צוה ה'".

ובכך נשתבח אהרן שעשה כאשר צוה ה', בלי הרגשת חשיבות כלל, וזה גם מה שנאמר בהקמת המשכן אצל משה רבינו, שעשה "כאשר צוה ה' את משה".

לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל, ע"כ, והענין בזה כנ"ל, משום שחטאם בעגל היה שסמכו על הבנתם ושכלם, ועשו מעצמם דבר אשר לא צוה ה', והתיקון לזה הוא מצות פרה אדומה, שלא מבינים את טעמה, ומקיימים מפני שזהו החוק, בלי טעם ובלי הבנה, רק "כאשר צוה ה'".

ובאור החיים פ' חקת ביאר כי לכך נאמר בפרה "זאת חקת התורה" (שם יט,ב), שלכאורה היה ראוי לומר 'זאת החוקה', או חוקת ה'פרה האדומה', ומהו שאמר חוקת התורה, שמשמע חוקה של כל התורה כולה. וביאר האור החיים: "בדרך רמז ירצה באמרו חוקת התורה שאם יקיימו מצוה זו הגם היתה חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאילו קיימו התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצוות הבורא וזה לך האות", עכ"ד. והיינו שזוהי חוקת כל התורה, שצריכים לקיים את המצוות לא מצד השכל, אלא מפני הציווי והחיוב - "כאשר צוה ה'".

ובזה יש לפרש מה שכתוב במעשה המשכן (לעיל לזא), "ויעש בצלאל את המשכן", ופירש רש"י לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו, והיינו אף שהיו עוד הרבה חכמי לב שהשתתפו בעשיית הארון, אבל זה נקרא על שם בצלאל, מפני שהוא "נתן נפשו על המלאכה". ויש להבין מה הפירוש נתן נפשו, ואיזו מסירות נפש שייכת בעשיית הארון.

ונראה שהענין בזה כנ"ל, שכל כוחות הנפש היו מסורים לעשות את המלאכה "כאשר צוה ה'", בשלמות הכוונה, עם כל הנפשיות והפנימיות שבזה, ובצלאל השתדל ונתן נפשו בזה יותר מאחרים, ולפיכך נקרא על שמו.

וכן מצינו במשה רבינו שכתוב (להלן מ,יח) "ויקם משה את המשכן", ואמרו חז"ל (תנחומא) כי תשא לה ועוד) שמשם נתן נפשו על המשכן ולפיכך נקרא על שמו, והביאור בזה גם כן שהייתה נפשו מסורה לעשות "כאשר ציווה השם" בדרגה גבוהה יותר מכולם, ובצלאל מסר נפשו בפרט על עשיית הארון, ואילו משה רבינו מסר נפשו על המשכן כולו, ולכן נקרא על שמו.

והפירוש בזה, שאם היו עושים את המשכן בלי הרגשת ה"כאשר ציווה השם" כמו שצריך, לא היה משכן! כי המשכן היה צריך לגרום להשראת השכינה, וזה שייך רק אם הוא נעשה כפי שצריך להיעשות, בשלמות הכוונה "כאשר ציווה השם", ובזכות משה רבינו ובצלאל שנתנו נפשם על זה, זכו כלל ישראל למשכן ולארון.

'ויעשו... כאשר צוה ה' את משה'

לעשות רצונך חפצתי

הנה בכל מעשה המשכן כתוב הרבה פעמים כאשר צוה ה' את משה, ונשנה כן בכל פרט ופרט ממעשה המשכן.

וביאר הבית הלוי (בפ' כי תשא), שהרי בצלאל וכל החכמים שעשו את המשכן, היו להם השגות גדולות וידיעות בכל סתרי הבריאה, ובצלאל כתוב (לעיל לה,לא) וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת, ואמרו חז"ל (בברכות נה,א) שיועד היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, וידע את כל סודות הבריאה על פי השתלשלות העולמות כולם.

והמשכן היה גמר תיקון הבריאה, כידוע שהמשכן היה מכוון כנגד כל העולם, ובעשייתו נעשה תיקון גדול בכל העולמות העליונים, ובצלאל והחכמים שהבינו את עומק העניינים הנפעלים בזה, היה שייך שיעשו את המלאכה בהתלהבות גדולה מצד עצם הדבר, ולא "כאשר צוה ה'" - לא בגלל החיוב והמצוה, אלא מצד עצם הענין עצמו הגורם להתלהבות.

לכך הדגיש הכתוב שעשו הכל כאשר צוה ה', לא בגלל התלהבות אחרת, אלא מפני שכך צוה ה', ואף שידעו את העניינים הגדולים שזה פועל בעולמות העליונים, עשו מחמת הציווי והחיוב "כאשר צוה ה'".

ויש לפרש שאין הכוונה שעשו רק מחמת יראה, ש"חיוב" בפשוטו הוא ענין של הכרח, שחייבים ומוכרחים לעשות כן, והוא מיראה, אבל שייך חיוב גם מצד אהבה, וכמו שאמרו (אבות ב,ד) עשה רצונך כרצונך, ואם כך צוה ה' הרי זהו רצונו, וממילא יש השתוקקות לקיים את הרצון, ומרגישים כמחויבים בזה לעשות רצונו, ולא בגלל התלהבות של דברים אחרים השייכים בזה, רק עצם הדבר שכך צוה ה', זה גורם את היראה ואת האהבה הצריכה, וזהו "כאשר צוה ה'".

והענין בזה ביאר הבית הלוי שם, מפני שמעשה המשכן בא לכפר להם על חטא העגל, וכדאיתא במדרש (שמו"ר מ,ח), חטאו בנימים דכתיב פרקו נזמי הזהב - ובנימים נתרצה להם דכתיב הביאו חח ונזם, ועיקר חטאם בעגל היה מה שרצו להתחכם מעצמם לעשות על פי ידיעתם וחכמתם מעשה שלא נצטוו עליו (יעו"ש בדבריו שהאריך לבאר כן), ועל זה היה התיקון במעשה המשכן שעשו כל פרט ופרט רק מחמת ציווי ה' ולא מצד ידיעתם וחכמתם.

ובזה פירש מה שאמרו חז"ל (במדב"ר יט,ח) שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, ומובא ברש"י פרשת חקת (במדב"ר ס"פ יט) משל

לקט אמרים במעלת השמחה

את האושר שבזה, אבל במעשה קשה שהוא תיקון ושינוי הטבע, והפנימיות יותר מתעלה בזה, מרגישים יותר את השמחה על ידי תוספת השלמות.

זה הביאור במה שאנו אומרים בפסוקי דזמרה "ישמח לב מבקשי ה'", ולכאורה הרי מבקש פירושו שהוא מבקש ומחפש ועדיין חסר לו, ולא השיג את מבוקשו, וכיצד יתכן שתהיה שמחה בזמן שחסר לו ולא קיבל עדיין את מה שהוא רוצה? וביאר בזה בשיח יצחק (בסידור הגר"א) "כי בכל העניינים מי שמבקש איזה דבר אם לא השיג הדבר ההוא הנה היה עמלו לריק, לא כן מבקשי השם הבקשה בעצמו היא תכלית נשגב שהוא ההתקרבות אליו יתברך", והיינו שמבקש השם, שהוא מבקש תורה ומצוות, זה אחרת מכל מבקש, ויש שמחה גם לפני שהשיג את מה שהוא מבקש. וצ"כ בטעם הדבר.

יש לברר על פי מה שכתב ברוח חיים בתחילת פרקי אבות, שאם אדם חושב ומתעורר בלבו לקיים איזה מצוה, מיד קדושת המצוה מקיפה אותו כבר, לפני שקיים את המצוה, כי עצם השאיפה לקיים מצוה היא מדרגה בפנימיות ומוסיפה שלמות בנפש, ועל ידי זה כבר יש בו קדושה, ומוקף בקדושת המצוה, והקדושה הזאת מסייעת ונותנת לו כוח וזכות לקיים את המצוה.

ואם כן מבואר שכל התעוררות אפילו במחשבה, וכן במעשה - ובעיקר תלוי אם יש בו גם מחשבה, כל פעולה הכי קטנה מוסיפה שלמות באדם, והשלמות היא קדושה, ולכן יש שמחה למבקשי השם, כי עצם הביקוש הוא כבר מדרגה ותוספת שלמות, ומרגישים את השלמות הנוספת כמו שמרגישים את קדושת הנשמה היתירה כנ"ל, וזה גורם שמחה!

*

יש צדיקים כאלה שעדיין אין להם את חכמת הנפש לדעת מהו יצר הרע ומהו יצר הטוב, והם חושבים על עצמם שהם רשעים, ואינם שמחים במעלות שיש להם, ושמתי לב שכל מי שבא אלי להתאונן על עצמו בדברים כאלה, האמת היא בדיוק להיפך ממה שהוא חושב. וכן בימים האחרונים באו לידי כמה מקרים שכל מי שבא להתאונן טעה בזה, שהוא באמת מצוין גדול בשלמות גדולה ביראת שמים ומידות טובות וכישרונות, ואף על פי כן הוא חושב שהוא אפס, והיצר הרע הוא זה שמפנה אותו לחשוב כך, לחשוב מחשבות שהוא רשע, נגד המצוה, נגד המרבים בשמחה.

ודרכם של רשעים שאף על פי שבפנימיותם הם עצובים, מראים הם כלפי חוץ כאילו הם שמחים, אבל באמת אין זו אלא הצגה ובפנימיותם אינם שמחים, וכמו שיש עשירים רבים שיש להם צרות יותר מאשר לעניים, אך כלפי חוץ הם מסתירים זאת ומשתדלים להראות פנים שמחות.

אבל סתם עצבות באה מתוך היצר הרע, מחמת חוסר הרגשת החשיבות העצמית, שהאדם אינו מעריך את עצמו, וזהו דבר המזיק מאד-מאד, וצריכים מאד-מאד להיזהר מכך, יש כאלה שמתייאשים ואינם יודעים שיש להם כוחות, וכמו שיש בענייני הגוף שהאדם אינו מאמין בעצמו, ואינו רוצה לעשות איזה פעולה שתועיל לו, מפני שאינו חפץ להאמין שזה יועיל לו, והיצר הרע מפתה אותו לחשוב שכך הוא מצבו, כאילו שאינו יכול להיות יותר טוב.

ומצוי לפעמים שאדם משלה את עצמו, ומכניס לראשו איזה תיאוריה על עצמו שהוא כך, עד שאי אפשר לשנות את דעתו לומר לו שהוא טועה והרי אלו דמיונות, כי הוא לא יאבה להאמין לזה, והעצה היחידה היא לומר לו לדבריו, אכן אתה צודק שאין לך כוחות, אבל יש עצה לתת לך כוחות בדרכים אחרות כגון על ידי תרופות וכדומה, כמו שיש היום כל מיני תרופות שנותנים כוחות להתמודד עם קשיים נפשיים או רוחניים.

יש עצות לכל דבר, העצה לכל אחד היא, שיכיר את מעלותיו וישמח בהם, ואין זו גאוה שיידיע שהוא צדיק, כי צדיק הוא מי שאינו רשע ועושה את כל מה שהוא יכול לעשות, ואמנם אינו צדיק כמו משה רבינו, ואף לא 'פני לבנה' כיהושע בן נון, אבל אם הוא עושה כל מה שיכול לעשות ויותר מזה אינו יכול, יצא ידי חובתו, וכבר יכול הוא להיות בטוח שכל מה שיהיה עימו יהיה טוב, אשר זהו שער הביטחון בחובת הלבבות לאחר שער 'יחוד המעשה', שאדם שעושה הכל לשם שמים, יכול להיות סמוך וטוח שכל מה שיהיה עימו יהיה טוב, ואף הייסורים שבאים עליו גם הם לטובתו, כי הייסורים הם התרופה הכי טובה שיכולה להיות, והוא רק מרוויח בזה.

אמנם זה שייך רק אם אדם עושה כל מה שהוא יכול, כי אז יכול להיות בטוח בעצמו שהכל יהיה טוב, אבל אם הוא מתרשל מקיום חובתו בעולמו, כיצד יכול להיות בטוח בזה? ואילו אם הוא עושה את כל מה שהוא יכול - עליו לשמוח בזה, שהרי לדבריו עשה כל מה שהוא יכול, ואם הוא סבור שיש בכוחו להוסיף עוד, אזי אדרבה שיעשה יותר, ומדוע אינו עושה? ואם זה רק מפני שאינו יכול הרי הוא צדיק.

וכאשר אדם חושב לעצמו חשבונות כאלה עם שכל הישר, הרי הוא שרוי תמיד בשמחה

יש פסוק בקהלת (ב,ב) "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה", היינו שהשחוק הוא בוודאי הוללות, אבל על שמחה יש שאלה וצריך לברר "מה זו עושה", מה עשה את השמחה ומה השמחה עשתה, מה היא סיבת השמחה ומה השמחה פועלת, והרי זו תלוי בכל שמחה לגופה, לפעמים השמחה היא טובה ופעמים שאינה טובה.

וכבר דיברנו כמה פעמים שהשמחה נצרכת היא לבריאות גוף האדם, וכמו שכתב בספר החינוך (תפח) שגוף האדם צריך ארבעה דברים, מזון ושינה, וכן צריך מנוחה בנוסף לשינה, כי אדם אינו יכול להיות פעיל כל הזמן, וכשאינו ישן הוא מתמוטט מרוב פעילות, והדבר הרביעי הוא השמחה, שהגוף צריך שמחה, והשמחה נותנת כוחות לאדם, כי אדם שאינו שמח הרי הוא עצוב ואין לו מרץ, ומחמת חסרון השמחה הרי הוא שרוי בדיכאון, לכן צריך שמחה. אבל שמחה צריכה סיבה, ועלינו לדעת מה הם הדברים שנותנים שמחה.

הנה השמחה הפשוטה ביותר אינה שייכת כלל למצוה, כמו אדם ששבע ואינו צמא, אם יש לו איזה אכילה מתוקה או שתייה מתוקה, הרי מחמתם הוא שמח ומרגיש בטוב, או ששותה איזה משקה לעורר את השמחה, שמחה כזאת באה ממילא ללא שום סיבה רוחנית, ורק הסיבה הגופנית היא שנותנת את השמחה, שמחה כזאת היא סתם הנאת העולם הזה, מה זה העולם הזה? חיי עושה? מה יש לאדם מזה? שום דבר. אבל שמחה שיש בה מצוה היא שמחה עם תועלת, יש שמחה שנותנת חיון, ויש שמחה שבאה מחמת חיון.

*

צריכים אנו להבין מפני מה מרבים בשמחה של מצוה דווקא בחודש אדר, (כפי שהאריך רבינו לברר שזהו ענין 'מרבים' בשמחה של מצוה)? הרי גם בכל השנה יש חיוב לעבוד את השם בשמחה, וכמ"ש (תהלים קב) "עבדו את ה' בשמחה", ומפני מה תיקנו חכמים להרבות בשמחה של מצוה דווקא בחודש אדר יותר מכל ימות השנה.

ונראה הטעם בזה, מפני שחודש אדר זהו זמן המסוגל יותר לשמחה של מצוה, וכמו שאמרנו חז"ל (שבת פח, א) שבימי אחשורוש חזרו וקיבלו את התורה מאהבה, כי קבלת התורה הקודמת במעמד הר סיני הייתה מיראה, דהיינו כמו שביאר המהר"ל, מתוך קפיייה שכלית והבנה שכדאי להם לקבל את התורה, והבינו שאין להם ברירה אחרת זולת זה, כי בלא תורה החיים אינם חיים וסתם חיי שעה אינם שווים כלום.

אבל בימי אחשורוש קיבלו את התורה מאהבה בלי שום חשבונות, לא מפני שהבינו שזה כדאי, אלא מתוך אהבת התורה, שהתורה משכה אותם, וכמו שיש כאלו שאינם יכולים להפסיק ללמוד בגמור הסדר, ומפסיקים רק מתוך ההכרח שאין ברירה אחרת, אבל חבל להם שכבר נגמר הסדר, וכמעט שלא הרגישו שעבר הזמן כל כך מהר, זה נקרא אהבת תורה. ומסתבר שתמיד הייתה אהבת תורה בכלל ישראל, גם במעמד הר סיני, וכי משה רבינו או יהושע בן נון היה חסר להם אהבה? ודאי שלא, אבל דרגת האהבה של הכלל לא הייתה מספיק בשלמות עד לימי אחשורוש.

וקבלת התורה מאהבה בימי אחשורוש היתה מאהבת הנס, שראו את הניסים שנעשו עמיהם, שראו את חסדי שמים ואת ההשגחה, ומתוך כך קיבלו אהבת ה'.

והלא ידוע מה שכתוב בספרים שבכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה של המאורע שהיה באותו הזמן, בחג הפסח יש השפעה לחירות מהיצר הרע וממלאך המוות, ובחג השבועות יש השפעה לזכות לתורה, ובחג הסוכות יש השפעה לשמחה של מצוה - שמחת כפרת העוונות, וההשפעה הזאת חוזרת בכל שנה ושנה, וכן בימי הפורים יש השפעה לזכות בהם לאהבת השם, והשמחה היא מענפי האהבה כמו שכתב במסילת ישרים פי"ט, לכן יש לנצל את הזמן המסוגל לאהבת השם ושמחה של מצוה, שכל אחד ישמח במעלות שיש לו.

*

אדם שעשה מעשה טוב על ידי קשיים, שהיו לו קשיים והתגבר עליהם ועשה מעשה טוב, למשל מעשה של חסד, יש לו הרגשה טובה מאד, והוא מאושר שעשה דבר טוב, ושמח בזה, ולכאורה ממה באה השמחה, וכי הוא שמח על העולם הבא שיש לו, הרי גם אם אינו חושב כלל על העולם הבא יש שמחה. והענין בזה מפני שאדם שעשה מעשה טוב על ידי התגברות נגד הטבע, טבעו משתנה בזה, והשתנות הטבע מוסיפה בו עוד שלמות, כל ניסיון וקושי שאדם עומד בו ומתגבר עליו מוסיף שלמות.

ולכן כתוב בחובות הלבבות (יחוד המעשה פ"ה חשבון הנפש פ"ה ועוד) שאין לזלזל בשום מעשה טוב, וכל מעשה טוב הפיל קל והכי נראה כלא חשוב הוא גם כן חשוב מאד, מפני שכל פעולה אפילו קטנה שאדם עושה מתוך הכרת האמת מוסיפה בו שלמות, ואמנם במעשה שאינו קשה לא מרגישים כל כך

0524101691014550

וְדַבֵּר דְּבָר

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדרו שליט"א

פרשת פקודי
תשפ"ד
גליון מס' 9

פשר דבר | בעניני הפרשה

מוענה דבר

לפני כמה שנים סיפר רבנו שליט"א מעשה מופלא אודות הגאון רבי יוסף קעמפנא וכך מסופר [בהקדמה לעין הבדולח]

"יעוד כתב אלי וז"ל: באותן הימים שהיה כבוד חו"ז הגה"ק אב"ד בעיר קעמפנא בא לעירו איש אחד ושמעון שמו, והיה מנגן נפלא ושר בשירים, והמשיך אחריו את ולא הפץ שיעמוד איש כזה במקום קדשינו בביהכ"ס להיות שלוחא דציבורא לפני אבינו שבשמים, אך אנשי העיר שדבקו בו ולא אבו לשמוע בקולו ולעזוב את תאות נפשם ורצו להחזיקו לש"ץ בכל כחותם, והגאון הק' ז"ע הבין וראה שיצמח מזה מחלוקת גדול ואולי יצליח מ"ש וידיהם יהיה על העליונה, ולא ידע לשות עצות בנפשו האם לצאת בכח ועח נגד המסרבים לקולו או לחדול.

וכתב לכבוד הגה"ק ר' יוסף הצדיק ז"ע שהיה בעת ההוא אבד"ק פחנא את כל אשר לפניו ושאל עצתו הקדושה והודיע לו את רצון אנשי עיר ומחתות של האיש המשורר, וכתב אליו בנוסח זה: שמעון זה דורש כל האתין שבתורה את החזיר ואת הטריפה ואת הנבילה וכדומה כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש, היינו שהוא אוכל מאכלות אסורות ואין לו יראת ה', ולזאת יגיד לו דעתו הק' מה לעשות.

והגאון מהר"י מפחנא השיב לו מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל לכן יחדול מלצאת ריב נגדם אם אינם רוצים לשמוע בקולו בטוב. כשהשיג תשובת הג' מהר"י שמע לעצתו ונתקבל העובר אורח לש"ץ, אמנם הגה"ק הרב ז"ל לא שבע נחת ממנו מפני רוע מעלליו, ומתחלה דיבר על לבו בכל פעם בדברי מוסר השכל לעוררו לדרך הטוב, אך בראותו כי לא יועיל מאומה ואינו עוזב דרך רשע, התחיל בחכמתו לקרבו בכל עוז ולכבדו תמיד בבואו לביתו בכוס גדול של משקה המשכרת, וכן בהיותו עמו יחד על סעודת ב"מ וכדומה קרבוהו בספי", ונתן לו בכל פעם כוס אחר כוס, והוא לא הבין כוונת הלב, עד שהרגילו לשתות בכל שמחה שהיה ראבד"ק קעמפנא.

וכששמע מכך מרן הגה"ק ר' יוסף קעמפנא וז"ל התפעל מזה טובא, וביקש לראות את הדברים בפנים, ומיני אז הכניס את רבנו לכמה עניני ציבור ונתקשרו בענינים אלו.

ויעשו פעמיני זהב טהור ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים על שולי המעיל סביב בתוך הרמונים (לט כה)

ובתרגום: "ועבדו זגין (זוגין) דדהב דכי ויהבו ית זגיא (זוגיא) בגו רמוניא על שפולי מעילא סחור סחור בגו רמוניא.

לכאורה התרגום סותר עצמו, שהרי בציווי תרגם "ופעמיני זהב בתוכם סביב" (שמ' כח לג) "וזגין דדהב ביניהון סחור סחור", כדעת רש"י והרמב"ם שהפעמונים היו בין הרמונים. ואילו כאן בעשייה תרגם "ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים" - "ויהבו ית זגיא בגו רמוניא", כדעת רמב"ן שהפעמונים היו בתוך חלל הרמונים.

ומו"ר הגר"ד לנדא שליט"א יישב על פי ההבדל בפעלים לעיל שנאמר ועשית על שוליו רמוני תכלת ופעמיני זהב בתוכם סביב תרגם ביניהון כרש"י. אבל כאן בעשיית המעיל נאמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרמונים על שולי המעיל סביב בתוך הרמונים לשון ויתנו בתוך מלמד שתליית כל הרמונים בשולי המעיל קדמה למתן הפעמונים בתוכם ולא שתלו פעמון ורימון לסירוגין ותרגום בגו רמוז לסדר זה המפורש בגמרא שוליו כיצד היה מביא תכלת ועושה אותן כמין רימונים ומביא שבעים ושנים זגין שבהן שבעין ושנים ענבלין ותולה בו (זבחים פח, ע"ב) (ס' פרשגן)

ל"ט כ"ט ואת האבנט שש משודר ותכלת וארגמן וגו'.

כתב הרמב"ם [הלכות כלאים פ"י הלכה ל"ב] כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין, מפני האבנט שהוא כלאים, ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה וכו'.

והנה הרמב"ם בהלכות עבודת יוה"כ [פ"ב ה"ה] כתב בכל יום הכהנים עולים במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולים באמצע ויורדים באמצע לפני כהן גדול כדי להדרו.

וצ"ע איזה בגדים לבשו אותם כהנים, שהרי בגדי כהונה אינם יכולים ללבוש לפי הרמב"ם, כיון שלא היו עובדים אלא רק עולים כדי להדרו, ואין נראה לומר שלא היו לבושים בבגדי כהונה, שהרי שנינו בסוף פ"ק דמסכת כלים בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם וכו', וכתב הר"ש שם דגם למחוסרי בגדים אסור להכנס בין האולם ולמזבח, ופשוט שה"ה למזבח עצמו, וא"כ צ"ע באיזה בגדים עלו וירדו הכהנים ביוה"כ קודם הכהן גדול, וצ"ע.

מ' י"א ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אותו

כתוב בדברי הימים ב' ו' כי עשה שלמה כיור נחשת וגו' ויעמד עליו ויברך על ברכיו נגד כל קהל ישראל ויפרש כפיו השמימה.

וצ"ע איך עמד שלמה על הכיור הרי הוא כלי שרת, ואף אם נאמר שעשר הכיורות שעשה שלמה לא היו כלי שרת (עני' זבחים נ"ח ב' - נ"ט א' שהיה מקום הכיור מכוון ביותר שיהיה בין מזבח לאהל מועד אבל לא יפסיק בין המזבח לפתח, ושהיה צפון פנוי מכלים, ולא דקדקו כן בעשרת הכיורות) הרי מבואר בפסוק שעמד על הכיור הגדול, והכיור הגדול ודאי היה כלי שרת, וגם אם נאמר שאין בזה מעילה כי עשה לצורך תפילה ושבח ונאמר מצות לאו ליהנות נתנו. מכל מקום ודאי שאין היתר לעשות כן, שהרי יש בזה בזיון כלי שרת, ועוד מה יאמר מאן דאמר מצות ליהנות נתנו (שהרי פליגו בזה אמוראי ברה"כ כ"ח א' ועוד מקומות), ולכא' צריך לומר שעמד עליו קודם שנתקדש להיות כלי שרת.

אך מצינו ברש"י בדה"י שם להלן כ"ג י"ג שביאר את הכתוב והנה המלך עומד על עמודו כדאמר לעיל ויעמוד המלך על העמוד, כי עשה שלמה כיור נחשת וגו', ויעמד עליו ויברך על ברכיו. כמדומה שהוציא הכתוב מפשוטו שלא עמד על הכיור ממש אלא על דבר אחר שנקרא כיור או שהיה מחובר לו עמוד לשם כך, וכפי הנראה פירש רש"י שלא כפשטות הכתוב מחמת קושיא זו.

דבר זכרון | עשור לפטירתו של הגאון הגדול רבי יחיאל צוקרוב זצ"ל ראש ישיבת אהל משה נלב"ע ח אדר ב' תשע"ד

תולדותיו

להקיף דמות ענקית ומפוארת בכמה מילים קצרות לא ניתן כלל, אך למען ידעו דור אחרון כי עד לפני שנים מועטות התהלך בתוכינו דמות ענקית שכזו בצניעות ובפשטות עד שלא היה נראה לאחד מסובביו כי יש לכבדו ולנהוג בו מנהג כביד, אמרנו ננסה להעלות מוקצת על הגליון ואולי לזכות לגעת בשולי גלימתו.

הורתו ולידתו בקדושה בבית הוריו שגידלוהו במסירות עד אין קץ לתורה ולגמילות חסדים, אביו הגאון ר' יואל זצ"ל היה יהודי צנוע באופן מפליא וכל הליכותיו הסתירו את היותו אדם גדול שהיה תמיד מהלך בצדי דרכים ובבגדים פשוטים אך כל מי שעמד על טיבו נוכח לדעת כי מלא וגדוש הוא ש"ס ופוסקים רהוטים על לשונו בבית זה ינק הגר"א את תורתו ומעקות ממש הרביץ בו אביו תורה ומוסר לבלתי הרפות ממנו ולא אף לדעקט.

עוד משחר נעוריו ניכר בגאון ר' יחיאל זצ"ל כישרונות מבורכים ונדירים ובהיותו כבן עשר שנים כבר נשלח ע"י הוריו לשיבת תפארת ציון בבני ברק, אולם עקב היותו בן יחיד להוריו ומקום מגוריהם היה בתל אביב ובימים עברו היה זה נחשב למרחק גדול לא יכול היה לשאת את עגוועיו ולאחר שנועץ במרן החזו"א עבר ללמוד בישיבת חב"ד בת"א בראשותו של הגה"ח ר' יוסף שאול

ברוק זצ"ל. כ"כ שימש באותם ימים בישיבה כמג"ש הגאון ר' דוד פוברסקי ומשם החלה קירבתו אל מרן הגר"א אשר הלכה וגדלה אח"כ בישיבת פונוביז' ונמשכה ביתר שאת עד לפטירת מרן הגר"א.

בסיום שנות לימודיו ביש"ק גלה למקום תורה בישיבת חברון יחד עם ידידו הגאון ר' ברוך דוב פוברסקי [כדוגמא לידידות העמוקה ששררה ביניהם סיפר הגר"ד שליט"א כי בהגיעו לשיבת חברון עדין לא היה בן יג' אך כדי שלא להראות שונה נהג כבן מצוות כשהגיעה יום הבר מצוה שלו והוא נותר עם ידידו בישיבה הלך הגר"א ורכש חבילת עוגיות בכדי לחגוג יחדיו את הבר מצוה בישיבה ושמח עמו את היום בו הגיע למצוות] אמנם לאחר תקופה קצרה עת הגיעה הידיעה כי מרן הגר"ד נתמנה לכהן בראשות ישיבת פונוביז' שבו יחדיו לחסות בצילו של רבם משנות נעוריהם.

בשנות לימודיו בישיבת פונוביז' נתחבב מאוד על ראשי הישיבה וידוע כי מרן הרב מפונוביז' חיבבו מאוד ואף סיפר פעם כי הרב זצ"ל בשובו מאחת ממסעותיו פגש בו ומיד נשק לו על מצחו ואמר לו יחיאל מה חידשת בימים אלו שלא שהיית ביש"ק.

עמלו הגדול היה לשם דבר נפשו לא ידעה שובע וסקרנותו התורנית היתה ללא שיעור וכפי שסיפר בעצמו שבהיותו בחור נסע כמה וכמה פעמים לירושלים עיה"ק נסיעה שארכה זמן רב בימים ההם ועלה אל ביתו של מרן גאב"ד בריסק זיע"א כדי לשאת ולתת עמו בד"ת ואף בערוב ימיו היה חוזר על דברי הגר"א כפי שאמרם במדויק וכן דברים שהוסיף אח"כ בנו הגדול של מרן הגר"א הגר"ד זצוק"ל. כ"כ רבות היה יוצא ונכנס בבית מרן החזו"א נשא ונתן עמו בדברי תורה וכמה מדבריו אף הובאו בספר מעשה איש.

חברותא במס' יומא

בשיחה עם רבנו על דרכי הלימוד דיבר על סוגיית לימוד סדר קדשים: "בלימוד קדשים צריך למצוא טעם, ולא כולם משיגים את זה. זה סוג מסוים של 'לומדות'. הנה, אקריא לכם רמב"ן המבאר את ההבדל בין לימוד קדשים ללימוד נזיקין."

ושוב, ניגש רבינו לארון הספרים, כשהוא מקדים ומבאר: "בגמרא בבבא מציעא (קט, כ) אומר אחד האמוראים לחברו ששאלו שאלה מסוימת - 'כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי', ויש שם שני פירושים בראשונים, אם מתכוון לומר שהקושיה הגונה ועל כן יש להמתין ללימוד קדשים שהוא לימוד עמוק, או שבא לדחותו.

והרמב"ן שם מבאר את ההבדל בין קדשים לנזיקין, וזו לשונו: 'הקושיות וההיות יותר מועילות בסדר נזיקין ובדני ממונות מסדר קדשים, אע"פ שהוא חמור והכל צריכים שם

לגמרא'. כלומר, הקושיות והתירוצים שיש בסדר נזיקין מועילים מאד, והם בונים יותר את הלימוד וההלכה, אך בקדשים, זקוקים יותר לידיעות ולגמרא.

"אני בישיבה למדתי מסכת יומא, שהיא כולה (חוץ מפרק אחרון) בעניני קדשים, ושמענו שיעורים ממרן הרב מפוניבז' זצוק"ל. למדתי בחברותא עם הגאון דבי יחיאל צוקרוב זצוק"ל. אני זוכר, שהייתה לי אז משיכה גדולה ללמוד מסכת חגיגה, בשל חיבורו של רבנו ה'טורי אבן' על מסכת זו. מאד אהבתי ללמוד את הספר הזה, ועל כן היה לי חשק מיוחד ללמוד את המסכתות שעליהן חיבר הוא את ספרו.

לימים, סיפר לי שאר בשרי, כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל, שהיה גברא רבה ותלמיד חכם מופלג, תלמיד מרן הגר"א זצוק"ל, שהוא זוכר שבפולין גם היה מאן דהו שהתבטא כך, כנראה שזו תכונה פולנית..."

וכידוע, שאותו טורי אבן - הלא הוא רבנו השאגת אריה - כתב גם על יומא את ספרו 'גבורת ארי'. "אתם יודעים אולי מי הדפיס את הגבורת ארי על יומא?" שואל רבינו ומפנה אותנו לארון העומד בזווית החדר, "שם בתוך שקית, יש את ה'גבורת ארי'". ואכן, מתוך שקית אנו מחלצים כרך 'גבורת ארי' מתפורר, שדרתו אבדה מזמן, ודפיו גדושים הערות. [אחד הנוכחים מציע באדיבות להשיג כרך חדש ומתוקן - ונענה בשלילה כמובן].

ראש הישיבה שליט"א מקריא משער הספר את הנוסח - "יצא לאור ע"י הרב ר' ישראל מאיר כהן מראדין נ"י". בחיבה גדולה הוא הופך את הדף, וממליץ לנו להקשיב לעדותו של מרן החפץ חיים זצוק"ל, אותה כותב הוא בשולי הקדמתו לספר הנ"ל: "ושמעתי מהגאון ר' חיים עוזר גראדינסקי מו"ץ דוילנא, שחונתו הגאון מוה"ר אלי אליעזר זלה"ה ואבי זקנו הגאון מוה"ר יצחק זלה"ה, בלמדמס' יומא, היו משתעשעים בכתב יד הזה שה' מונח בוויילנא כל הזמן. והגאון ר' חיים עתר ה' משתוקק ג"כ להוציא לאור."

"מי היה יותר מבוגר, החפץ חיים או רבי חיים עוזר?" הוא מתפעל עד לאחת, "הרי החפץ חיים היה מבוגר ממנו לפחות בעשרים וחמש שנה, והוא מספד לנו שרבי חיים עוזר השתוקק להוציא את הספר לאור... בזמן הדפסת הספר הזה היה רבי חיים עוזר בערך בן ארבעים וחמש, ומרן החפץ חיים מספד על המו"צ דוילנא שרצה מאד להוציא את הספר לאור..."

ידידות עם רבינו

ידידות גדולה היתה להגאון ר' יחיאל זצ"ל עם מרן הגר"ד לנדו שהרבו לשוחח בדברי תורה. ומרן הגר"ד העריכו עד למאוד וכפי שנשמע בהספידו שהאריך לתאר את גודל למדנותו ויכולתו להעמיד דברים על דיוקם ובימי השבעה כשעלה לנחם את בני הגדיד את למדנותו כי זכה לגלות רבדים חדשים בעומקה של תורה שטובי הלמדנים לא השיגו בה וכך נשמע אף מפי תלמידי חכמים נוספים כי לאחר משא ומתן עמו בדברי תורה בכל תחום וענין הורגש כי אור חדש ננסך על הסוג' עד כי כמעט לא ניתן לחשוב אחרת מרוב בהירות הדברים.

סיפר אחד מנכדיו של מרן הגר"א אדלשטיין זצ"ל כי באחד מימי חול המועד פגש סביו בגאון ר' דוב לנדו ותוך כדי הדברים אמרו אחד לשני את אשר חשים הם כי מיום פטירת הגר"א לא ניתן למצוא את האיש הבהיר שכל ספק באשר הוא בכל מקצועות התורה ניתן יהיה להעמיד בפניו ובכובד משקלו יעמיד הדברים במבחן האמת הניתנים להאמר אם לאו.

[במכתב מהגר"א פינקל בבחרותו כותב: ב"ה בגשמיות אין לי מה להתאונן אבל ברוחניות כמובן אני עוד רחוק מהתכלית אבל בסיעתא דשמיא איך שהוא אני אולי מתקדם מעט דרוש בשלום כולם בשלום דוב לנדו שליט"א ויחיאל (הגר"א יחיאל צוקרוב) שליט"א].

א"ה בשבועות הבאים נכתוב א"ה אודות (פרשת ויקרא) מרן רשכבנה"ג הגר"ח קניבסקי זצ"ל. (פרשת צו) גיס רבנו הגאון רבי אהרן זקס זצ"ל. (פרשת שמני) הגאון ר' אברהם רייסנר זצ"ל. (פסח) מרן הגר"ח גריינמן זצ"ל נשמח לקבל חומר עובדות הליכות ותמונות על הקשר שהיו לרבנו יבדלח"ט עמם.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת פקודי תשפ"ד

השייכות בין י"ח הציוויים במשכן לי"ח ברכות בתפילה

המדרש תנחומא (וירא סי' א) מביא כמה שיטות, בטעם הדבר שתיקנו חכמים שמונה עשרה ברכות בתפילה. דעת רבי יוחנן היא, שהם 'כנגד י"ח ציוויים שבמשכן', שכן בפרשת פקודי נאמר בעשיית המשכן שמונה עשרה פעמים 'כאשר ציוה ה' את משה'. וצריך **ביאור מה הקשר בין זה לזה.**

עוד צריך ביאור, מדוע אכן חזרת התורה וכופלת שמונה עשרה פעמים, על כל כלי וכלי ועל כל בגד ובגד, שעשו אותם 'כאשר ציוה ה' את משה'. והנה ידוע מה שכתב הבית הלוי (על התורה, שמות לא יג) ביישוב ענין זה, שאף על פי שבצאלא היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, והיה יודע רמזים וסודות במלאכתו, ואת כל היסודות של יצירת המשכן, עם כל זה היתה כוונתו רק לעשות 'כאשר ציוה ה' את משה', ולא בגלל כל הסודות, והיינו שביטל את עצמו לציווי של הקב"ה, [ראה שם עוד בדבריו, שבכך נתקן חטא העגל על ידי מעשה המשכן, שכן שורש חטאם היה בכך שסברו לעשות כעין 'משכן' לפי הבנתם, אף שעדיין לא נצטוו על כך מפיו של הקדוש ברוך הוא].

והנה בביאור ענין הקרבנות כתב הרמב"ן (ויקרא א ט), 'כי בעבור שמעשיו בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתוודה בפניו כנגד הדיבור, וישורף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעיים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבה כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוקיו בגופו ובנפשו, ודאוי לו שיישפך דמו ויישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה, וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש'.

מבואר מדברי הרמב"ן, שהאדם צריך להרגיש בשעת הקרבת הקרבן שבעצם אחר שעבר עבירה אין לו זכות לחיות, כיון שעשה דבר נגד רצון הקדוש ברוך הוא, ומאחר וכל מציאותו באה רק מהקב"ה, והוא חייב לו הכל, ממילא אם עשה דבר כנגד רצונו הוא אינו שווה מאומה, והיה צריך באמת להזרוג ולשורפו, ולעשות לו את כל הדברים שעושים לקרבן.

נמצא שענין הקרבן הוא להרגיש הכנעה גדולה, ולבטל את עצמו לגמרי לקדוש ברוך הוא. וכן כתבו המפרשים (ספרינו, אלשיך ועוד), על הפסוק (שם א ב), 'אדם כי יקריב מכם', שענין הקרבנות הוא להגיע להכנעה, ולבטל את עצמו כלפי הקב"ה.

ומאחר וזה שורש של הקרבנות, נמצא שזה גם שורש ענין עבודת הכהנים, שהם צריכים להרגיש התבטלות לקדוש ברוך הוא. ולפיכך, כשעשו את בגדי הכהונה המשמשים את הכהנים בעבודתם, וכן כשעשו את המשכן שהוא מקום העבודה, הוצרכו לכיוון בכל פרט ופרט לעשותו מתוך התבטלות לקדוש ברוך הוא, 'כאשר צוה ה' את משה', ועל ידי זה נוצר כח

במשכן ובבגדים להכניע את לב הכהנים והעם, ולהרגיש התבטלות מוחלטת לקדוש ברוך הוא. ועל כן כפלה התורה במעשה המשכן שמונה עשרה פעמים את התיבות 'כאשר ציוה השם את משה'.

והנה כתב רבינו יונה (ברכות ג: ד"ה כל הקובע), שאדם שחסרה לו מידת הענוה אינו יכול לכוון בתפילה. והביאור בזה הוא, שגם התפילה - כמו עבודת הקרבנות - עניינה שירגיש האדם בעצמו שהוא אינו כלום, והכל תלוי בקדוש ברוך הוא, ועל כן אדם שאינו עניו אי אפשר שיכוין כראוי, כיון שאינו יכול לבטל עצמו לקדוש ברוך הוא.

ובזה מבואר מה שתקנו חז"ל שמונה עשרה ברכות בתפילה, כנגד שמונה עשרה פעמים שנאמר במעשה המשכן 'כאשר ציוה השם את משה'. שמאחר ונתבאר שענין התפילה הוא הכנעה והתבטלות לפני הקדוש ברוך הוא, כמו ענין הקרבנות, ממילא מבואר שכשם שכדי לזכות להכנעה בעבודת המשכן והקרבנות היו צריכים לעשות שמונה עשרה פעמים 'כאשר ציוה ה' את משה', כך גם בתפילה צריכים שמונה עשרה ברכות לפי שכל ברכה מביאה תוספת של הכנעה והתבטלות לקב"ה.

ובדבר זה צריך להתחזק מאוד, וכדרשת חז"ל (ברכות א) על הפסוק 'כרום זלות לבני אדם' (תהלים יב ט), 'אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם'. ופירש רש"י, 'דברים שעומדים ברומו של עולם, כגון תפילה שעולה למעלה'. יש לנו כל יום אפשרות להתקשר לקדוש ברוך הוא ולדבר אליו, וכמו שכתב החזון איש באיגרותיו (קובץ איגרות ח"ב אגרת ב), 'ומה נפלא הדבר, כי ביכולת האדם להשיח דאגותיו לפני אדון עולם יתברך, כאשר הוא משיח לדעהו'. יש לנו את הזכות לדבר עם הקדוש ברוך הוא!

המסילת ישרים כותב (פ"ט) 'אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, אין הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאיתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שימוע אליו'. ודאי שהתפילה צריכה להיות עם הכנעה, אבל כדבר איש אל רעהו. ואילו התפילות שלנו... הרי על חלק גדול מהציבור קשה לומר שהם מרגישים בתפילה שמדברים עם הקדוש ברוך הוא. יש הרבה שזוכים, ויש כאלו שלפעמים כן ולפעמים לא, וכמה זה חבל, שאנחנו לא מנצלים את ה'היכי תמצא' להתפלל כמו שצריך.

צריכים להתחזק בתפילה, להרגיש את האפסיות כלפי הקדוש ברוך הוא, להרגיש שאנו מדברים אליו מתוך האפסיות שלנו, והוא שומע אותנו [בין אם ימלא בקשתנו ובין אם לא], ועל ידי זה תהיה סיעתא דשמיא גדולה לכל אחד ואחד. אכ"ר.

הוראת שעה

היחס הנכון בין הבחורים למשגיח

ידוע שיש הבדל בין היחס של בחורים למשגיחים בומונינו לעומת היחס שהיה פעם, ובקשו ממני לדבר על הנושא הזה, מה באמת הסיבה, ומה אפשר לתקן את היחס של הבחורים כלפי המשגיחים, שיהיה כמו שהיה פעם היחס למשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל, ולכל המשגיחים הידועים והמפורסמים, שהיה יחס של התבטלות, ובדור הקודם האלטרנטיב מסלבודקא ור' ירוחם ממיר שהיה להם התבטלות מלאה מגדולי עולם.

מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל אמר לי מפורש: 'אני אוהב שהרב שלי זהו האלטרנטיב! כך היה היחס אליו, וכן היה היחס לר' ירוחם גם אצל תלמידיו ישיבת מיר שהלכו ללמוד אצל הגר"ז, הגר"י אמר 'אצלי הם לומדים את הגמרא ורמב"ם, אבל אם ר' ירוחם יקרא להם מיד הם יחזרו אליו, הם תלמידים של ר' ירוחם', זה היה היחס על אף שתלמידיו היו גדולי עולם! אמנם א"א להיות ר' ירוחם והאלטרנטיב, אך צריך לדעת איך אפשר לשפר את היחס בין הבחורים למשגיח.

אחד ההבדלים בין היום לפעם, זה הבחורים. פעם [אפילו לפני ארבעים שנה], כשבחור היה בא לישיבה זה לא היה מוכן מאליו, היה איזה מדרגה של בחירה, ומי שבא לישיבה בא לקבל מהמשגיח כדי לעלות בתורה וירא"ש, לעלות בכל הדברים, אז היה רצון גדול מאוד לעלות ברוחניות, כי לשם כך באו לישיבה, ולכן אצל האלטרנטיב מסלבודקא מי שזכה לשבת על השולחן שלו כשהיה אומר את השיחה הוא היה מאושר! כי הוא יכל לשמוע יותר טוב את השיחה.

היום בחורים כל כך שקועים בגשמיות וזה סתירה לרוחניות, כמו שרבינו יונה אומר על המשנה באבות (פ"ב מ"ב), והתקן עצמך ללמוד תורה! ואחד מהדברים הכלולים בזה הוא להמנע מהגשמיות, מריבוי המאכלות יותר מדאי, וכתב שם 'כי המרבה בעדונו לא תשכון בתוכו החכמה', בחור שמלא בגשמיות קשה לו להשיג איזה רצון ושאיפה לדבר רוחני, ואהבת ה', מה הוא קשור לאהבת ה' ויראת ה', ליראת הרוממות וליראת העונש, הוא רחוק לגמרי, אולי אולי הוא יכול להשיג יראת העונש, ודאי שלא כולם כך, חלילה, אבל יש הרבה מאוד כאלו. הגשמיות אצל בחורים [נאצל אברכים גם כן], זה שורש הבעיה, אי אפשר שבחור כזה ירצה לקבל ממשגיח שבא לומר לו איזה דבר מוסר איזה רעיון מוסרי, לא מענין אותו.

והעצה לזה, שיש דבר שבחורים כן מעוניינים בו וזה דברי חכמה, הם מעוניינים ללמוד דרך ה', נפש החיים, וכיוצא בזה, והחכמה היא להכניס לבחורים טעם ברוחניות על ידי שלומדים איתם דרך ה' ונפש החיים וכדומה, שעל ידי זה יקבלו איזה טעם ברוממות, ועל ידי זה המשגיח יוכל להמשיך, לומר גם דברי מוסר.

מותר לדבר בשיחה נגד גשמיות! לא צריכים כל כך לפחד, ישנם שמפחדים שבחור ירגיש שאם כן אני לא יכול לעשות שום דבר, אבל לא! צריכים לדבר, שבחור יבין שהגשמיות שיש היום מוגזמת, ממש מבהיל על הרעיון. וצריכים לשמוע מזה, צריכים לדבר נגד "יום המישי צ'ולנט" אף שיהיו שלא יקבלו את הדברים, אבל גם הם צריכים לשמוע שזה לא הדרך, וגם הרבה בחורים ישמעו ויפסיקו מדברים כאלו.

(מתוך כינוס האזינו אדר א' תשפ"ד)

וכסף פקודי העדה מאת ככר... בקע לגולגלת מחצית השקל בשקל הקודש (לה, כה, כו)

ברש"י (לעיל ל, טו) כתב שרמזו להם כאן שלש תרומות אחת תרומת האדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן כל אחד מחצית השקל ועלה למאת ככר שנאמר (להלן לה, כה) וכסף פקודי העדה מאת ככר, ומהם נעשו האדנים, והשנית אף היא ע"י מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחילת חומש הפקודים (במדבר א, א) ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות בהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה ע"כ.

והרמב"ן כתב לחלוק שאין המנין בפרשת במדבר מחצית השקל לקרבנות, והטעם משום שמחצית השקל לקרבנות משהביא שתי שערות חייב לשקול ולמלאכת המשכן צווה רק מבין כ" שנה ומעלה, והחייב מחצית השקל לקרבנות נרמז בפרשת שקלים לאדנים שכל הצריך כפרה שהגיע לכלל חיוב המצות יביא מחצית השקל אחר לקרבנות, וכן מבואר ברמב"ם (שקלים פ"א ה"א) מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה.

וא"כ מציינו פלוגתא בראשונים בחיוב מחצית השקל דעת רש"י שמחצית השקל הוא מגיל עשרים ומעלה ולא גדול שהביא שני שערות וכן דעת החינוך מצוה ק"ה, אמנם דעת הרמב"ן והרמב"ם שכל שהביא שני שערות הוא בכלל חיוב מחצית השקל.

***

במשנה שקלים (פ"א מ"ה) אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מקבלין מידן, וביאר הרע"ב שקטן אפילו הביא שתי שערות והוא פחות מבין עשרים, ובתנאי שימסרם לצבור לגמרי כי היכי דלא להוי קרבן צבור קרב משל יחיד, והיינו דנקט כהראשונים שגדול שחייב במחצה"ש הוא מגיל עשרים, ולכן פירש דקטן הוא עד עשרים, אמנם לדעת

הרמב"ם והרמב"ן שחיוב מחצית שקל משהביא שני שערות מוכרחים לומר דקטן הוא קטן ממש פחות מ"ג, וכן פ"י הרמב"ם בפירושו וכן פסק בחיבורו (הלכה ג) שקטנים אפי' פחות מיג' שנה אם נתנו מקבלין מהם.

והקשה השער המלך (שם ה"א) דהא מדאורייתא קטן לאו בר הקנאה הוא וכמבואר ברמב"ם (הל' לולב פ"ה ה"י) לגבי לולב דכיון דבעינן לכם אין נותנין לקטן שהוא קונה ואינו מקנה לאחרים דבר תורה ונמצא שאם החזירו אינו מוחזר, וא"כ קשה איך קטן יכול ליתן מחצה"ש והרי אינו יכול למסור לצבור מדאורייתא ונמצא קרבנות ציבור משל יחיד.

וכתב ליישב דמן התורה גם מי שאינו בן חיובא יכול לשקול אפי' אם אינו מקנה לצבור כיון שזה בטל ברוב המעות שהם מבני חיובא ומה דבעינן שימסרם לצבור הוא משום דמרבנן מטבע חשיב ולא בטל הוא, וכיון שהוא דין מדרבנן אתי תקנתא דרבנן שיכול להקנות ומפיק איסור דרבנן, משא"כ בלולב דלא אתי דרבנן מפיק דאורייתא. והקשה האבני מילואים (ס"ו כה"ס ס"ק ל"ג) דהא ביטול ברוב לא מהני להפקיע בעלות, וכדאמרינן בפ' משילין (ביצה לה, ב) הרי שנתערב לו קב חטיף בעשרה קבין חטין של חבירו יאכל הלה וחדי, וא"כ כיון דאין הקנאת קטן כלום מדאורייתא וגם הקדשו אינו כלום מן התורה נמצא שעדיין ממון קטנים הוא מדאורייתא.

ובקצה"ח (ס"ו רלה"ס ס"ק ד') כתב להוכיח מהכא שקנין דרבנן מהני לדאורייתא, וביאר הטעם בזה דהפקר ב"ד הפקר בכוחו להפקיר ולהקנות לאחר, והלכך אף הכא מהני נתינת קטן ע"י קנין דרבנן ומהני לדאורייתא ונקנה מדין הפקר ב"ד הפקר לצבור.

***

ונראה דהנה יש לבאר בעיקר דין מחצית השקל שקונים מזה קרבנות ציבור, האיך נקנה המעות לכל הציבור, ונראה הביאור בזה שאחר

שנותן המעות לקופה של ציבור ומתערב בכל הדמים חשיב כולם שותפים בכל המעות ולכל אחד יש חלק בכל השקלים, וכעין מה שמצינו בכס"מ בהל' מעילה (פ"ד ה"ג) בדין כסף נזירות שאם הפריש מעות לקרבנות נזירות כיון שיש בהם מעות לשלמים אין מועלין בהם, אמנם אם הפריש מעות לחטאת עולה ושלמים וא"כ נתערבו מועלין אפי' במקצת המעות, והקשה הכס"מ שהרי יתכן שאותו מקצת שהוציא הוא המעות שייחד לשלמים ואין בו מעילה וא"כ לא יביא קרבן מעילה מספק, ותירץ בשם הר"י קורקוס שכיון שנתערבו המעות בכל זוו יש בו חטאת עולה ושלמים, ומבואר שבכמה סוגי דמים של הקדש שנתערבו לא חשיב תערובת אלא דנים שבכל המעות יש חלק לכל אחד מסוגי הדמים שנתערבו, וכמו"כ י"ל לענין מחצית השקל שכיון שנתערבו המעות של כל ציבור נחשב שלכולם יש חלק בכל השקלים.

וא"כ אפשר לומר לפי המבואר באחרונים דהא דמעשה קנין דרבנן מהני לדאורייתא הוא משום שקונה ע"י הגמירות דעת, והא דמבואר ברמב"ם בהלכות לולב דקטן אינו יכול להקנות היינו משום דטעם זה שייך רק בגדול ולא בקטן שמדאורייתא אין לו גמירות דעת שלמה המועלת לקנין.

ולפי"ז יש לומר דבקטן שנותן מחצית השקל כיון דע"י נתינתו לקופה לצבור מתערב בדמים של כולם נעשה ממילא שותף עם הציבור בכל המחצית השקל, אלא דכיון שאינו בר חיובא צריך למסור את חלקו בשותפות לכל הציבור, ובה"ל דכיון שזה הקנאה לשותפין קיל טפי, ומהני בזה גמ"ד של קטן במקום שיש תקנה דרבנן שיכול להקנות אף מדאורייתא. [וכמו שמצינו לגבי מרחץ של בני העיר שא"צ הקנאה לבני העיר אלא מהני סילוק וקונים כל בני העיר, והטעם דגדר שותפים הוא שיש לכל אחד בעלות בהכל ולהקנות בזה מהני גמ"ד מועטת].

עבודת התפילה - ג - עיקר התפילה - כניעה

וכן הוא בתפילה, שהיא במקום קרבן, שתפילת רשעים היא תועבה, כי לא יכניעו רוחם.

מדברי הגר"א הללו לומד ר' אהרן חידוש גדול, שלא רק שהתפילה מקובלת יותר אם האדם נשבר ושב בתשובה, אלא שכשם שתכלית הקרבן היא לשבור את גאוותו של החוטא, כך תכלית תפילה היא שישבור המתפלל את גאוותו.

ומסיים שם ר' אהרן: 'דעיקר התפילה הוא הכניעה וההתבטלות לפני הבורא, ושיחזק את ההכרה דלית ליה כלום, וכל מציאותו תלוי בהבורא יתברך שמו, ומרגיש עצמו כעני ואבוד, ומצפה לקבל מהשם יתברך, ובוהו ישוב בתשובה, וזהו המכוון בענין העבודה.'

רבינו יונה (ברכות ג: ד"ה כל הקובע) מחדש יסוד גדול בתפילה, שאדם שיש לו חסרון במידת הענווה אינו יכול לעולם לכוון בתפילה כראוי. והטעם לכך הוא, שאדם שאין בו ענווה מרגיש שהצלחתו והישגיו תלויים במעשיו, 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים ח י'), והרגשה זו פוגמת את כל עיקרה של עבודת התפילה, משום שאינו יכול להרגיש שכולו תלוי בקדוש ברוך הוא.

מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן, מאמרים ושיחות מוסר ח"ב, אלול - התפילה והתשובה) לומד יסוד זה גם מדברי הגר"א, על הפסוק 'זבח רשעים תועבה' (משלי כא כז), וזה לשונו: 'עיקר הקרבן הוא שהאדם ישבור גאוותו ורומו הנישאה, וישוב לה' מרוע מעלליו וכו'.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"נז שפירא זצוק"ל

פורים תשפ"ד – חלק א'

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לזין ע"ה

מתוך המיתה של משה רבנו יוצאת הלידה החדשה [א']

יש לו את יחידותו שלו, הרי שכל ההבנות האלה והפנים האלה, כל הצורות האלה, הכל, היה תורת משה.

והנה, כפי שאומרים חז"ל (עי' ויקרא רבה כ"ב ב') כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, הכל נמסר למשה בסיני. לחדש, היינו כל צורת הבנה ששייכת לו במסויים, שמיוחדת לו, שהיא שלו, של כל אחד ואחד, הכל נמסר למשה בסיני. כל פן מהפנים של תורה, כל גוון, כל אופן, צורת הבנה, הכל נקרא תורת משה, וכך, כל הבנה של כל יחיד היא תורת משה, הכל נמסר למשה בסיני, נמצא, שמה שמכיל בקרבו את כל הששים ריבוא פנים של התורה, כלומר, כל מקבלי התורה נמצאים בו.

זה פירוש המילים "מעשה באשה אחת במצרים שילדה ששים ריבוא בכרס אחת", משה רבינו הכיל בקרבו ששים ריבוא צורות אדם, שזה כלל ישראל כולו, כל הפנים של תורה. משה רבנו הוא צורת אדם שמכילה בתוכה ששים ריבוא בני אדם גדולים וחכמים מאד, דור דעה. כי אחר שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק במשה רבינו, הוא שייך למשה רבינו, הרי שמה רבינו נושא בתוכו את כל ההיקף העצום של כל הששים ריבוא נפשות, שהם כלל ישראל, כנסת ישראל כולה.

בכל אחד יש משהו ממושה רבנו – זו ההתעוררות

עתה, אם כל אחד ואחד מאיתנו נמצא במשה רבינו, פירוש הדבר, שחיותו שלנו יש בה עומק, שאנחנו כפרטים לא משיגים זאת, אבל יש בה משהו מצורת האדם של משה רבינו. ואצל משה רבינו, כמובן שצורת הדברים של כל אחד ואחד מאיתנו מקבלת פנים אחרות, שם היא נכללת בכלם, והיא צורה הרבה יותר פנימית והרבה יותר גבוהה.

והנה, צריך להבין בדברי המדרש, הלא חז"ל לא מספרים לנו שרבי היה עומד ודורש, וכאשר הציבור התנמנם, הוא מצא מיך דרך לעוררם, [כפי שניתן לעשות באמצעות שפיתת מים...], אסור ללמוד כך, אסור להבין כך. המכוון הוא ודאי שרבי עקיבא בקש ללמד כאן בזה את הציבור.

בפסוק כתוב "אני ישנה ולבי ער" (שה"ש ה' ב'), הרובד הזה שנמצא בחיותו של כל אחד ואחד מאתנו, העומק הזה של הצורה הפנימית של הנפש, זה הוא חלקו של משה רבינו בכל אחד ואחד מאיתנו, העומק הזה תמיד ער, והוא אף פעם לא יכול להירדם, עליו התרדמה לא נופלת.

והנה, הדבר פשוט, שכאשר רוצים להעיר אדם ישן, תמיד מעוררים אותו דרך משהו שעוד לא נרדם. אם הכל ישן אי אפשר לעורר אותו, ניתן לעוררו רק דרך משהו שעליו השינה לא חלה, אל החלק הזה פונים, ומשם מעוררים אותו ומחזירים אותו לערות מלאה, אבל אם כל חלקיו היו נרדמים, אין שום דרך לפנות אליו, הכל ישן. לצערנו, דברים כאלו קורים, אנו מכירים דברים כאלה, כאשר הכל נרדם, ואז לא מתעוררים. האדם חי, נושם, המערכות פועלות, אבל הוא ישן, ואי אפשר להעיר אותו. אין לנו דרך לפנות אל משהו שעדיין לא נרדם, אשר דרכו צריך להעיר. כשרבי ביקש לעורר את הציבור, הוא ביקש לעוררם דרך אותו חלק שלא נרדם, ואותו החלק, זה החלק של משה רבינו בכל אחד ואחד, על החלק הזה נאמר "אני ישנה ולבי ער".

מיתת משה נראתה להמן כסימן על כלל ישראל

והנה, אם משה רבינו שקול כנגד ששים ריבוא, הוא נושא בתוכו את כל הששים ריבוא, הרי שהחודש שמה רבינו הסתלק מהעולם, הוא החודש שבו כלל ישראל עבר מהעולם, זאת היתה שמחתו הגדולה של המן, "שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה", והגמרא מגלה שהוא אכן צדק, בתוך מסגרת הידיעות שלו זה היה חשבון נכון, ואילו חלילה משה רבינו היה נולד במועד אחר, והיה נופל לו הפור בירח שמת בו משה, הדבר הזה היה מראה בעליל שכלל ישראל נידון חלילה לכליה, כי הלא זו היתה

מה הכונה "כדאי הלידה שתכפר על המיתה"

איתא במגילה (י"ג ע"ב) "הפיל פור הוא הגורל, תנא, כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע, שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד", וברש"י שם "כדאי הלידה שתכפר על המיתה".

כתוב כאן בגמרא, ששמחתו הגדולה היתה יכולה להיות אמת, היתה יכולה להיות לו סיבה טובה מאד לשמוח, הדבר הטוב ביותר שבבילו היה שיפול לו הפור בירח שמת בו משה, היינו, צריך היה להיות פה סימן מן השמים שהוא זכה בגורל, שהגורל עלה לו כרצונו. הגורל מראה לו שכונתו נכונה ואפילו רצויה, זאת השמחה הגדולה שלו, "שמח שמחה גדולה", היה נראה בעיניו שהוא הצליח.

אכן, הסיבה שאותה הצלחה הפכה להיות הכישלון הגדול, זאת הידיעה הזאת, שבאותו חודש, חודש אדר, משה רבינו לא רק מת אלא גם נולד, "בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד", זאת היתה הידיעה שהיתה חסרה לו. אבל לולא הידיעה הזאת הוא צדק בכל, השמחה הגדולה היתה במקומה, היינו, אלמלא העובדה הזאת שהפור נפל בחודש שבו משה רבנו לא רק מת אלא גם נולד, הוא היה זוכה. לולא הידיעה הזאת הוא צדק, כלומר, הפור היה מראה לו שזה נפל נכון. כביכול מסכימים מלמעלה לתכנית שלו.

והנה, לכאורה, אם היו שואלים אותנו היאך לנהוג באופן כזה של יום לידה שהוא יום מיתה, האם גם אנחנו היינו נוהגים כך, האם היינו חוגגים את יום ההולדת ביום המות כי הרי הוא נולד ביום הזה וכדאי הלידה שתכפר על המיתה, הלא סדר הדברים הוא הפוך, סדר הדברים בעולם הוא, בינתיים, שכל מה שנולד מת ולא שמה שמת נולד, "הילודים למות" כתוב במשנה באבות (פ"ד מכ"ב), ואנו יודעים זאת גם מעצמנו, מה הכונה "כדאי הלידה שתכפר על המיתה".

משה רבנו שקול כנגד ששים ריבוא מקבלי תורה

כתוב במדרש "רבי היה יושב ודורש, ונתנמנם הציבור, בקש לעוררו, אמר ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרס אחת, והיה שם תלמיד אחד ורבי ישמעאל ברבי יוסי שמו, אמר ליה מאן הות כן, אמר ליה זו יוכבד שילדה את משה שקול כנגד ששים רבוא של ישראל", רבי רצה לעורר את הציבור, ואז הוא אמר, מה שהיה נראה בלי שייכות, לא כהמשך הדברים, מעשה שילדה אשה אחת במצרים ששים ריבוא בכרס אחת. והנה בפשטות מובן שיש בשאלה הזאת משהו מעורר, כי זה דבר בלתי נתפס, ששים ריבוא בכרס אחת, איך שייך לומר כך.

תשובתו של רבי היתה "זאת יוכבד שילדה את משה רבינו שקול כנגד ששים ריבוא", אלו הם ששים ריבוא מקבלי התורה, כולם. התורה נקראת תורת משה, וכל מקבל שקיבל תורה קיבל את תורת משה. מקבלי התורה היו ששים ריבוא, וחז"ל אומרים שאם היה חסר אחד מהם התורה לא היתה ניתנת, וכל אחד מהששים ריבוא הוא פן אחד של תורה, הפנים של תורה בכל גוון בכל צורה, בכל הבנה, הכל כלול בששים ריבוא מקבלי התורה, וכל הפנים של תורה כולם נקראים תורת משה.

מדובר על ששים ריבוא מקבלי תורה שהיו במעמד הר סיני, שכל אחד ואחד מהם יודע את כל התורה כולה, וכפי שאומר המדרש (שה"ש רבה א' ט"ו ד') "בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלקיך נתקע תלמוד תורה בלבם", ו"בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר מלבם יצר הרע", כל מקבלי התורה שעמדו בהר סיני, כולם, כל דברי התורה נתקעו בלבם באופן מלא ושלם, קבלת התורה היתה קבלת כל התורה כולה, ואחר ש"כשם שאין פרצופותיהן שוין זה לזה, כך אין דעתן שוה" (תנחומא פנחס א' ועי' ברכות נ"ח ע"א), כל אחד ואחד יש לו דעה בפני עצמו, כל אחד ואחד מהם הוא צורת אדם מיוחדת שאין עוד אחת כמותה, יש לו הבנה אחרת, פנים אחרות,

נכתב באישור המשפחה

אדם, הדברים האלו מתחייבים מתוך עומק חייו עצמם, מהלב, שהוא הנושא של החיים, "מכל משמר נצור לך כי ממנו תוצאות חיים" (משלי ד' כ"ג).

עד אז, עד הזמן שנביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה, לא נאמרו דברי תורה בשם בני אדם מסוימים. התורה היתה כמו שהיא נתקבלה, היא לא נבעה מעומק חיותם ומעומק ליבם של בני האדם, הם לא חידשו דברי תורה. החידוש היה שהם הבינו את הדברים היטב, ומכיון שלא מהם הדברים נבעו, הם נתקבלו, עד 'נביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה', זה היה כהמשך של מעמד הר סיני, ושם התורה מתקבלת מלמעלה, וכל מה שאנחנו עושים זה רק לפתוח את הלב ולקבל את הדברים היטב, וכיון שכולם פתחו כל ליבם הדברים התקבלו אצל כולם באותו אופן כמו שהם נאמרו, לכן, לא היו שם מחלוקות, לא היו חילוקי דעות, לא היו מסקנות הפוכות, כולם הסכימו.

אחרי שנביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה, אז, נגמרה התורה שבכתב, אז פסקה הנבואה, הנביאים נגמרו, הם מסרו לאנשי כנסת הגדולה, אבל הנבואה פסקה, המשך סיני כבר לא היה. היו צריכים לחצוב את דברי התורה מתוך הלב.

לתורה שבעל פה זוכים רק מוכח היגיעה

ידועים דברי התנחומא בפרשת נח [אות ג'], המדרש מאריך בדברים נפלאים, שירי הלל לתורה שבעל פה, שהיא הארה שבאה מתוך חושך, מתוך אי ידיעה, מתוך יגיעה וחיפוש למצוא ולהשיג בזמן שהדברים לא נמצאים איתנו ואין לנו מי שימסור לנו אותם, כאשר אין לנו חיבור עם נותן התורה, החיבור עם נותן התורה נגמר, הנבואה פסקה, וכביכול, בורא העולם לא מדבר יותר עם בני אדם, כפי שהגמרא דורשת בגיטין (נ"ו ע"ב) "דבי רבי ישמעאל תנא, על הפסוק 'מי כמוכה באלים ה', מי כמוכה באלמים", בורא העולם שם עצמו כאילם, הוא לא מדבר יותר, לא נשמע קולו כאן בעולם. אבל את התורה שנשארה בידינו, אנו רוצים בכל ליבנו להבין אותה, ואין מי שיבאר לנו, אין מי שידבר איתנו ויסביר לנו, אין מי שיפתח את ליבנו. במצב כזה, על אלו המתייגעים להבין מתוך החושך, עליהם נאמר, כפי שכתוב שם במדרש "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול" (ישעיהו ט' א'), פסוק זה נאמר על עמלי תורה שבעל פה, שהם טורחים ומתייגעים, והקב"ה מאיר את עיניהם.

מי שמתייגע, שנותן את עצמו, שאין לו בעולמו אלא להגיע ולהשיג את אותם דברים שבורא העולם נתן לנו אותם והם חיינו. כי הלא אין אנחנו יכולים להשאיר אותם לא מובנים, אלו חיינו שלנו, הדברים האלה הם דברים שבורא העולם נתן לנו אותם כדי שנחיה בהם, אדם שנותן את חייו להשיג את הדברים האלה, בורא העולם מאיר את עיניו, עליו נאמר הפסוק "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול".

על הפסוק בפרשת ראה "לשכנו תדרשו ובאת שמה" (דברים י"ב ה') מביא הרמב"ן את דרשת חז"ל וז"ל "ובספרי, תדרשו, תדרשו, דרוש על פי הנביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא, תלמוד לומר לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדרוש וכו'", לכתחילה לא הולכים אל נביא שיאמר לנו, צריך לחפש בכל הכח לבד, וכשמחפשים בכל הכח לבד, אז בורא העולם שולח נביא שיגלה לנו. זה היה בזמן שכן היתה נבואה.

זו היא אותה טרחה ויגיעה שטרחה והתייגעו שמואל הנביא ודוד המלך, הם לא מצאו, והם התייגעו בלילות כדי למצוא את מקומו הנכון של בית המקדש, דוד המלך אומר על כך פרק בתהילים (קל"ב) "אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב", הם עשו לילות כימים.

אותה דרישה נאמרה על התורה. מי שלא מתייגע, אף אחד לא יגיע אליו, הדברים ישארו סתומים, אבל מי שדרוש כעין "לשכנו תדרשו", מי שמתייגע בכל כוחו, מי שטורח ומתאמץ, מי שנותן את כל כחו, אז בורא העולם מאיר את עיניו גם שלא כדרך הטבע, הקב"ה מאיר את עיניו גם מעבר לכשרונותיו, גם מעבר לצפוי. לכאורה, מה אפשר כבר לצפות מאדם שהוא בינוני ומטה בכשרונות, אבל ראינו, וזה נסיון שנמסר לאורך כל הדורות, שהיו הרבה שלא התייאשו, הם ידעו שהם דלי כשרון ולא הלך להם, אבל הם החליטו אנחנו לא נוותר, והתייגעו בכל הכח, באמת, וכשהם ראו עד כמה שזה קשה, הם היו מגיעים עד לבכי, עד שהם השיגו, וכשהם השיגו, אז נפתח ליבם, והדברים היו מאירים ושמיים, זה רק בשכר היגיעה, זה כוחה של תורה שבעל פה.

המשך השיעור בעז"ה בשבוע הבא

כוונת הפור, לדעת איזה חודש מתאים לבצע את גזירת "להשמיר להרוג ולאבר", חלילה, אלא שהוא לא ידע שמשנה רבינו גם נולד בשבועה באדר.

כל הנביאים באים להיות כמו משה רבנו

במשנה בתחילת מסכת אבות כתוב "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה. עד לאנשי כנסת הגדולה, כל זמן שהתורה היתה בידי יהושע, זקנים ונביאים, כל זה היה המשך של משה רבינו. הדברים מפורשים בתורה, הובטחנו על כך, כפי שכתוב בפרשת שופטים (דברים י"ח י"ד) "נביא מקרבך מאחריך כמוני [היינו כמשה, שהוא המדבר] יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון. ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלקיך ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות. ויאמר ה' אלי הטיבו אשר דברו. נביא אקים להם מקרב אחיהם, כמוך, ונתתי דברי בפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצוו".

כל הנביאים כולם באים להיות כמשה, הם 'כמוני', ובלשונו של הקב"ה 'כמוך'. הנביאים כולם הם כמשה רבינו. ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך ביום הקהל, כביכול, משה רבינו היה זה שדיבר אלינו שם בחורב ביום הקהל, וכביכול משה רבינו ממשיך ומדבר אלינו מפייהם של הנביאים, שהם כמוהו. כך הם הדברים כל זמן שהתורה נמצאת בידי יהושע שקיבל ממשנה, אצל הזקנים שהיו בסיני, ואצל הנביאים שהם ההמשך של משה רבינו, הם ה'כמוהו' של משה רבינו.

"מסורה לאנשי כנסת הגדולה" זה כבר לא המשך

במשנה כתוב "ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה", וכבר עמדו המפרשים, [וכך נמצא גם במהר"ל] על שינוי הלשון, שאצל משה כתוב שהוא "קיבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע", לאחר מכן "ויהושע לזקנים" בלי "מסרה", וכן זקנים לנביאים, ולאחר מכן "ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה", המילה מסירה נאמרה רק ממשנה ליהושע, ומנביאים לאנשי כנסת הגדולה. מדייקים המפרשים, שיהושע לא היה המשך של משה רבינו. זאת היתה מסירה, כלומר, התורה עברה כאן ממשנה רבינו ליהושע, אבל זה לא המשך. לאחר מכן, מיהושע לזקנים ומזקנים לנביאים זה המשך, ואילו מנביאים לאנשי כנסת הגדולה, זה שוב לא המשך.

במילים אחרות, עד כאן, (ע"י סדר עולם רבה פ"ל), היינו, עד הנביאים ועד בכלל, נמשכה המסירה של משה רבינו, הנביאים היו כמוהו, והם דיברו, וכששומעים מפי הנביאים זה כמו ששומעים מפי משה בהר סיני, אלו היו הנביאים, הם היו כמותו של משה רבינו, כמוהו, אכן, אצל אנשי כנסת הגדולה, שם התורה השתנתה לגמרי.

תורה שבעל פה יוצאת מתוך לב האדם

הדבר מוכח אף בעצם העובדות, כי הרי שם נגמרה התורה שבכתב והתחילה התורה שבעל פה, מאנשי כנסת הגדולה, התחילו להיאמר ולהתגלות דעות בשם בני אדם פרטיים. עד אנשי כנסת הגדולה לא מצאנו שנאמר דבר תורה בשם מישהו מסוים, אנשי כנסת הגדולה שעליהם שנינו בתחילת מסכת אבות "הם אמרו שלשה דברים", הם היו האומרים הראשונים, הם שנקרא ה'מאן דאמרי' הראשונים, ואחריהם, שמעון הצדיק שהיה משיירי כנסת הגדולה וגם הוא אמר שלושה דברים, ואנטיגנוס איש סוכו שקיבל משמעון הצדיק, וגם הוא אמר את מה שאמר, ואחר כך התחילו הזוגות, יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, שהם כבר היו בפולמוס של יוונים, וכל אחד ואחד מהם אמר שלושה דברים, וכן הלאה והלאה עד להלל ושמאי, עד שהגמרא אומרת (סנהדרין פ"ח ע"ב) "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא משמו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות", אבל עד אז לא היתה מחלוקת, [היתה מחלוקת אחת ויחידה, בדין שהוא דין צדדי שולי, דין שאינו עיקר, אשר האריכה משך זמן של חמישה זוגות, מיוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים ועד הלל ושמאי"].

אנו יודעים, והדברים ברורים, הריבוי הנפלא והעצום של תורה, שהיא הנקראת בפנינו תורה שבעל פה, תורה שבעל פה זה העומק שכל אדם שואב ומוציא את עומק ליבו, את עומק הבנתו ותפיסתו שלו בדברים, ומתוך כך יוצא לכל אחד ואחד שהדין צריך להיות כך. וכשם שאין פרצופיהן שווים, כך אין דיעותיהן שוות, לאדם אחר, שפרצופו שונה ודעתו שונה, מעומק ליבו יוצאת לו מסקנה הפוכה בדיוק. שניהם אומרים את הדברים מתמצית ליבם, מתוך עומק ליבם שלהם, אבל המסקנות הם הפוכות.

על מחלוקת כאלו נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים", כשם שחיייהם שונים, חיו של כל אחד הם חיי הפרטיים שלו, כך דעותיו הם דעותיו שלו, ודעותיו שלו הם נובעות מתוך חייו. לכן הלשון בש"ס תמיד היא "אליבא", אליבא דהך מאן דאמר, אליבא דהך מאן דאמר, ולכאורה, מה ענינו של הלב כאן, [בירושלמי הלשון היא "אדעתא", אדעתא דהך תנא, אדעתא דהך תנא, אבל בבבלי תמיד הלשון היא אליבא]. הפירוש בזה הוא, שכל אחד ואחד משקיע כאן את עצם חייו, הדבר יוצא, נובע, ועולה מעצם חייו של אותו

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קניין תורה
 מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
 שנאמר בשיחה"ק

עלבונה של תורה - החלפת עסק התורה בעסקים אחרים

כל מצוות התורה. ובדאי שאין כאן קשר למצוות ולעבירות. כאן מדובר על המחשבה הטבעית של כל יהודי ויהודי: להרהר בדברי תורה... בסוף הלכות טומאת צרעת מדבר הרמב"ם על חטא לשון הרע שמביא את הנגעים, וכך הוא מסיים שם: "זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת נסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר, אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה" וכו'. וכבר דקדק מרן הגרי"ז זצ"ל, שהרמב"ם לא כתב 'שיחת קדושי ישראל', לא 'שיחת צדיקי ישראל' ולא 'שיחת חכמי ישראל'. הוא כתב 'כשרי ישראל', היהודים הפשוטים והכשרים, שהשיחה הרגילה שלהם אינה אלא בדברי תורה וחכמה...

זהו המצב הטבעי, המצוי והרגיל אצל כל יהודי: להרהר תדיר בדברי תורה, עד שבעבור זה מצווה התורה את כל העם כולו לשמור על קדושת המחנה, בכדי לשמור על קדושת התורה. אין עוד ציווי כזה על שום מצוה אחרת, ולא מצינו כזאת על שום דין אחר. כי התורה - היא המחשבה והמציאות התמידית שאמורה להיות בכל עת ובכל שעה.

ואכן הדבר פשוט, שהרי אורייתא וישראל חד הם, וכל נשמות ישראל חצובות מהתורה, ואם כן באמת היהודי הוא התורה. התורה היא חלק מהזהות, חלק מהאישיות וחלק מעצם החיים, ועוד לפני 'מצוות תלמוד תורה' - איזה מציאות יותר טבעית יכולה להיות מאשר להתחבר אל התורה?... שם האדם נמצא ושם הוא נברא, ואדרבה, אם הוא חושב על דברים אחרים - הוא צריך למצוא סיבה, מהיכי תיתי להוציא את עצמו החוצה...

הגמרא בזבחים (ק"ב, ב') מביאה דין שחידש רבי אלעזר בן רבי שמעון בבית הכסא, ומקשה הגמרא: "והיכי עביד הכי, והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ומבית הכסא", ומתרתת הגמרא: "לאונסו שאני".

ושמעתי מהגאון המובהק רבי זאב כאהן שליט"א (מראשי ישיבת מאור התלמוד, ומגדולי תלמידיו של מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל) ששאל פעם את אאמו"ר הגאון זצ"ל, כיצד ניתן בימינו להלך לתפילה בבוקרו של יום ולהרהר בדברי תורה. הלא בדרך כלל אלו השעות שבהן מוציאים את פחי הזבל החוצה, ויש כאן ריח רע שיש לו עיקר... אולם אאמו"ר זצ"ל לא זכה להבין את פשר השאלה: והרי כבר תלמוד מפורש הוא, 'לאונסו שאני'...

לא היתה כאן שאלה ותשובה, אלא זו היתה המציאות הטבעית: 'לאונסו שאני'... אין פה לא נידון ולא דין ודברים. יש מצב מתבקש של 'לאונסו', ומה לנו להתחיל ולדון מעיקרא...

לא מכבר ראיתי מעשה דומה על מרן ר"ה הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, שהילך עם נכדו בשעת בוקר מוקדמת והתחיל לומר לו דבר מה בדברי תורה. הנכד עצר בעדו ואמר שהוא עדיין לא בירך ברכות התורה... אמר לו הגרי"ג: הכיצד אפשר לקום ולא לברך מיד? תיכף לקימה ברכה, שהרי מיד מתחילים להרהר בדברי תורה, ובכדי ללמוד - יש לברך תחילה...

על מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מובא המעשה, שבתוך המרחק הקצר בין ביתו לישיבתו - ישיבת 'תפארת ירושלים', היה מקום שאסור להרהר בו בדברי תורה. ניגשו פעם אל רבי משה ושאלו, מה עושה רבינו בעוברו ליד אותו מקום. רבי משה לא הבין ושאל: יש כאן כזה מקום? מעודי לא הבחנתי בו...

כל המעשים הללו, ועוד רבים אחרים, מגיעים כולם מאותו יסוד - שהתורה היא מציאותו הטבעית של האדם. האדם לא 'בורח' מהחטא ולא נמצא בתוך המלחמה, הוא פשוט נמצא מלכתחילה במקום אחר - בתוך המקום הטבעי... מעין זו יש כבר לשון שאומר המלאך לבעל הבית יוסף, בספר מגיד מישירים (פרשת בחוקות): "זהו שאמר הכתוב אם תלכו עמי קרי וגו', כלומר שצריך האדם להיות לבו ממולא תמיד בתורה וביראת ה' בזריזות גדול, עד שכשיפגעהו היצר הרע ויבא לפניו דבר ערוה לא יבא להרהרו... וזהו שאמר ונשמרת מכל דבר רע וגו', שתהיה נשמר קודם שתראה הערוה..."

אלו הם הציווים שמוטלים בסתם על כל איש מישראל: 'ונשמרת מכל דבר רע' וכו', להיות 'ממולא' כל כך בדברי תורה עד שמלכתחילה לא יזדמן דבר הערוה לפניו. אין כאן מדרגות מופקעות אלא מציאות פשוטה, שכשרי ישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה. אלו הם החיים וזאת היא המחשבה.

אלא שבמאמר המוסגר, עם כל הדברים האמורים, קשה להגיד על עצמנו שאנחנו נמצאים באותה מדרגה - להרהר כל הזמן בדברי תורה... והשאלה נשאלת, האם

"אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף שנאמר (משלי י"א, כ"ב) נזם זהב כאף חזיר אשה יפה וסרת טעם, ואומר (שמות ל"ב, ט"ז) והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה שנאמר (במדבר כ"א, י"ט) וממתנה נחליאל ומנחליאל כמות" (משנה ב').

התמיהות בדברי הברייתא:

בברייתא זו רבו הקושיות מכמה וכמה פנים, ראשית כל על תחילת המימרא של רבי יהושע בן לוי - 'בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. לשם מה יוצאת הבת קול? לכאורה, אם יש בת קול, הרי זה בשביל שישמעו אותה... אבל מי שומע את אותה בת קול? האם יש אי מי ששמע אותה אי פעם?...

כמו כן יש לדקדק על הלשון, שלא נקט התנא 'הר סיני' אלא 'הר חורב', ומדוע דוקא כאן מכנים את ההר בשם 'חורב', בעוד שבכל המשניות, כמו בתחילת מסכת אבות, נוקטת המשנה את הלשון 'סיני'.

ומה אומרת הבת קול, 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה', ולכאורה המשמעות הפשוטה היא לעסק התורה - שעצם זה שלא עוסקים בתורה הוא עלבונה של תורה, וכמו שמוכח מהמשך דברי המשנה: 'שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוזף', ו'ניזוף' פירושו הוא נידוי, כמבואר בגמרא במועד קטן (ט"ז, א'). ולפי זה, הקשר בין 'נידוי' לביטולה של תורה הוא מחמת העלבון שיש לתורה, שכשם שהמבזה תלמיד חכם חייב נידוי (כמו שנפסק בשו"ע יו"ד סי' של"ד סמ"ג) כך מי שמבזה את התורה בעצמה - על אחת כמה וכמה שיתחייב נידוי לשמים.

אך מכאן ממשיכה המשנה: 'שנאמר נזם זהב כאף חזיר אשה יפה וסרת טעם', וזה אינו מובן מה בין זה לבין מה שנקרא 'נוזף'. בשלמא הפסוק עצמו מתקשר ל'עלבונה של תורה', שכפי שהחזיר יכול לקחת דבר יקר כמו נזם זהב ולהתגולל עמו באשפה, כך החכם שאינו עוסק בתורה מבזה את חכמתו ומשפיל אותה עד עפר. אבל במשנה משמע שכל זה המשך למה שנקרא נוזף, ועל כך מביא התנא מקרא המסייע, ומה יש בפסוק של 'נזם זהב' שמוכיח על ענין הנזיפה.

וכעין זה יקשה גם על המשך: 'אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה'. ומלבד מה שיש להבין מה הכוונה 'בן חורין', אינו מובן מה הקשר בין זה לבין כל דברי המשנה הקודמים, ש'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. ולא זו אף זו, שהמשנה ממשיכה להוסיף ש'כל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה', ומה ענין כל זה לכאן.

מדרגה אחת של עסק התורה - 'דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה':

ביאורים רבים נאמרו בפירוש דברי התנא, אולם אנו נבוא ונקדים מה משמעות הענין של 'כל מי שאינו עוסק בתורה'. שכן יש הבדל בין 'אינו עוסק' אחד לבין 'אינו עוסק' שני, כשביניהם יש חילוקי מדרגות שלא קרבו זה אל זה.

במסכת שבת (ק"ג, א') דורשת הגמרא את הפסוק 'והיה מחניך קדוש' (דברים כ"ג, ט"ו) שאסור להרהר בדברי תורה במבואות המטונפות, וביאר רש"י: "והיה מחניך קדוש - ולא כתיב ביה דבר, אלא מקום חנייתך תהא בקדושה, וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה".

כאן לא מדובר על המדרגה הגבוהה של גדולי הדור, לא על המתמידים ולא על השקדנים. מדובר על כל עמך בית ישראל, 'ישראל סתם', ועליהם מצוה הפסוק 'והיה מחניך קדוש' - שמכיון שכולם מהרהרין תמיד בדברי תורה, לכן צריכים להשמר מטינוף ומכל דבר רע, למען לא יכשלו בהרהור במקומות האסורים. מה עוד שפשטות המקרא מדברת על מתנה מלחמה שקיים בעת צרה, וזה ודאי משתמע על כלל ישראל באשר הוא שם.

ומצד מה ישראל נמצאים במדרגה כזו, ש'מהרהרין תמיד בדברי תורה' אם היה מדובר מצד דקדוק הדין, הקפדה על המצוות שלא להכשל חלילה בביטול תורה אפילו לרגע, חידוש גדול הוא לומר שיש כאן מדרגה גורפת ששייכת לכל איש ישראל... הרי אף שגם פושעים מלאים מצוות כרימון, עדיין יש מצוות רבות שאדם דש בעקביו, ומעולם לא מצינו שכולם נמצאים באותה מדרגה לקיים בשלימות את

יש כאן מציאות טבעית או שאין כאן מציאות טבעית... אם המצב הטבעי שלנו הוא לחשוב בלי הפסקה בדברי תורה - האם אנחנו בורחים מעצמנו? ... והתשובה היא שאין הכי נמי. אנחנו בורחים מעצמנו. כמוכן שלא באנו חלילה להכליל בזה את כל הכלל כולו, אבל כל עיקרה של ירידת הדורות מבטאת את הריחוק מהמקום המקורי שבו אנו אמורים להיות. ממילא, הגם שיש יחידים ואפילו רבים בכל דור ודור שדבוקים בלי הפסקה במקור החיים, לא כולם נמצאים במצב הטבעי של לעסוק בדברי תורה באופן מושלם - שזו תהיה המחשבה הבסיסית והתמידית.

המדרגה של תלמידי החכמים - 'מהרהרין כל שעה' מחמת 'תורתן אומנותן':

עד כאן נוגע למדרגה אחת של עסק בדברי תורה - המדרגה של סתם ישראל, שהאדם מתנהג כפי עצם טבעו והולך ישר כמו שעשאו האלוקים. אך מלבד זאת יש מדרגה נוספת המבוארת בדברי התוס' בסוטה (כ"א, א'), שם אומרת הגמרא שתורה מגנא ומצלא מהיצר הרע, ועל זה באה הקושיא מדוע לא הצילה התורה את דואג ואחיתופל. ואומר רבא: "תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא, אצולי לא מצלא".

אלא שבהמשך דברי הגמרא אומר מר זוטרא שתלמיד חכם דסלקא שמעתתא אליבא דהלכתא מוגן מהיצר, והקשו התוס' ש"הלא לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה", ותיצרו התוס': "ויש לומר, סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה, ואינו הולך ד' אמות בלא תורה".

הרי לנו שהמדרגה הזו של 'מהרהר כל שעה' אינה מדרגה ששייכת לכל ישראל, כי אם לתלמידי חכמים, ועל אף שדיברו התוס' על 'סתם תלמיד חכם' ודאי שאין הכוונה לכל 'כשרי ישראל' ש'מהרהרין תמיד בדברי תורה' אלא רק למי שזכה להיות תלמיד חכם. ועל כרחק לומר שיש שתי מדרגות חלוקות. יש 'מהרהרין' תמיד בדברי תורה' בתורת סתמא, ויש 'מהרהר כל שעה' בתורת 'תורתו אומנותו'. מה שכל יהודי אמור מטבעו להרהר בדברי תורה - הכוונה היא להרהר בעלמא. פעם הוא חושב על הלכה או על קושיא, פעם על חידוש שנתחדש לו ופעם על מימרא ששמע. מה שאין כן 'תורתו אומנותו' משמעות הענין היא שזה העסק שלו. יש לו עיסוק, שבו הוא מונח ובו הוא שקוע, וזה תופס אותו במהלך כל היום. לא רק שהוא נזכר במה שארע במהלך העסק, אלא הוא חושב כל הזמן כיצד לפתח את העסק, כיצד להרחיב אותו הלאה וכיצד להתקדם בו עוד יותר. אין כאן רק 'מחשבה' על העסקים, יש כאן 'עיסוק' בעסקים... האם אפשר לעשות כך או לעשות אחרת, מה היה עד כאן ומה יהיה הלאה. הוא כל הזמן עוסק מחמת עצם הדבר - שזה מה שמעסיק אותו.

דוקא על צורה כזו של הרהור כתבו התוספות שאין רגע בחיים שנחשב 'עידנא דלא עסיק בה', משום שאף שכל אדם מהרהר כל הזמן בדברי תורה, רק התלמיד חכם נחשב 'עסיק בה' בכל עת ובכל שעה. ההרהור שלו אינו רק הרהור אלא חלק מה'עסק', שמניח אותו בתוכו ולא נותן לו לעזוב אותו לרגע.

'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה' - כאשר הם מחליפים עסק בעסק:

באה משנתנו ואומרת: 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. ומהמשך דברי המשנה משתמע שלא מדובר כאן על עיסוק בתורה בעלמא, אלא על עיסוק במדרגת הנמשל של 'אשה יפה', שהאדם זכה והגיע לחכמה בעסק בתורה, ועל כן באים ומזהירים אותו שלא יהיה כאן 'סרת טעם' של 'זנם זהב באף חזיר'. וכיצד באמת יתכן שעסק התורה יומר והאדם יניח את הזהב באשפתות? אם הוא שייך לתורה - מדוע הוא לא עסוק בתורה? התשובה היא שהאדם מתעסק בדברים אחרים. במקום שהתורה תשאר העסק שלו, הוא מתנתק ממנה ומוצא עסקים חדשים שתופסים את ראשו ואת רובו.

המציאות הזו בדוקא היא הנחשבת 'עלבונה של תורה'. לא שהאדם סתם כך לא מתעסק בתורה, אלא שהוא כבר יודע מהו עסק התורה, ובמקום להתעסק בו הוא מחליף טוב ברע. ואין לך עלבון גדול מזה - אחרי שהאדם כבר מצא את העסק האמיתי, שאמור לתפוס אותו תמיד בכל שעה, ואף על פי כן הוא מניח אותו במקומו ופונה לעסקים אחרים שיותר חשובים בעיניו.

על עלבון כזה - 'יוצאת בת קול מהר חורב'. ומדוע דוקא 'הר חורב'? כבר אמרו בשם הגר"ח מוואלוז'ין על פי דברי הגמרא בשבת (פ"ט, ב'), "דאמר רבי אבהו הר סיני שמו, ולמה נקרא הר חורב, שירדה חורבה לאומות העולם עליו", ומהי החורבה שירדה לאומות העולם - שהם לא חפצו לקבל את התורה, וכך נשארו ערומים מכל לדורות עולם.

בלשון זו מתברר החילוק בין ישראל לעמים, שנעוץ במהותו בכל הגישה לקבלת עול תורה. מה שאומות העולם לא רצו לקבל את התורה היה מחמת הרצון האישי, שהתבטא אצל כל אומה בתאווה אחרת. הנגיעות הגשמיות התנגשו אצלם עם קבלת עול מלכות שמים, ולכן לא היו מסוגלים לקבל את התורה. לעומת זאת עם ישראל ענו פה אחד ואמרו 'נעשה ונשמע' - לא היה אכפת להם מלכתחילה אם הרצונות האישיים שלהם יתאימו למה שכתוב בתורה, הם מציידים מוכנים כבר לומר 'נעשה' ולהקדים את רצון שמים לכל רצון אחר שיהיה עלי אדמות.

אותה בת קול של 'עלבונה של תורה' יוצאת מ'הר חורב' ואומרת לאדם: אומות העולם חרבו, משום שלא ידעו איך לכופף את הרצון האישי כלפי רצון התורה. וגם אתה, שמעדיף את העסקים האחרים על פני העסק שרוצה ממך מלכו של עולם, עוזב את הרצון האמיתי בפני הרצונות היצריים שמושכים אותך אליהם.

וממילא, אותה 'בת קול' לא מחוייבת להיות קול רעש גדול שנשמע באוזני כל בשר. המציאות גופה מדברת מצד עצמה ומכרזת בעצם הווייתה, ראו מה בין בני לבין חמי... כל רגשות הלב, שנוקפים בתוך האדם וקוראים לו לעשות את הטוב והישר, הם הם ה'בת קול' שנשמעת אצל כל אחד ואחד, ואין צריך כאן דוקא קול גשמי שנשמע בחללא דעלמא. וכמו שכבר האריכו בספרים, ומצינו כמה לשונות כגון אלו בדברי מרן החזון איש, שבתוך כל 'יהודי יש 'בת קול' שקוראת לו אליה, וכל מי שרוצה לשמוע יכול לשמוע את הקול מדבר אליה, ואותו לשמוע בכל רמ"ח איבריו...

על מרן החפץ חיים ידוע המעשה, שהגאון רבי שמעון שווב זצ"ל הגיע לפניו בנערותו, והחפץ חיים שאל אותו: היודע אתה מדוע אני כהן ואתה אינך כהן? משום שמשה רבינו קרא לכל ישראל 'מי לה' אלי. סבא של סבא של סבא שלי - שמע את הקריאה, ואילו סבא של סבא של סבא שלך - לא שמע את הקריאה... ומה באתי ללמדך, שלכל אדם בחיים יש לפעמים קול פנימי שקורא לו. הקריאה הזו היא קריאה אלוקית שנשלחת אל האדם, קריאה של 'מי לה' אלי. מה שיש לאדם הוא לדעת ולתפוס את הקריאה. אל לו להחמיץ אותה...

בת קול מעין זו, אין מי שלא יכול לשמוע. היא קוראת וצועקת בתוך הלב אל האדם, מה לך לחצוב בורות נשברים. הרי כל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נוף. 'נקרא מנודה' לא כתוב כאן, אלא 'נקרא נוף', ואף על פי שנוזפה היא מין של נידוי, מכל מקום 'נוזפה' משמעותה הרחקה וזלזול, וכמבואר שם בגמרא במועד קטן, שמי שרצו להרחיק אותו קראו לו 'נוף', גם אם לא היה מנודה בפועל. וכן הוא מי שאינו עוסק בתורה - הוא מתרחק מהמקום המקורי שבו היה אמור להיות, ומחפש מקומות מרוחקים שלא שייכים אליו.

הפסוק שמביא התנא הוא: "זנם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם". ויסוד גדול שנו לנו כאן: הלא גם אם יתלו את הזנם ברגלו של החזיר או בכרסו, לא יהיה זה מקום ראוי אל הזנם... החזיר מתגולל כל היום באשפה, ומה הזנם שייך אליו. ומכל מקום בא הפסוק ומדגיש: "זנם זהב באף חזיר". ה'אף' הוא המקום של נבירת האשפה, שכן 'חזיר נובר בחוטמו' (ראה רש"י ב"ק י"ז, ב'), וכשמצמידים את הזנם אל האף - אין לך היפוך גדול מזה, של לקיחת התכשיט והפיכתו לכלי המשמש לעצם הלכלוך.

בדומה לזה התלמיד חכם, הוא נמשל ל'אשה יפה', של כלי נאה מלא ומחזיק, אך לא רק שהוא מזניח את הכלי, אלא הופך אותו עצמו ל'סרת טעם' - להשתמש בו בשימושים סרוחים של עסקי הבלי העולם הזה שלא שייכים אליו. זוהי עצמה ה'נוזפה', שמרחיקים את החכם ממקומו, ולא נותנים לו להשאר במקום הקודם. לא רק שהוא מפסיק, אלא הוא גם מקלקל, במקום להשתמש ברוממות הגדולה שהוא זכה לה הוא לוקח אותה להכשר התאוות הגשמיות.

האיש הזוכה לעסק התורה אינו נזקק לכל ה'עסקים' האחרים:

"ואומר והלוחות וגו' חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", כלומר, שסוף סוף האדם מתרץ את עצמו, שעדיין הפרנסה אומרת את שלה, הכבוד דורש את שלו, התאוות קוראות את שלהן, ואין הוא יכול לעזוב את הכל ולחזור רק לעסק התורה. על כן אומרת לו המשנה: 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה'. כי מי שעוסק בתורה - יש לו חירות מהכל, הוא לא נזקק מעיקרא לכל הצרכים השפלים שבעסקי העולם הזה.

על הפסוק האמור בנזיר "כי נזר אלוקיו על ראשו" (במדבר ו', ז') כתב האבן עזרא: "דע כי כל בני אדם עבדי תאוות העולם, והמלך האמיתי - שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו - כל מי שהוא חפשי מן התאוות". אם כן נמצא שבדיקו להפך. אנשים חושבים כביכול מי שיש לו את כל מה שהוא מתאוה אליו - הוא בן חורין, אך האמת שונה מן הקצה אל הקצה. אדם כזה הוא עבד. הוא משועבד אל התאוות בלי יכולת להתנתק. המלך האמיתי שיש לו את ה'נזר' של ה'נזיר' הוא דוקא מי שפורש מכל הבלי העולם, עד ששום תאוה לא שולטת עליו.

אי לכך רק מי שעוסק בתורה נחשב ל'בן חורין', כי כבר בעולם הזה הוא מנותק מכל העולם החיצון, וחי בעולם מרוכז שלא שייך לכל תאוות החומר. אין שום דבר שמשעבד אותו אליו, והוא לא צריך שום דבר שישעבד אותו אליו...

ועל זה מוסיפה המשנה עוד סיבה אחרת, ש"כל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה, שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות". וגם פסוק זה בא להעיד על גודל החיבור שיש לאדם אל התורה, כמו שאמרו בגמרא בנדרים (נ"ה, א') ובענין זה בעירובין (נ"ד, א'): "מאי דכתיב וממדבר מתנה וכו', כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו א-ל - שנאמר וממתנה נחליאל" וגו', הרי שאחר שהתורה ניתנת לאדם במתנה הוא זוכה ל'נחלה' מאת הקב"ה, ונחלה היא דבר נצחי שאין לו הפסק. אדם שזוכה לכזו מדרגה, ודאי שהוא מחובר לעולם עליון שמגביה אותו מעל כל דבר אחר בעולם התחתון, ושוב הוא לא צריך אף עסק שיתן לו תחליף. 'הרי זה מתעלה' - הוא נמצא למעלה, ואין לו שייכות לכל מה שלמטה.

כל זה הוא חלק מ'בת קול' שקוראת לו לאדם: 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה'. אתם נמצאים במדרגה העליונה ביותר שקיימות לבן תמותה, להתעסק ולהשתייך ל'זנם זהב', אל נא תעזבו אותו לטובת 'סרת טעם'. יש לכם חירות מהכל, ואתם גם עליונים על הכל, שום דבר לא יכול לקרוא אליכם ולהוות תחליף לעסק האמיתי והגדול מן הכל - ש'כל העוסק בתורה הרי זה מתעלה'..

מאמר ז"ז – התחזקות בברכת התורה

הקדמה ראשונה – התכלית של סדרת מאמרים אלו היא להתחזק בתפלה הקבועה שאנו מתפללים בכל יום, ע"י הפניית תשומת הלב לקטעים קצרים שבמעט התבוננות נמצא בהם שייכות גדולה לזמנים המיוחדים שאנו נתונים בהם, וע"י שנאמר אותם ביתר כוונה, יתחזקו ויתיסדו בנפשנו יסודות האמונה. הנה כבר הרחבנו במאמר ט' בסדרה זו בהתחזקות בברכת אהבה רבה שהיא בקשה עצומה על סיעתא דשמיא בלימוד התורה ושיאיר השם יתברך את עינינו בתורתו, וכאן נעסוק בס"ד בהתחזקות נוספת בבקשה ותפלה על לימוד התורה בברכות התורה.

הקדמה שנייה – וראיתי להקדים הערה נוראה שיש בענין קדוש זה של התחזקות בברכות התורה בימים אלו דייקא, דהא כל מי שענינים לו בראשו ושכל לו בקודקדו רואה נכוחה שעם ישראל נתון בסכנות נוראות מבחינה קיומית ממש, בארץ הקודש ובחוו"ל, ומתקיים בנו דברי המשורר האהוב ממש כפשוטם רח"ל - אויבך יִהְיֶיךָ וּמְשַׁנְאֶיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ: עַל עַמְךָ יִגְרִימוּ סוּד וְיִתְעַצְּוּ עַל צְפוּנֶיךָ: אָמְרוּ לָכֹּה וְנִכְחַדְתֶּם מִגֹּי וְלֹא יִזְכָּר שֵׁם יִשְׂרָאֵל עוֹד: כִּי נִזְעַצְוּ לֵב יַחְדָּו עֲלֶיךָ בְּרִית יְכָרְתוּ, ע"כ, ואין זה עוד ארגון טרור או סיעה שולית של רוצחים אלא ממש מדינות ועמים הקמים עלינו במסוה של "דאגה" לרוצחי עמנו, וכבר חוברים עלינו אֶהְלִי אָדוּם וְיִשְׁמַעְאֵלִים מוֹאָב וְהַגְרִים: גָּבַל וְעַמּוֹן וְעַמְלֶק פְּלִשְׁתִּים עִם יִשְׂבִּי צוּר: גַּם אֲשׁוּר נִלְנְה עִמָּם הִיוּ זָרָע לְבָנֵי לוֹט סָלָה, הם וכל שם וחניכא דאית להו, האנטישמיות מתגברת בצורה מבהילה, ומנסים לכבול את ידי בני עמנו מלעשות את המעט להגן על חיינו, ואין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים.

הנה בעצם הימים הנוראים הללו, אשר היה מצופה אף מהרחוקים מבני עמנו להבין כי רק התורה היא העומדת לעם ישראל אשר מעמדו בין האומות ממש ככבשה בין שבעים זאבים, אך מלבד התחזקות והתקרבות מצד מקצת מהרחוקים מבני עמנו, חזינן גם התגברות של שנאת ת"ח ורדיפת הדת ולומדי התורה.

ובעת אשר יש לנו לעצור ולחשוב מחשבות אמת – מה רצון השם מאיתנו, מדוע עלתה לנו כזאת, ומה יש לנו לתקן כי בנפשנו ובנפש ילדינו ובנפש כל אשר אתנו.

א. ואקדים דבר אשר בהשקפה הראשונה אינו מענין מדור זה, והוא התיחסות של רגע לחלק מחזית המלחמה נגד עמלי התורה בזמה"ז, והיא התביעה לגיוס בני הישיבות, ויש לדעת כי אף שהתביעה נשמעת מפי המבקשים ביועצין ובמזיד לחרחר מלחמה בלומדי התורה, אך היא מורגלת מאוד גם בפי אנשים שאינם מכת שונאי השם ושונאי ת"ח, שגם הם אינן מצליחים להבין את עמדתנו.

הנה פשוט שכשבאים לדבר עם אדם צריך לדבר איתו בשפתו, במושגים הלקוחים מתחום הדעת שלו, אחרת אין סיכוי שדבריך יתקבלו על ליבו. וכמובן לא אתיחס לכל הפרטים של נושא מורכב זה, רק אציע דרך להציג את עמדת כת יראי השם בצורה ובמשלים ששיכים גם לעולם החופשיים, באופן שגם אם לא יתקבלו הדברים למעשה אך יש סיכוי שיבינו שיש בדברינו אמת השייכת גם לעולם המושגים שלהם, ודרך זו היא פתח להגיע לתכלית מאמר זה, שהוא הצורך להתחזק בכוונה מיוחדת בברכות התורה.

ג. הנה עצם הדברים פשוטים, הרי כל אדם לא יצא להילחם ולסכן את חייו, אם מחמת היציאה יאבד את מה שנחשב אצלו כתמצית חייו, ולדוגמא אצל החופשיים המדינה היא תמצית חייהם ועליה הם מגינים בחירוף נפש, ואם היו חוששים שבעת היציאה למלחמה יאבדו את המדינה, ודאי שהיו מסרבים לצאת למלחמה באומרם שבאופן זה אין להם על מה להילחם!!!

וזוהי באמת גם התשובה שלנו – **התורה היא חיינו ובלעדיה אין לנו חיים, ואם נעזוב את הישיבות והכוללים ואת מסגרת החיים השמורה שלנו שבה לבדה אנו יכולים לשמור על התורה ולהעבירה לדור הבא, נאבד את התורה, וממילא אין לנו בשביל מה להילחם!!!**

ד. הנה הדברים פשוטים וברורים לכל אשר בשם ישראל יכונה, עד שלפעמים אני תוהה מדוע אנו מסתבכים עם התשובה, וביותר מדוע במקרים רבים גם תשובה זו אינה מתישבת על לב השואלים אף מאותם שאינן משונאינו המובהקים.

אך התשובה לזה נוראה מאוד, כואבת מאוד, נוקבת ויורדת על התהום – משום שחלקים רבים מאיתנו אינם שלמים עם השקפה זו, וגם המדקלמים אותה לפעמים הוא מן השפה ולחוץ ואינן שלמים עימה, ובעומק ליבם אינם מוצאים את עצמם מתנהגים כפי השקפת אמת זו.

וממילא מתורצות שתי השאלות, האחת מדוע אין אנו טוענים טענה זו בכל הזדמנויות, ומדוע גם כשטוענים אותה אינה מתקבלת, **כי דברים כאלה אין עושים שום רושם על השומעים אם אין האומר שלם עימם בכל ליבו!!!**

ה. ואם כנים אנחנו בזה, הרי ברור כי הדבר הנחוץ ביותר והדחוף ביותר לכל אחד מאיתנו, הוא להתחזק לקבוע בנפשו את האמת כי רק התורה היא חיינו ונשמת אפיו, ולחיות ברמ"ח אבריו ושש"ה גידיו את האמת הזאת, וכשיתמלא גביע זה על גדותיו, יצא מחוץ לכוסו של היחיד יין האמונה בקדושת התורה, יין שירוה גם את הסובבים אותו הקרובים והרחוקים!!!

וכאן אנו מגיעים לתכלית מאמר זה, והוא ההתחזקות בברכות התורה, אשר מי שיאמר אותם בכוונה ובלב שלם, מובטח לו שתתיסד האמת בליבו, ושוב יהיו דבריו נשמעים גם על הרחוקים!!!

וכדי להמשיך עם סגנון המאמרים שבמדור זה ננסה קצת להראות איך כללו חז"ל הק' את כל יסודות ההשקפה התורנית האמיתית בענין מקומה של התורה בחיינו, בלשונות ברכות התורה.

ובאמת לא באתי בזה לחדש חידושים גדולים בביאור הברכות, אדרבה כל הכוונה להראות איך בהתבוננות מעטה בפשטות מילות הברכה אפשר להגיע להשגות גדולות ונפלאות, ובלבד שהברכות יִאָמְרוּ במתינות ובכוונה, יום אחר יום, ובאופן זה מובטח לכל אדם שבאריכות הזמן יתעלה ויתרומם לפסגות גדולות, ויתיסדו בלבבו יסודות האמונה בקדושת התורה והיותה בלא ספק עיקר חיות האדם בעוה"ז ובעוה"ב.

ו. בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְעִסֹק בְּדַבְרֵי תוֹרָה. דקדקו רבותינו ז"ל בלשון הברכה "לעסוק" ולא "ללמוד" כפי שהיה מתבקש לכאורה מקישור הענין, וכבר עמדו בזה רבותינו וביארו דהמכוון בזה ללמדנו כי הנהגת האדם בלימוד התורה צריכה להיות כהנהגתו בעסקי פרנסתו, שכל ליבו ומוחו נתון לזה כי הם חייו הגשמיים החולפים, כמו כן וק"ו לתורה שהיא חייו הרוחניים הנצחיים.

ואמרנו **וְהָעֶרֶב נָא ה' אֱלֹהֵינוּ אֵת דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.** כיוונו בזה דבר עמוק ויקר, כי תכלית הלימוד אינו כשאר חכמות להיות ידיעות העומדות ונשארות חוץ לאדם, אלא תכלית לימוד התורה שיבלעו דברי התורה באבריו ויהפכו לחלק ממנו, וידוע כי אפילו המזון הגשמי שהאדם בולע אינו מתמזג היטב עם גופו רק אם יש לו בו הנאה, כש"כ המזון הרוחני אם לא יתענג על הלימוד לא יבלע ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הרוחניים.

אך ידוע עוד שאין בידי כל אדם להגיע למידה זו של עונג בלימוד התורה, וע"ז תיקנו ברכה ותפלה שהקב"ה בכבודו ובעצמו יעזור לאדם שיהיו דברי התורה ערבים עליו ועי"ז יבלעו בדמו ובשרו ויהיו עימו לאחדים ממש.

ואמרנו **וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ. וְצִאֲצָאֵי צִאֲצָאֵינוּ וְצִאֲצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כָּלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְךָ.** כִּינּוּ בְּזֶה ע"פ הידוע כי כל מה שנחשב אצל האדם כמותרות וחוף לגופו ועצם חיותו, קל לו להיפרד ממנו אפילו בחיים חיותו וכש"כ לאחר פטירתו מן העולם, אבל מה שנחשב אצלו כחלק מעצמו וחיותו לא יאבה להיפרד ממנו אפילו בעוה"ז כש"כ בחיי הנצח שלו.

הנה ידוע עוד כי כל אדם משתוקק להשאיר לו שם ושארית בארץ אף אחר מותו, והטעם משום שבעומק נשמתו חש ומרגיש את נצחיות נשמתו, ובאבוד חייו הגשמיים שבהם נפרדת הנשמה מהגוף מרגיש כי נאבד ממנו חלק מעצמות חייו, ובהיות לו זרע של קיימא המה הממשיכים את חיותו הנצחית. ובהיות חיי הנצח אפשריים רק בחיבור לרוחניות התורה, טמון בעומק ההשתוקקות של כל אדם שבניו - שהם המשכיות עצמותו - ימשיכו את חיי הנצח שלו בהיותם יודעי שמו יתברך ולומדי תורתו לשמה.

וע"ז אנו מתפללים בנוסח זה - **וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ. וְצִאֲצָאֵי צִאֲצָאֵינוּ וְצִאֲצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כָּלְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְךָ.** וקישור הענין לבקשת הערבות בתורה, כי ע"י שהאבות מתענגים על הלימוד נקבע לא רק בלבבם ובגופם אהבת התורה והחיבור האמיתי לחיי הנצח, אלא גם בניהם הרואים את האבות בעת הלימוד נמשכים ללימוד זה ומתחברים אל התורה הק' חיבור אמת נצחי.

ואמרנו **בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.** גם זה מכוון אל שורש המציאות של לימוד התורה שהיא קבלת הדברי תורה מפיו יתברך ממש, ואין לך המשכת עצם החיים יותר מאשר החיבור האמיץ למקור החיים, שהיא המשכת התורה מהבורא יתברך ישירות לאדם.

ואמרנו בברכה השניה **בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֵת תוֹרָתוֹ.** גם זה שבח גדול וחיוב עצום של התורה על לומדיה, כשמזכיר לעצמו כי הוא חלק ישראל עמו אשר נבחרנו מכל האומות וכל הנבראים לעסוק בכלי חמדנו יתברך, אשר לא עשה כן לכל אומה ולשון.

ואמרנו **בְּרוּךְ אַתָּה ה' נוֹתֵן הַתּוֹרָה** בלשון הווה מתמשך, להורות כי אין קבלת התורה מאורע חד פעמי בזמן העבר, אלא מצב תמידי אשר בכל עת הקב"ה יושב כביכול ומלמד תורה לעמו ישראל, והוא ביטוי של אהבה וחיבבות, ובזה נקבע נצחיות הקשר של עם ישראל וכל יחיד ויחיד עם נותן התורה.

עוד תיקנו חז"ל נוסח מיוחד לעולה לקרוא בתורה - **בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נִטְעָ בְּתוֹכָנוּ.** נוסח המבטא יותר מכל את כל מה שהתעוררנו בזה על היות התורה עצם החיים של כל יהודי, שהיא היא חיי עולם שנטע הבורא יתברך בתוכנו ממש כפשוטו !!

ומה שתיקנו חז"ל נוסח זה דוקא בברכת העולים לתורה ולא בנוסח ברכות השחר [שחיובם גדול יותר ש"א שהם דאורי' וברכת העולים לכו"ע דרבנן], נראה דעיקר חלות התורה בעולם והתחברותה עם העולם הגשמי באמצעות נתינתה לישראל, ובחינת הנצחיות של התורה בעולם, היא בהיות ישראל בבחינת ציבור, שבזה מובטח לן שלא תישכח מפי זרענו, כי היחיד יתכן שיאבד זכרו בפטירתו מן העולם בלא זרע של קיימא רח"ל, אבל בציבור אין שייך זה, כמאמרם ז"ל בכ"מ "אין ציבור מתים", וממילא עיקר נטיעת חיי עולם בתוכנו היא בחלות התורה בציבור, כמו שנתינתה היתה בציבור כן לדורות חלותה בציבור, ולכן תיקנו נוסח זה דוקא בקריאת התורה בציבור.

וכל דברינו כלולים בדבריו הידועים של הב"ח בסימן מ"ז: ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד, עכ"ל.

יה"ר שניזכה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו להיות כל חיותנו מהתורה הק', ושעם ידיעה שכלית זו ניזכה גם לתפיסה חושית של האמת הלזו, לחוש ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו כי התורה היא לבדה חייו בעה"ז ובעוה"ב אמן ואמן.

פרשת פקודי

מאמרים ותפיסות עומק
בעולמם של עמלי תורה

סביב "עין לא ראתה"

וה' פקד את שרה

אז יצחקו על כל המקוים אליה, כי איך יתכן שאחר כל כך הרבה שלא הגיע לפתע פתאום יגיע, אך היפלא מה' דבר, ומובטחים אנו שלא ישליכנו לעת זיקנה, ותיכף יגאלנו, לכן פירסם הכתוב סדר פקידתה, וז"ש הביטו אל אברהם אביכם ושרה תחוללכם.

ג. אך בצרור המור שם הצדיק את הצדקת שהיתה כוונתה לטובה, וז"ל: "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים" כלומר אני שמחה אחר שאני אם הבנים וילדתי בן לזקוני, ואע"פ שכל השומע יצחק לי לפי שאני זקנה, איני חוששת, אחר שצחוק ושמחה ותענוג עשה לי אלקים, עכ"ל. כלומר לגודל שמחתה ותשוקה לחבוק בן, לא חששה לקול הצחוק, כאומרה יצחקו הצוחקים, וישחקו השוחקים, הנה סוף סוף זכיתי לבן כיצחק.

ובאמת כדי לזכות לגאולה, ולפקידה המקווה, עלינו לקרוע שמים בתפילה, ואדרבה, עד כמה שפקידת שרה הוא הדוגמא אל סדר הפקידה האחרונה, א"כ ממנה נלמד שהוא מותנה בתפלה, כמש"כ שם הספורנו: "ותצחק שרה. שחשבה שהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד, כענין אלישע, לא נבואה ושליחות האל יתב', וחשבה שלא יושג זה בזקנים בברכת שום נביא, **כי אמנם להשיב הבחרות אחר הזקנה הרי הוא כתחיית המתים**, שלא תהיה זולתי במצות האל פרטית, **או בתפלה משגת חן מאתו**..." כלומר, פקידה בזיקנה היא כתחיית המתים ואינה מושגת אלא בתפילה שמעלה חן לפניו יתב', וכך תחית המתים שתייה בקץ, טעונה תפלה כזאת שמשגת חן מאתו.

ונראה דבפרט בחודש אדר זה מאיר הכוח של פקידת שרה, דהוא הי' השורש לפקידת סוף גלות בית ראשון בהצלת אסתר כמו שגילה ר"ע לתלמידיו מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא תבא בת בתה של שרה שחיה קכ"ז שנה וכו', א"כ רמז שסוף גלות בית ראשון שהוא המשכון הראשון, היה מכוח שרה, כמבואר, וכך סוף גלות בית שני - הוא המשכון השני - שאנו מקווים כל כך הרבה זמן שכבר יבא עת פקידתו, גם הוא מכוח פקידת שרה כאמור, ובפרט בשנה מעוברת זו, שבה סוד עיבור משיח, עינינו לה' שכבר יבא עת פקידה, "פקוד פקדתי" גי' תשפ"ד, וכמו שבפקידת שרה נפקדו עקרות הרבה, כך עתה בכוח פקידת שרה, ניפקד בדבר ישועה ורחמים, ויבא משיחנו.

א. חז"ל דורשים על הפסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות", דכפל תיבת משכן משכן פעמיים, רמז לב' המקדשות שנתמשכנו פעמיים בעוונותיהם של ישראל. ואף שהפס' הזה טומן את כל הצרות המחרידות של כלל ישראל בכל החורבנות מה שאין הפה יכול לספר והשכל להכיל, מ"מ בתוכו רמוז הקץ כי "פקוד" גי' ק"ץ, וכך היה סימן הגאולה במצרים בתיבות "פקוד פקדתי...", כי הגאולה נקראת פקידה, כפקידת בן זכר.

והוא מפורש בפס' "הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם" הנה ישעיה שם (פרק נא), מדבר על תקוות הגאולה, וצ"ע הקשר בין הפקידה של הגאולה לפקידת אברהם ושרה, ובי' התנחומא בפר' וירא, וז"ל: האומר לירושלים תושב ולערי יהודה תבנינה, ומה ענין זה לכאן אלא כשם שנתיאשו ממנה האומות שלא נבנית והיא תבנה שנא' האומר לירושלים תושב. וכת' כי בנה ה' ציון, אם תמהים אתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם **כשם שעשיתי לאברהם ולשרה כן אעשה לירושלים**.

ב. רבינו בחיי בכד הקמח (גאולה) הרחיב בזה, וז"ל: "...ומפני שכאו"א מישראל חייב שיחזק לבו בהבטחת הנביאים ושתהי' תקותו חזקה בהקב"ה ובדברי נביאיו, לכן הזכיר דוד קוית' ה' קותה נפשי וגו' כי ראה ברוה"ק ענין הגלות הארוך הזה, נתנבא עליו לעתיד בלשון תקוה ותוחלת וכפל הלשון לחזק התקוה והאמור בהבטחת הגאולה, כי בזמן שיהיו ישראל מתיאשים ממנה תבא ויהיה להם **פקידה אחר היאוש**, וזהו מאמר הנביא הביטו אל צור חוצבתם וגו' הביטו אל אברהם אביכם וגו' כי נחם ה' ציון וגו', סמך נחמת ציון לענין אברהם ושרה שנפקדו אחרי היאוש **ולא היו האומות מאמינים שיהיה להם בן**, כן ענין הגאולה כל האומות אומרין שאין לישראל תקוה ושלא להתיאש הזכיר דוד בכתוב שאחריו נפשי לה' משומרים לבקר, ביאור הכתוב אע"פ שאני בגלות איני מחליף אמונתי ותורת'...

וכך פירש הסבא קדישא מרן הח"ח, שתמה מדוע פירסם הכתוב קלונה של צדקת זו, והוכיחה על שצחקה לבשורת פקידתה בגיל כה מאוחר, וכותב שהתבונן בזה הרבה עד שהבין שרצתה התורה ללמדינו לימוד עצום לגאולה האחרונה, שגם

אמת לאמיתה...

את מציאות החיים, כבקשת "ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו" שהאמת תצמח מכאן על קרקע המציאות, ולכן אמ"ת ר"ת הפסוק א'מת מ'ארץ ת'צמח, שזהו אמת לאמיתה.

זחה התופעה שמתרחשת לנגד עינינו בעקבתא דמשיחא שהאמת נעשית עדרים עדרים, כי אין ויכוח אם בתורה כתוב "שמע ישראל" או "שמע זבולון", שעל ה"אמת" הזו אי אפשר להתווכח, אבל הנידון מה אמת לאמיתה, ומה נכון לעשות ע"פ תורה, וכמו שיש בחו"מ דין מרומה, כך יש באו"ח מושג של דין מרומה, שאם אני יגיד ליהודי שע"פ האמת הוא חייב ללמוד 14 שעות ביממה, אולי זו האמת, אבל זה לא אמת ל"אמיתה", כי עד כמה שאינו מסוגל לבצע את זה, א"כ הוא לא מחוייב בזה! אכן כמה מסוכן הענין הזה, שלא תתן תורת כל אחד בידו, וכאן מונח גדר קללת עקבתא דמשיחא, שכל קבוצה חושבת שרק בידה נמצא אמיתה, אך עכ"פ אין כאן עדרי "שקר" אלא עדרי "אמת" שכולם באים בשם האמת, והנידון הוא איך באמת לראות את זה בשטח. לכן התיקון לזה הוא הכניעה לדעת גדולי הדור, שהם הדיינים בבי"ד של מעלה אחר פטירתם כנודע, ורק הם יודעים מהי דרגת הדור, ומה ההוראה עד ההלכה למעשה.

ג. עתה יובן מדוע מזוזה נקראת "אמיתה" של תורה, שיש בה מלכות שמים, ייחוד ה' ואהבתו, וקיום מצוותיו שזהו הדבר הבסיסי ביותר שמחוייב בכל דור ותקופה, ואין איש בן ישראל שא"א לדרוש ממנו הזדהות גמורה עם הבסיס היהודי הזה. וגדר שרטוט הוא שניכר שהכל מיושר ונתפס בדעת, כלשון הפס' "בקש קהלת למצוא דברי חפץ וכתוב יושר דברי אמת".

אך הרבותא היא, שאפילו מגילת אסתר שכולה נסתרת, ואין בה שם ה', כי אסתר מן התורה מנין שנא' "ואנכי אסתר אסתר פני", מ"מ גם היא מחוייבת שרטוט כמזוזה, כי גם במגילה מתגלה שם שמים בר"ת יבא המלך והמן היום, ובס"ת וכל זה איננו שווה לי, ובעוד הרבה פסוקים, כי גם במקום שיש הסתר, הוא רק לשעתו, אבל על ידי צירוף כמה מהלכים שוב פעם רואים את הקב"ה, עד לדרגה של מזוזה שצועק שמע ישראל ה' אחד בבהירות, והוא תוקף דרגת הנס פורים שקלטו את זה.

והורט הזה נוגע למעשה, בסוף חורף מעובר, ובמתחים של מלחמה ומהפיכות עולם, צריך לחפש את ה"חיבור" אל האמת, שלא די שהאמת כתובה בתורה או בשמים, אלא יש להתחבר אליה, וע"י שלומד ועמל בתורה נעשה מקשה אחת עם אמת התורה, וכך כל רגע בעולם השקר יכול להפך לרגע נצחי בעולם האמת ע"י עמל התורה, וזהו חיזוק עצום ונפלא, לנצל כל רגע.

א. עולם הזה נקרא עולם השקר, ועולם הבא נקרא

עולם האמת, ובעולמינו יש רק אמת אחת היא התורה, כמו שמברכים "ונתן לנו תורת אמת", כי היא ניתנה לנו מן השמים - ממקום האמת - וירדה אלינו אל מקום השקר, להאיר עינינו. **ולכן** הארון מקום התורה, מוכרח להיות מצופה בזהב מבית ומבחוץ, רמז לתלמיד חכם שצריך להיות תוכו כבדו, כי האמת של התורה כל כך מהותית, עד שמוכרחים להניחו דוקא בכלי שמגלה ומברר עד הסוף את האמת, באופן של תוכו כבדו, ולכן זה תנאי בגוף צורת הת"ח, שיהיה זהב טהור מבית ומחוץ, ללא שמץ שקר, כי בלא זה אינו יכול לקיים "כתבם על לוח ליבך".

ואשר לפ"ז צריך להבין מה הכוונה שהקב"ה השליך את האמת לארץ שנאמר "אמת מארץ תצמח", וקשה איך בדיוק תוכל האמת לצמוח מתוך הארץ, מקום השקר והתרמית? עוד צריך להבין, מה הכוונה שלפני שיבא המשיח "ותהי האמת נעדרת" שנעשית עדרים עדרים, ותמוה דא"כ זה לא עדרים של אמת אלא עדרי "שקר", ואיך באמת ניתן לעשות מהאמת עצמה עדרים עדרים, וכי האמת גמישה וניתנת להתפלספות? **גם** יש להבין, מש"כ שמגילה צריכה שרטוט כ"אמיתה" של תורה, ופי' ר"ת דהיינו מזוזה שהשרטוט בה לעיכובא, וברשב"א בגיטין (ו,ב) פי' דקורא אותה אמתה של תורה לפי "שיש בה מלכות שמים" ודבריהם תמוהים שקראו למזוזה "אמיתה" של תורה, ואיך לא חששו שמשמע מזה שכל שאר פרשיות התורה ח"ו אינה בכלל אמיתה של תורה, אתמהה?

ב. אמנם מדברי הגר"א (משלי ו,ד) למדנו בזה דבר יסודי, דאכן יש "אמת" ויש "אמתה", דזהו שאמרו חז"ל (שבת י) דכל דיין אשר דן דין אמת לאמיתה נעשה שותף במעשה בראשית, ומהו הכפילות "אמת לאמיתה". ופי' הגר"א די' מושג שנקרא "דין מרומה", שהדין מרגיש שהעדים אינם דוברים אמת, או שמרגיש שהתובע לא צודק, ואז, אף שלפי התורה ע"פ שנים עדים יקום דבר, או שלפי שו"ע התובע צודק, מ"מ אין לפסוק דין מרומה, דאף שה"אמת" כמש"כ בתורה ובשו"ע, אבל אי"ז אמת "לאמיתה", כי אי"ז נכנס לתוך המציאות שנראית לפניו.

וזהו העומק שהקב"ה השליך את האמת לארץ, כי הוא לא הסתפק בתורה שמיימית, שהיא בוודאי אמת, ושייכת לעולם האמת, אלא רצה שהאמת תצמח מתוך הארץ, וזהו "אמיתה" של תורה, היינו התורה כפי שהיא נתפסת למטה במציאות של החיים, שזה הופך את העולם הזה לעולם של אמת, וזה מטהר

ונוכל לפרש בדרך דרוש ורמז, שויכוח זה רומז לויכוח של מרדכי והמן, כי "ארבא" הוא אניה שעל פני המים, ורומז לכסא הכבוד של הקב"ה כמות שהיה בתחילת הבריאה, (ותיבת ארב"א בחושבן אד"ר עה"כ), והמחלוקת של מרדכי והמן היה אודות חודש אדר שמזלו דגים שכאמור שירתן על כסא הכבוד שנרמז בענין ה'ארבא', זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, דמרדכי אומר שחודש אדר של אבותי דהיינו של כלל ישראל עד משה שנולד בחודש זה, שהיה הבן תמותה היחידי בעולם שזכה לאחוז בכסא הכבוד כדי לענות תשובה למלאכים קודם מתן תורה, שנאמר בו "מאחז פני כסא פרשז עליו עננו". ואילו המן טען נגדו שחודש אדר של אבותי דהיינו של עשיו, דהוא סוף שנה, ורואה את סילוק משה בו, ומעשיו יוצא עמלק שנלחם בעיקר עם כסא הכבוד של ה', דאין ה' שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שם עמלק, א"כ נחלקו של מי ספינת "אדר".

ולמעשה בכזה ויכוח על ארב"א (אד"ר), מצינו שהפסק הוא 'כל דאלים גבר', ורומז למה שמצינו במלחמת עמלק "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח משה ידו וגבר עמלק" והחיד"א מחדש דגב"ר ר"ת ב'יישנים ר'חמנים וג'ומלי חסדים שהם שלשת התכונות המיוחדות לישראל, ובכוח זה כלל ישראל מתגברים על אומות העולם לבל יתערבו בהם.

ותיבת אלי"ם הוא תחילת המזמור של שירת הדגים "הבו לה' בני אליים" בני האבות שנקראו אליים, ואלי"ם ר"ת י'עקב א'בינו ל'א מ'ת, דמה זרעו בחיים אף הוא בחיים, וממילא בכוח זה גופא 'גבר ישראל' שהם דבקים במידת האבות, ומנצחים בזאת בטענת "זה אומר של אבותי", שהרי אביו לא מת, ובא בכוח זרעו לקבל את ההוא ארב"א דחודש אד"ר, שהוא נמי חושבן תיבת גב"ר (גי' אד"ר), לנצח את עמלק שבכל דור ודור.

והא גופא התשובה מאהבה של פורים, שחוזרים לקבל את התורה באהבה רבה, להגיע להרגש המופלא הזה שאדם בלי תורה כדג בלי מים, דהרגשה זו שהתורה חלק מחייו שייכת רק במהלך אהבה. וזהו גופא הגילוי של מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, דהיינו שלא יוכלו אומות העולם המשולים למים שוטפים, לכבות את קבלת התורה מאהבה, בהיפך דעת המן שנתן הון ביתו עשרת אלפים כיכר כסף ללחום בישראל, וכזקנו בלעם שאמר "אם יתן לי בלק מלא הון ביתו כסף וזהב", והכל נפלא.

א. מצינו שמזל אדר "דגים" וצ"ב קשרו לנס פורים שארע בו. ואמנם הוא בלשון רבים שרומז לב' האדרים, אבל מה ענין הדגים לנס פורים. ונראה להציע דבר חדש בדרך דרוש עמוק. **דהנה** בפרק שירה שדגים אומרים: "קול ה' על המים, אל הכבוד הרעים, ה' על מים רבים" ונראה שמפסוק זה יובן הקשר לנס פורים. שהרי מצינו בחז"ל ש'מים רבים' רומז לאומות העולם כמו בפסוק בשיר השירים: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה", ופרש"י שם: 'מים רבים' - האומות, 'ונהרות' - שריהם ומלכיהם, 'לא ישטפוה' - ע"י חוזק ואימה ואף ע"י פיתוי והסתה, עכ"ל.

והנה השבח של 'אל הכבוד' לכאורה מתייחס בעיקר לכסאו של הקב"ה שמכונה 'כסא הכבוד', דמצינו בתחילת הבריאה שהיה בו 'תוהו ובוהו וחושך על פני תהום', ואי' במדרש דקאי על ד'גלויות. ואח"כ נאמר 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים' ופרש"י שכסא הכבוד עמד באויר וריחף מעל פני המים ברוח פיו של הקב"ה, ומעתה י"ל דלזה רומז שירת הדגים, שאומרים 'אל הכבוד הרעים' היינו שהקב"ה מגלה את כסא כבודו על פני המים הרבים כדי שישראל יוכלו לעמוד כנגד גזירות האומות.

ב. ומצינו בנס ההצלה של פורים ענין מיוחד של כסא הכבוד, כדאי' בגמ' מגילה 'ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים', מלך זו ושתי והמן ובניו זה שרים, ע"כ. מפורש שנס הצלה זה התייחד במה שהי"ת אמר שהוא יתב' העביר כביכול את כסא הכבוד לעילם, וכנוסח הפייט: 'ברוך ה' יום יום... עילם שת כסאו להציל ידידיו', ומבואר דכסא הכבוד הועבר לשושן.

לכן מצינו עסק שלם בכסא אחשוורוש, וכדפי' הגר"א שמה שנכנס לו רעיון לבנות כסא של שלמה, ואחר שהאומנים שהיו בשושן סיימו לבנותו לא הצליחו להעבירו, הלך ובנה ארמון סביב הכסא, ובנה את החצר סביב הארמון החדש עד שהעביר את עיר הבירה שלו לשושן, וכל זה היה בכדי שמרדכי ואסתר שהיו גרים בשושן, יהיו סמוך ונראה לארמון אחשוורוש, והנה כיון שסתם המלך במגילה רומז להקב"ה, נמצא שהעובדה שאחשוורוש מעביר את כסא מלכותו לשושן, רומז לזה שהי"ת בעצמו מניח כסא כבודו בשושן, להציל את ישראל ידידיו.

ג. ויש סוגיא נודעה בגמ' בב"ב (לדב) "ההוא ארבא דהו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא", ובהמשך שם: "זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, אמר רב נחמן, כל דאלים גבר".

תקופת פורים ותקופתינו

א. נס פורים מתרחש בתקופה מדורדרת מאד מבחינה רוחנית, עם ישראל מרוסק בשפל המדריגה, בסיום שבעים שנות גלות בבל, כמעט מיואשים מן הגלות, מדובר בצעירים שכבר נולדו לתוך גלות, לא ידעו ולא חוו מה זה בית המקדש ומה הגובה הרוחני שאפשר לזכות על ידו. ליבם אטום כל כך עד שלא מרגישים באבסורד להשתתף בסעודת אחשוורוש שהיא כעין 'סעודת נצחון' שמציינת את הישארותם בגלות.

אחשוורוש ידע שברגע שביהמ"ק יבנה, היהודים ימרדו בו, הוא חושש ומפחד מהרגע הזה. כשהוא מדבר על אסתר ואומר לה: "עד חצי המלכות", גם מבלי שהוא מזכיר זאת במפורש, מובן מאליו שהוא מתכוון לבית המקדש שחוצץ בפני המלכות (כדברי הגמ' במגילה, ועי' מהרש"א שם), כאומר: מוכן אני להכל, רק זה לא! ביהמ"ק! והנה לעת עתה כשלפי חשבוננו כבר תמו שבעים שנה ולא נגאלו, הוא עורך את כלי המקדש ויושב בבגדי כה"ג בראש מסיבה כלל עולמית, כשהתפריט בסעודה כ"דת של תורה" אכילה מרובה משתיה, כפי שהיה במזבח, כמו אומר, מכאן ואילך אני הוא "מזבח" העולם, ומה שאמרו בגמרא שהמזבח 'מזין'... מעתה השפע יורד לעולם רק דרכי.

כשיהודים מגיעים לכזאת סעודה בוטה ומתריסה, הרי זה מלמד על שפל מצבם, שאינם חשים במינימום של ביזוי כבוד שמים, לא תופסים שזה ממש בלתי אפשרי שיהודי יכיל כזו סעודה של חילול ה' ושל מרידה במלכות שמים, ומתוך חלל וחילוניות כזאת, לא פלא שהם מגיעים בעקבות סעודה זו לנישואי תערובת והתבוללות חמורה, שעל זה נחתמה הגזירה.

נמצא א"כ שאותו נס פורים ארע גם לחילונים רחוקים ביותר, והנס הפך את ליבם לאהבה שלימה אליו יתב', עד שכל המבט שלהם על המצוות התהפך מן הקצה אל הקצה, וגם מה שהיה עד כה בתפיסה של "יראה" מפני עונשי שמים, על דרך כפיית הר כגיגית, הגיע לקיום מתוך "אהבה" של בן על אביו.

ב. ויובן מה שאמרו חז"ל ליהודים היתה אורה זו תורה, שמחה זו יו"ט, ששון זה מילה, ויקר זה תפילין, ולכאו' א"כ היה צ"ל ליהודים היתה תורה ויום טוב, מילה ותפילין? עוד קשה שהרי כבר קודם לכן היו בידם מצוות אלו? אלא וודאי הפירוש הוא שעד עתה לא ראו את האור והשמחה שבקיום התורה ושמירת יו"ט וכו', ועתה חזרו בתשובה מתוך אהבה שלימה.

זהו שאמרו חז"ל (חולין קלט, ב) 'אסתר' מן התורה מנין שנאמר (וילך לאיח) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"

ובירושלמי (סנהדרין פ"י ה"ב) איתא: מאי דכתיב "וחכיתי לה" המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו" (ישעיה ח) **אין לך שעה קשה בעולם** מאותה שעה שאמר הקב"ה למשה, "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", "וקויתי לו" שאמר לו בסיני "כי לא תשכח מפי זרעו", ע"כ. ומתבאר שהגיעו אז לשעה הכי קשה ולדיוטא התחתונה ביותר, ורק ע"י הבטחת כי לא תשכח מפי זרעו, הצילם מידי המן שע"ז התהפך ליבם לאהבה את ה', לקבל עליהם עול תורה באהבה, ועי"ז לא נשתכחה התורה.

יוצא א"כ שתקופת נס פורים דומה מאד לתקופתינו, בהם אנו מוקפים אחים טועים חילונים ומתבוללים, שאינם יודעים ביהדות מימינם ומשמאלם, לא מכירים את אביהם שבשמים, שרויים בתרדמה נוראה, מוות קליני של הנשמה, הכל מתוך הסתר הפנים של השואה ועקבתא דמשיחא, ותאוות המדיה, שגורם לאיבוד תקוות הקץ, כעין שהיה בסוף ע' שנה של בבל.

לכן נס פורים הוא תקווה גדולה לתקופתינו, שהנה יתכן גם יתכן שלפתע יתעוררו כלל ישראל כולם, מקטנם ועד גדלם, ואפי' המרוחקים ביותר, יתעוררו לעבוד את ה' באמת ובתמים ולשוב אליו בתשובה באהבה שלימה בכל לב, וקבלת המצוות.

ג. למעשה מאירועי שמחת תורה תשפ"ד, ישנה התעוררות גדולה לחזרה בתשובה, ואף שקומץ רשעים מנסים להבעיר את לפיד השנאה, אין זו דעת כלל הציבור החילוני בארץ, אלא של מיעוט שאינו ניכר. וסיפר לי ידיד שכבר במשך שנים מאייש תפקיד מיוחד בארגון הנודע 'לב לאחים', הוא עומד בירידה לכותל המערבי על יד מתקן הכיפות, ומנסה להציע לאותם מבקרים חילונים שיבואו להשתתף בשיעורי תורה במקום מגוריהם. כבר מתחילת תפקידו הוא חשש מחילונים מתלהמים שאולי יתקיפו אותו על עצם ההצעה, החליט לנהל 'פנקס התקפות' ולרשום כל תקרית כזאת. אבל אחרי שכבר הספיק להתחכך עם עשרות אלפי חילונים (!! מכל גוונים קשת החברה הישראלית, רשומים אצלו בסך הכל 26 מקרים של התקפה והתלהמות, יצא לו שזה פחות מאחוז של 'אנטיים'! זהו שאומר הגר"מ נויגרשל שליט"א, שהתרופה הטובה ביותר להינצל מה'קייטוב' וה'שנאה', פשוט להפסיק להאמין לאותם עיתונים שהמציאו שיש "קייטוב", ללא שום אחיזה במציאות.

בעזרת ה', נזכה גם בימינו למהפך הגדול הזה, שכל מיליוני החילונים שבימינו, ישובו בתשובה שלימה, תשובה מאהבה, אל מול הניסים שיעשה לנו הי"ת בכל השטחים, מצפון ודרום, ויתהפך החודש הזה לששון ולשמחה לישועה ולנחמה, אכי"ר.

חנוך לנער

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הר"ג חנוך דרורי שליט"א

גליון 42 | פרשת פקודי

בס"ד

איש ורעהו

דרכי שלום, לזה כיוון המדרש, ולכן מביא כאן כל הדברים שניתקנו מפני דרכי שלום". (מהרי"ל דיסקין - פרשת פקודי)

כשבונים יסודות של משכן, בית, מקום להשראת השכינה, אין מקום לקנאה, לצרות עין, בחוכמה יבנה בית, צריך לעשות זאת בשום שכל, בחן, בשותפות, בתחושת אחדות, בעין טובה, שלא ירגיש האחד טורח והשני יושב בטל, שידעו להיות בבחינת "איש לרעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק". כל זה רק כשמחדירים בבית אמונה - וכפי שכותב ר' משה פיינשטיין זצ"ל על הפסוק: "ויהי מאת כיכר הכסף לצקת את אדני הקודש" וגו' (ל"ח כ"ז), מה שעל האדנים נדבו רק מחצית השקל, כולן שווים, מפני שהאמונה שהיא היסוד שהמקדש בנוי עליו צריך להיות שווה, ולא שייך בזה שינוי בין אחד לחברו, כי מי שחסר בו קצת באמונה, לא שייך שיתחשב ביתו למקום מקדש כי כל המעשים מקולקלין וכ"ש חינוך ביתו וזרעו וכל הנהגתו. לכן צריך כל אדם להשתדל על עצמו להתחזק באמונה וכן על אחרים שרק כשיהיו שלמים באמונה יש לו שייכות לדבר בכל מצווה ומצווה. אולי זהו כוונת "בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כ"ד, א') שאם האמונה נכונה אצלו שייך שיהיה צדיק.

הגמרא במנחות דף ס"ח ע"ב מספרת: ישב ר' טרפון והקשה קושיה מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם, כלומר למה אם הביא לפני העומר - פסול ואם הביא קודם שתי הלחם - כשר? אמר לפניו יהודה בן נחמיה: קודם לעומר לא הותר מכללו אצל הדיוט משא"כ אצל הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט. ממשיכה הגמ' ומספרת: צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה אמר לו רבי עקיבא יהודה צהבו פניך שהשבת את זקן. תמהני אם תאריך ימים.. אמר רבי יהודה בר אלעאי אותו הפרק פרס הפסח היה כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודה בן נחמיה היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו... מבהיל.

כשילד, נער, חי באווירה של עין טובה, של פירגון, של

ר' דוד שליט"א הינו מלמד ותיק באחד מתלמודי התורה בארץ, שנים של עמל והשקעה מאחוריו. בכיתה המקבילה שלו נכנס השנה מלמד צעיר. בתחילת דרכו החינוכית, אמנם חסר ניסיון הוא, אך מלא במרץ נעורים ובקבלות טובות לנסות להצליח בעבודת קודש זו. לאפעם אחת ולא פעמיים, ניגש מלמד זה לר' דוד ובפיו בקשה, תוכל בבקשה לשתפני בעבודותיך המיוחדות, בחומרים הרבים שאגרת והשקעת במשך השנים... ר' דוד היקר מיטלטל במחשבותיו, השקעתי שנים וזה.. מגיע ברגע וקוצר הכל?! ומה עם חדוות היצירה שלו? התלמידים מרגישים אם עבודות אלו נקנו בעמל, או שמא לא.. ומה איתי? אולי סתם עיני צרה בהצלחתו ועוד מפרי עמלי.. וכי אני לא מוציא מאמתחתי בשנים האחרונות, עבודות משכבר הימים, שאין כבר ביני לבינם מאומה.. חלקם.. יתכן ואף אני קבלתי אותם ממלמדים בעלי וותק לפני.. נו.. ואם אתן לו.. כלום זה יפגע בהצלחותי? בייחודיותי?.. ומה עם ההנהלה? וההורים? לא קל..

על הפסוק "ויביאו את המשכן אל משה את האוהל ואת כל כליו וגו' (ל"ט ל"ג) מביא המדרש בתנחומא: "ילמדנו רבינו כמה דברים מתוקנים מפני דרכי שלום, כך שנו רבותינו, אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום, כהן קורא ראשון, ואחריו לוי, ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום, בוא וראה כמה חביב השלום לפני הקב"ה.. והקשה על כך המהרי"ל דיסקין זצ"ל: "ויש לדקדק מה ענין זה לזה", כלומר: מה ענין דרכי שלום לכך שהביאו לפני משה את כלי המשכן? ממשיך המהרי"ל דיסקין ומסביר: "ויש לומר דקשה לו להמדרש למה הביאו המשכן אל משה, לפי ענוותנותו של משה היה לו למשה לילך אליהם לראות את המשכן ואת הכלים, וצריך לומר הטעם - דלא הלך משה אליהם כדי שלא להטיל קנאה ביניהם, דלמי שהיה הולך משה תחילה לראות פועל ידיו, היה חבירו מקנא בו, לכן ציווה משה שיביאו את המשכן ואת הכלים אליו ומי שהביא תחילה, לזה ראה במקדם, והיה כוונת משה בזה מפני

שמחה אמיתית בשמחת השני.. הוא מחזק את אמונתו, את יהדותו, הוא "חי", מרגיש ורגיש לזולת, בונה ומשלים את חסר השני.. כך נבנה יהודי. כך בונים משכן, כך בונים בית..

בתקופת השואה, באחד מהגטאות, אמא יהודיה עם בנה מנסים להחזיק מעמד, לא קל בכלל, ובפרט, עם ילד קטן.. אבל אם יהודיה לא נוטשת את ילדה, ולו להקל עליו במשהו. מחפשת היא מידי יום ביומו להביא לו אוכל, שיירי אוכלין, משהו שיוכל בו להשביע את רעבונו העצום, יום אחד מוצאת היא תפוח, תפוח אמיתי. ההתרגשות גדולה, מייכול להבין זאת.. היא נגשת בזהירות לבנה היקר והאהוב ומראה לו בהתרגשות את המציאה הגדולה שמצאה. הילד הקטן, עיניו נפערות בתדהמה, הוא כל כך רעב הוא מנסה לחטוף את התפוח מידי אימו, אך היא מחזיקה את התפוח בחוזקה ומבקשת ממנו בקשה, בני יקירי. יודע הנך שאמא עושה הכל בשבילך, מכתת רגליה להביא לך אוכל, אמא רעבה. גם אני צריכה כח שאוכל להמשיך ולדאוג לך.. אכפת לך שאחצה את התפוח לשנים, חצי בשבילך וחצי בשבילי? והילד.. רעב, רעב מאד. קשה לו.. הוא מסרב. אמא, אך אמא לא מוותרת, אולי בכל זאת, תחשוב גם עלי.. מפצירה בו, עד שהוא מסכים. היא חוצה את התפוח לשניים, חצי היא נותנת לו בשמחה וחצי היא עוטפת ליום המחרת... למחרת היא נגשת לבנה ומראה לו חצי תפוח והוא משתוקק לאכול ואימו שוב מבקשת. גם אני רעבה.. אכפת לך שנחצה את חצי התפוח, רבע בשבילי ורבע בשבילך, קשה לו, אך הפעם הוא נענה מהר יותר. וכך היא עושה עד שנגמר התפוח.. וכשהגרמנים הוציאוהו להורג, מרימה היא עיניה לשמים, פורשת את כפיה ואומרת: ריבונו של עולם! נתת לי ילד יהודי טהור.. מחזירה אני לך ילד יהודי כשר, ילד יהודי היודע גם לראות, להרגיש את השני ואף להעניק לו גם כשקשה לו..

כשמגדלים ומלמדים באמונה, כשחיים על פי תורה, אף אחד לא גורע מהשני, חושבים רק איך ניתן לתת לאחר.. איך אפשר לתת ולהרגיש בשמחתו..

סיפר ר' ירוחם זצ"ל: "הייתי פעם אצל הגה"צ ר' נפתלי אמשטרדם זצ"ל, וסיפרו לפניו מעשה באחד שאמר לרעהו: אתה מבקשני שאעשה לך זאת וזאת, הנה אם תיתן לי חלק מחלקך בעוה"ב, אז אעשה מה שאתה מבקשני, ורעהו לא הסכים. כי היה ירא להעביר לו מחלקו בעוה"ב, וכשמע זאת ר' נפתלי זצ"ל ענה ואמר: "כי הלה אינו מבין, ע"ה וכסיל הוא, כי מה אכפת לך כי לרעך ג"כ יהיה חלק, מספיק די והותר גם בשבילך". הלה לא מבין מה זה עוה"ב, הנה זה עם הארצות פשוטה, יכול אתה ליתן חלקים גם למאה אנשים, וממך ומחלקך לא יגרע ע"י

זה כלום, כי כל חלק מלך הנהו עד אין קץ ועד אין תכלית, ועד אין שיעור... לא כמידת בשר ודם מידת הקב"ה, דרכם של בני אדם, כי אינם רוצים שותף בעסקיהם, אין רוחם נוחה מכל שיתוף שהוא, אבל לא כן הקב"ה, הוא ית' מבקש וקורא לשותפים, רצונו של הקב"ה כי כל משרתי יהיו דווקא שותפים בעסק, והעסק של הקב"ה אמנם הוא "מסחר - טוב" נושא רווחים גדולים, וקיום "מסחרו" בטוח הוא, אף בלא עוזרים, אף בלא שותפים, אבל עם כל זה, אדיר חפצו, להכניס כולם כשותפים שווים בעסק.

(דעת תורה, בראשית כה)

מידת ה"קנאה" היא טבעית, התורה צריכה לצוות על ההתמודדות הנכונה עם מידה טבעית זו וכפי שכותב ר' מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל בפרשתינו על הפסוק: "ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם..." (מי ט"ו): "יתכן דעל מעלת אהרון לא היה משה מתקנא, שהיה נביא ומלך וכהן גדול, אבל על מעלת בניו אמרו על תקרב הלום ביקש לו ולזרעו וכו'.. ואם כן אולי לא ימשח אותם בשמחה רבה ובלב שלם, לכן אמרת "ומשחת אותם", אותם - מרצון גמור כאשר משחת את אביהם. (משך חכמה)

וכתב בפלא יועץ: "מי האיש החפץ חיים- יברח מהקנאה, ויהא גיבור הכובש את יצרו, על ידי שיעמיק במחשבות טהורות, שיאמין באמונה שלימה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו, ואפילו אם היה הוא יחיד בעולם לא יעדיף להרוויח יותר ממה שנגזר עליו, ואם יתווספו סוחרים כמותו לאלפים ולרבבות, לא יחסר ממה שקצוב לו. ויתרצה במה שהוא רצון הבורא, הצור תמים פעלו, ולכל אחד נותן הבורא את מה שטוב עבורו... וגדולה שנאה שהיא מחמת קנאה, אש אוכלה היא לאין מרפא, כל ימיו מכאובים ואוכל לחם העצבים ואין לו רעים אהובים, ומרבה ריבות... ומי יוכל לספר גודל רעת הקנאה.. כדי שלא יבוא האדם לכדי קנאה, יתן בליבו כי כל ישראל הם גוף אחד כאיש אחד וראוי לשמוח על טובת חברו ולהצטער על צרתו כמו על עצמו.. (ערוך קנאה)

חזק חזק ונתחזק

מה ההבדל בין "מרבנים בשמחה" ל"זמן שמחתנו"?

סוכות הוא "זמן שמחתנו", ובחודש אדר "מרבנים בשמחה". מה ההבדל בין שני הזמנים ובין שני המושגים?

שמחה פירושה שלמות (מהר"ל) ומכאן "אין שמחה כהתרת הספקות" כי כשאדם מסופק מרגיש הוא חצוי וכשהותרו הספקות מרגיש שהושלם. וכן "אין שמחה אלא בבשר ויין" שאין הכוונה שבשר ויין לבדם יכולים ליצור שמחה, אלא שכיון ששמחה היא הרגשת השלמות צריך לשתף גם את הגוף באותה שלמות, וכשכל רבדיו של האדם מקבלים חלקם אזי השמחה שורה. ולכן "אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה", כי נביא צריך להיות במצב של שלמות כדי לקבל נבואה. ומכאן - שמחת חתן וכלה, שעד שלא מצאו זה את זה היו חצויים, וכעת הושלמו.

והנה, כשזורעים את השדה זורעים אותו בדמעה, מי יודע מה יילד יום. הגרעינים יוצאים למסע תחתים מכשולים רבים עלולים לעמוד בדרכם אל המטרה. נטמנים הם באדמה ונרקבים, ואם לא ירד מטר בזמנו ובמקומו ילכו לאבדון. ואם ירד גשם זלעפות, יישטפו ממקום הטמנתם בשדה. אם תהיה קרה יקפאו ואם יהיה חום חריג יתייבשו. וכך עוברים חודשים והשיבולים צומחות והעצים נובטים ואט אט מתחיל החקלאי לראות שיש סיכוי שיראה ברכה בעמלו. כשמגיע עת האסיף והתבואה והפירות מאוכסנים באסמיו, נושם הוא לרווחה, ורואה למפרע כיצד כל התהליך היה תהליך של בנין וכל שלב תרם את חלקו בדרך לתוצאה המבורכת והמושלמת. מבין הוא שגם בזמנים בהם נראית היתה נסיגה ואפילו חרבן וריקבון, למעשה התקדמה התבואה והתקדמו הפרות בדרך להשלמתם. ממילא בהגיע זמן האסיף הוא שמח. לא רק על התוצאה אלא על כל התהליך, על ההבנה שהכל היה חלק ממה שהביא לתוצאה הברוכה. אשר על כן זמן זה הוא "זמן שמחתנו".

גם לעתיד לבוא בזמן הגאולה בהגיע חג הסוכות יבואו כל הגויים להודות לה' בירושלים. כי גם חג הגאולה השלימה חג האסיף הוא ולמפרע יראה איך שהכל היה תהליך שהוביל לשלמות. כמו שנאמר בתהילים "רבות עשית אתה ה' אלוקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו" (תהילים מ' ו'). ואז יאמרו כולם תהילות ותודות גם על הירידות והתקופות הקשות כמו שאומר ישעיהו "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותרחמני" (ישעיהו י"ב א'). ביום ההוא נודה גם על מה שהיה נראה בזמנו ככעס. כ"אנפת בי".

זהו שאומר רמח"ל בפתח מאמר הגאולה: "כי כאשר חשבו ישראל שהסתיר הקב"ה את פניו מהם ועזב אותם, אז הקב"ה מכין להם אוצרות גדולים אשר לרוחכם אין קץ ולגדולתם אין תכלית, ובאוצרות האלה היה נותן כל הון יקר ונעים וכל סגולת מלכים בכל עת ובכל שעה, עד שנתמלאו אלה האוצרות מה שאין הפה יכול לדבר ואוזן לשמוע ואפילו לב להרהר. וכשיגיע זמן המנוחה הגדולה העתידה להגלות בעולם, יפתחו כל האוצרות האלה, ומהם יצאו כל מיני מחמדים וינתנו לישראל חלף עבודתם הקשה שעבדו בגלותם. ועל הסוד הגדול הזה נאמר "שמחנו כימות עינינו שנות ראינו רעה". כי כל הימים שהיו ישראל בגלות ואור לא נגה עליהם, אותו האור הראוי לאותם הימים לא אבד אלא כל האור ההוא היה הקב"ה גונזו באלה האוצרות שאמרת לך, וכשיהיה הזמן לפתוח אותם אז יצא כל האור ההוא כאחד ואז יהיה זמן שמחה לישראל אשר כמוה לא נהיתה".

לעומת זאת חודש אדר הוא הקצה השני, בחודש אדר בזמן אירועי המגילה, היה שיא ההסתר. מגילת אסתר היא למעשה "מגילת הסתר" והתהליכים המובילים לנס מתרחשים הרחק מן העין והרחק מההבנה האנושית.

הקב"ה משתמש לצורך הבאת הנס בכלים שבורים. במקומות נמוכים ובשפלות האדם הנוראה ביותר, אירועים תפלים וחסרי טעם, מלאי חטא ותועבה, כמו משתה אחשוורוש וחיפוש הנשים, מהווים אבני דרך בדרך אל הנס. משתה אחשוורוש שבשיא נבלותו, המלך, שאמור לתת דוגמה אישית, מצוה להביא את אשתו לראוה, וכתוצאה מזה מונחת אבן היסוד לתהליך שהביא לנס, כי ושתי מתה והתפנה מקומה לאסתר. בשלב שני מביאים את כל הבנות שהשליחים יכולים להניח ידיהם עליהן ואסתר נבחרת - הרי זו ירידה עצומה וכאב עצום, שבת ישראל כשרה נלקחת בכפיה גמורה למקום שפל שכזה. וזה כמובן שלב מרכזי בדרך אל הנס. דרישת המן מכולם להתיחס אליו כאל עבודה זרה ולהשתחוות לפניו בכריעה ובהשתחויה כמו שעושים בבתי התיפלה מהווה עוד חוליה שפלה בדרך אל הנס, יש לנו כאן עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים, חילול כלי המקדש חילול שבת (ושתי ובנות ישראל) חילול כבוד האדם ועוד ועוד. מכל אלה הורכב התהליך שהצמיח את הנס. ספור הנס מלמד אותנו שאין מקום נמוך שהקב"ה לא שולט עליו ובסופו של דבר מתברר כאמור ש"רבות עשית אתה ה' אלוקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו" אלא שבסוכות רואים את האסיף - את סוף התהליך ואת פירותיו, ובחודש אדר אנחנו בעיצומו של התהליך.

כשנמצאים בתוך האירועים ולא רואים לאן הם מובילים, לא שמחים. ואילו כשמתברר שהכל היה חלק מתהליך של רקימת הגאולה השמחה עצומה כי מתברר שאין דבר שאינו חלק מהשלמות אלא שבינתים הלבבות מחסירים פעימה. לכן "משנכנס אדר מרבנים בשמחה", קרי: פעולות חיצוניות המלבבות את השמחה כי "אחרי המעשים נמשכים הלבבות".

סוכות הוא אפוא זמן שמחתנו - זמן התגלות השמחה, ולנו לא נותר אלא להצטרף אליה. ואילו אדר הוא זמן הסתתרותה, ואנחנו צריכים לחשוף אותה מתוך ההסתר, ולהרבות בפעולות שמחה כדי לסייע לנו לראות מעבר למסך העשן שיוצר העולם החומרי ולשמוח כבר עכשיו בטרם התגלתה האמת הפנימית ובטרם מגיע ה"יום ההוא" שבו נאמר כולנו "אודך ה' כי אנפת בי" ואולי זו בדיוק הכוונה במושג "מרבנים בשמחה" - בפעולות שמחה המעוררות את השמחה שבלב.

לאור זה מובנים דבריו של הרבי מפאסצנה הכותב ב"אש קודש" בתוך התופת של גטו ורשה. כיצד ניתן לשמוח בפורים? שאל וענה - אם ביום כפור אין לאדם מצב רוח לצום, מה יעשה? - יצום בלי מצב רוח! שהרי כך ציוותה התורה. הוא הדין בפורים, אמר הרבי, אין לך מצב רוח לשמוח? - תשמח בלי מצב רוח... ולכאורה אין הדברים דומים, כי צום זאת פעולה שניתן לעשותה בכפיה עצמית - יימנע עצמו מלאכול וזהו. ואילו שמחה זו הרגשה פנימית, ומה יעשה האדם הכלוא בגטו ואינו מרגיש שמחה?

לאור הדברים שאמרנו מובנת כוונתו. הרי זו בדיוק המשמעות של "מרבנים בשמחה" - פורים נולד בתקופות ההסתר ולמען תקופות הסתר נוספות, מלמד הוא אותנו את העובדה שגם כשמעל פני השטח הדברים יגיעים מתחתיו נרקמת שלמות. נעשה אפוא פעולות של שמחה ואחרי המעשים יימשכו הלבבות, וניזכר באירועי פורים ומהם נלמד כי גם בתוך ההסתר מתפתחת הגאולה.

אוסף הדרכות והנהגות

גליון ל"ג – פרשת פקודי

מידת הענוה

מרבנו מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל

הנה אמרו חז"ל (חולין פט, א) "לא מרובכם מכל העמים חשק השם בכם כי אתם המעט מכל העמים, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמר ונחנו מה, לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש", ונזכרו בגמרא שלוש דרגות של ענוה, ונחנו מה, עפר ואפר, ותולעת.

ואמרו שם "גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה", היינו שמשה רבינו לא החשיב עצמו לכלום ולכן אמר 'נחנו מה', אבל אברהם אבינו כן החשיב עצמו משהו כמו 'עפר ואפר' שיש לו איזה חשיבות, ודוד המלך אמר ואנכי 'תולעת' היינו דרגה נוספת כמו תולעת שיש בה קצת יותר חשיבות מעפר ואפר, שיש בה רוח חיים ויכולה ללכת. כן שמעתי ממו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל.

והנה משה רבינו הרי היה אבי הנביאים, שקיבל את התורה מסיני ומסרה לכלל ישראל, והוא היה השליח להוציא את בני ישראל ממצרים וכל האותות והמופתים נעשו על ידו, ועם כל זה לא הרגיש בעצמו שום חשיבות אלא אמר ונחנו מה, מפני שהכיר את האמת בבהירות מוחלטת כמו שאמרו חז"ל (יבמות מט, ב) שהיה רואה באספקלריה המאירה, וככל שאדם מכיר ורואה את האמת הרי הוא מבין שאין שום סיבה להחשיב את עצמו, שהרי כל הכוחות ניתנו לו מן השמים, וכיצד הוא חי ונושם? מן השמים מנשימים אותו, כמו חולה שנמצא ב"טיפול נמרץ", וזהו שאמרו (בראשית רבה יד, ט) כל הנשמה תהלל קה – על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלט לבורא.

ובאמת גם אנחנו מאמינים בזה, אבל אצלנו זה נשאר כידיעה בעלמא, ואילו משה רבינו שראה את האמת בבהירות מוחלטת הרגיש בחוש 'נחנו מה', ואפילו אברהם אבינו לא הרגיש עד כדי כך, רק כמו עפר ואפר שיש בו איזה חשיבות, וכן דוד המלך הרגיש כמו תולעת, וכל אחד אמר את האמת כפי מה שהרגיש בעצמו את דרגת הענוה.

ומשה רבינו היה בדרגה הגבוהה ביותר, שלא החשיב עצמו לכלום, אפילו לא כמו עפר ואפר, וזהו שאמרו "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה", היינו שלא הרגיש כלל שהוא מדבר בעצמו, רק השכינה מדברת מתוך גרונו והוא אינו שייך לזה. וזהו הדרגה הגבוהה ביותר של מידת הענוה, יותר ממה שנאמר באברהם אבינו ובדוד המלך, ולכן כתוב בוזהר כי אצל אברהם אבינו שנאמר "אברהם אברהם" יש טעם מופסיק ביניהם, ובמשה רבינו שנאמר "משה משה" אין טעם מופסיק ביניהם, והוא מפני גודל דרגתו וענותותו של משה רבינו.

זביא כאן הדרכות והנהגות מרבנו זצוק"ל בענין מידת הענוה

יצה"ר לגאוה, ואמרו לי הבנים שיח" שהם בעצמם שאלו פעם את אביהם על זה, וענה להם ראה"י בענותו 'היום כבר התרפאתי ממום זה...'. אצל ראה"י זצ"ל ראינו כל הזמן איך שהוא ברח מן הכבוד ומן הפרסום, והכבוד רק רדף אחריו, יותר ויותר אנשים מכל העולם באו לפתחו והמתינו למוצא פיו. ובני הבית סיפרו שבכל הנהגתו ראו את העניויות הגדולה שהיתה לו, שלא זוכרים אף פעם שביקש שיביאו לו משהו וכדו', אלא הכל עשה מעצמו מה שיוכל. לפני כחמישים שנה שאל מרן הרב מפוניבז' זצ"ל את ראה"י זצ"ל שהרי הסברות שהוא אומר בשיעור זה כל כך ישר ומכוון לאמיתת של תורה, ואם כן מדוע אינו מוציא זאת לאור, ענה לו ראה"י בענותו שאם כבר היים זה ישר אז עוד כמה שנים זה יהיה עוד יותר ישר, ואכן זכה ראה"י שהיום ספריו דברי התורה שאמר מופצים בכל העולם והוגים בזה תלמידי חכמים. כל השיח עם ראה"י היה בשיא העניויות והפשטות.

אחינו הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין – הרבה פעמים הייתי שואל אותו שאלות ולפעמים אמר לי אני לא יודע, ולפעמים שאלתי אותו על איזה עובדה שהוא עצמו סיפר לי אז הוא היה אומר לי שכחתי אני לא זוכר, הוא אמר לי אתה לא יודע שאני שוכח, וכשסיפרתי את זה לאבי מורי זצ"ל הוא אמר לי עוד מעט תראה שהוא יודע את זה, ובהזדמנות כשאבי מורי בא אליו הוא שאל אותו מה היה הסיפור, והוא סיפר לו את כל הסיפור בדיוק, כנראה לא כל דבר שנמסרים לאבא שלי צריך לספר גם לי, אבל הכל היה בצורה טבעית בלי שום התרברבות והתנשאות.

הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א ראש ישיבת אמרי משה – לגודל ענותנותו של רבינו נהוג לחשוב כי בשונה מרוב האנשים רבינו לא הבין כלום בכבוד, והיה בעל מום בענין זה, אכן באמת האמיתית רבינו הבין בכבוד יותר מכולם, ורק למידת הכבוד היה תפקיד מאד מוגדר וברור, לתת את כל הכבוד לאחרים, ולא לקחת לעצמו כלום, וכפי שסיפר לי שבשעה שבא להזמין את מרן החזו"א לנישואיו, ושאלו החזו"א מתי החופה (ואמר כי רצה מרן החזו"א לבוא כי כיבד את רבני הערים, ואביו וחמיו היו רבני רמת השרון ופרדס חנה, ובענותנותו לא סיפר כמה אהבו והעריכו מרן החזו"א וכפי ששמעתי באזני ממרן הגרא"ל) ואמר לו רבינו, חבל שיפסיק הרב מלימודו בשביל חופתי, ולא באתי להזמין אלא מפני הכבוד, ואמר לי כי החזו"א הסתכל עליו וחיך, ולא לקח לעצמו כבוד כזה אף שהיה יכול לתרץ לעצמו שיש ענין בזה, ותמיד בישיבה בכל הציבורים שבאו לכבודו ברח ועשה כל מיני טעדיקי שלא יתנו לו, אמנם לאחרים היה מתכנן ומחשבן מראש את כל הפרטים ודאג שיתנו להם הכול, ואף בדידי הוי עובדא שלא הסכים להגיע לחופתי בעיה"ק עד שאבטיחו כי את הכיבוד העיקרי אתן למו"ר מרן הגרב"ד שליט"א אף שהיה צעיר ממנו, וכעין זה סיפר לי הג"ר ישראל ברלין שליט"א חתן הגר"א כהנמן שליט"א נשיא הישיבה, כשבא להזמין לברית של בנו בכרוו בבית הסבא רבא נשיא הישיבה רבי אברהם זצ"ל, אמר לו רבינו מעצמו, כי היה לאחרונה בברית ושמע את מו"ר הגרב"ד שליט"א אומר את הברכות באופן כ"כ ערב וכדאי לו לתת את הברכות למו"ר הגרב"ד, ואף שלא שוחחו כלל על כיבודים, מ"מ רבינו מיד דאג שאת הכיבוד העיקרי (אחר הסנדקאות ששיער שיהיה ר' אברהם זצ"ל) יתנו להגר"ב"ד ולא לו.

לפרטים ולשליחת חומר נוסף – 052-7692282

במושך כל השנים שהיה רבינו ר"מ בישיבה יחד עם מרן הגר"מ"ש ברמן זצוק"ל ולהבחיל"ח מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א הצניע רבינו את עצמו, ועשה הכל בשקט בלי לתפוס כותרות, וכפי שאמר הגר"מ"ש ברמן שליט"א 'חבריו הצליחו מאד, אאמ"ר זצ"ל ומו"ח שליט"א הרעישו עולמות בדרך הרבצת התורה שלהם, והוא היה מאושר בהצלחתם הגדולה, ומ"מ לא חיפש להדמות להם אלא לימד תלמידים לפי דרכו. כמו כן לא היה מוכן לקחת על עצמו שום הכרעה או תפקיד כאשר רבותיו היו בחיים, וסיפר חתנו הגרא"י אדלר שליט"א שאמר לו שאע"פ שהוא לא מאן דאמר כלל, הוא הולך לישיבת רבנים בישיבה בגלל כבוד רבותיו, ובשנים מאוחרות יותר פעל להביא לישיבה את הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ' זצ"ל, ולא ראה שום צד כאילו הדבר 'יבוא באיזה מקום על חשבוננו (וכששאלו אותו שהרי דרך הלימוד של הגר"מ"ש שונה מדרכו, אמר שבישיבה צריכים את כל הסגנונות, וכן בכל ענייני הנהגת הדור ברח כל חייו מן, וסירב לקחת על עצמו שום דבר מהנהגת הציבור, והיה מפנה את השאלות לגדולי ישראל, בכינוס הבחירות ההסטורי ברחוב רבי עקיבא בבני ברק כשמרן הגרא"ל כבדו לשאת דברים (ותדי העין ראו כיצד מרן הגרא"ל אף מסדר את המיקרופון ומקרב אותו לפיו של רבינו) אמר רבינו רק שאנחנו תלמידים של גדולי הדור ועושים מה שהם אומרים, כשהוא כולל את עצמו כאחד מרובות המשתתפים שבאו לשמוע את דברי מרן הגרא"ל זצוק"ל. רק בשנים האחרונות ממש הסכים לענות לשאלות ציבוריות, וגם אז ברח ככל האפשר מכל דבר שיש בו איזה כבוד, ואפשר לומר שכל ימיו היה בבחינת בורח מן הכבוד, וגם כשהכבוד רדף אחריו והשיגו עדיין המשיך לברוח מן הכבוד ככל שיכל, ואם לא שהיה מוכרח להתעסק בהנהגת הדור היה ממושיך באותה דרך עד יומו האחרון, (וכנראה שהדור היה צריך את השפעתו, ולכן סיבב הקב"ה שבאחרית ימיו יכירו אותו וילכו לאורו).

מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א – אם היה כאן בעולם מושג של ענוה זה היה ר' גרשון, המידה שלו היתה ענוה שאין כמותה בכל העולם, כשמרן הרב מפוניבז' הכניס רמ"ם לישיבה אבא זצוק"ל אמר לו ר' גרשון צריך להיות הראשון, ועכ"ז כשהיו באים לשאול אותו שאלות בישיבה הוא היה שולח לאחרים, הגיע לדרגות גבוהות מאד, איך זוכים לזה, חז"ל אומרים (ירושלמי שבת פ"א ה"ג) 'מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב סוללייתה', השלימות בענוה מביא לדרגות גבוהות כאלו, כמה אתה חסר לנו, התקיעות שלך היו כמו כינו, תקיעות שבוקעים רקיעים, וגם בזה בענותותו אם הייתי מבקש שיחזור היה חוזר, מי יתן לנו תמורתו, כמו ר' גרשון אין בכל העולם, נקי בלי שום חסרון, רק לקדש שם שמים, התורה שלו היתה מתוקה מדבש. אצל משה רבינו נאמר והאיש משה ענו מאוד מכל האדם, ואיך כתב זאת על עצמו, כי אצלו ה' מצב שאני לא קיים, וכך ה' אצל ר' גרשון, תמיד נתן הרגשה שהוא לא קיים.

הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א – הנה היסוד של גמילות חסדים ומידות טובות הוא ענוה, שעל ידי שהאדם לא מחשיב את עצמו הרי הוא מכבד את כולם ומחפש רק את טובת הזולת, וראה"י זצ"ל זכה למידת הענוה, וכמו שדיברו כבר איך שראה"י ברח מהכבוד ומהפרסום, וכשבאתי לנחם שאלתי את הבנים שיחיו על מה שמפורסם שמרן החזון איש זצ"ל התבטא על ראה"י שהוא בעל מום משום שאין לו

מה שבוטח טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 41

הגישה הנכונה למבחנים

שלב ביניים שמסייע לבדוק האם הדברים מסודרים ויזועים בצורה טובה. הציון הטוב משמעותו שהלומד עשה את מלאכתו נאמנה, למד ושינן היטב והדברים תפוסים בידו. לחץ מההצלחה או אי הצלחה במבחן מפריע לפעילות הבריאה של המוח, וממילא האפקטיביות של חזרה מתוך לחץ פחותה בהרבה מחזרה חווייתית. חשוב מאד להיות מחובר לתוכן הנלמד ולהנות מעצם החזרה. כשם שהלימוד הראשוני הנעשה בצורה חווייתית נקבע היטב במחשבה ובזיכרון, כך החזרה החווייתית תועיל ותישמר לטווח ארוך. לעיתים עסוק הלומד בדברים צדדיים כגון כמה כבר הספיק ומתי יוכל לסיים, מחשבות אלו תופסות את הראש, והם אלו שישארו במחשבה מכל הלימוד ולא הלימוד עצמו. וממילא קשה עד בלתי אפשרי לחזור שוב על הנלמד כשיש חויה עגומה מהחזרה כאגם חזרה כזו תקשה עליו לחזור שוב על החומר.

כאשר מתחילים ללמוד את החומר שעליו אמורים להיבחן, צריך לסדר בראש אלו נושאים אנחנו עומדים ללמוד בצורה טובה, ולקבוע את המבחן כחלק מהלימוד האיכותי, המהווה השלמה ללימוד עצמו. תאריך המבחן אינו תאריך יעד שבאותו זמן עלינו לדעת את החומר, אלא הוא זמן סגירת הלימוד במערכת המוח. כמו כן אין להשאיר את כל החזרה לסוף הסוגיה, מאחר ובנייתם השכחה גוברת וממילא חלק מהחזרה יהיה לימוד מחדש של הדברים שהתועלת שלו פחותה. לכן כדאי לתכנן חזרות ביניים קצרות על החומר הנלמד, מלבד החזרה סמוך למבחן. בנוסף צריך להתחיל את החזרה האחרונה באופן שיהיה לנו מספיק זמן לחזור בצורה רגועה בלי לחץ, ודווקא באופן כזה נוכל לחזור מהר יותר ובצורה שוטפת יותר.

לאחר שאנחנו יודעים פחות או יותר אלו נושאים אנחנו מתכוננים ללמוד, וכמה זמן יש לנו (האם המבחן הוא עוד שבוע או עוד חודש וכדומה), יש לעבור נושא אחר נושא לפי הקצב הרצוי ולומדים אותו בצורה מסודרת. לאחר הלימוד אנחנו מסדרים את הדברים בראש לפי סדר מסוים, לפי השקלא וטריא או לפי סדר העניינים (כל אחד לפי מה שמתאים לו), ומנסים לראות האם אנחנו ניתן לומר או לכתוב בעל פה את תמצית הדברים העולים מתוך הסוגיות. חשוב מאד שיהיה לנו בראש הקשרים כיצד אותו ענין בנוי, אם זה לפי השקלא וטריא נזכור שיש למשל מחלוקת והגמרא מביאה ראיות לכאן ולכאן, ואם זה לפי סדר העניינים נזכור מה הנושא וכמה כללים יש בו, וכמה פרטים יש בכל כלל. מטרת סדר זה היא משום שעי"כ כך זוכרים היטב, ועוד שכיודע עיקר הלחץ מהמבחן הוא איך נזכור כל דבר, אבל כאשר יש הקשרים בין הדברים די להיזכר באחד מהם ועי"כ ההמשך מגיע בקלות.

חשוב לגשת גם למבחן עצמו כחוויה נעימה, ולא מתוך הכרח ורצון להיות אחרי המבחן. הכנה טובה למבחן כפי שנתבאר מקילה על עשיית המבחן וכך החוויה טובה יותר. המבחן מהווה סוג של חזרה נוספת על הנלמד, והוצאת הדברים מן הידיעה בצורה של כתיבה או דיבור, ויש לראות את השאלות כאתגר שכלי המעורר את כח הזיכרון, כמו שיש הנהנים לפתור חידות או תשבצים וכדומה. המבחן מועיל לחידוד הזיכרון ומשפיע על פיתוח כוח הזיכרון באופן כללי גם לגבי זכירת דברים אחרים. כמו"כ הצלחה במבחן נותנת משום על רמת הידיעה ונותנת תחושת סיפוק מעצם הידיעה (וכאמור הדגש הוא על ההישג והידיעה ולא על ההצלחה במבחן או המילגה), אי"א לתאר את תחושת הסיפוק הגדולה כאשר מוכנים היטב למבחן ונוכחים בזמן המבחן כיצד התורה ערוכה בכלל ושמורה לנו ואנו יודעים היטב את הלימוד, נהנים מסדר הדברים במוחינו ומההקשרים בין ענין לענין, ויש לנו את הכלים לענות במהירות ובצורה ברורה את התשובות הנכונות.

פרק זה נייחד בסייעתא דשמיא לנושא המבחנים. לאחרונה התופעה של עריכת מבחנים על הלימוד רווחת מאד, ובסייעתא דשמיא נוסדו מסגרות רבות וסוגים שונים של מבחנים על נושאים מגוונים. אצל רבים מצטייר המבחן כעול והם ממתינים שהמבחן יסתיים, ואף הלימוד לקראת המבחן מהווה לפעמים עול שמצפים לגמור ולסיים. הניגשים למבחנים ולהכנה לקראתם בגישה כזאת, בדרך כלל ישכחו את הלימוד זמן קצר לאחר המבחן למרות שינחלו הצלחה במבחן. הגישה הנכונה למבחנים היא לראות אותם ככלי עזר להעמקת הידיעות ושימורם לטווח ארוך, ולהיכנס למהלך של חזרה מתוך חויה נעימה כמו הלימוד הראשוני. ננסה לענות על שאלה פשוטה - כיצד עושים זאת?

נציג כמה שאלות ראשוניות לבדיקה עצמית, האם הינך לומד נכון לקראת המבחנים:

- (א) האם אתה נהנה מהחזרה למבחן, או שהמבחן מהווה עול עבורך?
  - (ב) במידה והמבחן ידחה ברגע האחרון ביום או יומיים, האם תהיה מסוגל לחזור שוב על החומר?
  - (ג) האם יש באפשרותך לסיים את החזרה יום או יותר לפני המבחן ולהמתין עד המבחן, או שאתה חייב לחזור ממש סמוך למבחן?
  - (ד) האם אתה נהנה מהמבחן עצמו?
  - (ה) במידה ותצטרך לעבור מבחן נוסף לאחר כמה ימים מהמבחן הראשון, האם הציון שיתקבל יהיה דומה לראשון או שיהיה הבדל משמעותי?
  - (ו) האם אתה מסוגל לחזור על החומר שוב אחרי המבחן?
  - (ז) האם אתה מסוגל לענות גם על שאלות (לא קשות) שאינן מפורשות בתוך החומר הנלמד?
- אם ענית על רוב השאלות תשובה חיובית, אתה לומד וחוזר נכון, ופרק זה אינו מיועד עבורך, אבל במידה ורוב התשובות שליליות, עליך לשנות את היחס והגישה למבחנים ע"מ לגרום שהתשובות יהיו חיוביות.
- יש כמה כללים איך להתכונן כראוי לקראת המבחן, ואיך לענות על השאלות בשעת המבחן.

ראשית עליך להזכיר לעצמך בשעת הלימוד למבחן תובנה פשוטה ויסודית - הלימוד אינו במטרה להצליח במבחן, ואף המבחן עצמו לא נעשה על מנת לקבל ציון גבוה, אלא הלימוד הוא בשביל לדעת טוב את החומר, והמבחן מהווה בדיקה האם הינך באמת יודע את החומר הנלמד, ומעם זאת מהווה הזדמנות נוספת לסדר את הידיעות בצורה טובה ונכונה. ללימוד מתוך מטרה להצליח במבחן, יש כמה חסרונות גדולים: התנאי הבסיסי לזיכרון הלימוד הוא החיבור והשייכות לעצם הלימוד, לנושא ולסוגיות, וכאשר שמים את ההצלחה במבחן כמטרה בפני עצמה, אין די חיבור לגוף הענין וממילא גם סיכויי ההצלחה במבחן פחותים. כמו"כ קשה לחזור זמן רב ללא הנאה מהחזרה (אא"כ המילגה על המבחן מצדיקה את ההשקעה, אולם מילגה אינה יוצרת חיבור לתוכן...). זאת ועוד, בלימוד כזה מצוי שלאחר המבחן גם אם מקבלים ציון גבוה, שוכחים את הנלמד מהר. והסיבה לך שמכיון שהמוח קיבל פקודה שהידיעות הללו נשמרות עבור המבחן שיהיה בתאריך פלוני, הוא מבצע את הפקודה ללא חקירות נוספות...

חזרה נכונה למבחן צריכה להיעשות כדלהלן:

כאמור על הלומד לקבוע בדעתו שהמבחן הוא אמצעי ולא מטרה, והמבחן הוא

{ אז נדברו }

פרשת פקודי תשפ"ד | גליון מספר: 643 | לסדר: "חוק חזק ונחמק..."

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

גיליון זה נתרם לזכותו
והצלחתו של מי שיתרום את
הגיליון של שבוע הבא.

(למ"ד יש ברירה...)

קראת? נהנית?

רוצה להיות חלק מאיתנו?

שאלת את עצמך איד

תורמים?

באופציות שלהלן:

בבנק: פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת להחזיר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי:

052-7683095

054-8446691

תודה מראש!!!

בשורות טובות

ישועות ונחמות!

אני רוצה להיות בדואי!!! איך מקדמים את זה??

זהו! הסתיימו כל הבחירות... גם הסבב השני מאחורינו... יש כאלו שנמצאים בצד המנצח ויש כאלו שנמצאים בצד המפסיד... אני הפעם נמצא בצד המפסיד של הבחירות עכ"פ בחיפה... אבל לא סתם!!! עשיתי בדיקה מי המפסיד הגדול ביותר בבחירות האחרונות...? וגיליתי שהמפסיד הגדול ביותר של הבחירות זה לא פחות ולא יותר - אני!!! **מה יש??**

אז ככה... הסיפור שלי הוא ארוך... אני עד לפני חמש וחצי שנים... הייתי כלליות נשמת עם ישראל... אהבתי את כולם.. חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פיקודיך!! יש לי חיבור אישי עם כל אחד מהי"ב שבטיים... שמחתי לראות את ההצלחה של הספרדים... של החסידיים... של הליטאים... וגם במקביל נעלבתי והצטערתי בשביל כשלונו והפסד של כל אחד... יש לי חיבור אישי לחסידיים מכל המגזרים... עמדותי שעות בטישים, וישבתי שעות בסעיד'ת... מצד שני הייתי דבוק בלו"נ למן הרב עובדיה זצוק"ל... (אפילו פעם אחת לא עמדתי בניסיון ובשקט הצבעתי ש"ס מרוב שהייתי מחובר בנשמתי למרן...) וסו"ס אני גם ליטאי על הדרך... **כל זה היה עד לפני חמש שנים!!!**

והנה!!! מה שקרה זה שלפני חמש שנים היו בחירות בחיפה ונקלעתי לסיטואציה שאני בצד המנצח!!! לא תזמנתי את זה... זה פשוט קרה!!! מצאתי את עצמי נמצא בצד המנצח... ועמוק בפנים... והיות וזה היה נצחון מאוד מזוהר על גבול האופוריה... אז... אז נהיה לי נעים... התרווחתי על הכורסה... ובלי לשים לב התחלתי להתמקם בתוך המגזר ה'נכון', המוביל והמנצח!!! ותבין אותי: אני לא מאלו שהולכים ומתחנפים לצד מנצח... זה פשוט הגיע אלי על מגש של כסף... ונוצר מצב שנהיה לי נחמד מידי בתוך משבצת הליטאית שבלאו הכי אני משוייך אליה... נהיה לי משתלם להיות ליטאי ולו בשביל הגאוות יחידה... ובלי לשים לב לאט לאט נהייתי כזה ליטאי כזה... טוב... אין בעיה!! כל עוד שאני מסתובב עם אף למעלה וטוב לי איפה שאני נמצא זה נישט גיפערלאך... אבל מה לעשות שהגיע יום פקודה, ושוב הגיע בחירות והפעם למרבה הצער מצאתי את עצמי בצד המפסיד... ואם חמש שנים הסתובבתי עם אף למעלה... אז כעת אני כבר שבועיים מסתובב עם אף למטה...

וכאן!!! כאן יצא לפתע השפן!!! פתאום אני מוצא את עצמי בסיטואציה מאוד לא סימפטית שהיכרתי אותה בעיקר מאחורים... לפתע אני מוצא את עצמי צר עין ולא מפרגן... לא מפרגן לאגודת ישראל... לא מפרגן לספרדים... לא מפרגן לכל מי שלא במגזר שלי... פתאום יש לי דעות קדומות שאני כבר יודע מראש שרק הצד שלי צודק!! ויש לי טענות וצרות עין מול כל מי שהעז לקבל יותר ממה שאני קבלתי... בקיצור: גם אני בסוף נפלתי בבזך המוכר שרובם נופלים בו... אני חושב שיש מהקוראים שמכירים את הבזך הזה קצת יותר טוב ממני... אז זהו!!! שאני עד לפני חמש שנים לא הייתי כזה!!! בגאווה גלויה הייתי משתבח בעצמי שבמוצאי הבחירות אני שמח לראות את כל הרשימות ביחד... לעקוב אחרי הגידול הטבעי הכללי של החרדי משני הצדדים ולהתרגש 'מי ילד לי כל אלה ואני שכולה וגלמודה', וכל זה נעלם!!! אני פתאום רוצה לשמוע שהשני לא קיבל יותר מהשלישי...

בקיצור: אני המפסיד הגדול של הבחירות!!!

פעם הייתי במפלגה המנצחת - במפלגה של הרבש"ע... הרבש"ע הרי אוהב את כל הבנים שלו... **"לראות בטובת בחירך לשמוח בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתך"**. הרבש"ע שמח לראות שב"ה הציבור הספרדי גדל... וגם הציבור החסידי והליטאי גדל... יוסף ה' עליכם ועל בניכם ברוכים אתם לה'... פעם ככה הייתי!! שמח לראות כל התרבות חיובית שיש אצל היראים ושלימים... אתה יודע מה... לצורך העניין... אם אתה מאוד רוצה... אני אשתף אותך בסקופ!!! תמיד במוצאי הבחירות היה לי בוער להתעדכן שציבור שומרי התורה והמצוות מתקרב לחצות את רף השישים ריבא!!! (כי יש משמעות מסוימת שברגע שיש שישים ריבא יהודים בארץ ישראל זה השראת השכינה וזה נהפך לקדושת מחנה ישראל שה' מתהלך בקרב חניך) ישבתי לי באובססיה וגירדתי מספרים מכל המפלגות החרדיות כדי להתקרב ליעד הנכסף הזה של שישים ריבוא שעומדים למרגלות הר סיני ומלוכדים סביב תורה אחת... **אתה קולט איפה הראש שלי היה?** לא ספרתי קולות, לא של דגל ולא של אגודה אלא **לראות בטובת בחירך!!!** היה לי תאוה לברך ברוך חכם הרזים שכמובן אין פרצופיהם דומים וכו' ועדיין אב אחד לכולנו... ופתאום לא!!! פתאום נהייתי כזה מגזרי כזה... שרוצה רק בטובת בחירי הדגל שלי... ולא בטובת בחירך - של הרבש"ע... והאבסורד הגדול הוא שגיליתי שההפסד הגדול שלי לא מתחיל עכשיו!! אלא לפני חמש שנים!! מאותם חמש שנים שהלכתי עם אף למעלה... וכעת שבועיים שאני הולך עם אף למטה, ואת שניהם אני לא רוצה!!! לא רוצה להיות אף למעלה ולא אף למטה... אני רוצה לחזור להיות מה שהייתי... להיות **חבר אני לכל אשר יראוך!!!** אתה יודע מה זה מפלגת ש"ס?? להתרגש שיש ציבור חרדי כ"כ איכותי וב"ה גם בכמות... למה נגזר עלי לא לפרגן להם? למה? בגלל שאני ליטאי?? אתה יודע איזה הערלעכער יידן נמצאים באגודת ישראל... מילא אתם הליטאים הקלאסיים מבטן ומלידה כנראה לא מכירים ולא יודעים... (מידוע): לכל ליטאי יש מול העיניים איזה דמות של חסיד שיוייע עם ראש בקיר וככה הוא רואה את כל החסידיים... ולכל חסיד יש מול העיניים איזה דמות של ליטאי קאלטער שמתפלל מנחה עם בגדי ים וזה בעיניו כל הליטאים) אבל אני כן מכיר מקרוב וכן חבר הייתי לכל אשר יראוך... אז איך נפלתי במלכותך???

יזנה מאויביהם'

בענייני ימי פורים והמסתערף

(אודות שם החוברת, בסוף המאמר בדף 4 בגיליון זה)

בפלא': 0527683095 - 0548446691

ניתן להשיג במוקדי המכירה:

ירושלים: רח' המינה 10 קומה ג'

גבעת שאול, רח' בן עזריאל - 054-8491554

בית וגן - משפחת נוישטט רח' הרב פראנק 29

רוממה - המ"ג 29 - 052-7682281

רמות ד' - רובין 47 - 054-8419684

אופקים - משפחת שפירא: 053-4112035

אחינסמן - שרגל 052-7171721 שבת אשר 9

שלב ב' - 0534162979

אלעד - 03-9073067

אשדוד - הרב צור - 050-4120311

באר שבע - ראובני 0533168838

ביתר עילית - אזור רמי לוי - 054-8450998

בית שמש - נהר הירדן 9 ר"ב - 058-3294147

בני ברק - קיבוץ גלילות 9 - 055-6728458

חז"א 34 - 052-7117271

אזור רח' הרב בקק - 0527603814

חדש: אזור גן ורשא - 0534166085

חיפה: פולק, גאולה 15, - 052-7683095

טבריה - 054-8441354

טלז טטון - ספן, הרי"ף 6 ק"ג - 052-7688584

מודיעין עילית: קצות החושן 14, - 052-7174781

חפץ חיים 14 - משפחת דרבקין - 089742750

גרין פארק - 0527644795

נתיבות - הר' גרשונוביץ 42 - 089934274

עפולה - 052-7686876

פתח תקוה - (מרכז העיר) - 0504124235

צפת - 052-7181828

רהובות - 0548580831

רכסים - 054-8415410

תל ציון - 052-7150166

תפרה - ליכין - 055-6705003

מה בחוברת??

- מה פשר הסיסמא הסודית ששמה 'עמלק' שברגע שיהודי שומע את השם הזה הוא נכנס לאורות?? מה הוא איבד אצלנו ומה יש לנו חסר?
- ביום בהי נגזרה כליה עם עם ישראל... מה יש? הייתה פעם באיזה סעודה... מלחץ אותי הדברים האלו... מה... ככה זה עובד?? פתאום כליה על איזה סעודה שכוחה... אף אחד לא עשה מזה עוסק... ככה הדברים עובדים בלי אינדקציה מראש??
- שמונים ומאת יום!!! מה אומר לך המספר הזה??
- מה הקשר בין פורים לכיפורים?? האם המשפט הזה עדכני גם לעיר"כ או זה נכון רק לפורום??
- למה מרדכי ממשיך להיות משנה למלך גם אחרי הנס? וכי יש לו עניין להיות נציג ציבור בעירייה??
- משכנס אדר מרבים בשמחה... ואם אני לא רוצה להיות שמח... יותר נכון: לא מצליח להיות שמח?

ועל כך בחוברת...

בחור יקר: תאסוף כסף לת"ת!!! אבל לא בכל מחיר!!!

בימים אלו מתחילים בחורי הישיבות בסבב השנתי... בפתיחת המגביית 'תומכי תורה' לטובת הנזקקים שבתוככי הישיבה... טיירע יידן: תקבלו אותם במאור פנים... אני לא נכנס כעת לתרומות עצמם... זה כבר עניין אישי... אבל חיקו!! מאור פנים!! אל תשכחו שמדובר בחור שיצא הרגע מהישיבה... תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות... הוא בכלל לא שייך לתחום הזה... תוציאו אותו עם הרגשה טובה... אבל!!! כאן מגיע האבל הגדול!!!

בחור יקר: היות ואני יודע שהתנתקיים לא הולכים להגיד לך בשביל מה אתה יוצא לאסוף כסף... אז אני **אגיד לך את זה בצורה מדויקת... כדי שלא יהיו טעויות...**

הראשון שיזם את המושג הזה שבחורי ישיבות יוצאים לאסוף כסף... זה היה המשגיח הרב וולבה זצ"ל והסיבה הייתה אחת ויחידה: כדי שבחור ילמד ויתרגל **לתת לשני!!!** כדי לתרגל ולאמן את הבן ישיבה להתמסר ולהקריב ואפילו להתבזות בשביל לעזור לחבר שלו הנזקק... זו המטרה ולא אחרת... ולכן תקשיב טוב טוב ל-מה שאני אומר... ואני יודע למה אני אומר את זה... **אתה!!! אתה לא הולך לראות אגורה שחוקה מהת"ת!!! אפילו אגורה אחת לא...** למה לא?? כי אתה יוצא כעת לאסוף בשביל לתת!!! ולא בשביל לקבל!!!

ואם קשה לך או לתנתקיים לקבל את הקביעה הזו... אם הכניסו לך לראש שאתה יוצא לאסוף כסף כי... כי כדאי לך... אתה תרויח מזה... שווה לך... יהיו מכירות מסובסדות... וקעמפ וצחוקים... אם זו המטרה של המגביית... **תשמע לי!!! אל תצא לאסוף כסף לת"ת!!!** אם מישהו יצק עלך איזה היתר יש לך להיות פרזיט תגיד שאדון אז נדברו אמרו!!! **ושבו... למה??**

כי המגביית של הת"ת נועדה אך ורק בשביל **לתת!!!** בשביל לתת לחבר הנזקק!!! להתמסר ולהיות מוכן לעבוד קשה בשביל בחור הנזקק לכל מיני דברים שאף אחד לא הולך לשתף אותי בזה... או קרן עזרה לחתן הנזקק שיוכל להגיע לחתונה בכבוד... זו המטרה של מגביית הת"ת ולא אחרת!!! אבל אם הולכים למכור לך את הלוקש הקבוע... ולתלות לך על הקיר את הכרזות המוכרות שהכל למענך!!! שווה לך... אתה תרויח מזה... ביגוד... ופינוקים בליל שיש... והסעות חנים ושאר ירקות... בקיצור: אם השפראך הוא שאתה הולך לאסוף כסף בשביל הקישקע שלך... וזה הולך לחזור אליך בחזרה...

אם זה הנושא... אני 'פוטר' אותך מלאסוף כסף!!! סליחה... אם תבא לשאול אותי בליל ששי... אני רעב ובא לי צלונט אבל מצד שני אני מתעצל... אין לי סבלנות לעמוד בתור ולחכות לצלונט... נראה לך שאני מספיק סמכות להכריע לך שאני 'פוטר' אותך מלקנות צלונט?? כנ"ל בעונת הרחצה... תאר לעצמך שכולם ילכו לים ורק אתה תתעצל... אם תבא לבקש ממני פטור להישאר לישון... לא נראה לך שיש לי את הסמכות לפטור אותך מללכת לים?? נראה לי שכין!!! אז על אותו משקל: אם אתם יוצאים לאסוף כסף בשביל הכרס שלכם... בשביל מה שאתם הולכים להרויח מזה... אני חושב שיש לי מספיק 'סמכות תורנית' לפטור את כל העצלנים מללכת... ואתה יודע מה... חבל... בשביל מה לאסוף כסף ואח"כ לקבל את זה בחזרה... קח עכשיו אקורדיון... תעמוד במלכי ישראל עם צלחת ותעשה כבר עכשיו כסף...

די!!! תפסיקו להרוס אותנו!!! תפסיקו עם הנימה של האגו הזה... מילא אנחנו המבוגרים... נו... כבר קלקלו אותנו... לנציגים בעירייה אין ברירה... הם כבר חייבים להשתמש בנימה הזולה! הזו שכדאי לך להצביע... אתה תרויח... יהיו מנגלים... צביעת דירות בחנים... מילא קופות הצדקה שבאמת מתמודדים מול מקרים קשים ומוכרחים כסף... הם מוכרחים להיכנע לצניחה החופשית של הערכים ולשתף פעולה עם הנימה הזו של... של 'מה אני מרויח מזה', ואיפה המכירה המסובסדת שזה חוזר אלי בחזרה?? פוי... פוי... אבל מה לעשות... לא נשנה את העולם... אבל ההלו... כשמדובר בחורי ישיבות שעדיין יש להם סיכוי... כבר בגיל צעיר להרוס אותם?? כבר עכשיו להכניס להם לראש שאל תעזו לצאת מהאגו...

די!!!! די להרוס אותנו!!! ולכן גם בת"ת המסר הזה הולך להיכנס... אני פוטר אותך... רווח והצלחה יעמוד לחתנים הנזקקים ממקום אחר... (לא חסרים מבוגרים שכבר הספקנו לקלל אותם והם יתרמו סכומים הרבה יותר גדול בשביל שהם יקבלו ישועה... יקבלו כרטיס הגרלה ואולי אפילו יקבלו כרטיס טיסה לקסטיוער) די!!! די לנימה ההיסטרית הזו שאל תעזו לתת!!! רק תקבלו!!! אל תעזו להתעלות מעל עצמך ולחשוב על השני... רק תחשוב מה אני מקבל...

די... בשנים האחרונות הגישה הזו הצליחה להיכנס לנו לכל פינה בחיים... כל חיזוק בצניעות חייב להתלוות אליו סיפורי ישועות מה מרויחים מזה... כל צדקה שניתנת... מה אני מקבל מזה... וכמובן בבחירות כ"י... כי מגיע לנו... בשבילנו... נציג פלוני יתן לנו יותר... אנחנו נקבל יותר... ואתם לא תקבלו יותר!!! אני מבטיח לכם שלא!! מניסיון אישי...

רק מה?? אתה כי"כ רוצה לקבל?? אין בעיה... אם תהיה מאוד מסכן... ותסתבך עם חובות והבית שלך רח"ל יהיה על סף פירוק... כולנו נחלץ חושים ואתה באמת תקבל... אבל אני מאחל לך שלעולם ועד לא תקבל כלום... תהיה תמיד רק מהנותנים ולא מהמקבלים...

אני רוצה שתבינו: הפרנציפ שעליו אני מדבר הוא כסף הרבה יותר גדול מהכמה שקלים של הת"ת... הכסף של הת"ת זה גרושים לעומת הסיבוב הזה בראש!!! התפיסה שרווחת היום שאני פה רק בשביל לקבל ורק לקחת... זו תפיסה שגובה מאיתנו מחירים מאוד מאוד יקרים... אין לך מושג עד כמה... אותו בחור חדל אישים שישן כל היום ולא עושה כלום עם עצמו... **זה זה!!!** זה התחיל אי שם באבות ובנים שכבר אז התחילו לטפטף לו שהוא פה בשביל לקבל ולקבל... וזה המשיך בכל מיני ויראציות שהכניסו לו בראש שהוא פה בשביל לקבל ולא לתת... והבן אדם נהיה שק ריק שמחכה לקבל!!! שק מפונק ומלא תלונות ומרמור למה לא ממלאים את השק שלי... ואין לו טיפת נכונות להיזי את עצמו... ואתה רואה מול עיניך חדל אישים... ותחשוב שהשק הזה אמור יום אחד גם להתחתן ותנאי הסף של חיי נישואין בנויים על נתינה ונתינה ותחשוב שעל זה הוא לא קיבל חינוך!!! תחשוב איזה רעידת אדמה מחכה לו שם... ו... ומה מטריד אותנו??? העיקר!! העיקר שהוא יקבל כמה אלפי שקלים מהת"ת?? זה?? זה הנושא?? זו הבעיה שלנו?? הכמה גרושים שהוא יקבל מהת"ת זה הנושא הכי פחות מטריד פה... אני מוטרד מי הוא החתן!!! האם מדובר באחד שהתחנך גם לתת או רק לקבל!! בשביל זה יוצאים לאסוף כסף... להתרגל לתת... הדבר הכי גדול שאתה מקבל מהת"ת זה להתלמד לתת... זה הכסף הכי גדול והכי קריטי בחיים... בחורים יקרים: תקהלו ותעמדו על נפשכם!!! אל תתנו לקלקול הזה לחזור אליכם... תסכימו לתת!!! תעשו קמפיין בישיבה... אני נותן בשביל לתת... לא תפסידו מזה... תקבלו מהרוממות הזו הרבה יותר... לך תסביר את זה...

המכרז ל'פזורה הבדואית' יצא

לשיווק...

(המשך) אז נכון!! במשך חמש שנים שהייתי בצד המנצה, לא השכלתי להבין את זה... אז לפחות כשאני בצד המפסיד ו... ו... ואין לי כבר מה להפסיד... לפחות עכשיו נפל לי האסימון... טוב מאוחר מכלום...

לא!! לא רוצה!!! לא מעוניין להיות לא ליטאי ולא חסיד ולא ספרדי... אני רוצה להיות במפלגה של הרבש"ע... הרבש"ע אוהב יהודים חרדים!!! מילא מי שלא לגמרי חרד על דבר ה'... נו... בא נגיד שזה כבר נהיה סיפור יותר מסובך... זה כבר להיכנס של התניא בלאהוב את הניצוץ היהודי שבו וכו'... אבל כשמדובר בקהילות קודש של יראים ושלימים ובהיקף של עשרות אלפי בתי אב של זרע קודש... (שכמובן יש שאור שבעיסה של העסקים שבוחשים בקלחת ואותם אנחנו בעיקר פוגשים בשטח ועליהם אני לא מדבר...) **אני רוצה להיות בצד שלהם!!!** בצד של הרבש"ע שלבו הומה עליהם... פתאום התמלאתי קנאה בחרדים האלו שגרים בתל אביב... שלפחות שם החרדים מבינים שאין לנו מה לריב בינינו... כולנו יראי ה' מלוכדים סביב אבא שבשמים וכולנו ביחד רוצים להמליך אותנו!!!

למה נגזר עלי לא לפרגן לבנים של ה'?? למה נזרקת מהמפלגה שלו??

זהו!!! התעצבנתי... הסתובבתי בשבועיים האחרונים כארי בסוגר... והחלטתי לעשות סוף למחטף הזה... דיברתי עם כמה חברים שלי... והחלטנו יחד... אנחנו פורשים... אני רוצה להיות חרדי **בדואי!!!** היות ואני רוצה לאהוב כל יהודי... ובבחירות האחרונות קלטתי שזה לא!!! לא עובד!! זה לא הולך לכיוון הזה... (למי ששם לב... בבחירות האחרונות, לא משנה כ"כ מה היו התוצאות... יכול להיות שהיו תוצאות מבורכות... אבל הדרך... הדרך מתחילה ועד סוף הייתה כיפוי כוחות פנימיים בתוך המשפחה הגרעינית של ה'... איה ילד הכי חזק בבית... אבריימי או מושי או יענקל... פילגוס פנימיים והמון תסיסה פנימית... בשפה התורנית קוראים לזה שנת **חינם!!!** לגמרי חינם!!! חינם אין כסף!!! התנהל פרימריז פנימי למשפחה הגרעינית של הרבש"ע... ובנקודה הזו תרשה לי לנחש... שבחלק ניכר מההתנהלות לא כ"כ חשבו על האבא המשותף שלנו... אף אחד לא התחשב בו שהוא בסוף זה שספג את כל החיצים שאנחנו ירקנו אחד על השני וזה פגע בראש ובראשונה באבא המשותף ש... שאם אתם כבר הורים אני לא מאחל לאף אחד מכם בשום תרחיש לעבור את מה שהרבש"ע עבר בחודש האחרון... לא מאחל לכם שתראו את הילדים שלכם רבים ומקנטרים ולא מפרגנים אחד לשני... תגידו אמן... זכותנו לריב כמו ילדים... אבל מה הרבש"ע אשם? למה זה מגיע לזו?? למה עשינו את זה לאבא שלנו...)

ותכל'ס... אני מתחיל להפנים את מה שדוד המלך אומר בתהילים, מי יתן לי אבר כיונה אעופה אשכונה, הנה ארחיק נדוד אליו במדבר סלה, כי ראיתי חמס וריב בעיר!!! הוות בקרבה, ולא ימיש מרחובה תון ומרמה... דוד המלך מצביע על נתון יבש ולא משתנה!!!

ברגע שיש רחוב חרדי!!! ברגע שיש מאלאן תלאפים חרדים התוצאה היא ריב וחמס... לא ימיש מרחובה תון ומרמה... זה נתון שכנראה לא הולך להשתנות... מערכת פוליטית זה איתני הטבע של המידות רעות

שקיימות וזה לא משהו שהולך להשתנות... ואי לכך ובהתאם לזאת... אם לא מתאים לי השפראך הזה... אין ברירה אלא לאמץ את העצה של דוד המלך... דוד המלך שולח את החסידים שלו לגור במדבר!!! לא!! דוד לא פתח קהילה במדבר... ממש לא... שכל אחד יתפוס גבעה אחרת... להיות בדואים!!! זהו! אני חולם להיות בדואי...

(אגב: זה לא סתירה שאני אצביע בבחירות כפי שהרבנים יורו לי, אבל אני אעשה את זה כמו שכפאו שד, כמו בני הרכבים שהיו גם הם בדואים כמצות אביהם... והכינוי המרומם שלהם שמעתיים סוכתיים, מצד אחד שמעתיים- מלשון ממושמעים להנהגה... מצד שני סוכתיים, ביום יום הם חיים בסוכת המדבר... עושים מה שצריך וחוזרים לאונימיט שלם)

ואז אני אחזור למקום הטבעי והטהור שעליו גדלתי לאהוב את כולם... לראות בטובת בחירך לשמוח בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתך... לראות יהודים הולכים בכניסת שבת לבית הכנסת... ולחוש לילד שלי... אתה רואה?? זה חסיד ויזניץ... אוהו... תראה כמה חסידי ויזניץ יש... אה... בן פורת יוסף... ואתה רואה את השוורץ זאקן... זה חסיד בעלזא... איזה יופי... מי כעמך ישראל... וזה בית הכנסת של הספרדים... בא נכנס מהר... לפחות נספיק את היגדל אלוקים חיי... יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים...

כן!! אני רוצה להיות בצד של הרבש"ע... אני רוצה להסתובב ברחוב ולכאוב על חילולי שבת!! ולשמוח בלראות כל יהודי חרדי ששומר שבת!!

עכשיו ככה... אתה מבין לבד שבשביל זה אני לא חייב ממש ממש ללכת לגור במדבר... זה די מסובך... זה לגויסטיקה שלימה של גנרטור ומים... אז אין צורך!!! יש לי דרכים הרבה יותר קלים אין להיות בדואי...

רוצה דוגמא?? תצחק... יש לי כעת חלום להתחיל ללכת עם **סנדלים בלי גרביים!!!** אל תדאג... לפני כל תפילה אני אלבש גרביים... כן... בדיוק כמו רבא... כתוב שרבא רמי פוזמקי ומצלי... כל היום רבא היה הולך עם סנדלים בלי גרביים... ולקראת התפילה רמי פוזמקי- היה לובש גרביים (אם זה היה ווייס זאקן או שוורץ... זה כבר תלוי במגזרים השונים) זהו... אני במפלגה של רבא... רגע... מה אני ארויח מזה?? **שאני אהיה בדואי!!!**

בינינו... תאר לעצמך שאני אתחיל להסתובב עם סנדלים בלי גרביים... זהו!!! אני כבר לא 'בפרשה'... אני כבר לא ליטאי ולא חסיד, ולא ספרדי, אז מה אני כן? **אני עם סנדלים!!!** חרדי עם סנדלים ועוד בלי גרבים זה... זה 'בריה בפני עצמה'... **זה בדיוק מה שאני רוצה שיקרה...** להיות בדואי... אני רוצה לצאת מהתמננה!!! לא רוצה יותר להיות הדובר והעו"ד של המגזר הליטאי... ואני גם לא רוצה לחכות למפלה של אגודה או ש"ס... אני רוצה ללכת עם הסנדלים ה'יפהפיות' שלי ואז זהו... כעת מותר לי לאהוב את כל מי שהרבש"ע אוהב אותם... אה... כמה נפלא... **אבל רק אני!!!** רק אני הולך עם סנדלים... אל תגנוב לי את הרעיון... אל תעשה את זה גם אתה... תחשוב אם קוראי אז נדברו יתלכדו יחד איתי ללכת עם סנדלים... אז לא עשינו כלום... כי אז יהיה ליטאים

ספרדים חסידים ו... ו... ו... וסנדלים... אז מה הרווחנו... לא עשינו כלום... ©

בקיצור: מה אני בא לומר??? הבדואי שעליו דוד המלך מדבר!! לא צריך בשביל זה ללכת למדבר... מספיק גם... גם סנדלים בלי גרביים... בזה אתה כבר בדואי גם בתוך הגטו החרדי... וממילא אתה מבין לבד שאם מספיק סנדלים בשביל להיות בדואי... אז אתה מבין לבד שעם שינוי תפיסה פנימי אפשר לעשות את אותו מהלך גם עם נעליים!!!

הרעיון הוא פשוט מאוד... בואו נצא מהבועה של הסיפור מדפים החרדי... **די!! די לסיפור מדפים!!!** אנחנו לא מוצרי מזון... אנחנו ממלכת כהנים וגוי קדוש... אנחנו לא משטחים של סחורה... משטח של ש"ס... משטח של אגודה ודגל... די!! אפשר לפתוח ראש ולהתחיל לראות את הדברים מזוית של האבא המשותף שלנו!! אני אוהב את כל מי שירא את ה'!!! אני מסתכל על כל יהודי לא מהזוית הצרה של המגזרות אלא מהמכנה המשותף הכ"כ עמוק שיש בינינו... שיש לנו את אותה יידישקייט ואותו אבא שבשמים... **ואם עדיין לא הרגזתי אותך בשבוע זה...** אני רוצה לגלות לך שיש ציבור גדול מהמגזר הדתי לאומי שאני אוהב אותם בלב ונפש... ולמה?? כי מה לעשות... **הם יראי ה'!!!!!!** הם מקפידים על כל ה-רמ"א סימנים במשנה ברורה ח"א וח"ב... הם מקפידים גם על הלכות שבת מס' רמ"ב ועד תי"ז וכן הלאה וכן הלאה... **וחבר אני לכל אשר יראו!!! נקודה...** אני אוהב את כל מי שרצונו יתברך נמצא **במרכז החיים שלו!!!** מבחינתי זו התעודת זהות של יהודי שאני מעוניין להיות חבר שלו... אז נכון שיש להם את הטעויות שלהם... ולי יש את הטעויות שלי... אבל בסופו של דבר יש את נקודת הבסיס שכל מי שנהנה בכשרות, ריבית, חו"מ, ו... וכמובן נאמן ומחויב ל"ג עיקרי האמונה הבסיסיים... זהו זה!! זה הכרטיס ביקור של מי שה' אוהב אותו וממילא גם אני במפלגה של ה' וגם אני אוהב אותו!!! ואם אתה לא ירא שמים... אז גם אם תהיה הנציג שלי אני אתנער ממך... ואם תהיה ירא שמים גם אם תהומות מנטליות יפרידו בינינו... אדון אז נדברו עם הסנדלים חבר שלך!!!

זו המדיניות החדשה שלי (ובעיקר הישנה שלי...) ו... ושל כל מי שמזדהה עם התסכול האישי שלי... קדימה סנדלים...

ואם כבר הגענו לנושא של הבחירות!!! אז כמה מילים על ימי הפורים בהקשר הזה... צריך לדעת שההבדל הבולט ביותר בין חנוכה לפורים, שפורים זה **נצח!!!** וחנוכה זה **הוד!!!**

הוד זה מלשון הודאה- הודאה חלקית... חנוכה זה חג של הודאה לה'... על מלא מלא ישועות חלקיות ונקודתיות שמתפזרות לאורך 180 שנות גלות יוון... תבין: 180 שנה זה הרבה זמן!!! תנסה לחשוב רק כמה קדנציות של ממשלות שמד ורדיפות והתנכלויות יש ב-180 שנה... ועם ישראל נאלצו להתמודד נקודתית מול כל 'כלב'... אז פעם זה היה אליפונרו ויהודית ב"ה הרגה אותה... ויש על זה יו"ט

במגילת תענית... אבל רגע... אל תתלהב... הרי אח"כ הגיע אנטיוכוס שהיה עוד יותר גרוע ממנו... אז בשביל זה יש לנו עוד!!! עוד יו"ט במגילת תענית על מות אנטיוכוס... ואח"כ הגיע נקנור הרשע... אז ב"ה גם עליו עם ישראל התפללו ויום אחד תלו גם אותו על חומות ירושלים וזה עוד יו"ט...

זה השפראך של חנוכה!!! חנוכה מייצג את ההודאה של היהודי הגלותי שאין לו עיניים גדולות... הוא בסה"כ רוצה שיתנו לו לחיות!! שיתנו לו להמשיך להיות בן ישיבה ולא יגייסו אותו בכח... זה השפראך המוכר שלנו שבכל מערכת בחירות מחדש... אם היה סייעתא דשמיא והרשע הפחות גדול ניצח את הרשע היותר גדול, והוא הבטיח לנו שהוא יתנכל קצת פחות לקדוש והיקר... זה כבר יו"ט במגילת תענית... היהודי הגלותי יודע להודות לה' גם על ישועות חלקיות ונקודתיות כאלו!!! להודות על עוד קדנציה בממשלה שידחו את חוק הגיוס בעוד שנה וחצי

זו הודאה נוסח חנוכה!!! הוד!!! אור שמרצד מתוך החושך...

אבל פורים זה נצח!!! פורים מייצג את הישועה האידיאלית ש-לה הקב"ה מחכה ומצפה... ועד שמרדכי לא יצא בלבוש מלכות תכלת וחור ועד שלא ישלטו היהודים המה בשונאיהם, אנחנו לא מוכנים לשמוח!!!

גם כשאותר בוקר שהתרחש המהפך האדיר, ועד לפני שעתיים המן היה בדרך לתלות את מרדכי, ופתאום המן מרכיב את מרדכי על הסוס... וכולם מבינים שעידן חדש מפציע כאן... אבל ברגע שמרדכי רק יורד מהסוס... מיד 'וישב מרדכי אל שער המלך' ששב לשקו ותענית... **כי פורים זה נצח!!!** לא מספיק לנו שגזירת העץ כבר לא מרחפת על מרדכי... כל זמן שהמן לא יהיה תלוי על אותו העץ... אנחנו לא שותים לחיים...

והמן ב"ה נתלה על העץ... אבל גם זה לא מספיק... אל תשכח שיש לו עשרה בנים... ואסתר מבקשת ויאלה... גם לזה אחשוורוש מסכים...

נו... עכשיו בסדר?? כעת אפשר לפתוח במסיבות הנצחון??

לא!!! ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפול לפני רגליו... יכתב להשיב את הספרים... כל זמן שלא יהיה פה ונהפוך הוא אנחנו לא נרגעים... והנה ב"ה גם את המחווה הזו הם מקבלים... אשר נתן המלך ליהודים... להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל... הצרים אותם... **אבל גם זה לא מספיק!!!** עד שלא נגמור להרוג את אחרון העמלקים אנחנו לא חוגגים... **זה בדיק הסיבה** למה יש יום פורים של פריזם ורק יום אחד אח"כ למוקפיס... למה?? כי נכון שהפריזם כבר ביום י"ד סיימו להרוג 75.000 עמלקים. אבל מה לעשות שבשושן הבירה ביום י"ד עדיין נשאר 500... אם ככה בשושן הבירה זה עדיין לא לגמרי סופי!!! אין פה לגמרי נוח מאויביהם והרוג בשונאיהם ולכן בשושן מוכרחים לעשות יום אחד אח"כ...

זה השפראך של פורים... נצח!!! עד הסוף!!! ובאמת מה הפשט בזה?? מה באמת ההבדל בין הגישה של חנוכה לגישה של פורים??

אז בקצרה ממש: חנוכה ופורים זה חתן וכלה... חנוכה מייצג את הכלה של ה'!!! את היהודי שיועד להעריך את הזכות שלי להיות כלה של ה'... וברגע שמתאפשר לי ואני זוכה להיות הרעיה הנאמנת של ה'... זהו... אני כבר קבלתי את שלי... לי כבר אין יותר דרישות... אני כבר מיליונר... ליהודי הגלותי אין עיניים גדולות... כי יש לו נושא אחד שהוא ציפור נפשי!!! תאפשרו לי להמשיך להיות הרעיה של ה'... אני מוכנה ללכת איתו בארץ לא זרועה... אני מוכנה בשביל זה להיות גולה וסורה, מרוטת לחי, סובלך סבלך... אני מוכנה לוותר על הכל... העיקר תשאירו לי את זה!!! זה המשאלה הצנועה של היהודי הגלותי... לא ביקשתי מהממשלה מלגות ותקציבים... אני בסה"כ רוצה שתתנו לי את השקט התעשייתי שלי בבית המדרש ובהיכלי הישיבות... ולכן כל פעם שהפריץ התורן התחיל להתנכל ליהודי... ברגע שהוא ניסה לחדור לנקודה הזו... כאן היהודי יצא למלחמת חייו... וברגע שהיהודי ראה ישועת ה' נקודתית והיהודי קיבל לכה"פ איזה מרווח נשימה של כמה חודשים נוספים של דיחוי מהגיוס עד הגל הבא... ש הוא כבר שמח ומודה לה'... כי הוא לא מצפה ליותר... לכלה של ה' אין ציפיות מיוחדות... היא בסה"כ רוצה להמשיך להיות כלה של ה'!!! (זה בדיק מה שחנניא מישאל ועזריה אמרו לנבוכדנצר: אם למיסיס ולארגוניות... אתה מלך שלנו... קח מה שאתה רוצה בכיף... אבל ברגע שאתה רוצה שנבגוד בה'... עד כאן!!!) זה חנוכה!!! חנוכה מייצג את הנכונות של היהודי... את הנכונות של הכלה ללכת אחרי דודה ורעה גם בארץ לא זרועה... היא יודעת להעריך את מערכת יחסית עם ה'!!!

זה חנוכה... אבל פורים??? פורים המגרש עובר לצד של החתן...

פורים מייצג את רצון ה' האמיתי... נכון כלה... נכון שאת מצידך כ"כ יודעת להעריך את הזכות שלך לדבוק ב'... וברגע שמאפשרים לך... זהו... מצידך כבר אין לך ציפיות... אבל מה איתך?? גם לי יש מה לומר בנידון!!! וכאן מגיע הקל הגדול הגבור והנורא ודופק על השלחן ואומר: למען ציון לא אחשה... עד יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיך תבער... הציפיות הנמוכות האלו לא מקובלות על בורא עעעע...!!! הקב"ה גם רוצה להפגין נאמנות לכלה הנאמנת שלו!!! פורים זה חג שמזכיר לנו... ההלו... בני היקרים: תדעו שכל הישועות החלקיות האלו שהם מנת חלקנו בגלות... זה לא זה!!! כל זה פירוורים... כשהבטחתי לכם את כל טובי זה לא זה... זה עדיין הסתרת פנים... כי כשיגיע קץ הגאולה זה יהיה שמחת עולם על ראשם... זה לא יהיה נצחון נוסח יעדי המלחמה בעזה... להחזיר את חטופנו ולהחזיר את השקט לדרום ולמוטט את החמאס... לא!!! כשאנחנו אומרים ברוך הרב את ריבנו... והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו הקל המושיע... אנחנו לא מתכוונים לנצחון הכ"כ חלקי הזה... פורים נועד להזכיר לנו שלא נשכח שריווח והצלה מינוריים מהסוג שאנחנו מכירים... זה אמנם ישועה אבל נוסח גלות!!! כי כשבאמת יחשוף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים זה... זה יהיה נצח ולנצח!!! זה לא יהיה נצחון של בחירות שהמחלל שבת הקטן ב"ה ניצח את המחלל שבת הגדול... לא!!! זה יהיה עד הסוף!!! זה לא יהיה נצחונות עלובים שמשסתכמים בהכפלת הקולות ובהגדלת מספר מושבים בעיריה ומספרי מנדטים

בכנסת וישיבה בתוך הקואליציה ודחיית גיוס בני הישיבות... לא!!! צא... צא מהבועה... תבין שאנחנו מאמינים ומקוים ומחכים למשהו הרבה הרבה יותר גדול... בפורים אנחנו לא אומרים הלל בקנאות! ולמה?? כי נכון ש-נוח מאויביהם והרוג בשונאיהם... נכון שהיה פה בחינה מסוימת של נצחון הרמטי!!! אבל עדיין... עדיין אחשוורוש נשף בעורף... סו"ס יש בביהמ"ק איזה שער שושן שמזכיר לנו את קיומו של הגוי האדיב מארה"ב שמרשה לנו ומכיר באוטונומיה שלנו...

לא!! על זה לא אומרים הלל השלם!! בחנוכה הכלה תגיד הלל... מצידה מספיק לה שהראש העיר החילוני יתחייב להציק לנו כמה שפחות... אבל מצידו של ה' זה בכלל בכלל לא מספיק... לחג הפורים חשוב להדגיש לכולנו... לכל מי שהצביע בבחירות... ממה נפשך: אם אתה שייך לצד המפסיד... אל תדאג... ברגע קטון עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך... אבל לא פחות מזה!!! גם אם אתה בצד המנצח... ההלו... אל תתקע שם... אל תחשוב שהגיע קץ הימין... ההלו... צא מהבועה... אנחנו לא מתפשרים על פחות ממלון על כככל העולם כולו בכבודך והנשא על ככלל הארץ ביקרין... וידע כככל פעול כי אתה פעלתו ויאמר כככל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך... ויקבלו כככולם את עול מלכותך...

לא מספיק לנו שה'חרדים' בפנים... אנחנו מתפללים שכל שבעה מיליון היהודים שנמצאים כאן בארץ ישראל... כולם ישובו לצור מחצבתם ברחמים יבואו ובתחנונים אובילים וילמדו תועים בינה ומלאה הארץ דעה את ה'... כולם ירצו את אותו דבר... כולם ירצו לאותו בית כנסת... כל אלו שלפני שלוש שנים פתאום לבשו מסכות קורונה... פתאום ילבשו כיפה וציצית ויתרפקו על דף גמ' וישתוקקו בצמאון לדעת דבר ה'... על זה אנחנו חולמים!! על משיח צדקנו שישב את כל הילדים האובדים והנידחים הבייתה לאבא האוהב והמתגעגע שלהם... וכל זמן שזה לא הגיע אנחנו לא חוגגים!! גם אם בבחירות אתה נמצא בצד המנצח... אתה עדיין לא יכול להגיד הלל כי אכתי... אכתי עבדי משה ליאון אנט... עדיין כח אחר של פוליטיקה ואבק שריפה של תאוות הניצוח מלוים אותנו... לא לזה אנחנו מייחלים... זה פורים!! להודיע שכל קוויך לא יבושו... אבא שבשמים... למענך!!! גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה...

אנחנו נמשיך להיות הכלה הנאמנת שממשיכה לשמוח על כל יום נוסף של השרדות ושהתאפשר לה להמשיך להיות חבוקה ודבוקה בך... אבל למענך ישראל... הושיעה לך יימין וזרוע קדשך ויראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו... הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם הקל המושיע...

באחד באדר משמיעים על השקלים... ומתי סגירת הקלפיות??

אוהו... סוף סוף זה הגיע!!! אחרי חורף כזה ארוך... סוף שבעה טובה ומזלצחת בשבוע הקרוב תקיים יריית הפתיחה של הימים הטובים והשמחים המשמשים ובאי.ם (בפרט לשואי השגרה כמוני ואולי גם כמך...)

ראש חודש אדר זה האירוע הרשמי!!! משמיעין על השקלים... שני הלוויים שלנו שמלויים אותנו פה במשך כל השנה והם הממונים מטעם ראש המחוז שממונה ע"י הגזברים להתחיל במלאכת האיסוף של מחצית השקל מכל היהודים פה באזור בעמק יזרעאל לקראת יום התרומה החדשה בעוד כחודש בדיוק - ב"ר ניסן... ובר"ח אדר הם דבר ראשון מודיעים!!! משמיעים!!! מכריזים... והציבור מתחיל להצביע ברגליו ולתרומם...

הכל עובד עם רשימות מסודרות!!! לנציגים של שבט הלוי כאן באזור יש רשומות מדויקות של כל היהודים יראי ה' שמתגוררים כאן... יש להם פירוט מדויק מי נחשב חבר ומי עדיין ע"ה... כן!!! הרשימות האלו מאוד נחוצות... תחשוב שאחד מהקהילה שלנו מגיע לבית המקדש ואף אחד לא מכיר אותו במקדש... עוד איזה אחד מכפר תבור... לך תאמין לי שהוא טהור מטומאת מת שיש לו רשות להיכנס למקדש... לך תתחיל לתחקר אותו מה זה המעשר בהמה שהוא מביא... מי אמר שזה לא מוקצה ונעבד ואתן ומחיר... זה מסוג הדברים שאי אפשר לברר אותם!! צריך פה מינימום של אימוץ והכירות עם הבן אדם... ותחשוב שאף אחד לא מכיר אותי!!! אז בשביל זה יש מ"ח ערי הלוויים... והם שולחים זרועות בכל גבול ישראל... ובאזור שהם מסוקמים אז הם הולכים מכפר לכפר ומישוב לישוב ויוצרים קשר יומיומי אישי מול כל יהודי ויהודי...

כן... אז יש לנו פה את ר' יהונתן הלוי שהוא מתגורר כאן יחסית קרוב... בעיר הלוויים יקנעם!!! שמצד אחד מכירים אותו היטב במקדש כי סוף סוף הוא לוי... ואחת לכמה שבועות הוא מגיע למקדש אם זה לדוכן, ואם זה לשוער... או לעשות שימוש ב"יורו משפטין ליעקב, בקיצור: כל אחד משבט הלוי הוא כמו חלק מהצוות של המקדש... הלוויים הם החיילים הסדירים של הנשיא והסנהדרין והם כל הזמן בקשר רציף עם הפיקוד מלמעלה... ומצד שני הם פה איתנו!!! והם בקשר יומיומי עם כל אחד פה בכפר... ויש להם מידיע מדויק כל אחד באיזה מעמד ורוחני הוא נמצא... ואז כשאני מגיע לבית המקדש אני יודע שאני לא אבוד וזרוק... יש לי את 'מתאם קשרי הקהילה' שלי!!! אני כבר מתאם מראש עם ר' יהונתן... אני מעדיף להגיע כשהוא באזור... ואז במידת הצורך הוא מגיש אותי!!! מצאי אותי... ומעיד עלי עדות אופיי שלאחרונה נהייתי חבר ואפשר לסמוך עלי בשלל נושאים... תחשוב שיש בעלי אכסניה שברושלים שהם לא מוכנים לקבל כל איזה אורח פורח שנוחת עליהם... לך תדע איזה טמא מת אני מכניס פה והוא מטמא לי את כל הבית בו בזמן שהיום בערב כבר סגרו איתי שיש אנשים שרוצים לאכול פה קרבן תודה שזה אומר לאכול על טהרת קודש!!! אם האורח שהיה פה הוא טמא מת... אני יכול לסגור את האכסניה... זה להטביל את כל הבית... אבל ברגע שהגעתי עם ר' יהונתן... הוא מיד הלך איתי לכמה בעלי אכסניה והוא הציג אותי ואמר: כן!!! זה ידיד שלי מכפר תבור וזה אחד ממשותפי השיעור מנהלל ועין חרוד והם חברים ובקיאים בטומאה וטהרה...

בקיצור: בא נחזור לעניינינו... בימים אלו יושבים צוות הלוויים ויש להם את הרשימה המסודרת של כל המצביעים הפוטנציאליים... כל היהודים שאמורים לתרום מחצית השקל!!! והם יושבים ומתחילים לקבל את המחצית השקל... והם מסמנים... כל מי שתרום מחצית השקל מסומן בוי... וב"ה כבר ב' באדר 60% מהתורמים כבר הגיעו ותרמו... וכעת הגיע הגרעין היותר קשה!!! השלעפערים הקבועים... אנשי הרגע האחרון... שצוות הלוויים לא הולך לוותר על אף אחד מהם... שלא תבין: מחצית השקל זה לא כסף גדול!!! אף אחד לא צריך את הכסף של משהו... בית המקדש לא נמצא בחובות שצריך להשתונר בשבילו... הסיפור פה אחר לגמרי!!! כל המעלה של ביהמ"ק שזה מקום שבו מקריבים קרבנות ציבור... ובשביל שזה יהיה קרבן של כל הציבור... בשביל זה צריך השתתפות של כל הציבור!!! ולכן צריך את המחצית השקל שלי וגם שלך וגם שלו... זה לא הכסף כמו שיהיה את החלק שלי והחלק שלך בקרבנות ציבור... ועל זה לא מוותרים!!!

עכ"פ ביום ט"ו באדר המרגית עולה שלב!!! ואם עד עכשיו רק השמיענו... הודיענו... הכריזו... ואנשים הגיעו מעצמם ונתנו להם מחצית השקל... אבל ביום ט"ו באדר... העסק מתחמם!!! ואז הם מתיישבים באופן רשמי בכניסה לבית המדרש ומתחילים לבקש... אמנם בנחת... כי סוף סוף עדיין יש זמן לכל הדחיניים... אבל רבותי... נא להזדרז... אל תשכחו שאנחנו מתגוררים בסרחק מסוים מהמקדש... ולכן השליח אמור לצאת לדרך בימים הקרובים... ומי שרוצה שהמחצית השקל שלו יגיע בזמן ללשכה - עוד לפני ר"ח ניסן... אז נא להזדרז...

ובאמת ברגע שצוות הלוויים מתחילים להתיישב בשולחנות הרשמיים בכניסה לבית המדרש... אחוזי ההצבעה בבית אחת מזנקים... ואם עד עכשיו 60% מהרשימות כבר סומנו... כעת מגיעים בזה אחר זה כל מי שעדיין לא תרם... וב"ה בדרך כלל נכון לכ"ב באדר... יש כבר 80% מכלל בעלי זכות התרומה שכבר העלו את תרומתם... כעת נשארו ה-20% הבעייתיים שאיתם זה הולך קשה...

ואז!!! לאחר עשרה ימים!!! הגיע כ"ה באדר... אוהו... כעת העסק כבר ממש חם... זה ההישורת האחרונה, כמובן שהשליח הרשמי של הכפר שלנו כבר יצא לדרך!!! אנחנו לא מחכים לכל העצלנים... חשוב לנו שהתרומה תגיע לגזברים עוד לפני ר"ח... ואכן כעת ברגעים אלו בבית המקדש (ביום כ"ה באדר) הגזברים מתחילים לשבת בהר הבית!!! ומתחילים לקבל את השליחים... זה מעמד מאוד מרגש... לראות עוד שליח מופיע ועוד שליח... וכל אחד מחור אחר בארץ... זה הגיע מק"ק עזה... זה הגיע מאבל מחולה אי שם בבקעת הירדן... זה הגיע מאשדוד... זה מצידון... כל שליח שמגיע מתקבל בחמימות... ותכל"ס... ביום כ"ה שהגזברים מתחילים לשבת במקדש... במקביל!!! כאן בכפר שלנו... צוות הלוויים מתחילים להיכנס להילוך יותר גבוה... ובשלב מסוים מקפלים את השלחנות... הם כבר מפסיקים לשבת ולחכות... ו... והם מתחילים בסבב!!! הם מתחילים ללכת עם הרשימה בית בית ולהתחיל למשכן!!! תוק תוק... ר' פיבייש... מה קורה איתך?? ברשימות כתוב שעדיין לא תרמת... איי... נכון... אני צריך לתרום... אבל אין לי מזומנים!!!

אין בעיה... תביא משכון... פייביש התחיל לשבור את הראש איזה משכון לתת... ואז בשלב מסוים הוא בדיוק נזכר שיש לו כסף מזומן... כן... זה בדיוק מה שרצינו... הלאה... לכתובת הבאה... ר' זלמן... תוק תוק... מה קורה עם מחצית השקל?? אוי ואבוי... הייתי בטוח שכבר תרמת... ר' זלמן כולו נרעש... רץ מהר מהר ומגיש להם מחצית השקל... וכן הלאה וכן הלאה... כמובן שגם אחרי הסבב נשארו בערך 12 אנשים שעדיין לא תרמו!!! חלקם הביאו משכון... וחלקם באמת עניים מרודים שאין הפרנסה מצויה ביכסם... ש... שאנחנו מחפשים מישהו שמוכן לתרום בשבילם... בקיצור: זו אחת מהמשימות היותר תובעניות של צוות הלוי בימים אלו... הם לא ינוחו ולא ישקוטו עד שאחרון בני הכפר שלנו יתרום מחצית השקל... נכון אמנם שיש כאלו שאחרי שנתיים נזכרים שהם לא תרמו ואז הם הולכים לשופר שנקרא 'תקלין עתיקין' ותורמים... אבל כאן צוות הלוויים לא נותנים שזה יקרה!!! כאן הם עומדים על זה עד הסוף... כדי לכפר על נפשותינו לפני ה'... עכ"פ זו אחת מהמשימות של שבט הלוי שמתחילה בא' באדר... יש עוד כמה וכמה משימות אולי בשבוע הבא.

שימו לב!!! סוף זמן ק"ש מתחיל לדהור!!

כן... במשך החודשים האחרונים זמן ק"ש עמד פחות או יותר באותו מקום... זו דקה פה דקה שם... אבל בשבועיים האחרונים זה מתחיל לדהור לכיוון מעלה!!! נא לעקוב... כל יום זה נהיה יותר מוקדם בדקה ולפעמים בשתי דקות וזה מוקדם מתמיד... עכ"פ עד י"ח באדר שאז נעבור לשעון קיץ... האמת היא ש... שכל פעם שאני רץ מהר לקרות ק"ש (מג"א) בדקה התשעים... תמיד נושף לי בעורף וורט שאני הבאתי על עצמי... שחז"ל אומרים: שבלעם היה יודע שעה שהקב"ה כועס בה... הפשט הוא, שהוא היה יודע מתי בדיוק בדיוק סוף זמן תפילה, וסוף זמן ק"ש... ואת זה דווקא משה רבינו לא היה יודע כי... כי הוא לא חיפש להיצמד לגדר... אם ה' רוצה לקרא ק"ש בשעה שבני אדם קמים או קוראים מוקדם ולא נצמדים לשעה שהקב"ה כועס ואומר: חבל!!! 'מעוות לא יוכל לתקון'!!!

אבל האמת היא שזה לא מדויק... כי אותו בלעם בכבודו ובעצמו משבח את עם ישראל, הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא, ורש"י במקום אומר שהכוונה היא שישראל קדושים הם וכשקורה והם קמים מאוחר... הם מיד רצים מהר מהר לחטוף את המצוות ולהספיק זמן ק"ש... רואים מכאן שהקב"ה לא רואה את זה שחור כמו הורט שלי... סוף לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל... ובינינו... כנראה שזה נאמר על הדורות שלנו!!! סוף בשבעים שנה האחרונות יש תופעה שמסתמא לא הייתה בכל הדורות שלפני כן... שעיקר החיים שלנו מתקנים לערב... זו עובדה!!! התאורה ושאר הנתונים הטכנולוגיים מאפשרים להתנייד ולפעול בלילה כמו ביום וכתוצאה מזה הלילה נהפך להיות אפילו יותר ידידותי מהיום - עכ"פ אצל חלק מהאנשים... וממילא אנחנו הולכים לישון מאוחר... זו עובדה!!! ללכת היום לישון בשעה תשע או עשר בערב, צריך להיות או אישיות חזקה כמו הרב אלישיב ור' חיים קנייבסקי או להבדיל סדר יום של בית חולים מחוץ ליישוב...

ותכל"ס צריך גם לישון כמה שעות בלילה!! או מה אתה רוצה שיהיה? אין ברירה... קמים הכי מאוחר שאפשר בתוך הגרף של ה'בשעה שבני אדם קמים', ועל זה!! על זה בלעם מתפעל הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא... כל הכבוד... הלכת לישון בשעה שתים וחצי בלילה וקמת בשעה שמונה ורבע בשביל להספיק זמן ק"ש גר"א או יותר נכון בשעה שבע וחצי כדי להספיק ק"ש מג"א... איפה זה היה בדורות הקודמים?? הם ישנו הרבה יותר שעות!! הם הלכו לישון עם החשיכה והספיקו לקום ועדיין היה חושך והם היו שומרים לבוקר וחיכו מתי כבר יאיר היום...

אז בא לא נשקע בהלקאה עצמית... אבל כן לדעת שסוף תורתנו הקדושה מלמדת אותנו גם אורח חיים תקיני, מה שנקרא 'למדה תורה דרך ארץ' ואם כתוב בתורה ש-בקומך זה שעה שבני אדם קמים!!! המשמעות היא שחז"ל מק"ש יש גם שעה שבני אדם קמים!!! ומי שממשיך לישון אחרי השעה הזו... גם אם הוא קרא ק"ש... הוא קצת מסתבך עם ההגדרות האנושיות שלך... מי שקם יותר מאוחר מזה הוא קצת... קצת לא בן אדם... לראות אנשים שמתפללים בשעה... גם אם נטייה את סוף זמן תפילה... בן אדם זה לא!!! לא יעזור כלום!!! בן אדם לא קם בכאלו שעות!!! זה לא בן אדם...

אני לא הייתי נותן הלוואה לבן אדם שמתפלל אחרי שעה 10.00 בבוקר... כי אם הוא כזה דחיין והוא קם ל"כ מאוחר... לך תדע מתי הוא יחזיר לי את ההלוואה... זה ברור שזה הולך ביהד!!! לא זייק למי שמתפלל מאוחר להרגיש קצת דפוק... להרגיש קצת נישט בן אדם... אולי זה יעזור לו להיתלש מהמיטה טיפה יותר מוקדם... מה שבטוח: בוקר טוב...

דרושים "מזכי הרבים"

בחסדי ה' - כבר תקופה ארוכה שאני זוכה להפיץ במחיר סמלי ברכת המזון ועל המחיה וכד' במחיר סמלי של 2 ש"ח. וכרוך ה' מיום ליום רבו זרם הקונים מכל קצוות הארץ. דא עקא שאני גר ברכסים, וקשה לשלוח בכל פעם ובפרט בודדים, דבר המייקר עלויות מאד, ואנשים נמנעים מלקנות ולכרך ככוונה. מי שרוצה להניח קופסה עם קופה כבית כנסת מרכזי באזור מגוריו, ויגרום זיכוי הרבים גדול בכקשה שיצור איתי קשר: 0548496676 או בנדרים פלוס - קופת 'עלי באר'. וכן במייל.

גליון קע"ב

פרשת פקודי

תשפ"ד

האדם רק נראה כעושה את הדבר - הכל זה הצגה!!! הקב"ה לברו עשה עושה ויעשה לכל המעשים!!!

אצל כל אדם נדמה שהוא עושה, משה לברו הבין שכל עשייה ועשייה בעולם נעשית על זה הדרך שהעושה אינו עושה מאומה, אלא הקב"ה, לכך לא ראה בזה פחיתות לעשות עצמו כאילו מקים, כיון שכך היא כל דרכי פעולות עשיית המשכן. ע"כ מהרב דרוק שליט"א.

אחי ורעי, אהובי וידידי...

עומדים אנו בימי ההכנה לפורים, הפינטעלע [הנקודה] של פורים היא - שכל העולם כולו זה הצגה אחת גדולה, ושתי מעצבת את אחשוורוש, בגתן ותרש, וכו' וכו'...

ומה התברר בסוף, שהכל היה נראה ונדמה, והכל סיבב הקב"ה. כך אנו צריכים לדעת בכל תהלוכות העולם הזה, רק נדמה לנו שאנחנו עושים דברים, ובאמת - את הכל עשה עושה ויעשה רק הקב"ה.

אנחנו רק עושים הצגה.

ואם כן איזו שהוא מראה הוא עוד יש משה במה שאמר לו הקב"ה "עסוק בידיך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליי", לכאורה הם תנחומים של הבל, כי באמת אינו מקים ואינו מצליח להעמיד המשכן, רק הוא שם את הידים ונראה כאילו עושה זאת והמשכן קם מאליו, ואיך יתחם משה רבינו בדבר זה, הרי אין כאן עשייה שלו במלאכת המשכן אלא הוא קם מאליו.

ויותר אינו מובן, כיצד אמר הקב"ה למשה: "אתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו ואני כותב עליך שאתה הקימתו, שנאמר ויקם משה את המשכן", ואיך תכתוב תורתו הקדושה, תורת אמת, דבר שאינו אמת, כי באמת משה רבינו לא הקים את המשכן רק הוא קם מאליו.

עונה הרב דרוק יסוד עצום!!!

אשר נראה לבאר בכל זה, כי משה רבינו היה יודע, שבאמת אף אחד לא עשה שום דבר במלאכת המשכן, כי **את הכל עושה בורא עולם,** וכל העבודה שלנו כאן היא רק ההכנה, נדבת הלב ונשיאות הלב, אבל את הדברים בפועל אי אפשר לעשות כלל, רק הכל נעשה על ידי הקב"ה, אלא שהאנשים העוסקים במלאכה חושבים ובטוחים שהם עושים והם פועלים, אבל האמת היא, וכך ידע משה רבינו, שאין אף אחד שיכול להזיז אצבע מבלעדי הקב"ה, ובאמת כל העשייה והפעולה של כולם במלאכת המשכן היתה על זה האופן שהיו באים לעשות הפעולה, אבל הפעולה היתה נעשית מאליה, רק שהם לא היו יודעים וחשבו שהם עשו ופעלו הכל.

אלא שעל זה היה משה מצטער שלא היה לו חלק בעשיית המשכן, ובאמת לא התכוון לעשייה ממש, כי זה נעשה רק על ידי בורא עולם לברו, אבל הצטער שלא היה לו חלק לכל הפחות כמו כולם, שעל ידי הכנתם ועשייתם את המלאכה, נעשתה היא מאליה.

מעתה מובן, שמפני זה אמר לו הקב"ה לשים את ידיו על הקרשים, שיהיה נראה כאילו הוא מעמיד את המשכן, וכך עמד המשכן מאליו, ואין בזה חיסרון, כי כל עבודת המשכן היתה על זה האופן, ולזה התורה קוראת "עשייה", כי זה כל מה שנדרש ונעשה מבחינתו של האדם.

אלא שרק משה ידע סוד זה, שהכל הוא מאת ה', ואילו

איתא בפרשתו: "ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל כל אשר צוה ה' את משה בן עשר. ויצאיו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו בדיחיו ויעמדיו ואתו". (שמות לט, לב-לג).

ופירש"י: וביארו את המשכן אל משה שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקק, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקק וקם מאליו, והוא שנאמר "הוקם המשכן", הוקם מאליו.

במדרש תנחומא (אית א) מובאים הדברים בנוסח שונה מעט, בזה הלשון: "היו מבקשין להעמידו ולא היו יודעין ולא יכולין להעמידו, וכשתן חושבין להעמידו הוא נופל, ולמה לא היו יכולין להעמידו, אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן, ולפי שהיה משה מיצר, העלים הקב"ה מהם ולא היו יכולין להעמידו, נכנסו כל ישראל אצל משה אמרו וכו' למה אינו עומד שהרי כבר נצטערו בצלאל ואהליאב וכל חכמי לב להעמידו ולא היו יכולין.

והיה משה מיצר על דבר זה, עד שאמר לו הקב"ה למשה לפי שהיית מיצר שלא היה רק עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו, בשבילך, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד, שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר "ויקם משה את המשכן", וכן הוא אומר "וידבר ה' אל משה ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד". אמר משה, רבוננו של עולם, איני יודע להעמידו, אמר ליה עסוק בידיך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה הקימתו, שנאמר: "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן", ומי העמידו, משה, שנאמר "ויקם משה את המשכן".

שואל מו"ר הגרי"מ דרוק שליט"א: (אש תמיד, שמות).

מתוך דברי המדרש עולה התמיהה מאליה, משה היה מיצר שלא היה לו שום עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, ומפני כן עשה הקב"ה שאף אחד לא יצליח להקים את המשכן, בכדי שיעמוד המשכן רק על ידי משה, אבל בסופו של דבר מתברר, כי כל זה היה לריק, שהרי גם משה רבינו לא הצליח להקים את המשכן, אלא רק הורה להעמידו והוא עומד מאליו,

ובעל הבית דוחק - שהיה בעלים על הזמן שלך!!

איתא במשנה (אבות ב טו) 'היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים והשכר מרובה ובעל הבית דוחק, ומן הנראה שהמשנה באה להחשיך לנו את המצב...

אבל שמעתי מחכם אחד, שהוא כמו הנכנס לחנות נעלים, המוכר שומע את מבוקשו, ונותן לו ג' קופסאות של נעלים, הקונה מתחיל למדוד אותם ובינתיים נפנה המוכר לעזור לקונה חדש, אדחכי והכי מנסה הקונה הראשון להחזיר את הנעלים שאינם לטעמו או למידתו לתוככי הקופסא ואינו מצליח, כי אם מניח שני הנעלים זה בצד זה הרי הקופסא צרה מידי, ואם מניחם זה על גב זה הקופסא נמוכה מידי, ולמעשה, שב המוכר אליו והוא מצליח בין רגע להכניסם כראוי, הא כיצד, כי בעל הבית - זוהי עבודתו וזוהי פרנסתו, והוא מכיר בסודם של דברים, יש להכניס את הנעלים זה הפוך מרעהו ברוחבם, וגם כשראש אחד לצד זה ישים את ראשו של שכנו לצד שני...

וזאת באה המשנה לומר לנו, כל איש ואיש עם תירוץ שלו, אין לי כח, אין לי מח, אין לי חשק אין לי חברות, אין לו כסף, וכו' כבר שמע האיש הרבה דרשות חיזוק, ומכל מקום עדיין היום קצר והמלאכה מרובה, אינני מספיק מאומה ולא זז מאומה, עצה אחת יש לך, כשתכיר שהכל תלוי בידך - אתה 'בעל הבית' או תצליח, שהרי הכלל הוא בעל הבית דוחק - הוא מצליח להדחיק ולהכניס כל הנצרך אף כשנראה לאחרים שהכלי קיבול מידי צר או מידי נמוך וכיו"ב.

נמצא שמה שאמרו בסיום המשנה 'ובעל הבית דוחק' אינו חלק מהקושי המוצב בפניו, אלא היא 'עצה טובה' - כשתכיר שהכל תלוי בידך - אתה 'בעל הבית' או תצליח, שהרי הכלל הוא בעל הבית דוחק - הוא מצליח לדחוק ולהכניס כל הנצרך אף כשנראה לאחרים שהכלי קיבול מידי צר או מידי נמוך וכיו"ב...

כך אם ישים האדם אל ליבו כי ה'בעל הבית' יצליח 'להכניס' את עסק התורה לסדר יומו 'והכל על מקומו יבוא בשלום'... וגם אם הכל הפוך (כדוגמת הנעליים), אין חשק ואין מח, בלי חברותא וכיו"ב עדיין ביד 'בעל הבית' לסדר את הכל... (באר הפרשה, פקודי ב'ב).

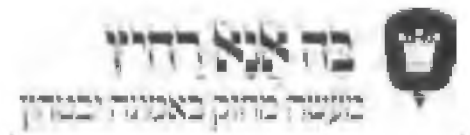
ד' אמות של הלכה הרב דוד מטיאס

לתת משלוח מנות בתוך כלי שאינו טובל

מצוי ששולחים בפורים משלוחי מנות בתוך כלים חדשים החייבים בטבילה, ויש לעיין האם השולח צריך להטביל הכלי לפני שמניח בו האוכל אם לאו, ולפום ריהטא היה נראה דאין השולח צריך להטבילו דהא מבואר בש"ע י"ד סי' ק"כ שהקונה כלים מן הגוי לצורך סחורה אין הכלים טעונים טבילה כיון שאינם עומדים עתה לצורכי סעודה, והכי נמי כלי זה שקטאו כדי לתתו במנתה לחברו כיון למשלוח מנות וכדו', אין הכלי שמשמש ככלי סעודה בעבור, ואם כן אינו טעון בטבילה.

אולם יש שהעיר דמאחר והשולח בעצמו משתמש כעת בכלי כדי להניח בו משלוח מנות, אם כן יש לומר דשימוש זה מהייבו, והרי זה חשוב ככלי סעודה למשלח בעצמו, וכן מטו משמיה דהגר"ג קרליץ זצוק"ל שהשולח משלוח מנות על גבי כלי חדש, חייב להטביל את הכלי קודם הנתנה מאחר שמשמשת לנשיאת האוכלים שעל גבה, ומ"מ אין לברך על טבילה זו, וכעין קיוסק שמוכר כוס של מיץ או קיטרינג שמוכר אוכל בצלחת שצריכים להטביל הכלים (כ"כ בספר הבית בכשרותו להגר"א דינר שליט"א, עמ' ק', בשם הגר"ג קרליץ זצ"ל), וכן דעת הגר"ג קופשץ שליט"א (קונט' טהרת הכלים עמ' ק"ל) דעצם הדבר שמניח בו מאכלים מקרי שימוש סעודה המחייב בטבילה עיי"ש.

אולם דעת הגר"ג ש'אלישיב זצ"ל שהנותן משלוח מנות לחברו, וממלא את הכלי בדברי מאכל, אין צריך השולח להטביל את הכלי, דאין זה נקרא השתמשות, אלא דרך העברה בעלמא, ואין חייב טבילה (קיצור הלכות טבילת כלים סיף ע"א), וכן דעת הגר"ג ש'בילצקי זצ"ל שהנותן כלי לחברו וממלא אותו בממתקים וכדו' אינו צריך להטביל הכלי מקודם, דזה דומה לישראל שקונה מגוי בקבוקים או צנצנות כדי למלאותם בדברי מאכל ולמוכרם כך דאינו חייב להטבילם עיי"ש.

מי יעצור את הטילים?

בשבוע שעבר אחד מחשובי האברכים ביישובינו 'רכסיס' - הרב ב.צ. ערך קניה ב'יש', ועקב תקלה במערכת הממוחשבת התלושים של יש - לא עברו בקופה. הוא ניסה שוב ושוב, ולא הצליח לשלם. ניגש אליו מיישהו דתי, וניסה לעזור לו, הוא לחץ שם ושם, עד שלפתע הוא הוציא כרטיס אשראי מכיסו - ושילם על הרב ב.צ.

שאל אותו הרב ב.צ. למה שילמת עלי? אמר לו אותו אדם, שהוא עובד במפעל ביטחוני גדול באיזור חיפה, ובאותו הזמן ערכו 'תרגיל' גדול המדמה מלחמה עם החיובאללה ימ"ש, בתרגיל השתתפו, המשטרה, כיבוי האש, מר"א, צה"ל וכו'... בתרגיל הם דימו 'תרחיש' שארגון הטרור משגר 3000 טילים בבת אחת לעבר המפעל הרגיש, ומה עושים במקרה כזה...? תספורת של תרגיל, יצא להם (לפי חשבונם) ש'כיפת ברזל' תיירט 2700 טילים (90%!!!!). לאחר התרגיל ניגש אותו אדם, למפקד שפיקד על כל התרגיל, ואמר לו, לירט 2700 טילים זה הישג אדיר, אבל מה

דציבורא - האם איך חושש לדוחק הציבור, שיצטרכו לתת לך אוכל יקר כל כך? אמר לו: אטו מדידהו קאכילנא? מדרחמנא קאכילנא! [וכי אוכל אנכי מן הציבור?! הלא הקדוש ברוך הוא הוא המאכל אותי!].

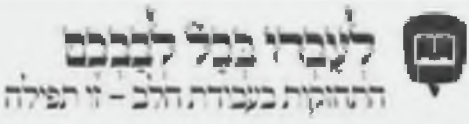
דתנינא על דברי הכתוב בספר תהלים [קמ"ה]: "עיני כל אליך ישרו, ואתה נתן להם את אכלם בעתו". "בעתם" לא נאמר, אלא "בעתו". מלמד [- הכתוב] שכל אחד ואחד נתן הקדוש ברוך הוא פרנסתו בעתו. [- פירשי ד"ה בעתו - הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי לימודו].

אדהכי, אתאי אחתיה דרבא, דלא חיזיא ליה תליסרי שני, ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן [- עוד הם מדברים, והגיעה אחותו של רבא לבקר, אחר שלא דאטה אותו שלש עשרה שנה, והביאה לו תרנגולת פטומה ויין ישן]. אמר רבא: מאי דקמא? [- מהו דבר זה שא לפנינו, הלא סימן משמים הוא]. אמר לו רבא: נענתי לך [- דיברתי אליך יותר מדי], קום אכול.

מ"ה למעשה?

הלימוד לכל אחד ואחד, יש לנו אבא בשמים שדואג ומפרנס כל אחד ואחד... כל יהודי צריך לשנות לעצמו שוב ושוב "אטו מדידהו קאכילנא? מדרחמנא קאכילנא!"

מדרחמנא קאכילנא!!!!!!!

אין שום יאוש בעולם כלל

השבוע עם ישראל התבשר על לידת בן בכור לרה"ג ר' צבי קושלבסקי שליט"א - ראש ישיבה בירושלים עיה"ק. מה ה'סקופ' הגדול? הרב קושלבסקי שליט"א הינו בן 88 (!!!) וזה בנו הראשון (!!!) שנולד לו - אחרי כמעט 70 (!!!) שנות צפייה. הרב קושלבסקי התאלמן לפני מספר שנים מרעייתו הראשונה, ונישא בזיווג שני לאשה שכיום היא בת 57 (!!!). והשבוע, ביום ראשון נולד בנו - וברוך ה' בריא ושלם, נברך את האב שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא... ונראה ללמוד כמה חיזוקים ממעשה זה: [א] אין שום יאוש בעולם כלל. גם שהיה נראה לפי דרך הטבע, מצב אבוד לגמרי, הוא לא הפסיק להתפלל על כך, וכפי שראיתי צילום מהקדמת ספרו שיצא לאור בשנים האחרונות, שבו הוא מייחל לזרעא חיה וקיימא, כמו כן התפרסם שהוא ביקש ברכה לזרע של קיימא לפני 9 חודשים ברכה ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

וללמדנו הדבר בא, גם במצבים אחרים שנראים אבודים לגמרי, כגון: חולה שהרופאים התייאשו ממנו (רח"ל) משכנתא לוחצת - שנראה שאין סיכוי. זיווג שמתעכב, וכו' וכדו' - קיבלנו השבוע, עם תחילת חודש אדר, (עם מגילת אסתר שמגלה שאין טבע בעולם כלל). חיזוק עצום, ב'פלא מה' דבר'... אותו אחשוורוש הרצה בהשמדת של עם ישראל (כמבואר בגמ' במגילה) פתאום נהפך לאוהבם ומגינם. המן הרשע - שהיה 'שליט על' - ברגע אחד תלוי על העץ אשר הכין המן... מרדכי היהודי - שהיה נידון למוות עם עץ מוכן בשבילו, היה רק צריך "לאומר למלך לתלות את מרדכי", וכל המצב שברגע אחד נהיה "ונהפך הוא". [ב] מהרעה עצמה צמחה טובה. כל זמן שהרב קושלבסקי היה נשוי לרעייתו הראשונה - היה כביכול סיכוי לילדים. ברגע שהיא נפטרה, היה נראה שאבד הסיכוי לגמרי. ודווקא משם, מהחשיכה והיגון, צמחה הטובה הגדולה - שנולד לו 'דור ההמשך'.

(לא שהדבר מוריד מהצעד והיגון על פטירתה, אבל סוף כל סוף גם טובה היתה בדבר הזה). וכנ"ל ניתן ללמוד מוסר השכל וחיזוק גדול, בכל מאן דעביד רחמנא לטב עביד...

עושים עם ה-300 טילים הנותרים?? ? הוציא המפקד כיפה מכיסו, ואמר לאותו אדם, את ה-300 הטילים, האברכים שלומדים תורה - יעצרו בכח התורה שלהם!!!

סיים אותו אדם את דבריו בהתרגשות, אם המפקד כל כך מעריך את הלימוד תורה שלכם, אני רוצה שיהיה לי את הזכות להיות שותף בתורה שלכם!!!

כמוכן, שאיננו צריכים חיזוק לידעה שהתורה הקדושה, היא ורק היא מגינה עלינו מכל צרה וצוקה, לא ממנו, ולא מהמפקד שלו, אך מכל מקום 'שכר שיחה נאה' יש כאן.

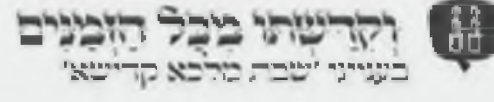
מ"ה למעשה?

האברך שסיפר לי את המעשה, ר' א.ג.פ. אמר לי, כולם מתפעלים מהעובדה שמישהו שילם על הקניה של הרב ב.צ. אך אני שאני הולך לחנות, תמיד יש מישהו שמשלם עלי!!! מי?

אבא שבשמים, הוא תמיד משלם, לעולם לא נגמר לו הכסף, ותמיד האשראי שלו עובד ועובר... "מי כה' אלוקינו בכל קוראינו אליו".

אי אפשר שלא להביא מעשה דומה מובא בגמ' (כתובות טז:) (המילים בסוגריים הם פירוש 'חברותא'). ההוא גברא [- עני, שהיה ניוזן מן הצדקה], דאתא לקמיה דרבא, [- שבא לבקש צדקה ממנו]. אמר לו [- רבא]: במה אתה סועד? אמר לו: בתרנגולת פטומה ויין ישן. אמר ליה, ולא חיישת לדוחקא

זהירות מכעס בשבת

לא תבערו אש בכל משבתים ביום השבת. [לה, ג]

אש הגיהנום שוכת בשבת

מובא בתיקוני זוהר (תיקון מח דף פה ע"א): "זכאה איהו מאן דנטיר דירה לשבת דאיהו לבא דלא אתקריב תמן עציבו דטחול וכעס דמרה דאיהו נורא דגיהנום, דעלה איתמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, והכי הוא ודאי דכל מאן דכעיס כאלו אוקיד נורא דגיהנום", ע"כ. עוד מובא שם (תיקון כד דף סט ע"ב): "ובשבת גיהנום לא שלטא בעלמא ולא ממנן דיליה, ובגין דא מני לישראל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ואי בר נש אוקיד בשבת אמר קודשא בריך הוא אנא הוית מכה לנורא דלא אוקיד ואתון מוקדין ליה, אתון תתקודון בגיהנום, בגין דא לא תבערו אש בכל מושבותיכם, ואפילו בגופא, וכבד דביה מרה דאיהו גיהנום, סם המות סם דאל אחר חרבא דמלאך המות, ועליה אתמר ואחריתה מרה כלענה, חדה כחורב פיות, וצריך דלא יתער עציבו וקטטה מסטרא דטחול, אלא דתהא לב נטיר מכולהו דאיהו שבת שמור ומוחא זכור", ע"כ.

מבואר בזוהר הקדוש שיש ציווי מיוחד של התורה "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", שיש איסור לכעוס בשבת, ומי שכועס ביום השבת, מעורר חלילה ומדליק את אש הגיהנום.

הדלקת נר שבת משום שלום בית

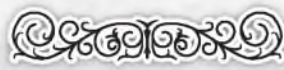
לפי זה יתכן לפרש שמחמת כן תיקנו את מצות הדלקת נרות בשבת, שהיא משום שלום בית, כמבואר בגמרא (שבת כה ע"ב): "ותזנח משלום נפשי טובה (איכה ג, יז), מאי ותזנח משלום נפשי, אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת". ופירש רש"י שם (בד"ה הדלקת נר בשבת) וזה לשונו: "הדלקת נר בשבת - שלא היה לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום, שהולך וכשלא באפילה", ע"כ.

נמצא מבואר שתקנת הדלקת נרות שבת היא בכדי שלא ייכשל האדם לביל שבת באפילה, וכאשר ייכשל עלול הוא לבוא בטענות כלפי אשתו ויכול לבוא לידי כעס ומריבה, משום כך תיקנו נרות שבת שיאירו את הבית ולא ייכשלו בחושך, שדבר זה עלול להביא לידי כעס, והלא בתיקוני זוהר מבואר כי הכעס בשבת דבר חמור הוא ביותר.

עד כדי כך הפליגו חז"ל בחשיבות ומעלת הדלקת נרות שבת, עד שהעדיפו את נרות שבת על פני נרות חנוכה כמובא בגמרא (שבת כג ע"א): "אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", והיינו שמעלת הדלקת נרות חנוכה היא לפרסום הנס הגדול אשר נעשה בחנוכה אינו מגיע למעלת שלום הבית שהיה בבית בשבת, והכל משום חומר ואיסור הכעס בשבת, שעל כן אמרו שאם יש רק כדי נר אחד וצריך לבחור אם להדליק נר שבת או נר חנוכה, ידליק נר שבת, בכדי שלא יבוא לידי כעס מצה ומריבה. (אש תמיד).

הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א אומר, שבערב שבת ובשבת, היצר הרע פותח את המשרד הראשי, כדי למנוע מבן אדם את שפע הטובה והברכה שמגיע משבת, והחכמה היא לדעת שהקב"ה מנסה אותנו, ולהתגבר בכל הכח, כדי לא להפסיד את השפע... לסיכום: מאד לא כדאי ולא מתשלם לכעוס בשבת - מפסידיים את כל הברכה!!!

Advertisement for Beit Avraham featuring contact information: 'הכבודת "מעין עולם הבא" ג' רפים כמסכת שבת', 'פה - פז', 'דוד טרומט להפרשת העלון', 'ניתי לודשם לקבלת העלון במייל', '0548496676@gmail.com', '0548496676', 'הנצחה שבועית - 190 ש"ח', '90 אודר רכסים ו-100 ש"ח אוסף גיליונות'.

פרפרת לפורים

מאת הגאון רבי מיכאל סורוצקין שליט"א

ראש כולל הדעה והדבור
קרית יערים
ונכד מרן הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל

עיונים בהערותו של שר התורה מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל מגילת אסתר

גלב"ע שושן פורים ט"ז אדר ב' ה' תשפ"ב

(ד,ד), עתידים (ח,ג), הפרזים (ט,ט) וקבל (ט,כז), אחשוורוש (י,כז), וכמו"כ עוד ששה מקומות שכתוב "יהודיים" והקרי הוא "יהודים", וסך כל מספרם הוא י"ג תיבות].

והנה בשו"ע או"ח סי' קמ"א ס"ח איתא: "כל תיבה שהיא קרי וכתבי הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הדור ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל והתרו בו שיקרא כפי המסורה ולא רצה ונדוהו והורידוהו מהתיבה", ובמשנה ברורה אות כ"ז שם כ' ז"ל: "כפי המסורה - ר"ל הקבלה שקבלנו לקרותה ולא אזלינן בתר הכתיבה (דנקרא מסורת בעלמא אם למסורת) וליכא משום איסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב דשאני הכא שכך היא הלכה למשה מסיני [מטה יהודה]", עיי"ש. והנה בכל הנך תיבות הרי כשקוראן נאמרה הלכה שצריך לקראן כפי מסורת הקרי, ואף דלמעשה קורא הך תיבה בע"פ, מ"מ כיון דכך היתה הלכה למשה מסיני לית לן בה, ומטו לה בשם מרן הגרי"ז ז"ל דאם יקרא תיבה זו שלא מן הכתב, לא תחשב קריאה על פה, כיון דהדין הוא דבמקום התיבה הכתובה צריך לקוראה כפי מסורת הקרי [ורק בשם אדנות והוי"ה דנאמר גבייהו הלכה של שלא כשם שאני נכתב אני נקרא, נאמר דעצם הקריאה של שם הוי"ה הוא אדנות, ואם יקרא ע"פ לא יצא יד"ח], עכתו"ד.

ולכאורה לפי"ז אם באנו לדון לגבי הדין של קראה ע"פ במגילה, היה הדין נותן שלא נמנה כל התיבות של קרי וכתבי הכתובות במגילה, דהרי אותן המילים קורא בע"פ ואינן נחשבות לקריאה ע"פ, וכמש"כ המ"ב הנ"ל. באופן דנמצא דאם נחשב למנין התיבות במגילה בלא הנך י"ג תיבות של קרי וכתבי איכא רק 3,052 תיבות, ומנין תיבות זה הוא זוגי, ושפיר שייך להסתפק בגוונא של מחצה על מחצה, וכספיקו של המ"ב הנ"ל, ודו"ק.

איברא, דאכתי צ"ע בזה דהלא דברי המחבר נאמרו לגבי תרי הלכות, גם לענין התיבות הכתובות במגילה, וגם לגבי הקריאה של המגילה באופן שאותן התיבות החסירות יקרא אותן בע"פ,

ח"א שמע מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל שהעיר אהא דאיתא בשו"ע או"ח סי' תר"צ ז"ל: "צריך לקרותה כולה ומתוך הכתב, ואם קראה על פה לא יצא וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה, אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפילו עד חציה וקראם הקורא על פה יצא", עיי"ש, ובמשנה ברורה שם אות ט' כ' ז"ל: "אפילו עד חציה - וחציה יש לעיין אם כשירה בדיעבד", עיי"ש. והקשה דהלא מנין התיבות במגילה הוא 3,065 תיבות, ומנין האותיות עומד על 12,111 אותיות, וא"כ מה שייך ספק לגבי חציה ממש, והלא לא יתכן חצי בדקדוק, לא באותיות ולא בתיבות. ואמרת ששאל שאלה זו את חותנו הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב לו דהרי מבואר בשו"ע בסק"ט שם: "היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות העכו"ם לא יצא י"ח בקריאתה אלא המכיר בקריאתה", עיי"ש, וא"כ משכח"ל דבלע"ז הוי מנין התיבות זוגי וממילא דשייך היכ"ת של חציה בדקדוק, עכתו"ד.

והנה מה דנקט דבגוונא דכתובה בלע"ז מנין התיבות נחשב עפ"י אותו לשון שכתובה בו יל"ע בזה, דהנה בקר"ש הדין הוא דאם קרא בכל לשון יצא, ויעוין בדברי הגרע"א זצוק"ל בשו"ת שנדפסו מחדש ליקוטים על ריש פ"ב דברכות שכ' ז"ל: "שאם קורין בלשון לעז והיו הדברים האלה זאל זיין דיא רייד", בכה"ג חשיב למפרע כיון שנמצא אומר 'אלה הדברים', עיי"ש, ומבואר דנהי נמי דיוצא בכל לשון, מ"מ כלפי הדין למפרע הנאמר בקר"ש הדין תלוי בכמו שכתובה בלה"ק, ובע"כ שמה שקורא בלע"ז חשיב כתרגום של קריאה בלה"ק, והדבר תלוי בכמו שכתובה בלה"ק, וא"כ יל"ע בזה לענין זה של "כתובה כולה לפניו", אי גם בזה הדין תלוי בכתבתה של המגילה בל"ק, וצ"ע בזה.

ובעיקר הדבר היה אפ"ל דהנה בנדרים דף לז,ב איתא: "אמר רבי יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני", יעו"ש דמני הש"ס כמה קרי וכתבי שבתנ"ך, וכמו"כ יעוין במשנה פ"ו דמסכת סופרים וברד"ק בכ"מ [שמואל ב' טו] דקא חשיב לכל הקרי וכתבי שבכ"ד ספרים. והנה במגילת אסתר איכא י"ג תיבות שהקרי והכתבי שונה: [ממוכן (א,טז), כאמרם (ג,ד), ותבאנה

אפשר שתחלת הדבר לא היה דעתו לקרותן על פה, ותו יש לחוש מלהביא ס"ת אחרת כדאמרין ביומא ע"א ובסוטה מא ע"א גבי כהן גדול דקורא אחרי מות פירוש בס"ת ובעשור לחודש שבחומש הפקודים קורא על פה, ופריך בגמרא וניתי ס"ת אחרינא וניקרי, רב הונא בר יהודה אמר משום פגמו של ראשון ריש לקיש אמר משום ברכה שאינה צריכה פירש רבינו שלמה שאם היה מביא ס"ת אחרת צריך היה הקורא לברך לפניו ולאחריה, הילכך קורא על פה דבחדא ברכה נפיק שבירך כבר על קריאת התורה ואף על גב דהכא ליכא משום פגמו של ראשון שהרי פגום ועומד שהרי חסר מיהו משום דריש לקיש יש לחוש דלא פליגי דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, וכיון שס"ת חסרה כשירה וקרא בה מקצת גומר מקצת הפרשה על פה כהיהא דכהן גדול"

ובהמשך דבריו שם: "ואין לומר דהתם כשירה משום דכולה שלימה ואינה חסירה אלא שאין גוללין ס"ת בציבור כדאיתא ביומא ובסוטה אבל חסירה פסולה דהא תניא בפרק שני דמגילה יח ע"ב השמיט בה סופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא כמתרגמן יצא ורמינהו היו בה אותיות וכו' לא קשיא הא בכולה הא במקצתה ואמגילה קאי התם, ואי פסולה היא היכי יצא והא תנן התם (יז ע"א) קראה על פה לא יצא והכא נמי הוי כקורא על פה דמה לי זה ומה לי זה אלא היינו טעמא כיון דבמקצת כתובה כתיקנה כשירה וקרינן בה בספר ולא הוי נמי כדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה ומינה יש ללמוד נמי אס"ת חסירה שהיא כשרה דגבי מגילה היה לנו טפי להחמיר דמגזירה שוה דכתוב זאת זכרון בספר גמרינן דקראה על פה לא יצא מה שאין כן בס"ת דאין כאן אלא משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה וכיון דגבי מגילה יצא כל שכן בס"ת", עכ"ל. עיי"ש בדבריו.

ומבואר מדבריו דנהי נמי דבס"ת יש לחוש מלהביא ס"ת אחר מטעם פגמו של ראשון או משום הברכה, מ"מ בקורא במגילה וראה שחסרין אותיות או תיבות דין הוא שיביא מגילה אחרת ומתחיל לקרות ממקום שהפסיק במגילה ראשונה. מעתה יש לדון בגוונא שקרא במגילה ראשונה שהיו חסרים בה כמה פסוקים ונמצא דמנין הפסוקים שהיה כתוב במגילה היה מנין זוגי, וחציין קרא ע"פ וחציין מתוך הכתב, ואח"כ המשיך במגילה כשירה אחרת, דלכאורה יש לדון בכל מגילה באנפי נפשה, דפשיטא דליכא צירוף בין שתי המגילות לענין זה, וא"כ שפיר הסתפק המ"ב במחצה על מחצה לגבי הך דינא ודו"ק.

ובעיקר הספק של המשנה ברורה, הנה במסכת סופרים פרק י"ד משנה א' תנן: "ברות, ובשיר השירים, בקהלת, באיכה, ובמגילת אסתר, צריך לברך, ולומר על מקרא מגילה, ואף על פי שכתובה בכתובים", עיי"ש, וכן פסק הגר"א [במעשה רב קע"ה]. והנה במגילת איכה יש 1,542 תיבות ו- 5,974 אותיות, [וגם בשיר השירים איכא 1,250 תיבות], ואי נימא דכל דיני קריאת המגילה נאמרו בה, הרי נמצא דשפיר איכא גוונא של מחצה על מחצה, וא"ש ספיקו של המשנה ברורה [בהלכות מגילת אסתר] לגבי קריאת מגילת איכה, ודו"ק.

דיעו"ש שכ' ז"ל: "צריך לקרותה כולה ומתוך הכתב ואם קראה על פה לא יצא וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפילו עד חציה וקראם הקורא על פה יצא", עיי"ש. הרי דמלבד הדין קריאה מתוך הכתב, איכא נמי דינא של "וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה", וא"כ נהי נמי דלגבי הדין קראה ע"פ שפיר י"ל דלא מנינן התיבות של קרי וכתוב, מ"מ עדיין סך כל התיבות הכתובות במגילה הוו מנין שאינו זוגי ומה שייך להסתפק לגבי מחצה על מחצה, וצ"ע כנ"ל.

ואולי י"ל בזה דהנה תנן במגילה דף כא, א במשנה: "הקורא את המגילה עומד ויושב קראה אחד קראוה שנים יצאו", עיי"ש. ובפשטות כוונת המשנה שקראו שנים בבת אחת, אולם יעוין בבה"ג בהלכות מגילה (סי' יט, עמ' ר"ה) שכתב ז"ל: "ולא שנא קארי לה חד גברא ולא שנא קארו לה כמה גברי בהדי הדדי כמאן דעבדין פרשתא, שפיר דמי, דתנן... קראוה שנים יצאו", יעו"ש והנה מש"כ "כמאן דעביד פרשתא" הכוונה היא כמו בקורא בתורה, וד"ז צ"ע דהרי בקריאת התורה מבואר להדיא בהסוגיא דמגילה דף כא, ב דאם קראו שניים ביחד לא יצאו יד"ח, ובע"כ דכוונתו היא דהמגילה כולה נקראת ע"י שניים בזא"ז, ובזה הדין הוא דיצא בין בקריאת התורה ובין במגילה.

ובאמת דיעו"ש בדברי השפ"א על המשנה שכ' ז"ל: "שם במשנה קראוה שנים. לכאורה הי' נראה לפרש דזה קרא מחצה וזה קרא מחצה דומיא דסיפא בשני בשבת קורין ג', אך מדמייתי עלה בגמ' הא דשנים קורין ומתרגמן משמע כפי' רש"י דמפרש דקראוה שנים ביחד מ"מ נ"ל דגם זה אמת דאפי' קראוה כמה אנשים זה מעט וזה מעט יצאו [וכן הסכימו האחרונים (סי' תרצ"ב) דלא כמ"ש המג"א שם (ס"ק ב') ע"ש] ואפשר דמה"ט נקט התנא לשון דיעבד דלכתחילה א' יקרא כל המגילה דלענין קריאת שנים ביחד מפורש בברייתא דאפי' לכתחילה עשרה קורין ביחד מיהו גם לקרות אותה זה מעט וזה מעט לא מצינו בפ' איסור", עיי"ש בדבריו.

והנה יעוין בדברי המגן אברהם (שהביא השפ"א הנ"ל) בס' תרצ"ב אות ב' שכ' ז"ל: "אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, השני צריך להתחיל בראש כמ"ש סי' רפ"ד 'אבל א"צ לברך תחלה דיוצא בכרכת הראשון דעשה הברכה בשביל כל הקהל כמ"ש סי' תקפ"ה ס"ג וכ"מ במרדכי סוף מגיל' בשם ר"א", עיי"ש. [ודלא כבקריאת התורה שנחלקו הראשונים אם צריך הקורא השני לעשות ברכה]. האמנם דיעו"ש בהגהות הרעק"א שכ' אדברי המג"א הנ"ל וז"ל: "להתחיל בראש. לדידי לא ברירא לי לדעת רוב פוסקים לעיל סי' ק"מ דמברך השני תחלה וסוף מש"ה צריך להתחיל מראש וא"כ במגילה דא"צ לברך אינו חוזר לראש. וע' מג"א סי' תקפ"ה סק"ו ז' דמשמע ג"כ דהם ב' דינים חזרה לראש והברכות אבל באמת הכל א' כיון דכל א' לא נפטר זה בשל זה ממילא מש"ה חוזר", עיי"ש. הרי דנקט דאם נשתתק הקורא הראשון אי"צ שיתחיל הקורא השני מראש אלא ממקום שפסק הראשון מתחיל השני.

והנה הראבי"ה (מגילה ריש סי' תקנג) כ' ז"ל: נראה בעיני דס"ת שחסרים בה אותיות או פסוקים או תיבות ראיין להפסיק לקורא ולהביא ס"ת אחרת אלא קורא אותן על פה ואין בזה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, כיון דלא

מצוה רלח

לדון בנוקי הבור

שנאמר כי יפתח איש בור

שלו אלא עשאו הכתוב כאילו ברשותו. (ג) דבבור אין המזיק בא אל הניזק אלא הניזק נכנס למקומו של המזיק. וכיון שהוא חידוש אין לך בו אלא חידושו, וכיון דאין עונשין מן הדין הוצרך הכתוב לפרש חיוב על הפתיחה וחיוב על הכריה.

אכן, החילוק השלישי טעון הסבר, דהרי אין טענה על הניזק מדוע בא אל המזיק, דמבואר בגמ' (ב"ק ג.) דחיוב נזקי בור הם רק במקום שאין הניזק יכול למנוע עצמו מהנזק, כגון שנפל שור פיקח בלילה או סומא ביום, אבל כשנפל שור פיקח ביום אינו חייב דאיבעי ליה לעיוני ומיזל. וא"כ נפל השור בגלל פשיעת בעל הבור, ומאי נפק"מ בביאת הניזק אל המזיק.

הרמב"ן (סוף קונ' דינא דגרמי) מקשה מדוע איצטרך קרא לחייב על בור, הא מחמתו הוזק השור ויתחייב מדינא דגרמי. ומיישב דכיון דהניזק בא אל המזיק לא אמר' דהנזק אירע מחמת המזיק אפילו כגרמי, ולולא חידושה של תורה, לא היו נזקי הבור באחריות המזיק אף מדינא דגרמי. וההסבר בזה דכיון שסוף סוף ההיזק נעשה בפועל על ידי הניזק, אע"פ שנחבט בקרקע המזיק אין המעשה מתייחס למזיק. ודומה למי שחבט את ראשו בכותל חבירו, דבעל הכותל אינו חשוב כמזיק באונס, אלא כל הנזק של הניזק, וה"נ אע"פ דהמזיק אשם שהביא לידי כך כשכרה בורו סמוך לרה"ר, מ"מ הנזק בפועל אירע ע"י החבטה שחבט הניזק את עצמו ולא ע"י המזיק [וגם כשמת ע"י ההבל, הכניס הניזק א"ע אל ההבל של חבירו].

טעם הפטור כבור עמוק ט' טפחים

מבואר בגמ' (שם ג.) דאין חייבין בנזקי מיתה בבור אלא היכא דהבור עמוק י' טפחים, דקים להו לרבנן דבור בעומק י' טפחים דרכו להמית, ואילו בור עמוק ט' טפחים מיתה לא עבד אבל נזקין עבד. ומפרש רש"י "ומיהו אם מת השור אמור רבנן בבור תשעה פטור, דלא מחמת הבור מת דאין בו כדי להמית, אבל הוזק חייב דבור תשעה בר נזקין הוא". ודבריו תמוהים מאד, דהא גם בבור ט' חזינן בבירור דהשור מת מחמת הבור, דנשתברו אבריו ומת מחמת המכה. ובאמת התוס' (י.) פירשו דבור ט' לא שכיח שימות מחמת הבור, וא"כ פטורו מחמת אונס, וכן נראה מהרמב"ם שכתב (פ"ב מהל' נזקי ממון ה"ו) דבתקלה שגובהה פחות מעשרה אין המיתה מצויה והרי הוא כמו אונס.

מחלוקת הראשונים אם חייב על נזקי שור שמת

כבור עמוק ט' טפחים

השיטמ"ק (שם ג.) הביא ויכוח בין המאירי לרבינו יונתן בשור שנפל לבור עמוק ט' טפחים ומת דפטור על המיתה, אם בעל הבור משלם על הנזקין שבו או דפטור לגמרי ואינו משלם גם על הנזקין. ולכאור' נידון זה תלוי במחלוקת רש"י והתוס', דלשיטת רש"י אין חייבין על נזקי בור ט' כלל דתלינן שלא מחמת הבור מת, וא"כ יהיה פטור גם על הנזקין. אבל להתוס' והרמב"ם שלא שכיח שימות השור בבור ט'

הבור הוא אחד מארבעה אבות נזיקין ונכתב בפרשת משפטים - "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור. בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו" (שמות כא לג-לד).

שני דברים אינן ברשותו של אדם

ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו

בפשטות גדר החיוב של בעל הבור כחיובם של שאר המזיקים שכל שממונו של אדם הזיק לאחרים, חייב בעל הממון לשאת באחריות הנזק ולשלם את דמיו. ואע"פ שנחלקו בגמ' אם חייב על בור ברה"ר או רק על בור ברה"י, כבר פירשו חכמים ואמרו דהא דחייב על בור ברה"ר - "א"ר אלעזר משום רבי ישמעאל, שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה" (ב"ק ט:).

ודברי רבי אלעזר טעונים פירוש והסבר - מהו "כאילו ברשותו", דהלא הדבר פשוט דאין החופר קונה את הבור בשום קנין ואינו מורישו לבניו, ואם מת ואח"כ הזיק בורו אין היורשים חייבים באחריות הבור. וכמש"כ להדיא בשער המשפט (סי' תי) וז"ל - "והכא הלוקח לא חפר אותו ולא ממונו הוא דקרקע אינה נגזלת וברשות בעליה עומדת". ולמאי הוצרך הכתוב לעשותו כאילו הוא ברשותו של אדם, דאי נימא דנתחדש שהחופר חייב בתשלומין, מה הוסיפה כניסה זו לרשותו של האדם שאין הבור נקנה לו לגמרי בכך, אלא כאילו הוא ברשותו.

וכן נראה מדברי הרשב"א (ריש ב"ק) שהביא דרש"י גרס במשנה - "הצד השוה שבהן שזרכן להזיק וממונך ושמידתן עליך", ואע"פ שהבור נמנה עם שאר הנזיקין במשנה הגם שאינו ממונו של המזיק, מ"מ כיון דעשאו הכתוב כאילו ברשותו שפיר חשיב ממונו. אבל הרשב"א תמה דאעפ"כ אין הבור ממונו של האדם, אלא כאילו ברשותו של אדם ואהכי לא גרס במשנה "ממונך". ולשיטת רש"י צ"ב מדוע באמת החשיב את הבור כממונו של המזיק לגמרי, והרי רק עשאו הכתוב כאילו ברשותו ואינו ממונו באמת.

ההנדל בין בור לשאר נזיקין

בתוס' (שם) דנים אי ילפ' אבות נזיקין זה מזה בק"ו, והביאו דבמכילתא (משפטים פרשה דנזיקין פ"א) איתא דאין ללמוד זה מזה לפי שאין עונשין מן הדין, וילפ' מדכתיב גבי בור - "וכי יפתח איש או כי יכרה איש" - "אם הפותח חייב הכורה לא כל שכן, הא אם אמרת כן ענשת מן הדין, לכך נאמר או כי יכרה, ללמדך שאין עונשין מן הדין". וברשב"א (שם:) מפרש דכל נזיקין נלמדים זה מזה, ולא אמר' אין עונשין מן הדין, ובמכילתא מיירי רק לענין בור דשאני בור משאר נזיקין שהוא חידוש, וחלוק משאר נזיקין בג' דברים - א) כל נזיקין דרכם לילך ולהזיק ואילו הבור אין דרכו לילך ולהזיק. ב) הבור אינו

והפטור על המיתה מצד אונס, א"כ על הנזקין אינו אנוס וחייב לשלם.

מחלוקת רב ושמואל אם חייבים בבור על הכלו או גם על חבטו

רב ושמואל נחלקו במחלוקת הידועה על איזה נזק מתחייבים בבור. רב סבר דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו ושמואל סבר דבור שחייבה תורה להבלו וכ"ש לחבטו. ויש לדון לדעת רב מה הדין בספק מת מחמת ההבל ספק מת מחמת החבטה. ובפשטות כיון שהוא מדיני ממונות, המוציא מחבירו עליו הראיה, ויפטר בעל הבור. אבל רש"י (שם ג:) מפרש להדיא בין לרב ובין לשמואל אפילו נבקעת כריסו או נשברה מפרקתו מחייב נמי רב, דאיכא למימר הבלא נמי קטלתיה, ואפי' נשברה רגלו וכיחש איכא למימר מחמת הבל הבור חלה וכיחש. ודבריו טעונים הסבר, דאם נשברה מפרקתו וכיו"ב כיצד ניתן לומר דמת מחמת ההבל, הא חזינן ממה מת השור. ועוד דאם כוונתו דאיכא למימר דמת מחמת ההבל ולא מחמת החבטה, היאך מחייבים לשלם מחמת ספק שמא הבל הרגו, דבכ"מ אמרי' המע"ה.

בדברי התוס' דבאטו"מ שהזיקו חייב מדין בור ומדין שור

עוד נחלקו רב ושמואל באבנו סכיני ומשאו שהניחם ברה"ר דבאפקריניהו מודו כולהו דחייב מדין בור, ובלא אפקריניהו סבר רב דחייב משום ממונו המזיק, ושמואל סבר דחייב משום בור. וכתבו התוס' (כתב:) דלרב חייב גם מדין שור וגם מדין בור, ונפק"מ בהניח את התקלה ברשותו, דמדין שור פטור מצד הסברא דתורך ברשותי מאי בעי, אבל מדין בור חייב. ויש לשאול מפני מה סברת 'תורך ברשותי מאי בעי' אינה שייכת כאשר מתחייב מדין בור. דאע"פ שבבור ברשותו דחייב מיירי שעשה את הבור סמוך לרה"ר ובני רה"ר נופלים לתוכו, הא סוף סוף אתי השור לרשותו ויכול לומר תורך ברשותי מאי בעי.

בעל הבור - בעל התקלה

והנראה ביסוד חיוב המזיק של בור, דשאני בור משאר נזיקין דאין ללמוד את אחריות וחיוב המזיק בו מחיוב שאר נזיקין. כמש"כ הרמב"ן והרשב"א דהגם שהמזיק הביא לנזק, מ"מ בפועל הנופל הוא שהזיק את עצמו. ודומה למש"כ הגמ' (שם מז:) דפרה שאכלה בחצר הניזק והזקה באכילתה פטור דהוה לה שלא תאכל, ומבואר בתוס' דאין זה פטור של אונס וכרוח שאינה מצויה, אלא דכל שהניזק מביא את ההיזק על עצמו אין למזיק להתחייב בכך. אך נתחדש בפרשת בור דכיון שבעל הבור הביא את ההיזק, חייב לשלם, כדכתיב "בעל הבור ישלם". והק' הגמ' (ג:) מאי בעל הבור, ולמ"ד בור שחייבה עליו תורה הוא בור ברשותו פשיטא דחשיב בעל הבור, ולמ"ד דחייב על בור ברה"ר מפרשת הגמ' דבעל הבור הוא בעל התקלה. ומבואר דאינו חייב על עצם הנזק אלא החיוב הוא על עשיית התקלה, ואחריותו היא על התקלה אע"פ דלא הזיק בפועל.

ולכן הא דאמרו חכמים דאין הבור ברשותו של אדם אלא עשאו הכתוב כאילו ברשותו, אין הכוונה שנעשה הבור ברשותו, אלא דכיון שיצר ועשה את הבור הוא בעל התקלה וחייב באחריותה. והדבר פשוט דאף למאן דמחייב על בור ברשותו, החיוב מצד שהוא בעל התקלה ולא מצד ממונו, דכל אחריותו מצד שהוא בעל התקלה, וזהו סיבת החיוב ולא בעלותו הממונית.

[ולפי"ז מיושב קושית האחרונים על שיטת התוס' (כב.) גבי אש דכתבו למ"ד אישו משום ממונו - "כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו דאפילו הדליק באש של אחר חייב", וא"כ אמאי לא אמרי' אף לגבי אש דהיא בכלל הדברים שאינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו ברשותו. ולהנ"ל מיושב, דבאש אינו מתחייב מצד שהוא בעל התקלה וכאילו הוא ממונו, אלא קמ"ל דהמבעיר חייב על נזקי האש היות והוא עשה את הנזק, והמעשה מתייחס אליו.]

וזהו מש"כ הרשב"א דחלוק דין בור משאר נזיקין, שהוא כעונש ולא תשלום נזק, דאנו חייב על מעשה הנזק אלא על התקלה וכל תולדותיה. והוכיח מג' השינויים שיש בין הבור לשאר נזיקין - דהבור אינו הולך ומזיק, ואינו שייך למזיק והניזק הוא שמכניס את עצמו לנזק - דאחריות בעל הבור היא על התקלה והוא חיוב מיוחד של בור.

אימתי אמרי' 'תורך ברשותי מאי בעי'

ואהכי פירשו התוס' דלגבי נזקי השור אמרי' 'תורך ברשותי מאי בעי', דבעל השור חייב על נזקי השור, ואינו חייב על מעשי נזק שנעשו ברשותו כשהניזק נכנס שלא ברשות. אבל על בור אינו חייב על רשותו, אלא אחריותו היא כבעל התקלה, וכיון שהתקלה והנפילה היא מרשות הרבים דעשה בור סמוך לרה"ר וחיידש שם תקלה, אע"פ שהנזק נעשה בפועל ברה"ר אינו יכול לטעון תורך ברשותי מאי בעי, דחייב על התקלה שברשות הרבים.

בור שחייבה עליו תורה לשיטת רב - שיכול להמית ע"י הכל ואע"פ שהמית בחבטה

ובהא דהוקשה לרש"י לשיטת רב דבור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, כיצד מתחייב בעל הבור באופן שנשברה מפרקתו וכיו"ב הא לא מת מחמת ההבל. וליכא למימר דבכה"ג פטר רב דבגמ' איכא כמה נפק"מ בין רב לשמואל באופנים דליכא הבלא, ולא הביאה נפק"מ פשוטה זו כגון דחזינן להדיא דנעשה ההיזק ע"י החבטה, ומשמע דלרב חייב אף בכה"ג. ונראה דכוונת רש"י לפרש דבאופן שמתה הבהמה במקום שיש בו הבל, אחריות בעל הבור על כל הנזקין הנגרמים מחמת הבור, כיון שיצר את התקלה ואת הנזק, ולכן אף אם מתה מחמת החבטה חייב עליה. אולם במקום שאין הבל כלל כגון בעבד גובה ברה"ר, לא העמיד המזיק תקלה הראויה להמית ע"י הבל, וסבר רב דבכה"ג לא חייבה תורה ולא החשיבתו כבעל התקלה. וכן משמע מדברי הרשב"א (כתב:).

וה"נ יש לפרש את דברי רש"י דכתב דבור ט' פטור לא מת מחמת הבור, דהגם דחזינן שמת מחמת שנפל לבור, מ"מ כל שלא עשה תקלה שיכולה להמית, לא מת השור מחמת התקלה שעשה המזיק, והבור אינו אשם במיתתו. אלא דנחלקו הראשונים אם לגבי הנזקין של השור המת נחשב הבור כתקלה או שגם לענין הנזקין רואים את הבור שאינו תקלה ביחס אליו.

נמצא - בור המזיק שונה משאר נזיקין שאינו פועל את הנזק אלא הניזק הוא שפועל ויוצר את הנזק, אלא דחייבה תורה על נזקי הבור מפני שבעל הבור יצר תקלה שהביאה לנזק, והוא חייב על כל הנזקין הנולדים מחמת בורו.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

קיום 'מחית עמלק' בקריאת הפרשה | שיטת הגר"א 'זכור' חובת ציבור

חיובם מוטל כי אם על הרבים ליכא למיחש שמא יעבירונו, כמו דאמרינן בעלמא [עירובין ג' ע"א] רבים מדכרי אהדדי".

ובשו"ת בנין שלמה סי' ס"ה כתב, וסתירה גדולה לדברי הגר"א המובא בפעולת שכיר דתלוי הכל אם החיוב על כל יחיד ויחיד או על הציבור והוא מדתקנו חז"ל לקרות פרשת זכור בשבת, והלא פרשת זכור יש ג"כ חיוב על כל יחיד ויחיד כמו קריאת המגילה, ותדע, דהרי כתב השו"ע סי' תרפ"ה, דבני הכפרים מחויבין לבא לעיר לשמוע פ' זכור, וא"כ תקשה טובא למה לא חששו לגזירה דרבה, עכ"ד. והיא קושיה גדולה בשיטת הגר"א, וצ"ע.

שיטת השאגת ארי' דאין דין יצא מוציא בדינים דאורייתא, וקשה מפ' זכור

שיטת השאגת ארי' בסי' י"ג וכ"כ בטורי אבן ר"ה כ"ט בדעת הבה"ג רמב"ן ורש"י, דמדאורייתא לא אמרינן יצא מוציא מדין ערבות. ובאמרי בינה הלכות שבת סי' י"א הקשה מחיוב פרשת זכור דאורייתא וכל ישראל יוצאין בקריאת התורה הרי אף חיוב דאורייתא יכול להוציא המחויב בדבר. והנה לא ביאר לן האמרי בינה היכן מצא דינא דיצא מוציא בפרשת זכור, ואמנם במג"א סי' תרפ"ט מבואר האי דינא דיצא מוציא בקריאת פרשת זכור, דכתב דאי לא שמע זכור בשבת שלפני הפורים יכול לצאת בקריאה דיום הפורים בפרשת "ויבא עמלק". ובפשוטו הבעל קורא כבר יצא בקריאת זכור בשבת ומ"מ מוציא בני הכפרים בפרשת ויבא עמלק, ומבואר דין יצא מוציא בפרשת זכור אף שהוא דאורייתא, [ואמנם שיטת המג"א דאיתא ליצא מוציא אף בדינים דאורייתא כבהמ"ז, וא"כ מהא ליכא השגה ע"ד השאגת אריה].

דעת הרמ"א אליבא דהט"ז והלבוש דקטן מוציא בזכור

הרמ"א סי' רפ"ב סעיף ד', כתב, "וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוספין באדר וכן נוהגין אע"פ שיש חולקים" וכו'. והנה דעת הגר"ז והפמ"ג במ"ז דהא דכתב הרמ"א דאף "בזכור" קטן יכול לקרות, היינו דהש"צ קורא והקטן מברך אכן אין להקטן להוציא אחרים יד"ח בקריאת פרשת זכור דאינו מחויב בדבר, והעתיקם במ"ב סק"ג.

אמנם מדברי הט"ז סי' תרפ"ה, משמע דפירש דברי הרמ"א כפשוטן דקטן קורא אף בזכור, והב"ח שם הכריע כן בפשיטות. אכן שיטת הב"ח היא שיטה מחודשת דקריאת התורה בכל שבת היא מהתורה, ואך בחובת זכור נאמרה פרשת מסוימת אמנם יסוד החיוב הוא בכלל חובת קריאה דשבת בשבתו שהוא מהתורה, וכיון דקטן קורא בכל שבת הוא הדין והטעם אף לפרשת זכור דחד מחייב הוא לכולהו והארכנו בזה בעטרת המועדים סי' נו, והסכים לדבריו הט"ז, וע"ז הביא הט"ז דכן פסק הרמ"א רפ"ב, ואמנם אנן קי"ל כקריאת התורה בשבת אינו אלא מתקנת משה והיינו מדרבנן כמש"כ שם הפמ"ג ובכמה דוכתי וכדאיתא בשו"ע סי' תרפ"ה וכמש"כ הראשונים רפ"ב דברכות דליכא חיוב קריאת התורה מדאורייתא אלא בזכור ופרה. עכ"פ נראה מדברי הט"ז דהרמ"א איירי לענין לקרות.

ועד"ז נראה מבואר מדברי הלבוש סי' רפ"ב, דפירש דברי הרמ"א כפשוטן, דקטן קורא בתורה אף בזכור. ואך הוסיף שם דכ"ש בזה"ז דהש"צ קורא יכול הקטן לברך.

וצריך ביאור, הרי כיון דאיכא חיוב על כל יחיד בקריאת פרשת זכור ע"כ בעינן לדין שומע כעונה, וקטן שאינו מחויב בדבר אינו יכול להוציא את הרבים, וצ"ע.

הכרזת החת"ס לפני קריאת פ' זכור לכיון לצאת מצות 'מחית עמלק'

בספר פסקי החת"ס עמוד קצ"ו מובא שהחתם סופר קודם לקריאה אמר שיכוין כל אחד 'למען של מחית עמלק' ע"כ.

ותמוה טובא הרי מקיימים מ"ע של זכירת עמלק ולא מחית עמלק, וצ"ע ג.

הנהגת הגר"א דהקפיד לקרוא בעצמו פרשת זכור

איתא במעשה רב סי' קל"ג, דהגר"א בכל שבת עולה לששי ובארבע פרשיות עולה למפטיר ופרשת זכור קורא בעצמו הפרשה בתורה.

וצריך ביאור הנהגת הגר"א בזה דהקפיד בפרשת זכור לקרות בעצמו הפרשה. ובשו"ת בנין שלמה סימן נ"ד ביאר, "והטעם פשוט כיון דמוטל חיוב על כל יחיד מצוה בו יותר מבשלוחו, ורצה לקיים המצוה בעצמו, משא"כ שאר קריאה עיקר החיוב אינה אלא לשמוע והרי שמע ולא שייך בזה מצוה בו יותר מבשלוחו".

והדבר תמוה, דבפשוטו דין שומע כעונה הוא דין לכתחילה וליכא בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו יעויין ביאור הגר"א סימן ח' סעיף ה' במאי דכתב המחבר, אם שנים או שלשה מתעטפים בטלית כאחת כולם מברכים ואם רצו אחד מברך והאחרים יענו אמן, וכתב הגר"א, "משמע מדבריו דיותר נכון שיהא כ"א מברך לעצמו וליתא, דדוקא אחד מברך לכולם לכתחילה כמש"כ בפ"ח דברכות וכן לשון התוספתא וכו' וכן בברכת המוציא ובהמ"ז ושאר ברכות". ומשמע דליכא בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו, ושוב אדרבה עדיף טפי דאחד יברך לכולם מדין ברוב עם הדרת מלך.

ואמנם מצינו שיטת העולת שבת סוף סי' רע"ג, דבקידוש עדיף טפי דכ"א יקדש בעצמו מטעם דמצוה בו יותר מבשלוחו ובאמת האלי' רבה שם הקשה מהא דסימן ח' דאי רצו אחד מברך לכולם, ומשמע דאף לשיטת השו"ע לא אמרינן בזה מצוה בו יותר מבשלוחו. ואף למאי דמישב האלי' רבה שיטת העולת שבת דחלוק ברכת המצות דלא אמרינן בזה מצוה בו יותר מבשלוחו מקידוש דזהו המצוה עצמה ובעי לקיימה בעצמו. [וכפי הנראה כוונתו דברכת המצות הוא דין הנאמר בחפצא דמצוה והוא הידור ועילוי בגופא דמצוה וכדחזינן מכמה דוכתי וחלוק מחובת הגברא, ואכ"מ] אמנם הרי מדברי הגר"א מבואר דלא חילק בזה, וכל הנך הם לכתחילה דאחד מוציא את כולם, וכן שיטת הגר"א בקידוש דבעה"ב לכתחילה מוציא את כולם ולזה בעי הסיבה כמש"כ סי' רע"א. ועיין עוד גר"ז סי' רי"ג באריכות בהאי ענינא, עכ"פ בפשוטו דין שומע כעונה הוא דין לכתחילה, [מלבד מה דמצינו לענין תפילה וקדושה, דראוי מדין תפילה בעצמו ולא ע"י שומע כעונה, יעויין תוס' ברכות] ושוב צ"ב הנהגת הגר"א.

שיטת הגר"א דחובת פ' זכור היא חובת הציבור

עוד איתא במעשה רב סי' קע"ח בהגהות פעולת שכיר, "דהקשו להגר"א אם איתא שקריאת המגילות במועדים הוא חיוב כ"כ איך מותרים לקרות בשבת ולמה לא נגזר עליהן גזירה דרבה שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר כמו מגילת אסתר. והשיב הגר"א דהגזירה דרבה לא שייכא אלא בחיובים המוטלים על כל יחיד ויחיד כמו שופר לולב מגילה בזמנה, והיינו דדייק רבה "הכל" חייבין בשופר "הכל" חייבין בלולב וכו', אבל קריאת מגילות הללו לא הוקבעו על היחיד, כי אם על הרבים כמו קריאת ס"ת שאם אין מנין עשרה אין חיוב כלל על היחיד ובדבר שאין

חובת מחית עמלק חובת היחיד וחובת הציבור

והנראה בהאי ענינא דהנה הרמב"ם בסה"מ סוף מצות עשין כתב, דמצות מחיית עמלק חובת הציבור היא וכמו בנין הבית הבחירה והקמת מלך. וכ"כ החינוך מצוה תר"ד "וזאת מן המצוות המוטלות על הציבור כולם וכענין שאמרו סנהדרין כ ע"ב שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק". והוסיף שם בחינוך, דאף על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב לאבדם וכו'. ועיין משך חכמה סוף פרשת כי תצא דהוכיח משיטת רש"י והגהות הגר"א על הספרי דליכא חובת יחיד כי אם דכל חיוב דמחיית עמלק הרי הוא חובת ציבור.

ומפורסם מש"כ הקרן אורה ריש ברכות, דמה"ט בעינן עשרה מהתורה בקריאת פרשת זכור [כמש"כ תה"ד] הואיל ועיקר מצות הזכירה היא בשביל קיום מחיית עמלק דהוא דין המוטל על הציבור דוקא וכמבואר בר"מ סה"מ, לכן אף חיוב הזכירה הוא בציבור דוקא יעו"ש.

ואמנם אכתי מחוסר תבלין, דאף אי נימא דשורש דין הזכירה כדי לעורר את הציבור למלחמה בעמלק מ"מ אין זה אלא היכי דתמצוי, ואמאי בעינן לעורר הציבור **במעמד הציבור** הרי ניתן לזכור ועי"ז לעורר למלחמה כ"א בקריאתו הוא וכל אחד דקרא פרשת זכור ממילא מתקיים הטעם דכתב החינוך כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב והחיוב מלחמה אה"נ תתקיים בציבור, וצ"ע.

ועוד הקשה במנ"ח בעיקר מש"כ החינוך לפטור נשים מקריאת זכור מטעם דליתנייהו בחובת מחיית עמלק, וכי דריש טעמא דקרא, "אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזה"כ דנזכור שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים, ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהי זכר מהם, מ"מ הזכירה יהי"מ לעזכור ולא לשכוח ע"כ צריך עיון דפוטר נשים ממ"ע זו", יעו"ש. ושיטת החינוך צ"ב.

הגר"י פערלא ח"א סי' סי' הביא שיטת היראים והבה"ג דלא מנה כלל למצות זכירת עמלק אלא אך המ"ע **דמחיית עמלק**, וצ"ב.

דברי הפסיקתא דקריאת פרשת זכור היא קיום ד'מחית עמלק'

והנה בפסיקתא רבתי פרשה י"ב אות י"ג איתא, "אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון העולמים, אתה אומר לנו הווי זכורים את זכר עמלק, בשר ודם אנו לשעה אנו מתים, אתה שאתה חי וקיים לעולמי עולמים הוי זכור אמר להם הקב"ה, בני, אין לכם אלא להיות קוראין פרשת עמלק בכל שנה **ומעלה אני עליכם כאילו אתם מחיתם שמו מן העולם**", ע"כ.

והנראה מבואר מדברי הפסיקתא דבר חדש, דאין דין הזכירה אך כהיכי תמצוי לעורר למלחמה בעמלק, כי אם דבעיקר קריאת פרשת זכור זהו עצמו קיום **דמחיית עמלק**, וכמש"כ שם, "אין לכם אלא להיות קוראין פרשת עמלק בכל שנה ומעלה אני עליכם כאילו מחיתם שמו מן העולם", והיינו דהקריאה גופא היא עצמה מחיית עמלק, וזהו דלא מנה היראים למצוה בפנ"ע מצוה דזכור אשר עשה לך עמלק, דיסוד החיוב הוא חיוב מחיית עמלק, ומ"ע ד"זכור" אינו חיוב בפנ"ע, אלא דקריאתה היא היא קיום דמחיית עמלק, ותרי אנפי מחייה המה, **הריגת גופם**, ועוד, **מחיית שמו** ע"י קריאת פ' זכור.

ומבואר מה שלא מנה היראים מ"ע דזכור כמצוה בפנ"ע אלא רק מצות מחית עמלק היינו דאף הזכירה היא קיום דמחית עמלק כדברי הפסיקתא.

הקריאה דמתקיימת בהו קיום 'מחית עמלק' היא בכלל 'חובת הציבור' דמחיה

מעתה נראה, לפמש"כ הר"מ והחינוך דחובת מחיית עמלק הוא מצוה המוטלת על הציבור, כמו"כ מצות זכירת עמלק דהוא עצמו קיום דמחיית שם עמלק אף הוא מחובת הציבור. וכן לענין קיומו דהך זכירה, י"ל דאופן וצורת הזכירה זהו ע"י קריאת התורה בציבור וכלשון הפסיקתא בשעה שאתם קורין פרשת עמלק בכל שנה, ובהא מתקיימת

חובת הציבור בקריאת פרשת זו, י"ל, דלא בעינן לפרשת שומע כעונה בהך קריאה כי אם דאופן הזכירה דהקריאה נעשית בציבור ואחד קורא והשאר שומעים וזוהי קריאת הפרשה בציבור דמתקיים בהא חובת הזכירה, ועיין רמב"ן בפירושו על פרשת זכור ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור ונמצינו למדין מן התורה בשניה זכור וכו'. והיינו כמו דחובת מחית עמלק היא חובת הציבור כמו"כ הזכירה דבהא מתקיימת חובת מחייה אף היא מחובת הציבור וכל יחיד מחויב כחלק מהציבור. וחובת הציבור מתקיימת "בקריאת הציבור".

מיושב השיטות דקטן קורא לאחרים פרשת זכור

ואשר לפי"ז ניחא מש"כ הרמ"א, דקטן יכול לקרות ד' פרשיות והיינו אף פרשת זכור דחיובה מן התורה, משום דלא בעינן להוציא את הרבים מדין שומע כעונה, דליכא חיוב על כל יחיד לקרוא בעצמו הפרשה אלא דכן היא אופן המצוה דקריאת הפרשת בציבור דאחד קורא והשאר שומעין דומיא לקריאת התורה דכל השנה דהוא מדרבנן, וביאר הרא"ש בברכות דהא דקטן עולה וקורא היינו דבעי דהציבור ישמע ולא בעינן להוציא לכ"א יד"ח מדין שומע כעונה, ונתבאר דברי הרמ"א, וכמש"נ.

ואף דנאמר דבעינן זכירה בפה כדאיתא מגילה י"ט, י"ל כמש"כ הרש"ש בסוכה ל"ח ע"ב דזכירה בפה מתקיימת ע"י הבעל קורא אף דליכא זכירה בפה לכ"א יעו"ש דכתב כן לענין מקרא מגילה. והרי זכירה בפה דמגילה ילפי" מחיובא דזכור, והן הן הדברים דאף בזכור מתקיים הזכור בפה ע"י הבעל קורא והציבור שומעין, וכך היא קיום דין זכירת עמלק כלשון הפסיקתא בשעה שאתם קורין בתורה מעלה אני עליכם כאילו מחיתם וכו', וכמש"נ.

ולפ"ד י"ל דאף להשאגת אריה דליכא מדאורייתא דין דיצא מוציא, מ"מ לענין פרשת זכור לא בעינן להלכתא דיצא מוציא והיינו משום דליכא חיוב לכ"א לקרות בעצמו, אלא נאמר חובת קריאה בציבור והש"צ הוא נציג הציבור דהוא קורא ומשמיע לכולם.

מיושב קושית הבנין שלמה על שיטת הגר"א דזכור היא חובת הציבור

ולפ"ד נראה לישיב בזה קושית הבנין שלמה בדברי הגר"א, לענין גזירה דרבה דלא נאמר על חובת הציבור כי אם על חובת היחיד כשופר ומגילה ומה"ט לא נאמר איסורא בקריאת המגילות בשבת, והקשה בבנין שלמה הרי חיוב דפרשת זכור הוא חובת היחיד ומ"מ הרי תקנו קריאתה בשבת. ולהמבואר י"ל דאף פרשת זכור הוא חובת הציבור וכמש"כ הר"מ והחינוך דמצות מחיית עמלק הוא חובה המוטלת על הציבור. ונתבאר דחיוב קריאת הפרשה הרי מתקיים בזה מחיית עמלק, ואך כל יחיד כחלק מהציבור הוא מחויב להצטרף לקריאת הפרשה וזהו דהשיב הגר"א דחובות הציבור ליכא גזירה דרבה. ולפ"ד אף חיוב זכור בכלל זה, וכמש"נ.

מבואר הנהגת הגר"א דהקפיד לקרות בעצמו

ודאתינן להכי י"ל בהנהגת הגר"א דהקפיד לקרות פרשת זכור בעצמו, דאי אתינן עלה מדין שומע כעונה, לעולם הוא דין לכתחילה לשמוע מאחר וכמש"כ, אכן לפמש"כ חיובא דזכור הוא חובת הציבור, ואופן קיומו ע"י דהש"צ קורא והשאר שומעין והוא נציג הציבור להשמיע פרשת זכור, בהא י"ל דהגדול בבה"כ הוא קורא, וע"ד המבואר במעשה רב סי' קל"ד דנהג הגר"א לעשות הגבהת התורה בעצמו, וכדאיתא במגילה דהגדול בבה"כ הוא המגביה, כמו"כ לענין קריאת פרשת זכור דהש"צ הוא נציג הציבור להשמיע הפרשה והוא דין דאורייתא, בהא הקפיד הגר"א לקרות בעצמו, וכמש"נ.

מבואר דברי החת"ס לכוין למ"ע דמחית עמלק

ויתבאר מה שאמר החת"ס קודם קריאת זכור לכוין לצאת מצות 'מחית עמלק', כמש"נ מהפסיקתא דקריאת הפרשה היא היא קיום דמחית עמלק' ואף הזכירה בכלל קיומו של המחיה עצמה, וכמש"נ.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

נושא הגיליון

'אכילה לפני הסעודה'

איזה מאכלים קשורים לסעודה

נושא הגיליון: האם צריך לברך ברכה אחרונה כשאוכל מאכלים או שותה משקאות לפני נטילת ידים לסעודה, ומדוע?

אכל לפני הסעודה מאכלים שברכתם 'מזונות' (ודאי פת הבאה בכיסנין, ספק פת הבאה בכיסנין-עוגות, תבשיל כגון אטריות), 'הגפן' (יין, קידוש, הבדלה), 'העץ' ו'האדמה' (הטעונים ברכה בסעודה, ושאינם טעונים ברכה בסעודה), 'שהכל' (מים ומשקאות), האם ברכת המזון פוטרם? ומה ההבדל אם אוכל עוד בתוך הסעודה או לא?

דבר העורך

זה השלחן אשר לפני ד'

אסדר לסעודתא: הגיליון הנוכחי הוא הראשון בסידרת המאמרים בנושא 'סעודה כהלכה', גיליון 432 'אכילה לפני הסעודה'. גיליון 433 'משקאות בסעודה'. גיליון 434 'מנת פתיחה בסעודה'. גיליון 435 'ריקודים באמצע הסעודה'. גיליון 436 'קינוחים בסוף הסעודה'.

בדברי חז"ל רואים הרבה הלכות בסעודה וצורתה, וגודל המעלה הרוחנית של הסעודה.

מבואר **במשנה** (אבות פרק ג משנה ג), שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, **שנאמר** (ישעיהו פרק כח פסוק ח) **כִּי כָל שְׁלַחְנוֹת מְלֹאֵי קִיָּא צָאָה בְּלִי מְקוֹם**. אבל אם אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משולחנו של מקום, **שנאמר** (יחזקאל פרק מא פסוק כב) **וַיְדַבֵּר אֲלֵי זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ד'**.

ומבואר **בגמ'** (ברכות דף נה.) כל זמן שביית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו.

ונפסק **ברמ"א** (סימן קסז סעיף ה), מצוה להניח מלח על השולחן, כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ו**נאמר** (ויקרא פרק ב פסוק יג) **עַל כָּל קֹרְבָנְךָ תִּקְרֵיב מֶלַח**. וכתב **המשנ"ב** (ס"ק ל, שעה"צ ס"ק כה) שהיינו כאשר נותן מלחמו לדל, ואומר דברי תורה עליו.

שולחן הצדיקים: בזמן בית המקדש, מרכז עבודת ד' היה בבית המקדש, ובזמן שחרב בית המקדש מקיימים חלק ניכר מעבודת ד' ואינספור מצוות סביב 'לשולחן כהלכה'.

נטילת ידים, ברכות בכוונה לפני ואחרי האכילה, זימון, שירה וזמרה, דברי תורה בשבת אחים, אכילה לכבוד שבת ולעונג יו"ט, אכילה לשם שמים כדי שיהא בריא לעבודת השי"ת, הכנסת אורחים, מאכלים כשרים, נקי מנגיעות, הפרדה בין בשר לחלב, סעודת מצוה, כמו שמחת חתן וכלה וסיום מסכת.

שולחן הרשעים: זה לעומת זה עשה אלקים, שנחשב זבחי מתים כשאין בה דברי תורה, והדברים המגונים ביותר נעשים בסעודה, כמו בסעודת אחשוורוש שהיה תביעה על ישראל על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה דף יב.), או כשאוכל למלאות תאוותו ולא לעבודת השי"ת, מאכלים בלי הכשר, אוכל לא נקי מחרקים וכדומה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

לקיים את הימים האלה בזמניהם

הודעה חשובה ומשמנת לשוחרי התורה והמדקקים בהלכה בעצה יתקיים שיעור הלכתי מרתק ומיוחד

ע"י תלמידו המובהק אשר יצק מים על ירו הרה"ג ר' יצחק דרזי שליט"א מחבר הספר הנפלא "שבת יצחק"

כן עיר שולחן לטרך וכן בדר שהלך לעיר | תשוב בני ברק משבת כדושלים מנחת מזה שנתל כיום י"ג ודעה לשם לבית במוטבא שבו - האם יביל לקריא תפלה ביו תשלים | בן דושלים שודחה לטאח לבני ברק מליל י"ג האם יביל לשמע מנלה בירושלים | האם יבילם לזכונם בדרד לקרית ירושלים ולשומע שום מילה | החוצה את קו התאריך למקום המקור בממה אותם, האם מתחייב שוב במשנות היום, בעניין קריאת מנלה אכילת מצה, קידוש הבכילה - במשנות שרגן שוסקי הדור הגרשיר אויערבוך וצוקל והגרשיר אלישיב זצוק"ל | עבודת ההנהגות בדיני משלוח מנות ומחנות לאנצונט

השיעור יתקיים א"י ביום חמישי מרשת מקודי ר אור ב תשפ"ד
בין השעות 3:00 - 2:00 בצהריים
בביהמ"ד פינטק קרלין רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

שמעו ותודי נפשכם

נב. חרשו נתון לקבל תזכורת על השיעור מידי יום חמישי בשעות הבוקר - ההרשמה בקו השיעורים 02-5577085 שלוחה מס 9

מטון שיעורים נעלים בלילה המשפיעים לרבות ליבם של תומכי התורה
אם אין קמח אין תורה, עליית השיעורים בכוונתם הם מוקיימים רק מבחו התרומות שלכם
ויצינו עכשיו ושלח חלק בהתאמת השיעורים. ורוב חייהם הסליד 063-312-6004

עיר ידיר הילכתא לדעת לחיות כהלכה
מטון שיעורים נעלים בלילה המשפיעים לרבות ליבם של תומכי התורה
אם אין קמח אין תורה, עליית השיעורים בכוונתם הם מוקיימים רק מבחו התרומות שלכם
ויצינו עכשיו ושלח חלק בהתאמת השיעורים. ורוב חייהם הסליד 063-312-6004

וכתב האגרות משה (או"ח חלק ג סימן לג), שגם אם לא כיון בפירוש בברכת המזון להוציא את מה שאכל קודם המזון יוצא, ורק לחומרא כתב המשנ"ב שיכוין.

והוסיף האגרות משה, מאחר שבשער הציון (ס"ק ה) נוטה לדעה הראשונה שצריך לברך ברכה אחרונה, לכן לכתחילה יברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ומוכיח שאין בזה משום ברכה שאינה צריכה, וממילא עדיף להחמיר בזה.

3. פטור 'ספק המוציא'

עוגות לפני הסעודה: מבואר במשנ"ב (סימן קעו ס"ק ב, שער הציון ס"ק ו, ביאור הלכה ד"ה בירך), האוכל קודם הסעודה, מאכל שנחשב ודאי פת הבאה בכיסנין, אינו נחשב חלק מהסעודה, ומברך אחריו ברכה אחרונה לפי השיטות המחייבות. ואם דעתו לאכול עוד פת כיסנין בסעודה, לכל הדעות נפטר בברכת המזון מדין 'פטור ברכה', שהרי הברכה פוטרת אותו.

מאכל שהוא מסופק אם ברכתו המוציא וברכת המזון, כגון עוגות שהם ספק פת הבאה בכיסנין, נחשב קשר, כיון שספק אם הוא פת ונפטר בברכת המזון, ונכון יותר שלא יברך מעין ג' אפילו שאינו אוכל עוד עוגות בתוך הסעודה, וטוב שיכוין להדיא לפטור בברכת המזון, וסיים הביאור הלכה שזה דלא כחיי אדם (כלל מא) שהאוכל לעקי"ך קודם הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה.

בוזאת הברכה (עמוד 83) שלפי זה קיים הבדל בין מאפה לתבשיל, במאפה מזונות שהוא בספק המוציא, מספק אינו מברך על המחיה, אבל האוכל תבשיל מזונות (אטריות דייסה וכדומה) לפני הסעודה, צריך לברך על המחיה, שאין צד שברכתו המוציא ולא נפטר בברכת המזון. ואם לא בירך קודם הסעודה, יצטרך לברך בתוך הסעודה.

ולגבי קוגל אטריות לדעת רוב הפוסקים (התבאר בגיליון עומק הפשט מספר 69 'דיני לאקשן קוגל') דינו כתבשיל ולא כמאפה ולכן חייב ברכה אחרונה, אלא אם כן אכל בתוך הסעודה. אולם לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות חלק ג סימן ל) כיון שהקוגל נאפה שוב, יתכן שיש לו דין פת, וממילא אינו מברך ברכה אחרונה.

מנהג הספרדים: ולפי מנהג הספרדים לגבי אכילת מזונות קודם הסעודה, לדעת הבן איש חי (נשא ד) והכף החיים (סימן קעד אות לה) והאור לציון אם עדיין לא התחיל את הסעודה יברך מעין שלוש, אבל אם כבר התחיל את הסעודה לא יברך מעין שלוש ויסמוך על ברכת המזון. ולדעת ההליכות עולם (חלק ב עמוד קעט) גם אם עדיין לא התחיל את הסעודה ולא נטל ידיו לא יברך על המחיה, כי יש אומרים שברכת המזון פוטרת וספק ברכות להקל.

וכן באכילת פירות לפני הסעודה לדעת הבן איש חי והכף החיים (שם) מברך בורא נפשות וגם אם התחיל בסעודה מברך בתוך הסעודה, כי הפירות לא באים מחמת הסעודה ולא נפטרים בברכת המזון.

1. מאכלים הבאים בסעודה

ברכה ראשונה: בשו"ע (סימן קעו) מופיע סימן שלם לגבי ברכה ראשונה בנושא שהפת פוטר את הפרפרת, והפרפרת אינה פוטרת את הפת.

ויסודו **במשנה** (ברכות דף מב.) שברכת הפת פוטרת את הפרפרת, וברכת הפרפרת אינה פוטרת את הפת. ומפרש רש"י (שם) שהיו נוהגים לאכול פרפראות כגון פרגיות ודגים לפני האכילה, כדי לפתוח את התיאבון. **תוס'** (ד"ה ברך) חולק ומסביר שהכוונה לפת בתוך קערה שאין עליה תואר לחם, ומברכים עליה 'מזונות'.

רבינו יונה (דף ל. מדפי הרי"ף) מביא את פירוש תוס' ודוחה אותו, ומסביר שהכוונה לפירורי לחם דקים מדובקים על ידי מרק או דבש. **השו"ע** (סימן קעו סעיף א) פוסק כפירוש של רבינו יונה.

ברכה אחרונה: במשנ"ב (ס"ק ב) מפרט את הדינים לגבי ברכה אחרונה. הכלל היסודי הוא; האוכל מאכל לפני סעודת פת, צריך לברך ברכה ראשונה לפני האכילה, וברכה אחרונה לאחר האכילה, כיון שאין לאכילה זו קשר לסעודה, ואין סיבה שברכת המזון תפטור אותו.

אבל אם על פי הלכה יש קשר בין האכילה לסעודה, הרי זה כאילו התחיל כבר עתה את הסעודה, ואינו מברך לאחריו, כי נפטר בברכת המזון שיברך בסיום הסעודה.

חלק מהסעודה: אלו הם הקשרים שמנו הפוסקים, שיש בהם כדי להחשיב מאכל הנאכל לפני סעודה כחלק מהסעודה; 1. קשר 'אכילה אחת' שממשיך לאכלו בסעודה.

2. מיני מזונות אפויים שהם 'ספק המוציא'. 3. קשר 'פטור ברכה'. 4. קשר 'גרירת התאבון'. 5. 'קידוש במקום סעודה'.

ובכדי לסדר את הענין, אפשר לחלק את זה לפרטי הדין באכילת מזונות, פירות, יין ומשקאות, ונפרט אותם אחד לאחד.

אכילת מזונות

2. קשר 'אכילה אחת'

מחלוקת הפוסקים: לגבי ברכה אחרונה על הפרפרת שאכל קודם הסעודה, מבואר במשנ"ב (סימן קעו ס"ק ב, שער הציון ס"ק ג-ה) שאם אכלן רק לתענוג או להשביע קצת, צריך לברך ברכה אחרונה לפני הסעודה, למרות שברכת המזון פוטרת אותם, היינו רק בדיעבד אם לא בירך ברכה אחרונה שברכת המזון פוטרת כל מיני מזון, אך לכתחילה לא ישנה ממה שחז"ל תיקנו, ויברך לאחריהם 'מעין שלוש'.

ומוסיף המשנ"ב, יש אומרים, שאם דעתו לאכול גם באמצע הסעודה מיני מזונות, הכל נחשב לאכילה אחת, ויכול אף לכתחילה לסמוך על ברכת המזון שיברך בסוף. וצריך לכוין במפורש לפטור בברכת המזון את מה שאכל לפני הסעודה.

עדכוני הלכה

מחשב מחובר למח

העולם הטכנולוגי רועש וגועש כימים האחרונים בעקבות פריצת דרך של הסטארט-אפ בבעלות המיליארדר אילון מאסק, שהצליח ליצור חיבור בין המחשב למח האדם, כאשר המטופל האנושי הראשון שהושגל עם שכב מוח מ- Neuralink התאושש לחלוטין והוא מסוגל לשלוט בעכבר מחשב כאמצעות מחשבותיו, ואדם משותק מצליח לבצע פעולות דרך המחשבה.

הפולמוס ההלכתי בדרך, כאשר השאלה מתבקשת לגבי כל דיני התורה, האם המחשבה המפעילה מעשים, נחשב פעולה גמורה של האדם או שהוא רק בגדר גרמא, כי האדם לא עשה שום מעשה. ולגבי הלכות שבת יש לדון שהרי מלאכת מחשבת אסרה תורה, האם נחשב מלאכה של האדם.

פלאי פלאות: בהמשך לנדון שהוזכר בגיליון 430 מדור עידכוני הלכה בנושא מחשבה שמפעילה מחשב, מה דינה לענין שבת ושאר דיני תורה, בעקבות התפתחות הטכנולוגיה שהצליחה לחבר בין המחשב למוח, התקיים שיעור נפלא המקיף בבהירות נפלאה את נדוני ההלכה הקשורים לכך.

ניתן לשמוע את השיעור בקו הילכתא שמספרו 02-5377085 שלוחה 1 - שיעורים חדשים, שמעו ותחי נפשכם!

ומיהו במקום שאוכל גם 'קוגל' אין לחוש, כיון שצריך לברך ברכה אחרונה על ה'קוגל'. ואם אינו אוכל מיד כשמגיע לביתו, ויש הפסק זמן מרובה, צריך לברך ברכה אחרונה אחר שאכל את מיני המזונות, מכיון שיש הפסק גדול, לא נפטר בברכת המזון.

ו**כתב בוזאת הברכה** (עמוד 85 הערה 3), לגבי 'קשר ספק המוציא' אם שהה רבע שעה או חצי שעה, עד שנראה כשתי סעודות נפרדות, הסכימו הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש ז' אורבאך זצ"ל שצריך לברך ברכה אחרונה. אבל לגבי 'קשר פטור ברכה' נחלקו, לדעת הגר"ש אלישיב אינו מברך, לדעת הגר"ש ז' אורבאך מברך.

ו**כתב בשערי הברכה** (עמוד קמט הערה י) הבא לשמחה והסעודה מתעכבת ורוצה לאכול, ראוי שיאכל כשיעור ויברך ברכה אחרונה, ואח"כ יעשה שינוי מקום או היסח הדעת.

אכילת פירות

5. 'פטור ברכה' = פירות

הכנה לסעודה: כתב במשנ"ב (סימן קעו ס"ק ב אות א), **ובבן איש חי** (שנה ראשונה נשא ד), אכל לפני סעודת פת, מאכלים הטעונים ברכה כאשר נאכלים בתוך הסעודה, כגון אוכל פירות קודם הסעודה, אף שאכלם להתענג בלבד ולא לפתוח בני מעיים, מכל מקום אם בדעתו לאכול פירות גם בתוך הסעודה, יכוון בברכה על הפירות שאוכל לפני הסעודה לפטור את הפירות שיאכל בתוך הסעודה, ולא יברך עליהם ברכה אחרונה לפני הסעודה, כי האכילה נחשבת כבאה לצורך הסעודה, שפוטרת מברכה את הפירות הנאכלים בסעודה, וברכת המזון פוטרת את הפירות שאכל לפני הסעודה ובתוך הסעודה.

וכן מבואר **במשנה ברורה** (סימן תעג ס"ק נו) לגבי אכילת כרפס בליל הסדר, שאינו מברך אחריו אפילו אם אכל כזית, כי ברכת האדמה פוטרת גם את המרור שבתוך הסעודה, ולכן ברכת המזון שפוטרת את המרור, פוטרת גם את הכרפס.

והוסיף המשנ"ב, שאם אין כוונתו לאכול הפירות בתוך הסעודה, אין הפירות שאוכל קודם הסעודה קשורים לסעודה, ומברך אחריהם ברכה אחרונה, ובדיעבד אם כבר נטל ידים לסעודה, צריך לברך עליהם ברכה אחרונה בתוך הסעודה.

אחרי ברכת המזון: לדעת הגר"ז (סדר ברכות הנהנין פרק א סעיף יז) אפילו אם בירך ברכת המזון לא נפטר, וצריך לברך ברכה אחרונה על הפירות. מאידך לדעת הכף החיים (סימן

ולדעת ההליכות עולם (שם) לא מברך על הפירות ברכה אחרונה כי יש אומרים שברכת המזון פוטרת וספק ברכות להקל. והוסיף שראוי לבעל נפש לא לאכול פירות לפני הסעודה אלא פחות מכשיעור, כדי לא להיכנס למחלוקת. ואם רוצה יכול לאכול כשיעור ולברך בורא נפשות וישהה מעט ויסיח דעת בין הברכה לנטילת ידים.

4. קידושא רבא

עצות למעשה: נחלקו פוסקי זמננו, לגבי אכילת עוגות קודם הסעודה, כפי שמצוי בקידושא רבא בשבת קודש בבוקר, מהי ההוראה למעשה;

לדעת הגר"ש ז' אורבאך זצ"ל (הליכות שלמה ראש השנה פרק א ארחות הלכה 72), אם היה בדעתו בשעת אכילת העוגות לאכול את הסעודה מיד, לא יברך 'על המחיה', גם אם בפועל נשתהה קצת כרבע או חצי שעה עד שהתחיל הסעודה. אבל אם לא היה בדעתו לאכול הסעודה מיד, ונמלך ורוצה ליטול ידיו מיד לסעודה, וכמו שמצוי באורחים המשתתפים בשמחת בר מצוה וכדומה, שהיה בדעתו לילך, ושוב נענה לבקשת בעל השמחה להשתתף בסעודה, וכן אם בדעתו היה לאכול הסעודה במקום אחר, יברך תחלה ברכת 'מעין שלש'.

ולדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל (מבית לוי קובץ יז עמוד לא) צריך לברך ברכה אחרונה לפני הסעודה על כל סוגי העוגות, כדעת החיי אדם (כלל מא) והשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פרק א סעיף יז) שהאוכל לעקי"ך קודם הסעודה צריך לברך ברכה אחרונה.

ו**כתב באגרות משה** (או"ח חלק ג סימן לג) האוכל עוגות, שהסוכר הביצים והשמן הם הרוב כנגד הקמח, נחשב לכל הדעות פת הבאה בכיסנין, ולכן צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה. והמשנ"ב דיבר רק בנילוש במעט דבש, שהוא מחלוקת אם נחשב פת הבאה בכיסנין.

והשיב הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל (אבן ישראל חלק ט סימן סב אות ג-ד), המנהג הוא שלא לברך ברכה אחרונה על אכילת העוגות קודם הסעודה, ומותר לכתחילה לאכול מזונות אחר הקידוש קודם הסעודה, ומרוויח בכך שלא יכנס לספיקות האם צריך לברך 'מזונות' בתוך הסעודה.

והורה הג"ר צבי ובר שליט"א (שיעורי ברכות, ובהוראה לרבני הילכתא), שאפילו אם אוכל עוגות בקידוש בבית הכנסת, ומיד אחר כך הולך לביתו ואוכל סעודת שבת, יש לחוש ולא לברך אחריו ברכה אחרונה, כיון שדעתו לילך לביתו להמשיך סעודתו, יכול לפטור עצמו בברכת המזון.

7. קידוש במקום סעודה

יין של קידוש: מבואר בשו"ע (סימן רעב סעיף י), ובמשנ"ב (ס"ק לז), יין של קידוש נפטר בברכת המזון, כי נחשב חלק מהסעודה מדין 'קידוש במקום סעודה', שהוא בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה, שייך הקידוש הוא צורך הסעודה, ומחמתה הוא בא.

וכתב **בביאור הלכה** (סימן קעד סעיף ו ד"ה וכן), כיון שיש ראשונים שסוברים שבכל שתיית יין צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה, ולכן נכון לשתות רק מלא לוגמיו כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, ומאידך יוצא ידי שתיית הכוס, ואם שתה כל הכוס יכוין בפירוש בברכת המזון לפטור את היין של קידוש. אכן למבואר בפוסקים שיש מחייבים ברכה אחרונה בכזית וכל שכן ברוב רביעית, לכן הנכון, שתמיד יכוין בברכת המזון לפטור היין של קידוש.

ויש עוד עצה לכך, שישתה מעט בתוך הסעודה, וכך נחשב 'קשר פטור ברכה' ונפטר בברכת המזון.

יצא מוציא: התחבטו הפוסקים כאשר מוציא אחרים בקידוש והוא כבר יצא, האם נחשב קשר. לדעת **השבט הלוי** (חלק ט סימן מ) נחשב חלק מהסעודה אפילו שכבר יצא, כיון שכעת מוציא אחרים.

ולדעת **הג"ר נתן קופשיץ שליט"א** (בהוראה להג"ר מרדכי הלוי פטרפרינד שליט"א), הדין שנפסק בשו"ע ובמשנ"ב שמעיקר הדין ברכת המזון פוטרת את היין של קידוש שלפני הסעודה, הדין אמור בין ביין ובין במיץ ענבים, ואפילו בקידוש שעושה רק בשביל להוציא אחרים ידי חובתו, שהוא כבר יצא ידי קידוש לפני כן. והטעם לכך, משום שעל כל פנים הקידוש שייך לסעודה משום שהאחרים יוצאים כעת בקידוש, ועוד שהרי לשיטת **הג"ר א מקיימים** 'קידוש במקום סעודה' רק בסעודת פת, ולשיטתו רק כעת נחשב 'קידוש במקום סעודה'.

8. 'אינו גורר התיאבון' = מים

אינו שותה בסעודה: השותה מים לפני הסעודה ואינו שותה בתוך הסעודה, מבואר **במשנ"ב** (סימן קעד ס"ק כה, ביאור הלכה ד"ה ואפילו), שמים אינם גוררים את תאוות המאכל, וצריך לברך אחריהם גם בתוך הסעודה.

ואפילו אם כבר בירך ברכת המזון, כתבו **הג"ר ז** (סימן קעד סעיף ו), **והחיי אדם והתהלה לדוד** (סימן קעד אות י), **והכף החיים** (שם), **והביאור הלכה** (סימן קעד ד"ה ואפילו), מים ודאי שאין נפטרים בברכת המזון, כיון שאינם זנים, וברכת המזון אינה פוטרת בורא נפשות, ולכן יברך אפילו אחרי ברכת המזון.

וסיים בתהלה לדוד, צריך עיון איך נמדוד את שיעור עיכול מהשתיה הראשונה, כיון שהמשיך לשתות בתוך הסעודה נמצא שאינו צמא לשתיה, אך לא מחמת שתיה הראשונה אלא מחמת השתיה שבתוך הסעודה.

צמא: והביא **הביאור הלכה** (סימן קעד סעיף ו) את דברי **החיי אדם**, שאם שותה מים לפני הסעודה כי צמא מאוד ואין לו תיאבון לאכול מחמת הצימאון, אינו מברך 'בורא נפשות', ונפטר בברכת המזון, כי השתיה שלפני הסעודה כדי שיתאוה לאכול קשורה לסעודה.

קעד אות מז, סימן קעז אות ז) יתכן שבדיעבד ברכת המזון פוטרת את הפירות אגב שאר המאכלים, דכולהו איקרי מזון. וכן מדויק ממה שכתב **המשנ"ב**, שצריך לברך קודם הסעודה, או אפילו בתוך הסעודה קודם ברכת המזון, משמע שלאחר ברכת המזון לא יברך ברכה אחרונה.

אם אכל תמרים ושתה יין לפני הסעודה וכיון לצאת בברכת המזון, לכל הדעות נפטר בברכת המזון, כמפורש **בשו"ע** (סימן רח סעיף יז) שאם כיון מפורש בברכת המזון לפטור את היין והתמרים שאכל קודם הסעודה יצא, מאחר שסועדים את הלב.

שאר מאכלים: ולגבי הדין של המשך אכילה אחת שמועיל במיני מזונות, מבואר **במשנ"ב** (שם) שאינו מועיל באכילת פירות שאינם טעונים ברכה בתוך הסעודה, וכגון האוכל תפוחי אדמה וכדומה קודם הסעודה, צריך לברך עליהם 'בורא נפשות', אפילו אם יאכל מהם גם בתוך הסעודה, כי מה שאוכל בסעודה נפטר ב'המוציא' ובברכת המזון, משום שהוא חלק מהסעודה, ומה שאכל לפני כן, לא קשור לסעודה. ודלא **כחיי אדם** (כלל מא אות ב) שכתב להחמיר לאכול פחות מכזית, מחמת הספק האם צריך לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה.

[צריך להבין מהו ההבדל, בין אכילת מזונות שאינם טעונים ברכה סעודה, שנחשב אכילה אחת ונפטר בברכת המזון, לשאר מאכלים שאינם צריכים ברכה בסעודה, שלא נחשב אכילה אחת וצריך ברכה אחרונה].

שתית משקאות

6. 'גורר התיאבון' = יין

פרפראות: האוכל לפני הסעודה מאכלים ופרפראות שפותחים את התיאבון לסעודה ואינו ממשיך לאכלם בתוך הסעודה, מבואר **במשנ"ב** (סימן קעו ס"ק ב אות ג) שלא צריך לברך לאחריהם, כי הם חלק מהסעודה. אך כתב **בשער הציזון** (ס"ק ט) לכתחילה טוב ליזהר לא לאכול מהם כזית, כיון שהרבה פוסקים חולקים על דין זה.

יין וי"ש: וכן נפסק **בשו"ע** (סימן קעד סעיף ו), **ובמשנ"ב** (ס"ק כד-כה), שברכת המזון פוטרת יין שבתוך המזון, וכן פוטרת יין שלפני המזון ואפילו לא היה לו יין בסעודה, כיון שהיין פותח את המעיין להמשיך את תאוות המאכל, נחשב דברים הבאים מחמת הסעודה, והוא הדין יין שרף נחשב שגורר תאוות המאכל ואינו צריך לברך אחריו. וכתב **בביאור הלכה** (סימן קעד ד"ה וכן) לכתחילה טוב ליזהר שלא לשתות שיעור ברכה אחרונה כיון שהרבה פוסקים חולקים על דין זה.

ומבואר במשנ"ב שהדין של גורר התיאבון הוא רק בתנאי ששותה ממש סמוך לסעודה, אבל אם אינו סמוך לסעודה, צריך לברך אחריו ברכה אחרונה. ולדעת **הגרש"ז אויערבאך זצ"ל** הכוונה סמוך ממש, ואם אינו סמוך ממש צריך לברך אחריו. ולדעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, חצי שעה לפני הסעודה בוודאי נחשב שאינו סמוך לסעודה ויכול לברך ברכה אחרונה, תוך חצי שעה נכנס לספק (וזאת הברכה עמוד 85 הערה 3).

דרכה אחרונה על עוצה קטנה

דוגמה למעשה: מצוי מאוד עוגות 'מאפינס' של חברת 'אחיה' במשקל 50-45 גרם, במילויים שהם כ-16% מהמוצר: קרמל, שוקולד, תות. או בלי מילוי בטעמים: וניל, שוקולד, שוקו צ'פס.

וכתוב במדריך הכשרות של העדה החרדית (פסח תשפ"ג חלק ב עמוד 84) שאחוז הקמח בעוגות הוא כ-25%, והשאלה האם אחרי ההתפחה העוגה כבר מגיעה לשיעור המינימלי של קמח ומים כדי שיוכלו לברך 'על המחיה', ונכנס לסוגיא של מה מצטרף ומה לא, האם כל הרכיבים מצטרפים לשיעור 'על המחיה', כי יש כמות ניכרת של סוכר ושאר רכיבים.

ולמעשה אפשר לברך בוודאי על המאפינס 'על המחיה', וניכר לעין בבדיקה ביתית פשוטה, מצורף תמונות של 2.5 כוסיות לחיים מלאות בעוגה ממאפין אחד, כל כוסית מכילה 30 סמ"ק, סה"כ נפח העוגה 75-70 סמ"ק, ואם כן לפי מנהג העולם שגם הסוכר מצטרף לשיעור ודאי יש שיעור בריוח גדול, וגם לפי החומרא שמובאת במשנ"ב שצריך ללכת לפי הקמח, הרי רבע מהכמות הוא קמח, ובסך הכל יש כמות של שליש ביצה קמח דגן 17-19 סמ"ק. ועוד שלשיטת הגר"ח וולאז'ין משערים כזית לפי גודל של זית אמיתי של זמננו ממש, ויש כאן ודאי קמח בגודל זית.

ויתכן שיש הבדל בין סוגי המאפינס, כי הסוגים שאין בהם מילוי, כגון שוקולד, וניל או שוקוצ'פס וכדומה, יש בהם כשיעור, ויכול לברך 'על המחיה' וכנ"ל, אבל בסוגים שיש בהם מילוי כגון שוקולד, קרמל או תות, המילוי לא מצטרף לשיעור, וממילא תלוי בשיטות שלפי מנהג העולם שהרכיבים הבאים לטעם מצטרפים לכזית, יש שיעור כזית גם בלי המילוי, אבל אם חוששים להחמיר שצריך כזית מקמח דגן, לכאורה אין כאן שיעור כזית. (ומדויק במשנ"ב שהרוצה להחמיר, החומרא היא לאכול יותר, ואין החומרא שלא לברך, כי מעיקר הדין מנהג העולם הוא לברך, ואם כן יצטרך לאכול עוד עוגה להתחייב בודאי בברכה אחרונה).

וכתב המשנ"ב (ס"ק לז, ושער הציון ס"ק לח) בשם האחרונים טוב ליזהר לשתות פחות מרביעית, כי אם ישתה רביעית נכנס לספק ברכה אחרונה על המשקין, דיתכן שאין ברכת המזון פוטרתו, לפי הצד שלא צריך לברך על מים בסעודה, שנמצא שברכת המים קודם הסעודה אינה פוטרת את המים שבסעודה, ולפי צד זה צריך ברכה אחרונה לפני הסעודה. ואם יש לו כוס שיכר לברכת המזון, יפטור גם את המשקין שקודם ברכת המזון.

ואם שתה רביעית מים קודם הסעודה ודעתו להמשיך לשתות בסעודה, לדעת התהילה לדוד (סימן קעד סעיף י), יברך 'בורא נפשות', על פי התבואות שור שעדיף לברך ספק ברכה שאינה צריכה (על הצד שברכת המזון פוטרת), משלא לברך ספק ברכה הצריכה (על הצד שברכת המזון אינה פוטרת). ואף שמפסיד את החומרא לפטור את המים שבסעודה, מכל מקום כיון שמעיקר הדין נוקטים שמים בסעודה אינם טעונים ברכה עדיף לברך בורא נפשות.

אולם לפי פשוט המשנ"ב והביאור הלכה (שונה הלכות סימן קעד סעיף יא) אם שתה רביעית קודם הסעודה וממשיך לשתות גם בתוך הסעודה, מספק אינו מברך אחריו, ולכן טוב שלא ישתה קודם הנטילה רק פחות מרביעית.

וכתב בוזאת הברכה (עמוד 82 הערה 1) שאם שתה רביעית יש עצה שיכוין לפטור ב'שהכל' את המנה האחרונה של הסעודה, וכך הכל קשור לסעודה ונפטור בברכת המזון. ומביא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שלא מועיל לכוין לפטור דבר שלא קשור לסעודה, כגון סוכריה.

מקורות: ספר וזאת הברכה (פרק ט), וספר שערי הברכה (פרק ז).

וראה במה שדן הג"ר אברהם זנגר שליט"א (בירורי הלכה פרשת ויגש תשפ"ד), במה שמצוי אחרי הצום, ששותה מים בכדי לשבור את צמאונו ולא כהכשר לאכילה, האם הוא בכלל החיי אדם ולא יברך ברכה אחרונה, או שאינו נחשב הכשר לאכילה וצריך לברך ברכה אחרונה.

דרכי הרפואה: ידוע מה שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פרק ד הלכה ב), ולא ישתה מים בתוך המזון אלא מעט ומזוג ביין, וכשיתחיל המזון להתעכל במעיו שותה מה שהוא צריך לשתות, ולא ירבה לשתות מים ואפילו כשיתעכל המזון.

וכתב בקיצור שו"ע (סימן לב סעיף יז) אין לשתות מים קודם האכילה, לפי שתתקרר האיצטומכא, ולא יעכל את המזון כראוי, וגם בתוך אכילתו לא ישתה רק מעט מים מזוג ביין, ורק כשהמאכל מתחיל להתעכל, אז ישתה שיעור בינוני.

ומטו בפי הר"ר יחזקאל אסחייק הי"ו (חיים בריאים כהלכה עמוד 126) שעל פי דברי הרמב"ם, אין לשתות בתוך הארוחה וסמוך אליה, אלא 20 דקות לפני תחילת ארוחה, או 10 דקות לפני ארוחת בוקר.

ומסתבר, ששתיה כזאת לא נחשבת חלק מהסעודה, וצריך לברך אחריה 'בורא נפשות', כיון שהמטרה היא להפריד את האכילה מהשתיה.

9. ספק 'פטור ברכה' = מים

שותה גם בסעודה: נפסק בשו"ע (סימן קעד סעיף ז), שאין מברכים על המים בתוך הסעודה, ויש אומרים שצריך לברך, והרוצה להסתלק מן הספק יברך קודם נטילת ידים במקום הסעודה, על דעת לשתות במקום סעודה.

משיב כהלכה

הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 431 בסך 100 שקל מזומן
האברך החשוב הר"ר יעקב שטרית שליט"א
כולל 'רצופות' ירושלים

שאלה: האם צריך לברך על שתית משקאות בסעודה, ומדוע?

ביאור חילוקי הדינים בשתית מים, יין, משקה חריף, קפה או תה בסוף הסעודה.

מקורות: גמ' וראשונים (ברכות דף מא:), שולחן ערוך ומשנ"ב (סימן קעד סעיפים א-ד-ז), שולחן ערוך הרב (סימן קעד סעיפים א-ב-ד), חוט שני (ברכות עמוד קסג), מבית לוי (קובץ יז עמוד ל), תשובות והנהגות (כרך ג סימן עב), וזאת הברכה (עמודים 70-73-279).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהגיש תשובה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תיחשב לשבוע הבא). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

ברכת מזל טוב לחבר המערכת הג"ר שלמה רייזפלד שליט"א לרגל שמחת הולדת בתו תחי' בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. כללי הברכות:** האוכל והשותה לפני הסעודה, מברך ברכה ראשונה. אכל כזית או שתה רביעית מברך ברכה אחרונה, למעט כשיש קשר הלכתי בין האכילה לסעודה, אינו מברך אחריה.
- ב. זמן הברכה:** לכתחילה יברך ברכה אחרונה לפני הסעודה. לא בירך לפני הסעודה יברך בתוך הסעודה. לא בירך בתוך הסעודה, יש מאכלים שמברך עליהם אפילו אחרי הסעודה (משקאות). ויש מאכלים שאינו מברך עליהם אחרי הסעודה, כי בדיעבד ברכת המזון פוטרם (מזונות, תמרים, יין).
- ג. אכילה אחת = מיני מזונות:** אוכל לפני הסעודה וממשיך לאכול בתוך הסעודה, יש אומרים שצריך לברך ברכה אחרונה. ויש אומרים שלא צריך לברך ומכל מקום יכוין בפירוש לפטור בברכת המזון.
- ד. ספק המוציא = עוגה:** מאכל שהוא מסופק אם ברכתו המוציא וברכת המזון, כגון עוגה שהיא ספק פת הבאה בכיסנים, אינו מברך אחריו וטוב לכוין לפטור בברכת המזון, ויש חולקים, ונחלקו פוסקי זמננו כיצד לנהוג למעשה.
- ה. פירות:** אכל קודם הסעודה מאכל שטעון ברכה בסעודה כגון פירות ודעתו לאוכלם גם בתוך הסעודה, נחשב קשר הפוטר. אבל אם אינו טעון ברכה בסעודה כגון תפוחי אדמה, לא נחשב קשר הפוטר.
- ו. יין:** משקה סמוך לסעודה לגרירת התאבון, כגון יין ומשקה חריף, אפילו שלא שותה בתוך הסעודה, נחשב קשר, ולכתחילה לא ישתה רביעית, ואם שתה רביעית יכוין לפטור בברכת המזון.
- ז. יין קידוש:** יין של קידוש נחשב קשר מדין קידוש במקום סעודה, שהיין בא מחמת הסעודה. והתחבטו הפוסקים כאשר מוציא אחרים והוא כבר יצא האם נחשב קשר.
- ח. מים:** שתה רביעית מים קודם הסעודה מברך בורא נפשות, כי מים אינו גורר המאכל. אם דעתו לשתות בסעודה ספק אם בא לפטור, ולכתחילה לא ישתה רביעית, ואם שתה רביעית ספק אם יברך אחריו.

נושא הגיליון הבא:

'משקאות בסעודה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לחבר המערכת הג"ר יוסף שלמה בייפוס שליט"א, לרגל שמחת נישואי בנו החתן המופלג הבה"ח חיים יצחק ני"ז מבחירי ישיבת 'אור ישראל' עב"ג בת הג"ר חנוך גורא שליט"א.
יהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה, ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות אמן.

הילכתא

לדעת לחצות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, דרכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 272

פרשת פקודי

תשפ"ד

- אם תכלית מצות מתל"א משום הסעודה או משום שמחה ♦ הרב אורי יצחקי
- דין לשמה בכתיבת המגילה - לשם מגילה או כתבי הקדש ♦ הרב אליסף פרלמן
- טעו והקדימו קריאת פרשת זכור בשבת ההפסקה ♦ הרב זאב פראנק
- קריאה המגילה בעשרה או מעלת 'ברוב עם' מה עדיף ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

אם תכלית מצות מתנות לאביונים משום הסעודה או משום שמחה

בשול"ת בית שערים אר"ח סי' שפ"א כתב דלא נהירא ליה דבעה"מ קאי על עיקר התקנה וכיון שהחיוב הוא דוקא ביום השמחה א"כ אפשר אפילו היכי דלא שייך דילמא אכלי נמי אינו יוצא עכ"ד, וכע"ז בערוה"ש סי' תרצ"ד ס"ב וז"ל וחייב ליתן מתנות לאביונים דווקא בפורים עצמו אבל קודם פורים אפילו נתן מפורש על פורים אינו מועיל דזהו חובת היום דווקא עכ"ל, אולם בשול"ת משנה הלכות שם וח"צ ז"ה כתב דאפי' לפ"ד הבית שערים מ"מ אם יתן לפני קודם פורים ויתנה עמו שאינו מקנה לו עד פורים יצא יד"ח, ובס' אז נדברו [ח"ו פ'] חולק גם ע"ז ולדעתו המעשה נתינה להעני צריך להיות בפורים עצמו וזה חלק משמחת פורים אבל אם נתן לפני"כ לא קיים המצוה אף אם התנה שלא יקנה עד פורים עכ"ד, עכ"ל. ולכאורה לדבריהם אין ראייה ליסוד סברת הפמ"ג.

אך יש לומר דלעולם אינם חולקים על יסוד הטעם דמתנל"א יסודם לצורכי סעודה, אלא דס"ל דאעפ"כ לא תיקנו את מעשה המצוה רק בפורים, וכן מסתבר דיש לנו להקטין המחלוקת.

אך אכתי יש לראות דגם לפי דרכנו נפלנו במחלוקת הריטב"א והאחרונים בשיעור המצוה, דלריטב"א לכאורה א"א שיהא הטעם משום הסעודה, דבפרוטה לא סגי לסעודת פורים. ויש לדחות דכמו בצדקה דלכמה מגדולי הפוסקים אין חוב על כל יחיד לתת לפני כדי מחסורו אשר חסר לו אלא העני מלקט מכמה נותנים, גם במתנל"א ילקט מכמה נותנים עד שיקבץ שיעור סעודה.

ד. אך אם ננקוט ליסוד מוסד דגדר המצוה כדי שיהא לפני לסעודת פורים, יצא לנו סתירה גדולה באופן הקיום של המצוה למעשה בזמנה"ז. דהנה הטעם שאנו נוקטים דא"א ליתן מתנל"א קודם הפורים הוא שמא יאכלם העני ולא יהא לו מה לאכול לסעודת פורים שזוהי תכלית המצוה, וכדי להבטיח שבאמת יהא לו מעות לסעודת פורים אנו משהים את הנתינה עד יום הפורים עצמו, וכפי המנהג היום שרוב העולם מקיימים את המצוה באמצעות גבאי הצדקה, וידוע כי חלק מהגבאים מקיימים את הנתינה לפני"כ "בו ביום" "בעיצומו של יום" רק לקראת הצהריים, והרי ידוע שבשעה זו כבר סגורות כל החנויות, ובזמנה"ז לא שמענו על מי שקונה את צרכי החג בשר ויין ודגים וכל מטעמים בצהרי הפורים, וגם הוא כ"כ סמוך לסעודה שרובא דאינשי אינם מספיקים להכין את הסעודה כראוי בזמן הקצר, וגם לא נוהגים להכין בזמן קצר כזה, אלא המנהג הפשוט שכבר מבעו"י כבר מוכנים כל צורכי הסעודה, וא"כ נוצר מצב משונה שכדי שיהא לפני לצורך סעודת הפורים אנו נותנים לו בזמן שכמעט בודאות לא יוכל להנות מהמעות בסעודת הפורים, וגם אם יטרח לצאת לשוק ויצא חנות פתוחה הרי יטרד בהכנת הסעודה רוב היום ולא יהא ליבו פנוי לשמחת הפורים, ולכאורה לפי הנחה זו טפי היה לנו לתקן שאדרבה יתנו דוקא לפני פורים כדי שישפיקו לקנות ולבשל את הסעודה, וצ"ע.

ה. עוד יש להעיר שאם ננקוט את הטעם הנ"ל כפשוטו יצאו מזה הלכות גדולות מחודשות, וכפי מה שנבאר אינן מוסכמות כלל. [א] מי שזיכה לחברו מעות בפורים ולא הגיעו לידי המקבל רק זכה בהם ממונית, לא יצא הנותן יד"ח כיון שלא יוכל העני לקנות בהם

א. בגליון הקודם [פרשת ויקהל] חקרנו בגדר מצות מתנות לאביונים אם יסודה במצות צדקה או מצוה מחודשת, ובתוה"ד הבאנו מה שנחלקו הפוסקים אם יכול לצאת יד"ח מתנל"א בנתינה לפני פורים באופן שהעני נהנה מהמעות בפורים, אם עיקר המצוה שיהנה העני מהמעות בפורים אבל אין קפידא על מעשה הנתינה שיהא דוקא בפורים, או דילמא מעשה הנתינה חייב להיות דוקא בפורים, והעלנו שאע"פ שמצד המקבל מוכח דגדרי המצוה כמצות צדקה, אך מצד הנותן וגדרי הנתינה היא ודאי מצוה מחודשת.

ובמאמר זה ברצוני להוסיף הערה שהתחדשה לי בענין תכלית המצוה של מתנל"א, אם עיקרה כדי שיהא לפני מעות סעודת פורים, או דלמא יש בזה תכלית אחרת, ויש בזה כמה נפק"מ כמושית"ב בעז"ה.

ב. הנה במאמר הקודם הבאנו מש"כ בבאור הלכה סימן תרצ"ד סעיף א' ד"ה לשני ענינים - ולא יתן להם קודם פורים דלמא אכלי להו קודם פורים [מ"א בשם המאור], ובפרי מגדים באשל אברהם תמה דבעינן ביום י"ד דווקא לעיירות, וט"ו לכרכין, ולא בליל י"ד, ותירץ ד"ל דסברא הוא ליתן לפני קודם שיכין לפורים, ומשום הכי רשאי ליתן בתענית אסתר וכל שכן בליל י"ד, וקודם לא, דלמא אכלי כו', ע"כ. ומשמע קצת מדברי הבעה"מ שהובאו במג"א ויותר בדברי הפמ"ג שתכלית מצות מתנל"א היא ע"מ שיהא לפני מעות לצורך סעודת פורים.

ולכאורה יש להוכיח כן עוד ממש"כ השערי תשובה והבא"ח בשם שו"ת זרע יעקב סימן י"א ששיעור מתנל"א לא סגי בפרוטה [כמו שהביא המשנ"ב בשם הריטב"א] אלא כשיעור סעודה, וז"ל הכף החיים אות ז': כי היכא דמשלוח מנות היינו כדי סעודה כדאמרין אביי בר אבין ורב חנניה בר אבין מחלפי סעודתייהו אהדי אלמא דפחות מכדי סעודה לא נפיק, הוא הדין למתנות לאביונים כדי סעודה לפני, ועל כן כתב שאם נותן מעות חייב ליתן לו במה שיקנה שלשה ביצים אוכל, ואם נותן לפני מתנה אוכלין צריך ליתן לו שיעור שלשה ביצים מפת, ע"כ. ולכאורה אם אין תכלית המצוה לצורך הסעודה מאי שייטא דשיעור סעודה למצות מתנל"א.

ג. וראשית יש לעיין אם יש חולקים על המג"א והפמ"ג בגדר זה, ועיין בספר אגרת הפורים [ספטימוס] פרק ד' ס"א הערה ג', אחר שהביא את דברי המג"א בשם הבעל המאור ושו"ת התעוררות בתשובה ודברי יציב, דכולם ס"ל דבלא החשש שמא יאכל העני את המעות אין מניעה לתת מתנל"א לפני הפורים, הביא כמה פוסקים שנקטו שהנתינה חייבת להיות דוקא בפורים כמו כל שאר מצות היום, בשול"ת משנה הלכות ח"ו קכ"ג הביא שבס' נחלת בנימין דייק ג"כ מהמ"א שיצא אם העני לא אכלו קודם פורים, אך

צורכי הסעודה.

[ב] מי שנתן מתנול"א דקה לפני השקיעה או אפילו קודם לכן כשהמקבל כבר סעד את סעודת פורים לא יצא יד"ח.

וכבר דנו רבותינו הפוסקים בזה וכיו"ב, עיין בספר אגרת הפורים [ספטימוס] פרק ד' ס"ד הערה ט' מחלוקת בזה, וכתב בשם הרבה מגדולי הפוסקים שיצא יד"ח, מהר"י אסאד [סי' ר"ז] והביא דבריו בשו"ת שרגא המאיר [ח"ג קיב] והגר"מ גרוס בשם הגר"ש אלישיב וצ"ל, ולפי מה שהסברנו לעיל צ"ע דעת הסבורים שיצא יד"ח.

ו. על כן נראה אחר שנעיין בטעם הסוברים שיצא יד"ח דבאמת טעם הנ"ל אינו מוסכם ואינו עיקרי לדינא, דהנה בשו"ת שרגא המאיר ביאר את דעת המהר"א דאע"ג דודאי בעינן שמחת המקבל, מ"מ מיירי באופן שהודיעו למקבל ששלחו לו מתנה וזיכו לו והוא כבר שלו **דאז יש לו השמחה בפורים**, אבל אם אינו יודע מזה אז גם לפ"ד המהר"א לא קיים המצוה, ע"כ, אשר מבואר **שעיקר טעם המצוה הוא שע"י המתנה היא לעני שמחה**, ולכן תלו את קיום המצוה בידיעה של העני, וכ"כ הגר"מ גרוס בשם הגר"ש אלישיב וצ"ל שאם זיכה לעני ע"י הגבאי והודיעו לעני ביום הפורים יצא יד"ח אפי' נאבד אח"כ ביום הפורים.

ולא עוד אלא שגם המחמירים בזה וסוברים שלא יצא יד"ח, מודים בעיקר הטעם, שהרי כתב בשו"ת התעוררות תשובה סי' ת"צ שהטעם שלא יצא יד"ח דכיון דעיקר טעם מצות מתנות לאבינונים הוא כדי שיהיה לו במה לשמוח בפורים א"כ בזה שלא הגיע לידו בפורים לא קיים בזה המצוה, ע"כ, אלמא כו"ע מודו דהטעם משום שמחה ולא דוקא כדי שיהא לעני מה לאכול בסעודת פורים.

ז. ובאמת המעיין בדברי הראשונים והפוסקים ימצא שכמעט כולם נקטו שעיקר המצוה הוא משום שמחה, אך לא זכרו שהשמחה היא דוקא במה שיש לו לסעודת פורים, ונביא רק את לשון הרמב"ם מגילה פרק ב' הל' י"ז: מוטב לאדם להרבות במתנות אבינונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, **שאינן שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהשמחה להם האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר [ישעיהו נ"ז] להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, עכ"ל**, הרי שלא זכר הרמב"ם שהשמחה דוקא בסעודה אלא סתם וכתב "שמחה גדולה ומפוארה", וודאי שכלל בזה גם השמחה שבמה שיש לעני סעודת פורים, אך אין זה מעכב בקיום המצוה וכמו שנת"ב.

ח. הנה גם מרן הגר"ש וצ"ל הוא מהמחמירים שלא יוצא יד"ח בפרוטה בזמנה"ז, ולכאורה טעמו כמו שנת"ב דבעינן שיעור סעודה משום שגדר המצוה כדי שיהא לעני לסעודת פורים.

אך המעיין בספר שבות יצחק ח"ז פרק ח' אות ב' במה שהביא שם בשם מרן הגר"ש וצ"ל ימצא שאין זה טעמו, אלא טעמו **"דשיעור מתנול"א דצריך שיעור נתינה חשובה שלא יהא בושה לעני לקבלה וגם שיהא שמח בזה ושיהא עליה שם מתנה"**, ולכן בזמנינו לא סגי בשיעור פרוטה או ג' ביצים בזה אלא צריך מתנה חשובה, דהיינו דגדר המצוה לשמח את העני, והשיעור הוא מה שגורם שמחה למקבל!!

הנה לפ"ז יש לדחות גם את הראיה משיטת השע"ת וסיעתו דשיעור מתנול"א כשיעור סעודה, דאין טעמם משום דתכלית מצות מתנול"א לצורך הסעודה, אלא משום שמחת המקבל, אלא דס"ל שבשיעור סעודה איכא שמחה.

הנה לפי הנ"ל תתישב לן ההנהגה שלנו בזמנה"ז שנותנים בו ביום בזמן שאין העניים יכולים לקנות ולהכין את סעודת הפורים, דעיקר תכלית המצוה הוא השמחה שיש למקבל המעות, וכל שיש לעני שמחה בקבלת המעות ביום הפורים עצמו כבר יצא הנותן יד"ח.

ט. אך העומד בפנינו דברי הבעה"מ שהובאו במג"א ובפמ"ג ובמשנ"ב, וצ"ע איך יתישבו דברים אלו עם דברי הפוסקים.

ונראה דלעולם עיקר תכלית המצוה לשמח את העני בנתינה זו, וגדר הנתינה כתב בספר אגרת הפורים [ספטימוס] פרק ד' ס"ד דלכתחלה צריך ליתן דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים כגון מאכל או מעות שיוכל להוציא בפורים, ומש"כ הבעה"מ אינו סתירה כלל, דגם הוא מודה שעיקר השמחה ליתן ביום הפורים, אלא שדן דלמא אפשר לצאת יד"ח גם בנתינה לפני הפורים, ובזה ודאי המצוה אינה הנתינה עצמה אע"פ שהעני שמח במה שמקבל אך הרי השמחה היא קודם הפורים ולכו"ע צריך שהשמחה תהא בפורים, אלא השמחה במה שיש לו מעות לסעודת פורים, ושמחה זו שיכא שפיר במה שיש לו לסעודת פורים, וממילא אם יכלו המעות קודם הפורים לא קיים את המצוה בשום צד, מצד הקבלה הרי השמחה קודם פורים ומצד הסעודה הרי לא נהנה כיון שכלו המעות.

הרב אליסף פרלמן

בקיום דין לשמה בכתיבת המגילה

א [מעשה בסופר שכתב מגילה לשמה, כששאלוהו מה כיון בהאי כונת לשמה שבכתיבתו, ביאר דכיוון בה לשמה לשם קדושת כתבי הקדש שבה, שהרי מגילה היא מכלל כתבי הקדש, והיא מכלל הכתובים, וכמו שמבואר בב"ב דף י"ד סדרן של כתובים וכו' דניאל ומגילת אסתר, וכן פסק הרמב"ם פ"ט מהל' אבות הטומאות ה"ו דמגילה מטמאת את הידים וככל כתבי הקדש, וזה היתה כונתו בכתיבת הלשמה של האותיות.

ויש לדון בזה טובא, ובהקדם, דהנה כתב השו"ע סי' תרצ"א ס"א ואין העור שלה צריך לעבד לשמה, וי"א שצריך עבוד לשמה. עכ"ל. ויסוד המחלו' בזה הוא בביאור דברי הגמ' מגילה דף יט. ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מגילה נקראת ספר נקראת איגרת, נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסול, ונקראת איגרת שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין כשרה ע"כ, ושיטת ר"ת המובא בטור הוא דמהאי קרא דספר ילפינן לכל דיניה דיש בה דין ספר, וכשאר דיני ס"ת, ורק לענין זה יצאה דהטיל בה ג' חוטי גידין כשרה משום דנקראת איגרת, אבל דעת הרמב"ם דלאו לכל הדינים נקראת ספר, וגם לענין דין עיבוד לשמה אינה נקראת ספר אלא איגרת ואי"צ בה עיבוד לשמה, וכן ביאר המ"מ שם.

ב [ובחי' הגר"ז כתב לבאר את שיטת הרמב"ם, במאי גרע משאר כתבי הקדש שאין בה דין עיבוד לשמה, וביאר בזה דתרי דינים הוא דאיכא בדיני מגילת אסתר, האחד הוא דין שמגילה הרי היא אחד מכתבי הקדש, ומכח זה יש לה דינים כשאר כתבי הקדש ולא גרע מהם, אמנם יש עוד דין במגילת אסתר והוא מה שהיא עומדת למצות קריאת המגילה, וש בזה דינין מסוימים ודין ספר לענין הכשר המגילה לקריאה.

וכתב הגר"ז דלהך דין שתהא המגילה כשרה לצורך קריאת המגילה אין דין שתהא כחלק מכתבי הקדש לצורך כך, ויתכן שתהא מגילה שנתקיימו בה ההלכות הנצרכות מפרטי הדינים המכשירים אותה להיות נקראת בה בימי הפורים, ואע"פ שהיא איננה כלל מכתבי הקדש, והביא ראייה לזה משיטת שמואל במג' מגילה דף ז' דסובר דמגילה אינה מטמאה את הידים, ועיין בריטב"א שם שביאר דאע"ג דניתנה המגילה להיכתב לצורך קריאתה, אבל היא איננה מכתבי הקדש, ועל כן אינה מטמאה את הידים, ע"כ,

והוכיח עוד דגם לדין דהיא מכתבי הקדש, אבל אין זה מדיני כתיבת המגילה לצורך קריאתה שתהא מכתבי הקדש, שהרי מבואר ברש"י ב"ב דף טו' טעם לומר דלא נכתב מגילת אסתר עד שבאו לארץ משום שלא ניתנה נבואה להיכתב בחו"ל, והנה זה קשה מהא דאיתא בסדר עולם פכ"ט ובאותו הזמן לשנה הבאה נאמר ותכתוב אסתר וכו' דהיינו כתיבת המגילה, וכמבואר במגילה יט', וכן הוא בפרש"י אסתר על הפסוק ויכתוב מרדכי את הדברים האלה מגילה זו כמו שהיא שלח להם ע"כ, המבואר שנכתבה בחו"ל, ומהו שכתב רש"י במסכת ב"ב דלא נכתבה עד שבאו לארץ, אלא מוכח שבתורת כתבי הקדש לא נכתבה עד שבאו לארץ אך להיקרא בה נכתבה כבר בחו"ל, ומוכח דדיני כתיבתה לקריאה אינם מצריכים שתהא בהכשר להיות מכתבי הקדש.

ולפי"ז ביאר מרן הגר"ז דהנה אע"ג דבמגילה לקריאה איכא נמי דין להיות כס"ת משום דנקראת ספר, היינו רק לענין דינים מסוימים בס"ת כמו כתיבה על הגויל, וכדומה, אבל דין עיבוד לשמה שניתן בס"ת הוא ניהו משום הקדושה שיש בס"ת, וכפי שמוכח בסוגיא סנהדרין דף מח' עיי"ש מה שהוכיח, ומעתה יבואר דבמגילה לענין להיקרא בה, כיון דאין בה דיני קדושה, אם כן אין בה מדין הכשרתה שום דין שיהא עיבוד לשמה, וזהו שפסק הרמב"ם דאי"צ עיבוד לשמה להכשר קריאת המגילה. עכ"ד, ועיי"ש עוד.

ג [והנה יש לחקור לפי"ז לשיטת ר"ת דלמד מקרא דבספר להקיש כל דיני המגילה לס"ת, ולכן מצריך שיהא בה גם דין עיבוד לשמה, האם הביאור הוא דס"ל לר"ת דיש ללמוד דמגילה עצמה נצרך שיהא בה נמי דיני כתבי הקדש, ולכן צריך בה דין עיבוד לשמה שהוא דין מדיני הקדושה, אכן לפי"ז יקשה מראיות הגר"ז הנ"ל שהביא לומר דאין דין שיהא זאת מכתבי הקדש, אכן י"ל באופן אחר והוא דגם לדידה אין בה דין להיות מכתבי הקדש אלא דס"ל דעדיין שייך בה דין שיהא עיבוד לשמה מצד הכשר קריאתה ואע"ג דאין בה דין קדושה.

ועיין בחי' הגר"ז שם דביאר בהדיא בדעת הרמב"ן, כצד זה דשייך

לכתחילה שיהא כדן כתבי הקדש, ויועיל לקרא למגילה לכתחילה. וז"ל שם בסוף ד"ה ולפי"ז – ולפי הנ"ל י"ל דהרמב"ן לטעמיה דס"ל דדין עיבוד לשמה של ס"ת אינו תלוי כלל בדין הזמנה מילתא היא, רק הוא דין בפני עצמו בס"ת כמו הדין לשמה של עשיה דציצית יעו"ש בחידושו בגיטין דף נ"ה ובמלחמות פ"ק דסוכה, וע"כ שפיר י"ל דנוהג דין זה גם במגילה כמו כל הדינים של ס"ת, עכ"ד מרן הגר"ז, ולכא' כן י"ל נמי לשיטת ר"ת.

והנה מעתה אם באנו לדון במי שבא לקיים את דינו של ר"ת לעשות עיבוד לשמה בעור המיועד למגילה, הרי עיקר כונתה לשמה הוא לצורך הכשר מצות קריאת המגילה, ולכא' לפי"ז אינו מועיל כונה לשמה לשם קדושת כתבי הקדש, שהרי אין הכשרה תלוי במה שהיא חלק מכתבי הקדש, והיא כשרה גם בלא היותה מכתבי הקדש, וצריכה לשמה גם בלא הכי, ועל כרחך היא צריכה כונה לשמה לצורך קיום מצות קריאתה, וכל שחיסר בכונה זו מה יועיל שכיון בה לשמה לצורך כתבי הקדש.

[ז] והנה ראיתי מביאים מספר מקראי קדש סי' ל"א [ואין הספר עמדי] שאם אמר לשם קדושת מגילה ולא פירש לשם מגילת אסתר מ"מ המגילה כשרה, שבדאי בשעה שאמר לשם קדושת מגילה הררה בלבו לשם מגילת אסתר וסגי בהכי עכ"ד, והנראה לדון דכל זה צריך לומר לנו היכא שכותב מגילה רק לצורך קריאת המגילה ולא מכיון להיות בה קדושת כתבי הקדש, אך אם מכיון להיות בה קדושת כתבי הקדש הלא חדא קדושה היא, ונתבאר לעיל דיכול אפי' מתחילה לייחד את העיבוד לשם קדושת ס"ת ובכלל מאתים מנה, ושמה לגבי כונת לשמה בכתובה הרי התם בודאי היא כתיבה המיוחדת למגילה, וא"כ אפשר שכיון שהקדושה שהוא עושה בה הוא מגיע מכך שזהו כתיבה של מגילת אסתר, א"כ צריך להיות כונה לכתוב מגילת אסתר, אע"ג דשם הקדושה הוא כללי של כתבי הקדש, ואינו מתייחד במהותו אליה. ויל"ע.

[ד] ומכאן נחזור לדון בדין כתיבת המגילה לשמה, והנה לא נתבאר זאת בהדיא בשו"ע בדין כתיבת המגילה שתהא לשמה, ולכא' היה נראה דדין זה תליא במחלו' הר"ת והרמב"ם, דלפי שיטת הר"ת דלכל דיניה הרי היא כס"ת א"כ כשם שבס"ת בעינן שיהא כתיבתו לשמה הכי נמי במגילה בעינן שתהא כתיבתה לשמה, משא"כ להרמב"ם, ומה שפסק הרמב"ם דכתבה גוי פסולה אפשר דהוא מטעם דבעינן וקשרתם וכתבתם כדאיתא גיטין דף מה' וברמב"ם פ"א מהל' תפילין.

והא מיהת דאי תלינן דיני כתיבה לשמה בדין עיבוד לשמה הרי שכך הוא גם לר"ת דאיכא דין לשמה בעיבוד וממילא הכי נמי בכתובה, אך י"ל דהוא דין בהכשר המגילה ולא בקדושת הכתבי קדש דנתבאר דינו הוא דין בהכשר המגילה ולא בקדושת הכתבי קדש שבה, ממילא כונתה לשמה שבכתובה צריכה להיות לשם הכשר מצות קריאתה, ואין מקום לכונה שקשורה לקדושה שבה, ואין זה מועיל לצאת ידי כונת לשמה שנצרך בה.

[ה] והנה זה דבר שקשה מאד לאומרו שהרי ר"ת לומד שיש את כל דיני ס"ת במגילה משום הך לימוד דונכתב בספר ומכלל זה הוא הדין עיבוד לשמה והנה בס"ת דיני העיבוד הם באופן שמכוין לשם קדושת ס"ת, וכמבואר יו"ד סי' רע"א ס"א שכתב הרמ"א שם בשם הב"י ויאמר שהוא עושה לשם קדושת ספר תורה עכ"ל וכן הוא בס"ת רע"ד ס"א בדין הכתיבה כתב השו"ע וז"ל צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב: ספר זה אני כותב לשם קדושת ספר תורה. עכ"ל, הלא מעתה אופן הלימוד לדיני מגילה לכא' מחייב דגם לגבי מגילה סגי שיאמר דמכוין לשם קדושת המגילה.

והנראה לייסד בזה דאע"ג דאיכא דיני כתיבה נפרדים לענין קריאת המגילה אמנם כל זה הוא היכא שרוצה להכשיר מגילה לקריאה אע"ג דאין בה דין כתבי הקדש אך בכל מקום שהוא בא לקרא מתוך כתבי הקדש עצמם הרי אין צריך עוד הכשר ולשמה נפרד לענין קריאתה רק אדרבה נתקיים כל דין ספר שלה בעצם היותה כתבי הקדש של מגילה, ונתקיים בזה ונכתב בספר אשר הוא מקור כל דיני ספר של מגילה וממילא שפיר ראוי לקרא בו.

ונראה להוכיח כן נמי מהא דאיתא בשו"ע סי' תרצ"א ס"ח אין קורין בצבור במגילה הכתובה בין הכתובים; ואם קרא, לא יצא אלא א"כ היתה יתירה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהא לה היכר; אבל היחיד קורא בה, ואפילו אינה חסרה או יתירה, ויוצא בה ידי חובתו; ודוקא כשהיא כתובה בגליון כספר תורה. עכ"ל והנה בפשטות מיירי בלוקח ספר כתובים שאינו מיוחד לקריאת המגילה ואין בו אלא כונת קדושת כתבי הקדש ובכל אופן סגי בזה אי לאו משום דין פרסומי ניסא שיהא ניכר בה קריאת המגילה.

ונראה עוד לבאר בזה את שיטת האו"ז הל' מגילה סי' שע"ג דקמייתי שם מסורת מכל פרשיות שיש במגילה איזה מהם סתומות ואיזה מהם פתוחות, ובסוף הסימן שם כתב וז"ל בפרשיות לא שמעתי אם פתוחות או סתומות ומסתברא לעשותם סתומות כעין תפילין ומזוזות עכ"ל, ולכאורה דבריו סותרים זה את זה, וביאר בזה מרן הגר"ז דהמסורת שכתב היא נאמרה לענין כתבי הקדש שבה, אך מה שכתב לעשות סתומות הוא ניהול ענין כתיבת המגילה ולא לענין היותה כתבי הקדש, עכ"ד

ולכא' הדברים צ"ב דלפי"ז עולה דעכ"פ לכתחילה אין לנו לקרא מגילה מתוך כתבי הקדש אפי' במקום דהיא ניכרת, שהרי כשכתבה בתוך כתבי הקדש כפי המסורת הרי חלק מפרשיותיה פתוחות, ואילו מגילה לענין קריאה היא באופן שפרשיותיה סתומות, אמנם להנ"ל יש ליישב דכאשר הוא קורא ממגילה שכל היכשרה ושם הספר שבה הוא לענין הקריאה, שם נאמר שיהא פרשיותיה סתומות, אך כאשר קורא ממגילה בין הכתובים הרי דין הספר שלה הוא מכח כך שהיא כתבי הקדש ודין פתיחת הפרשיות ראוי בכה"ג

הרב זאב פראנק

טעו והקדימו קריאת פרשת זכור

בשבת ההפסקה

הנה בשבת שעברה החל סדר ד' הפרשיות - שקלים זכור פרה והחודש, ובשנה זו שחל א' לחודש ביום שני מפסיקים בשבת זו שהיא ו' לחודש, כסימן ב"ו המבואר בשו"ע (תרפ"ה ס"ו), כדי שתהא קריאת פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן (לשון פירש"י מגילה כ"ט א' ד"ה ומפסיקין).

ויש לעיין בציבור שטעו וקרו פרשת זכור בשבת ההפסקה אם יצאו ידי חובתם בקריאה זו ולא יחזרו לקרות בשבת הבאה, או שמא לעיכובא הוא שתהא קריאת זכור בשבת הסמוכה לפורים דוקא כתיקון חכמים.

לא קראו פרשת שקלים או פרה אם יש לה

תשלומין לשבת הבאה

והנה כתב המ"ב (שם סק"ב) שאם אירע שלא קראו הפרשה מעניינו של יום, אין לה תשלומין לשבת הבאה, וצ"ע לשערי אפרים (שער ח' סעיף צ"ה), ושם בפתחי שערים (סקס"א) מקורו בשו"ת גינת ורדים (כלל א' סי' ל"ו) שכתב הטעם 'דכיון דעבר עיצומו של יום שתיקנו חז"ל לקרות בו פרשת שקלים, אין לנו לחדש מדעתינו לקרותה בשבת הבאה, וקורא אני על זה עבר זמנו בטל קרבנו, ויעווי"ש דה"ל כפרשיות המועדות שצריך לקרות כל פרשה בזמנה הראוי לה, ולא דמי לפרשת השבוע שיש לה תשלומין בשבת הבאה, דהתם אין קפידא אם יקרא אותה פרשה בשבת זו או אחרת, ויש מקומות שגומרים התורה אחת לג' שנים, ובשעה"צ (סק"ג) צ"ע להגרעק"א שגם הוא העתיק לדין הגינת ורדים.

אמנם יש שנקטו לא כן, כמו שהביא בפתחי שערים (שם) בשם שו"ת בית דוד, שאם לא קראו פרשת פרה בשבת הראויה לה, בשבת הבאה שקורין החודש יקראו שתי הפרשיות, ומסיק בשערי אפרים 'לעני"ד צ"ע, ואין בידי תשובת בית דוד לעיין בו, ולפנינו ישנו ושם (סי' ק"ו) למדו ממה שלפרשת השבוע יש תשלומין לשבת הבאה, ואם בפרשת השבוע שהיא דרבנן כך, כל שכן בפרשת פרה שהיא דאורייתא. גם בשו"ת מהר"ם שיק (סי' של"ה) מסיק דאפילו ביטלו קריאת פרשת שקלים במזיד, קורים אותה בשבת הבאה, דלא גרעה משאר פרשת השבוע שמשלמים, וענין השקלים יש לו שייכות גם בשבת הבאה.

אבל סתימת המ"ב עפ"ד השערי אפרים והגרעק"א כדעת הגינת ורדים דסדר ד' הפרשיות כפרשיות המועדים הקבועים להם זמן, ואין להם תשלומין לשבת אחרת, ולזה כל שכן בנידון דידן שהקדימו לקרות הפרשה בשבת ההפסקה שלא עלתה להם, ויחזרו לקרותה

פרשת זכור מדאורייתא אין לה קביעות זמן

בשבת מסויימת ויקראו לשבת הבאה

ולכא' צ"ב, והניחא פרשת שקלים שפיר נפקי במה שקראו באדר הראשון, כי שם קביעות זמנה בשבת שקודם ר"ח אדר, ואדר הראשון ג"כ שם אדר עליו, אבל פרשת זכור שתקנת חכמים לקרותה בשבת שקודם פורים, כלשון הש"ס (ל' א') 'איזו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה', הלא י"ד וט"ו של אדר הראשון אין שם פורים עליהם, והראיה ממה שמודה ת"ק בקריאת המגילה דאע"ג דקרו בראשון קרו בשני, ואיך ייצאו בקריאת זכור בשבת שלפניה דלכא' לאו שבת שקודם פורים היא. וגם רשב"ג דפליג וסבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני, הנה טעמו כתב הגר"א (תקס"ח ס"ז) 'דצריכי להיות סמוך לניסן', הלא"ה שפיר נפקי בקריאת כל ד' הפרשיות באדר הראשון, ויקשה כנ"ל דלענין פרשת זכור איך תיחשב קריאה בזמנה בשבת שקודם פורים. [ולשיטת הרא"ש (ס"ז) דמה שלענין סדר פרשיות זה זה שוין לצאת בראשון, היינו דוקא כשעיברו את השנה אחר קריאת כל ד' הפרשיות, לזה ניחא שפיר, שבזמן קריאת זכור שעוד לא נתעברה השנה אכן היתה שבת שקודם פורים].

ושמא י"ל דכיון דלענין הספד ותענית זה זה שוין וגם י"ד וט"ו שבאדר הראשון שם פורים עליהם ליאסר בהספד ותענית, ממילא גם השבת שלפניהם שם שבת שקודם פורים עליה לצאת בקריאת זכור. [ובודאי שלעיקר טעם קריאת זכור בשבת שלפני פורים משום סמיכת זכירה לעשייה, היינו עשיית מצוות היום ולא סגי באיסור ההספד ותענית, כמו שמוכח בגמ' (ל' א') גבי פורים שחל להיות בערב שבת דלשמואל מאחרין, דכיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשייה וזכירה בהדי הדדי קאתיין, ותפ"ל שגם לעיירות יש עשייה בט"ו שאסורים בהספד ותענית, רק התם כלפי עיקר קביעות זמן הקריאה אם להקדים או לאחר ודאי שהדבר תלוי בעשיית מצוות היום, אבל אחר שנקבעה השבת הראויה לקריאה י"ל דכל ששם שבת שקודם פורים עליה חזיא לקריאה אפילו הוא פורים רק כלפי איסור ההספד ותענית כמו באדר הראשון].

אבל יפה טענו דאכתי קשיא מפרשת החודש שקביעות זמנה בשבת שחל ר"ח ניסן להיות בתוכה, וא"כ באדר הראשון שאינה שבת הסמוכה לניסן איך ייצאו ידי חובת קריאתה.

אלא דלכא' דין הגינת ורדים צ"ע, והניחא בפרשת שקלים שחיובה מדרבנן שפיר י"ל דתקנת חכמים לקרותה בשבת שקודם ר"ח דוקא ולא בשבת אחרת, אבל פרשיות זכור ופרה דיש אומרים שחיוב קריאתן מדאורייתא, ולכן כתב בש"ע (ס"ז) על בני היישובים שאין להם מנין שבשבתות אלו צריכים לבוא למקום שיש מנין כדי לשמוע פרשיות זכור ופרה, והלא מן התורה אין לה קביעות זמן בשבת מסויימת כמו שהביא בשעה"צ (סק"ו) מהמג"א דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זו, ובמג"א ציין להלבוש שכתב 'ואפשר שמה"ת לא נצטוינו לעשות בשבת זו, אלא מ"ע היתה לעשותה באחד מן שבתות השנה באיזה שירצו ומסרה ליד בית דין, אלא שבימי מרדכי ובית דינו קבעוה לסמכה בכל שנה למעשה המן שהיה מזרעו', ולכן במי שיכול לבוא למקום מנין רק פעם אחת מצדד המג"א שיבוא ביום הפורים לשמוע המגילה וידי מצות זכור יצא בקריאת ויבוא עמלק.

והשתא בכגון שבשבת זכור לא קרו הפרשה איך נאמר שאין לה תשלומין ולא יקראו לשבת הבאה, והרי מחוייבים ועומדים מה"ת במצות הקריאה שאין לה קביעות זמן בשבת מסויימת, ולסמוך לכתחילה על קריאת ויבוא עמלק שבפורים אינו כדאי, למש"כ המ"ב (סקט"ז) לפקפק בדברי המג"א מצד שבפרשה זו לא נזכר כל ענין מעשה עמלק.

ושמא נימא דאה"נ, והגינת ורדים איירי בפרשת שקלים דוקא שחיובה מדרבנן, והם שנתנו לה קביעות זמן בשבת שקודם ר"ח, אבל בפרשת זכור דאורייתא כן יקראו הפרשה בשבת הבאה. וזו לכא' דעת החיד"א בספר לדוד אמת (ס"ט ס"ד) שכתב לגבי פרשת שקלים שאם עבר אותו שבת אין לה תשלומין, אבל אם שכחו פרשת פרה יקראוה לשבת הבאה קודם פרשת החודש, ובש"ת שבט הלוי (ח"ד ס' ע"א) כתב עליו שלא ביאר טעמו, וכנראה דטעמו דפרשת שקלים תקנה קבוע להשמיע לפני ר"ח אדר, משא"כ פרה שהוא לטהר עצמו לפני פסח באפר פרה אדומה ועדיין יש זמן בהרחבה, ע"כ, אבל לכא' החילוק מבואר, דפרשת שקלים מדרבנן בשבת הראויה לה דוקא, אבל קריאת פרשת פרה למ"ד שהיא מדאורייתא אין לה קביעות זמן בשבת מסויימת. וגם בשערי אפרים שהביא מש"ת בית דוד על פרשת פרה שאין לה תשלומין, וכתב שהוא צ"ע, שמא היינו למה שנראה לעיל שם (ספ"ה) שרק פרשת זכור י"א שחיובה מה"ת ולא פרשת פרה, ולעולם בפרשת זכור יודה שיקראוה לשבת הבאה לקיים המצוה דאורייתא, [ועדיין צ"ע ממש"כ בסתם ואחריו המ"ב, שאם לא קרו הפרשה מעניינו של יום שלא ישלימו לשבת אחרת, דמשמע כל ד' הפרשיות בכלל].

אם קריאת זכור מחוייבת גם מדרבנן או שהם

רק נתנו קביעות זמן למצוה דאורייתא

ולנידו"ד בכגון שהקדימו לקרות פרשת זכור בשבת ההפסקה, הנה שמא נימא שקריאת הפרשה אינה מחוייבת גם מדרבנן מלבד מצות התורה, אלא לעולם יש בה רק קיום המצוה דאורייתא, וחכמים קביעות זמן בעלמא הוא שנתנו לה בשבת שקודם פורים, ולזה כשקדמו וקראוה בשבת ההפסקה, הרי כבר יצאו ידי חובת המצוה דאורייתא שאינה תלויה ביום מסויים בשנה, ושוב לא יתקנו כלום במה שיחזרו ויקראו הפרשה בשבת הראויה לה, כי אין כאן מצות קריאה דרבנן הקבוע לה זמן בשבת זו.

אמנם יש להכריח דז"א, מהמבואר במ"ב (סק"ב, תרפ"ח סק"ג) לענין שנה מעוברת שאם טעו וקראו הפרשיות באדר הראשון יחזרו ויקראו בשני, הרי דאע"פ שהמצוה דאורייתא דזכור פשוט שכבר נתקיימה בקריאה קמייתא, מ"מ תקנת חכמים היא מלבד המצוה דאורייתא לקרות זכור בשבת שקודם פורים, וה"ה לכגון שהקדימו קריאתה בשבת ההפסקה שעדיין מוטלת עליהם חובת הקריאה דרבנן בשבת הראויה לה. וכ"כ החיד"א (ס"ז) לענין פרשת פרה שאם טעו והקדימו קריאתה בשבת שאחר פורים חוזרים וקורים בשבת הבאה.

קריאת זכור באדר הראשון אע"פ שאיננה שבת

שקודם פורים

ובדין טעו וקראו הפרשיות באדר הראשון הנה כתב המ"ב (שם) שבבית יוסף משמע דא"צ לחזור ולקרותן אע"פ שבקריאת המגילה לכ"ע לא יצאו בראשון, והוא כדעת ת"ק במגילה (ו' ב') דסדר פרשיות לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד, בר ממקרא מגילה

ד' הפרשיות אם הם ד' חיובים מוחלקים או

מקשה אחת של סדר קריאה

ועל כרחין ביאורו בענין אחר, ובהקדם המבואר בחידושי הריטב"א (ו' ב') דאיכא מ"ד שלא אמרו לענין סדר פרשיות זה זה שוין לצאת בדיעבד בקריאה שבאדר הראשון אלא לפרשיות שקלים וזכור שהן מענין אדר ופורים, אבל פרשיות פרה והחודש שהן בשביל ניסן לכ"ע באדר השני הסמוך לניסן בעי למיקרינהו, והריטב"א כתב להוכיח שבכל ד' הפרשיות יצאו באדר הראשון, ומטעם דרבנן בחד ירחא תקנום כולהו, וכיון דקרו איך קמייתא ה"ה לאידך, אע"פ שמקדים אזהרתן ופירוש עניינם ימים רבים קודם ניסן, הרי שד' הפרשיות אינם ד' חיובים מוחלקים, תקנת קריאת שקלים בשבת שקודם ר"ח, וחיוב קריאת זכור בשבת שקודם פורים וכו', רק כל סדר הפרשיות חדא מילתא הוא ומקשה אחת של תקנת קריאה, תחילת הסדר בשבת שקודם ר"ח שקורים שקלים, ובשבתות שלאחריה יבואו שאר הפרשיות כסדרן עם הפסקת שבת אחת או שתיים לפי קביעות יום ר"ח.

ולזה ניחא שפיר מה דלת"ק יצאו בסדר הפרשיות שקרו בראשון אע"פ שפרשת זכור לא נקראת בשבת שקודם פורים, וגם לא פרשת החודש בשבת שקודם ר"ח ניסן, כי הכל תלוי בתחילת הסדר שקביעותו בשבת שקודם ר"ח אדר, וכיון שאדר הראשון גם הוא שם אדר עליו יש מקום לקיום תקנת קריאת סדר ד' הפרשיות כולן בד' שבתות זו אחר זו עם הפסקה לפי יום קביעות ר"ח באותה שנה.

מסקנת הדברים

א] לא קראו פרשת שקלים בשבת הראויה לה, יש שנקטו שיש לה תשלומין בשבת הבאה דומיא דפרשת השבוע, אבל המ"ב סתם כדעת הגינת ורדים דהויא כפרשיות המועדים שקבוע להם זמן. ב] לא קראו פרשת זכור בשבת הראויה לה, י"ל דגם לד' הגינת ורדים יקראוה בשבת הבאה, לצאת ידי המצוה דאו' שאין לה קביעות זמן, וכ"כ החיד"א לענין פרשת פרה. ג] טעו והקדימו לקרות פרשת זכור בשבת ההפסקה, יחזרו ויקראו בשבת שקודם פורים לקיים תקנת חכמים בזמנה, וכ"כ החיד"א לענין פרשת פרה. ד] קריאת ד' הפרשיות י"ל דאינם ד' חיובים מוחלקים, אלא כל סדר הפרשיות חדא מילתא ומקשה אחת של תקנת קריאה, וניחא מה דאיכא למ"ד שיוצאים כל ד' הפרשיות באדר הראשון כמבואר בפנים.

קריאה בעשרה או ברוב עם מה עדיף

נראה לדון בדבר החדש. אשה שיש לה ב' אפשרויות היכן לשמוע קריאת המגילה, האחד בבית הכנסת [ברוב עם הדרת מלך], אבל בעזרת נשים לא יהיו עמה י' נשים, והשני בקריאה לנשים שיהיו שם י' נשים, והיא יכולה לשמוע היטב את הקריאה בב' המקומות, היכן עדיף לה לשמוע את המגילה.

לחלק בין קריאת הלילה לקריאת היום

ונראה להציע בזה חילוק מחודש, דבקריאת הלילה עדיף לה לשמוע את המגילה בבית הכנסת, ואילו בקריאת היום עדיף לה לשמוע בקריאה לנשים, והוא ע"פ ו' יסודות (ולהלן נרחיב בהם);

א. מצוה לשמוע קריאת המגילה בעשרה.

ב. אע"פ שנשים אינן מצוות בתפלה בציבור, מ"מ לענין קריאת המגילה בציבור אין חילוק בין אנשים לנשים, וגם נשים מצוות לשמוע המגילה בעשרה.

ג. י' נשים מצטרפות לעשרה לגבי קריאת המגילה.

ד. לדעת הביאור הלכה (סוסי" תר"צ) אשה השומעת את המגילה מעזרת נשים ואין עמה י' נשים אינה מקיימת מצות קריאת המגילה בעשרה אע"פ שיש עשרה אנשים בביהכנ"ס, אך לגבי דין 'ברוב עם הדרת מלך' מסתבר דאין חילוק רשויות, וגם אשה הנמצאת לבדה בעזרת נשים ושומעת את המגילה מעזרת גברים נחשב ששומעת 'ברוב עם'.

ה. מצות קריאת המגילה בעשרה קודמת לקיום דין 'ברוב עם הדרת מלך'.

ו. לדעת כמה ראשונים קריאת הלילה א"צ עשרה (עי' ריטב"א מגילה ד. ורשב"א שם ושעה"צ סי' תרפ"ח סקל"ג בשם הר"ן).

נמצא לפ"ז שהשומעת מגילה בעזרת נשים כשאין שם י' נשים אינה מקיימת תקנת קריאת המגילה בעשרה, ואילו בקריאה לנשים כשיש שם י' נשים הרי היא מקיימת קריאת המגילה בעשרה, ולכן יש להעדיף את הקריאה לנשים, ואף דבבית הכנסת היא מקיימת דין 'ברוב עם הדרת מלך', מ"מ קריאת המגילה בעשרה קודמת לקיום דין 'ברוב עם'. אולם בקריאת הלילה דלדעת כמה ראשונים א"צ עשרה י"ל דאין ספק מוציא מידי ודאי, דחייב דין עשרה הוא ספק ואילו קיום דין 'ברוב עם' הוא ודאי, (ויש עוד כמה צירופים בזה כפי שיבואר).

אשה העומדת בחלון העז"נ ורואה את הציבור

אמנם אם האשה עומדת בחלון של עזרת נשים ורואה את ציבור הגברים, נראה דגם לדעת הביה"ל מתקיים בזה דין עשרה אף אם אין עמה י' נשים כפי שיבואר להלן, ונרחיב בביאור הדברים לפי סדר היסודות הנ"ל;

הקורא את המגילה ביחיד חייב מכת מרדות

[א] כתב השו"ע (סוסי" תר"צ) 'מגילה ב"ד ובט"ו צריך לחזור אחר

¹ הנה אף שהנידון שם הוא אודות כפר שהיו בו י' אנשים ואחד קרא ביחיד בביתו ומחמת כן לא היה מנין בביהכנ"ס, מ"מ נראה דמה שכתב דחייב מכת מרדות הוא על עצם מה שקרא ביחיד ולא קיים את התקנה לקרא בציבור, ולא רק מחמת שהפסיד לרבים את הקריאה בציבור.

² והא דלא חששו להא דמצוה לכתחילה לקרא בעשרה, יש לבאר בפשיטות דקשה היה להם לשמוע היטב את המגילה בעזרת נשים, וכן ביאר הפמ"ג (סי' תרפ"ט א"א סק"ו) הא דמבואר בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ה) דריב"ל קרא המגילה בביתו לפני בני ביתו ולא באו לשמוע בביהכנ"ס, מפני שקשה לשמוע היטב את המגילה בעזרת נשים, והובא במשנ"ב (סי' תרפ"ט סק"א).

³ חוג הארץ (למהר"י אלגאזי דיני פורים אות ג) ואחריו גדולי ירושלים בכל הדורות.

⁴ והנה יש שהוכיחו כדברינו דאין חילוק בין אנשים לנשים לענין דין עשרה, מדברי האו"ז (סי' שס"ח) שכתב דצריך לבא עם אשתו וילדיו לבית הכנסת לקריאת המגילה משום פרסומי ניסא, והובא בב"ח (סוסי"י

עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד, והיינו משום פרסומי ניסא כמבואר במשנ"ב, ועי' במג"א ומשנ"ב דצריך לטרוח ולקבץ עשרה כדי לקיים תקנה זו, כלומר דהוי חיוב גמור מתקנ"ח. והאחרונים ציינו לשו"ת כנסת יחזקאל (סי' ט"ט) שכתב דהעובר על תקנה זו וקרא המגילה ביחיד חייב מכת מרדות, דאע"פ שיצא יד"ח המגילה מ"מ ביטל התקנה לקורא בציבור, ואם הזהירוהו ב"ד ועמד במרדו וקרא ביחיד יש להם לנדותו ולהחרים כל רכושו.

אולם הרמ"א הביא דעת הראב"ד דאם כבר קראו בעשרה בביהכנ"ס ואיזה יחיד לא שמעה יכול לקרות ביחיד וא"צ לטרוח לאסוף עשרה אנשים לצורך כך, כיון שהנס כבר נתפרסם. אך כתב המשנ"ב דדין זה אינו מוסכם ולכן אף בכה"ג יחדר לאסוף עשרה אנשים. ומ"מ באופן שיש בית הכנסת שקוראים בו בעשרה, גם לדעת הרמ"א עליו ללכת לשם ולא לקרות ביחיד, דרק לטרוח ולאסוף עשרה איננו מחויב.

וידוע המעשה המובא בספר עליות אליהו (אות מג"א) אודות הגר"א עד כמה התאמץ בקיום תקנה זו, וז"ל; 'הגאון החסיד הגר"א זצ"ל סיפר לו כמה פעמים אשר קרה לו עת אשר שבע נדודים בגלות בפרייסין כי ביום תענית אסתר היה רחוק מעיר וכו' ונפלה העגלה ויפול גם הוא לארץ וכו' והגאון חיש נמלט וימהר רגלי לעיר והנה כבר קראו שמה את המגילה, ובכל יגיעו לא נמצא לו לאסוף אנשים למנין עשרה לקרות לפניהם המגילה עד אשר הוכרח לשכור ולרצותם ברצי כסף ונתן לכל אחד שני זהובים, ומקודם הוכרח לשלם להם, ויהי כאשר פתח הגאון לקרות וישחקו עליו ויברחו כולם בהחבא לא נשאר איש ויקרא המגילה יחידי, ובכל עת אשר סיפר הגאון כזאת הרבה לבכות בכי רב' וכו' עכ"ל.

אם נשים חייבות בקריאה בציבור

[ב] בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' רל"ב) חידש דאע"פ שנשים חייבות בקריאת המגילה כאנשים, מ"מ תקנה זו לקרא המגילה בעשרה אינה נוהגת בנשים משום דכל כבודה בת מלך פנימה, [והעלה עפ"ז דאם יש תינוק בבית שצריך לשמור עליו, והשאלה מי ישאר לשמור עליו, קטן שהגיע לחינוך או אשה, תישאר האשה, כי אינה חייבת כלל לשמוע בציבור]. וכן הביא סברא זו בספר הליכות ביתה (פתח הבית אות כ"ד) בשם הגרש"א זצ"ל לענין תפלה בציבור, דנשים פטורות מתפלה בציבור אפי' באופן שיכולות בקל להתפלל בית הכנסת, מהטעם האמור, דכל כבודה בת מלך פנימה.

אולם יש להוכיח מדברי רב האי גאון שלא כדבריו, דלגבי תקנת קריאת המגילה בעשרה אין חילוק בין אנשים לנשים, דהנה בשבלי הלקט (סי' קצ"ה) הביא מרב האי גאון שהוכיח דלא קי"ל כהדעות דמגילה בזמנה בעי עשרה לעיכובא, מהא דמנהג העולם לקרא את המגילה לנשים בביתו ביחיד, וא"כ מבואר דדין זה שווה באנשים ונשים². וכן נראה להוכיח מדברי הפוסקים שכתבו לגבי פורים המשולש דקריאת המגילה ב"ד במקומות נחשבת קריאה שלא בזמנה ויש בה דין עשרה לעיכובא וגם נשים חייבות לשמוע בעשרה³. [ויש מקום לדחות ראיות אלו, דבאופן שתקנו עשרה לעיכובא גם הנשים בכלל, אבל באופן שאי"ז אלא מצוה לכתחילה אין הנשים בכלל, אך בפשוטו נראה דאין לחלק בזה].⁴

וכן הורו רבים מפוסקי זמנינו דגם הנשים חייבות בשמיעת המגילה בעשרה, ולכן אשה שיש לה אפשרות לשמוע מגילה בעשרה (בבית הכנסת או בקריאה לנשים שיש שם י' נשים) אין לקרא

(תרפ"ז) ודרכי משה (סוסי" תר"צ). אך נראה דאי"ז ראייה, דאין כוונת האו"ז לתקנת חז"ל דצריך לשמוע המגילה בעשרה, אלא לדין כללי דראוי שיהא פרסומי ניסא ככל האפשר, וכן מבואר בב"ח שם, וכ"כ החיי אדם (כלל קנ"ה ס"ז) וז"ל; 'אפילו יכול לכנס עשרה, מ"מ מצוה מן המובחר לילך לביהכנ"ס הוא ואשתו ובניו לשמוע המגילה ברוב עם'.

וכן ראיתי שהוכיחו מדברי הביה"ל (סוסי" תרפ"ט) שביאר דברי השו"ע שם 'מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה', והקשה הביה"ל דהא בודאי איירי השו"ע בקטנים שהגיעו לחינוך וא"כ הלא חייבים מדינא במגילה משום חינוך ולמה כתב השו"ע רק דמנהג טוב להביאן, וביאר דכוונת השו"ע דמנהג טוב להביאן לביהכנ"ס ולא לקרא להם בבית, וטעם הדבר 'כדי לפרסם הנס ביותר וכו' כדי לחנכם שגם בגדלותם ישמעו בצבור', הרי דגם נשים חייבות לשמוע בציבור, שהרי השו"ע כתב להביא גם קטנות. אולם נראה דג"ז אינו ראייה, דגם שם משמע דכוונתו לדין כללי של פרסומי ניסא ולא לתקנ"ח לשמוע בעשרה, [וקצת צ"ע לפ"ד הביה"ל למה קטן שהגיע לחינוך אינו חייב מדינא בתקנת חז"ל זו לשמוע המגילה בעשרה].

החלון את קריאת המגילה שקוראים בבית הכנסת אינו מקיים דין מגילה בעשרה אע"פ שיש עשרה בביהכנ"ס הואיל והוא ברשות אחרת⁸.

ולפ"ז נראה דה"ה אשה העומדת בעזרת נשים הרי היא ברשות אחרת ואינה מקיימת דין קריאה בעשרה אם אין עמה י' נשים.

והנה בקובץ היכלא (ט' עמ' רמ"א) כתבו הגרש"י גלבר והגר"מ רובין שליט"א דאפשר דיש לחלק בזה בין עזרת נשים לעומד בבית אחר או אחורי ביהכנ"ס, דלענין נידון של עשרה לפרסומי ניסא חשיבא עזרת נשים עם בית הכנסת כמקום אחד עכ"פ לענין נשים שזו דרכם תמיד להיות מצטרפות למתפללים בעומדן שם עכ"ל.

ולפ"ר אינו מובן, דהא יסוד ד' הביה"ל הוא דאין לחלק בין מגילה לדברים שבקדושה, וגדר עשרה שווה בב' הדינים, ולענין דברים שבקדושה בודאי אין טעם לחילוק זה, דהא מבואר בכל מקום דצריך שיהיו ברשות אחת ממש, (עי' בפרטי הדינים בש"ע סי' נ"ה, כגון חצר קטנה שנפרצה לגדולה, וגדרי רשות אחת בזה הוא כמו בשבת וכלאים ושאר דיני התורה כמבואר בסוגיא עירובין צב:), וכן מצאתי להדיא בתוס' ישנים (ר"ה כז:), הובא בקובץ שיטות קמאי (שם) דעזרת נשים נחשבת רשות אחרת לענין דברים שבקדושה, (ור"ל; 'זהני נשי דידן שהן בחדר אחר בפני עצמן וש"צ בבית הכנסת דהו"ל בית אחר לגביהו, לדברי רב לא הו' יוצאות ידי חובתן' בשמיעת חזרת הש"ץ).

ובספר שלמי תודה (פורים עמ' שפ"ו) צידד לחלק מטעם אחר בין אנשים לנשים, וז"ל; 'שהרי דעת הרבה פוסקים דמצותן בשמיעה לחוד ולא בקריאה כמש"כ הרמ"א (סי' תרפ"ט ס"ג אם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה שאינה חייבת בקריאה אלא בשמיעה) וא"כ כל ששומעים קריאה שהיא בפני עשרה שפיר דמי עכ"ל. וצ"ב דהא טעם הדין דצריך עשרה הוא משום פרסומי ניסא, וא"כ מאי נפ"מ אם המצוה היא הקריאה או השמיעה.

דיני צירוף הציבור לגבי דין עשרה ולגבי דין ברוב עם

אמנם נראה דכל דין חילוק רשויות הוא רק לגבי דין צירוף עשרה,

אמרין מאה נשי כתרי גברי דמיין, (והגר"ש דבליצקי בספרו הנ"ל הביא כן בשם הארחות חיים כל בו ומכתם בשם השלמה ומאורות), וכן דעת החמד משה (סוסי" תרצ"ג), וכ"כ בספר ועלהו לא יבול (עמ' רמ"ז) בשם הגרש"ז א זצ"ל דאין שום ענין לאשה לשמוע המגילה בציבור של נשים, דמאה כתרי דמיין (וצ"ב טובא לפ"ז מאי שנא פורים המשולש שנקט די' נשים מצטרפות כמובא בשמו בספר שלמי מועד הנ"ל).

⁷ ריטב"א (מגילה ה. ור"ה כז:); רשב"א (ר"ה כח:); חידושי הר"ן ור"ן על הר"ף (ר"ה כז:); והובא בב"י (סוסי" תרצ"ג).

⁸ בהגהות הררי קודש (על ספר מקראי קודש פורים סי' נ' הערה ג') ובספר הליכות ביתה (סי' כ"ד הערה ל"ד) כתבו דלא כדברינו, דמדברי הביה"ל עולה דאשה בעזרת נשים נחשב ששומעת בעשרה אע"פ שהיא ברשות אחרת, כי הביה"ל כתב דמי שביטו סמוך לבית הכנסת אע"פ ששומע דרך החלון את קריאת המגילה שקוראים בבית הכנסת, עליו ללכת לביהכנ"ס מדין 'ברוב עם הדרת מלך', הרי דמצד דין קריאה בעשרה אין בזה חסרון, ודין 'ברוב עם' אפשר דלא שייך בנשים, עכת"ד. והעתיקם בספר פסקי תשובות (סי' תרצ"א אות י"א). אך דבריהם תמוהים, דהביה"ל בסוף דבריו כתב להדיא דיש בזה גם חסרון של קריאה בעשרה.

ויסוד דברי הביה"ל שם הוא ע"פ מש"כ הגר"א, דגם הראשונים ס"ל מסברא דדין צירוף עשרה בקריאת המגילה שווה לדין צירוף עשרה בדברים שבקדושה, אלא דהוכרחו לחלק ביניהם מכח קושיא ע"ד הר"ף והרמב"ן (מגילה ה.) שנקטו דרב אסי ס"ל דדין עשרה מעכב בקריאת המגילה, ואין קריאת המגילה ביחיד לעולם, וקשה דזה נסתר ממתני' (פ"ג דר"ה) 'מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא', הרי דאפשר לצאת יד"ח מגילה ביחיד, דהא משמע שהוא עומד לבדו מחוץ לביהכנ"ס, ומזה העלו הראשונים דבע"כ צריך לחלק בין דברים שבקדושה לקריאת המגילה לענין זה. ולפ"ז כתב הגר"א דלמאי דקיי"ל כדעת החולקים על הר"ף והרמב"ן דדין עשרה בקריאת המגילה אינו לעיכובא אלא רק מצוה לכתחילה, לק"מ ממתני' דר"ה, דהתם קתני דיצא יד"ח בדיעבד, ולדעות אלו אין שום הכרח לחלק בין דברים שבקדושה לקריאת המגילה, וכ"כ הריטב"א (מגילה שם). ולכן כתב הביה"ל דיש לנקוט לדינא כמו שנקטו הראשונים מסברא [בקושייתם] דדין צירוף עשרה בקריאת המגילה שווה לדין צירוף עשרה בדברים שבקדושה, ולכן רק אם יש עשרה ברשות שעומד בה השומע מתקיים אצלו דין קריאה בעשרה.

לה בבית ביחיד, אלא עליה לשמוע מגילה במנין⁵. [אמנם אם יש חשש שלא תשמע היטב בביהכנ"ס בודאי עדיף שתשמע ביחיד כמש"כ המשנ"ב (סי' תרפ"ט סק"א)].

מנין של נשים בקריאת המגילה

ג] נחלקו הראשונים אם נשים מצטרפות לעשרה לענין מגילה אע"פ שאינן מצטרפות לענין דברים שבקדושה, והטעם לחלק ביניהם כתבו הראשונים (והובא במשנ"ב ס"ק ס"ג) מפני שדין עשרה במגילה אינו משום דברים שבקדושה אלא משום פרסומי ניסא. והרמ"א (סוסי" תרצ"ג) כתב בשם האור זרוע דנסתפק בזה ולא הכריע, והחז"א (סי' קנ"ה סק"ג) הכריע להלכה דמצטרפות לעשרה (וכתב דלא נסתפק הא"ז אלא בקטנים ולא בנשים). ודעת כמה ראשונים לחלק בזה, די' נשים בפני עצמן מצטרפות זו לזו, אבל נשים אינן מצטרפות לאנשים משום פריצותא כדמצינו לגבי זימון, וכמה אחרונים פירשו כן ככוונת הרמ"א, דלא נסתפק אלא אם הנשים מצטרפות לאנשים, אבל י' נשים בודאי מצטרפות זו לזו, וכן הורו רוב פוסקי זמנינו כמובא בהערה⁶.

חילוק בדין צירוף עשרה בין דברים שבקדושה לבין קריאת המגילה

ד] הראשונים כתבו לחלק בין דברים שבקדושה לבין קריאת המגילה לענין צירוף עשרה, דאף לפי הדעות דהעומד מחוץ לביהכנ"ס אינו מצטרף עם הציבור שבביהכנ"ס ולכן אינו יכול לענות לקדיש וקדושה ולצאת יד"ח תפלה בשמיעה מהש"ץ, מ"מ לענין מגילה הואיל ודין עשרה אינו אלא משום פרסומי ניסא, א"צ עשרה אלא במקום הקריאה, ודי בכך ששומע ממי שקורא בעשרה⁷, וכן פסק הלבוש (סוסי" תרצ"ג).

אולם בביאור הלכה צידד להלכה דלא כדברי הראשונים והלבוש, דדין צירוף עשרה בקריאת המגילה שווה לדין צירוף עשרה בדברים שבקדושה, ולכן רק אם יש עשרה ברשות שעומד בה השומע מתקיים אצלו דין קריאה בעשרה. [וכ"כ בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' רפ"ז)], דמי שביטו סמוך לבית הכנסת ושומע דרך

⁵ הגר"ש א זצ"ל (יבקשו מפיהו פורים ח"א עמ' פ"ב) הגר"נ קרליץ והגר"ש דבליצקי זצ"ל (קובץ אליבא דהלכתא ק"א עמ' מ"ה) ועוד, וכן נקט בפשיטות בשו"ת שלמת חיים (להגר"ח זוננפלד זצ"ל, סי' ש"ע) ובספר שלמי תודה (פורים עמ' קכ"א) דגם בנשים יש חיוב זה, והאריכו בזה בספר מאורות נתן (פורים ח"ב סי' ו') שו"ת אמרי יעקב (ח"א סי' ע"ח) מקדש ישראל (פורים סי' ע"ג) ועוד, וכן מובא בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (פסקי שמועות פורים עמ' פ"ה) דאולי נשים חייבות מעיקר הדין לשמוע בציבור.

אולם בספר אשרי האיש (ח"ג עמ' רצ"ב) הובא בשם הגר"ש א זצ"ל בזה"ל; 'ודע דבנשים לא נאמר הדין של ברוב עם, ואם מחמת איזו סיבה מעדיפה לשמוע את הקריאה בבית רשאים לכתחילה לעשות כן עכ"ל. אך זה דלא כמובא בשמו בספר יבקשו מפיהו (שם) דאף שאין בהן דין ברוב עם, מ"מ תקנת עשרה נוהגת גם בנשים וכמו שנתבאר.

ובספר הליכות שלמה (מועדים פכ"א סק"ו) מובא בשם הגרש"ז א זצ"ל דלא נהגו הנשים להקפיד לשמוע המגילה בי' דוקא כי אם בשנה שחל פורים דמוקפין בשבת, וצ"ב מאי שנא. וכן בספר מועדים זמנים (ח"ב סי' קע"ג) כתב דהמנהג דנשים אינן מדקדקות כ"כ לשמוע המגילה בעשרה, ונתקשה בטעם הדבר, כי בפוסקים לא מצינו חילוק בין אנשים לנשים, והניח בצ"ע. אולם בספר אגרת הפורים (פ"ג הערה ק"י) כתב בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל להיפך, דהמנהג הוא דנשים הולכות לביהכנ"ס לשמוע המגילה אע"פ שהחיוב אינו ברור, ובשם הגר"נ קרליץ זצ"ל כתב דנשים חייבות לשמוע המגילה ברוב עם וילכו לשמוע בעזרת נשים.

⁶ עי' פ"ח ופמ"ג (א"א סק"ד) שמדבריהם עולה דספק הרמ"א הוא רק לענין צירוף לאנשים, והאריך בזה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' ע"ג), וכן פסקו בספר חוג הארץ (למהר"י אלגאזי דיני פורים אות ג') ובשו"ת שלמת חיים (סי' ש"ע) דמתקיים דין עשרה בי' נשים, וכן הורו גדולי ירושלים לענין פורים המשולש, דאף לד' המשנ"ב דחשיב מגילה שלא בזמנה ועשרה הוי לעיכובא, מ"מ י' נשים מצטרפות לעשרה (שלמי מועד בשם הגרש"ז א זצ"ל עמ' רע"ד ואשרי האיש ח"ג עמ' ש"ח בשם הגר"ש א זצ"ל), וכן העלה לדינא בספר פורים משולש להגר"ש דבליצקי זצ"ל ע"פ הראשונים והפוסקים (פ"ב הערה י"ט) ובספר שלמי תודה (פורים עמ' קכ"ב), אולם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סוסי" נ"ג) וקובץ פסקי הגר"ש קמצקי (פורים עמ' ק"א) החמירו בזה, והובא שם גם ד' תוס' הרא"ש ותוס' ר"י החסיד (ברכות מה:); שנקטו דאינן מצטרפות כלל, דלגבי נשים

לי כלומר אע"ג שקורא ביום חייב לקרות בלילה והעיקר הוי ביממא כיון שהזכירו הכתוב תחילה, [ובביאור הגר"א סי' תרצ"ב כתב דגם הרמב"ם דס"ל דאין מברכים ביום מודה דעיקר המצוה היא ביום אלא דמ"מ ברכת שהחיינו בלילה פטורת גם את היום]. ג. המג"א (סי' תרצ"ב סק"ז) כתב להקל בקריאת הלילה לענין טעימה קודם המגילה, וכן (בפתיחה לסי' תרפ"ז) לענין גר שנתגייר אחר עלות השחר דפטור מקריאת הלילה אע"פ שחייב בק"ש דלילה עד הנץ, וכן (שם סק"א) דאין תקנה לקרא המגילה עד חצות כמו בק"ש לפי שעיקר מצוותה ביום, ובערוך השלחן (סי' תרפ"ז סק"ג) דן עפ"י דמי שיכול לקרא המגילה רק פ"א יקרא ביום ולא בלילה ולא אמרינן דאין מעבירין על המצוות לפי שעיקר מצוותה ביום. ד. הפמ"ג (סי' תרפ"ז מ"ז סק"ג) נסתפק דשמה הדין דכל המצות נדחים מפני המגילה הוא דוקא בקריאה של יום ולא בקריאת הלילה, וכ"כ המקו"ח (ריש סי' תרפ"ז).

ראיית הציבור דרך חלון ביתו בשעת קריאת המגילה

[ז אם האשה עומדת בחלון של עזרת נשים ורואה את ציבור הגברים, נראה דגם לדעת הביה"ל מתקיים בזה דין עשרה אף אם אין עמה י' נשים, כדמצינו בשו"ע (סי' נ"ה ס"ד) לגבי דברים שבקדושה דהעומד בעזרת נשים ע"י החלון ורואה את הציבור שבתוך בית הכנסת מצטרף עמה לעשרה, ואפי' אם העזרת נשים גבוהה כמה קומות, וילפינן לה מזימון דאם מקצתן רואים אלו את אלו מצטרפים ונידונים כחבורה אחת כמבואר במשנ"ב שם, וא"כ מסתבר דגם לגבי קריאת המגילה חשיב צירוף.

אלא דבשו"ת הלכות קטנות (שם) כתב להדיא לחלק ביניהם, דאפי' אם הוא רואה את הציבור בשעת הקריאה דרך החלון, אע"פ שלענין דברים שבקדושה מצטרף, מ"מ לענין קריאת המגילה דהוי משום פרסומי ניסא גרע ואינו יוצא יד"ח קריאה בעשרה אלא כשהשומע נמצא באותה רשות ממש עם כל העשרה.⁹

וז"ל ההלכות קטנות שם; 'נסתפקו בישיבת הרב הכולל כמה"ר אליה עובדיה נר"ו שהיתה בבית חמיו המעולה כהר"י אירגס נר"ו אשר היה דר בבית הסמוך לת"ת שהוא בית הכנסת ויש לבית חלונות פתוחות על בית הכנסת, מהו שיהא מותר לקרוא את המגילה בביתו עם הציבור ובפרט אם ישגוה מן החלונות בעת קריאתם משום דקיי"ל [באו"ח סי' נ"ה סעי' י"ד] לענין קדיש דבראיית פנים סגי, אי אמרינן הכא נמי דכוותא, או דילמא הכא לא ופרסומי ניסא שאני וכו' ואחר ההסכמה דעתי מחייב להצריכו ללכת לבית הכנסת ואינו יוצא מידי פרסום במשגיח מן החלונות ואין צורך להאריך' וכו' עכ"ל. [ובהמשך דבריו שם מבואר להדיא דאין נפ"מ אם הוא קורא בעצמו את המגילה בביתו או שומע מהבעל קורא שקורא בבית הכנסת ע"ש].

אולם נראה דמדברי הראשונים והביאור הלכה מוכח להדיא דלא כדעת ההלכות קטנות בזה, דממנ"פ, לפי תי' הראשונים דדין צירוף עשרה בקריאת המגילה אינו שווה לדברים שבקדושה הואיל והוא משום פרסומי ניסא, הרי העומד אחורי ביהכנ"ס ושומע קריאת המגילה יוצא יד"ח לכתחילה כיון שיש עשרה ביהכנ"ס כמבואר בדבריהם, ולדעת הביאור הלכה שפסק כסברת הראשונים בקושייתם דדברים שבקדושה ומגילה דינם שווה לענין צירוף לעשרה, א"כ ה"ה לענין דין רואה את הציבור דינם שווה דמצטרף, וא"א לאחוז את החבל בב' קצותיו.¹⁰

חילוקי הדינים בין דין עשרה במגילה לדין עשרה בתפלה בציבור

הבאנו לעיל פלוגתת הלבוש והביה"ל אם דין צירוף עשרה במגילה שווה לדין צירוף עשרה בדברים שבקדושה, ולד' הביה"ל דינם שווה, ולכן נקט דהעומד מחוץ לביהכנ"ס ושומע המגילה שקוראים בביהכנ"ס אינו מקיים דין קריאה בעשרה. ולכא' יש לתמוה ע"ד הביה"ל דמצאנו כמה חילוקים בין דין צירוף עשרה בקריאת המגילה לדין צירוף עשרה בדברים בקדושה;

א. דעת הרמב"ן ור"ן (מגילה ה, הובא בחזו"א סי' קנ"ה סק"ב) דאף

נחשב ששומע מגילה בעשרה, ולא כתב לחלוק עליו בדין מי שרואה את הציבור, אך באמת מדברי הביה"ל משמע שלא ראה דברי ההלק"ט במקורם אלא רק את הדין הנ"ל שהעתיק הבאר היטב, כי מדברי הביה"ל משמע שנקט בכוונת ההלק"ט דטעמו הוא משום ברוב עם הדרת מלך, ואילו במקור הדברים מפורש שטעמו הוא משום דין עשרה.

אבל לגבי דין 'ברוב עם' הדעת נותנת דלא שייך בזה חילוק רשויות, אלא כל שמתאספים יחד לקיים המצוה הרי זה 'ברוב עם' אף אם הציבור עומדים בב' רשויות, והא דמבואר במשנ"ב (סי' תרצ"ב סק"ב) דהיושב בביתו ושומע המגילה דרך החלון מביהכנ"ס אינו מקיים 'ברוב עם', א"י משום שהוא ברשות אחרת, אלא כי אין כאן התאספות אחת ולא ניכר שום שייכות בינו לציבור שבבית הכנסת, [וכן מבואר בביה"ל חילוק זה לאיך גיסא, דאף לד' הראשונים דהיושב בביתו ושומע המגילה דרך החלון מקיים קריאת המגילה בעשרה אע"פ שהוא ברשות אחרת, מ"מ אינו מקיים בזה דין ברוב עם, ונראה דהטעם הוא כאמור, דאין ניכר שום שייכות בינו לציבור שבביהכנ"ס, (וע"ע ספר דברי המצוות סי' ל"ט)].

ברוב עם - מדיני המגילה או דין כללי בכל המצוות

[ה מצות קריאת המגילה בעשרה קודמת לקיום דין 'ברוב עם' הדרת מלך, דהא מבואר בשו"ע דצריך לחזור אחר עשרה, וביאר המשנ"ב 'צריך לטרוח ולקבץ עשרה שיהיו בעת הקריאה משום פרסומי ניסא, ואילו לגבי דין 'ברוב עם', אע"פ שמצוה ללכת לביהכנ"ס ולקרא בציבור אפי' אם יש לו מנין בביתו משום 'ברוב עם', וגם מבטלין ת"ת בשביל זה כמבואר במשנ"ב (סי' תרפ"ז סק"ז) בשם הר"ן דאפי' אם יש חבורה גדולה של ק' אנשים הלומדים בישיבה, יש להם לבטל תורה וללכת לביהכנ"ס שיש שם ציבור גדול משום ברוב עם, מ"מ כתב המשנ"ב (סי' תרצ"ב סק"ד) דא"צ לטרוח לקבץ האנשים כדי לקיים 'ברוב עם' אלא רק אם הציבור מזומן לפניו יש לו מצוה בדבר, וכ"כ הפמ"ג (שם סק"ג).

והנה בפשוטו יש לבאר טעם הדבר, דדין עשרה הוא מדיני קריאת המגילה, ואילו דין ברוב עם הדרת מלך הוא דין כללי בכל המצוות, ולכן דין עשרה קודם לדין ברוב עם. אבל כבר נודע להוכיח דדין ברוב עם במגילה חלוק מדין ברוב עם בשאר המצוות, דהא מבואר בר"ן (מגילה ה.) דיש לזה ילפותא בפנ"ע במגילה מהכתוב 'משפחה ומשפחה', וגם נתחדש בזה דמבטלין ת"ת לצורך כך, ובע"כ דזהו מדיני המגילה עצמה להרבות בפרסומי ניסא, [עי' העמק שאלה להנצי"ב פ' ויחי, שו"ת משנה שכיר או"ח סי' ש"ל, גבורת יצחק פורים סי' כ"א, דברי המצוות סי' לה-לט, ועוד]. ומ"מ צ"ל דתקנת הקריאה בציבור אלימה טפי ממעלת 'ברוב עם'.

קריאת הלילה א"צ עשרה

[ו דעת הריטב"א (מגילה ד.) דרק קריאת היום צריכה עשרה ולא קריאת הלילה, [וביאר בזה הא דהכפרים מקדימין ליום הכניסה אבל בלילה משמע שהיו קורין אותה במקומן, ואפשר דזהו ג"כ כוונת הרשב"א שם], וכ"כ השעה"צ (סי' תרפ"ח סק"ג) בשם הר"ן שצידד כן.

[בספר מקדש ישראל (פורים סי' ע"ג) כתב וז"ל; 'להנ"ל דגם נשים יש להם להדר לילך לשמוע הקריאה בביהכ"נ ברב עם, יש לדעת שדבר זה נוהג בין ביום בין בלילה, ואדרבה ביום יש יותר חיוב להדר אחר ברוב עם, דעיקר חיוב הקריאה הוא ביום וקריאת היום הוא מדברי קבלה משא"כ קריאת הלילה כאשר כתבנו במק"א מכמה ראשונים, וצ"ע שאף אותן שמדקדקות בלילה לילך לביהכ"נ לשמוע שם שמ"מ בבוקר אין הולכים, ואולי משום שנטרדין בהכנת המשלוח מנות, אבל באמת מן הנכון שיתאמצו לילך גם בבוקר' עכ"ל].

הקולות שמצאנו בפוסקים בקריאת הלילה

ביאור החילוק, דעיקר המצוה של קריאת המגילה היא ביום כמו שאר המצוות של פורים, והקריאה בלילה טפילה לה, ומצאנו בראשונים ואחרונים עוד קולות בקריאת הלילה יותר מקריאת היום מחמת סברא זו דעיקר המצוה היא ביום; א. הר"ן ריש מגילה צידד דבכפרים הקילו דא"צ לקרא בלילה כלל (הובא במשנ"ב סי' תרפ"ח סק"כ לענין יוצא לדרך בזה"ז). ב. ד' הרבה ראשונים דמברכים שהחיינו שנית בקריאת היום לפי שעיקר מצותה ביום (הובא במשנ"ב סי' תרצ"ב סק"ב), ול' התוס' (מגילה ד.) דעיקר פרסומי ניסא הוי בקריאה דיממא וקרא נמי משמע כן דכתיב ולילה ולא דומיה

⁹ בספר פסקי תשובות (סי' תרצ"ב הערה 47) כתב דיש מקום לחלק בין הנמצא בביתו וחלוניתו פתוחים לביהכ"נ לבין הנמצא בחדר או גלריה הצמודה ופתוחה לאולם ביהכ"נ דאם רואה את הציבור אינו נחשב ברשות אחרת, וצ"ב.

¹⁰ והנה הביה"ל הביא דעת ההלק"ט דהעומד אחורי ביהכנ"ס אינו

עמהם כמבואר מדברי הראשונים.

וביותר מצינו בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' רפ"ו) שכתב להוכיח דהלכה כריב"ל לענין דברים שבקדושה מהא דקתני במתני' דיוצא בזה יד"ח מגילה, וכיון דלד' רב אסי מגילה בעי עשרה בע"כ דהעומד אחורי ביהכנ"ס מצטרף לעשרה שבביהכנ"ס, דכל שיש עשרה ברשות אחת אין מחיצה מפסקת מלהצטרף עמהם, [והיינו דנקט הרשב"א כד' הראשונים בקושייתם דמגילה ודברים שבקדושה שוים לכל דיניהם¹³], ומוכח להדיא דלא כד' הביה"ל, דהעומד אחורי ביהכנ"ס נחשב ששמע בעשרה.

וכן יעוי' תוס' (פסחים פה:): שכתבו 'ולענין שופר ומגילה נמי לא מצית לפרש (דבזה נחלקו רב וריב"ל אם מחיצה מפסקת בין השומע למשמיע) דתנן בהדיא בפ' ראוהו ב"ד היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או מגילה אם כוון לבו יצא, ונראה לר"י דהכא מיירי לענין לענות יחיד קדושה ויהא שמיה רבא מברך דאין מחיצה מפסקת לריב"ל ולרב יהודה מפסקת כיון דהוי דבר שצריך עשרה, וכי היכי דלא מצטרף לא נפיק ידי חובה, אבל שופר לא בעי עשרה עכ"ל. הנה פתחו תוס' בשופר ומגילה וסיימו בשופר לחוד. והטעם נראה פשוט כי במגילה נחלקו רב ורב אסי אי בעי עשרה, ולד' רב אסי בע"כ צ"ל דס"ל כריב"ל דמצטרף לעשרה שבביהכנ"ס כמו בקדיש וקדושה, וכמש"כ הרשב"א הנ"ל, ולכן הזכירו תוס' רק שופר דבזה לכ"ע לא בעי עשרה.

העולה מן האמור, דדברי הביה"ל צע"ג מהיכ"ת להחמיר במגילה יותר מדברים שבקדושה, והלא כל מקורו של הביה"ל הוא מהא דדימו הראשונים ביניהם, ולפ"ז למאי דקיי"ל בדברים שבקדושה דהעומד אחורי ביהכנ"ס יכול לענות לקדיש וקדושה ולצאת מהש"ץ בחזרת הש"ץ, ה"ה לענין מגילה, וצע"ג¹⁴.

[שו"ר בספר עיטורי מרדכי (פורים עמ' שפ"ז) שהביא קושיא זו בשם הגרמ"ש קליין שליט"א, והסיק מכח קושיא זו דיש להורות דלא כדעת הביה"ל, דאשה הנמצאת בעזרת נשים מתקיים בה דין עשרה אפי' אם אין עמה י' נשים. והוא חידוש לפסוק דלא כד' הביה"ל מכח קושיא, ושערי תירוץ לא ננעלו].

תמצית הדברים

מאחר שפסק השו"ע דמצוה לשמוע מגילה בעשרה, ולדעת הביאור הלכה צריך שיהיו עשרה באותה רשות שעומד בה השומע, א"כ אשה העומדת בעזרת נשים ואין שם י' נשים איננה מקיימת דין זה כמו לגבי דברים שבקדושה, ולכן אם יש לה אפשרות לשמוע מגילה בקריאה לנשים שיש שם י' נשים ראוי לעשות כן, דקריאה בעשרה קודמת למעלת ברוב עם שיש בקריאה בביהכנ"ס.

אולם כ"ז לגבי קריאת היום, אבל לגבי קריאת הלילה דעת כמה ראשונים דא"צ עשרה כלל, וא"כ י"ל דאין ספק מוציא ודאי, דמעלת ברוב עם בביהכנ"ס היא ודאי, וחייב עשרה הוא ספק, ועוד דגם עיקר דברי הביה"ל צע"ג במקור דבריו שחידש דהעומד ברשות אחרת ושומע את המגילה שקוראים בביהכנ"ס בעשרה אינו מקיים בזה קריאה בעשרה, וגם הוא חולק בזה ע"ד הלבוש שפסק כדברי הראשונים, וגם במשנ"ב לא העתיק הביה"ל מסקנתו זאת, וגם יש מפוסקי זמנינו שנקטו דנשים אינן בכלל התקנה של קריאה בעשרה.

אמנם נראה דאם האשה עומדת בחלון של העזרת נשים ורואה את הציבור הרי זה נחשב שמיעה בעשרה גם לדעת הביה"ל כמו לגבי דברים שבקדושה, [והנה ההלכות קטנות החמיר גם בזה, ולדעתו ראיית הציבור איננה מועלת כדי להיחשב שמיעת מגילה בעשרה, אך נראה דדבריו נסתרים מדברי הראשונים].

מגילה לדברים שבקדושה. וצ"ע מה יענה הרשב"א בתשו' על קושיא זו מהא דחש רב להא דרב אסי.

ולכא"ו יש ליישב בפשיטות, דרב חש לד' רב אסי לחומרא בעלמא, ואה"נ למאי דחש רב לד' רב אסי יחוש ג"כ לד' ריב"ל (באופן שיהא בזה חומרא כגון אם שומע קריאת המגילה שנית, כיון שחש רב לד' ריב"ל אינו יכול לברך משום ספק ברכות להקל), כי לד' רב אסי מוכח כד' ריב"ל, אבל בעיקר הדין ס"ל לרב דלא כרב אסי וא"כ לק"מ. [וקצ"ע מ"ט לא תירצו כן הראשונים].

¹⁴ כמו כן יש להעיר קצת על הב"י (סוסי' תר"צ) שהעתיק קושיית הר"ן ותירצוהו אם מתקיים דין עשרה במגילה בעומד אחורי ביהכנ"ס, וצ"ע למה העתיק הב"י דבריו מאחר וכל נידון הר"ן הוא רק לפ"ד רב, ואנן קיי"ל כד' ריב"ל.

אנשים שיצאו כבר יד"ח קריאת המגילה מצטרפים לעשרה, אע"פ שלענין תפלה בציבור אינם מצטרפים, דשאני הכא דאינו אלא משום פרסומי ניסא.

ב. ד' הרבה ראשונים דנשים מצטרפות לעשרה במגילה אע"פ שאינן מצטרפות לדברים שבקדושה (כמו שהבאנו לעיל), דשאני מגילה דאינו אלא משום פרסומי ניסא.

ג. הפמ"ג (סי' נ"ה א"א סק"י, הובא בביה"ל שם סי"ב) צידד דאע"פ שמנודה אינו מצטרף לעשרה לדברים שבקדושה, מ"מ לענין מגילה הוא מצטרף לפי שאינו אלא משום פרסומי ניסא.

ד. כתב המשנ"ב (סי' נ"ה סק"ג) בשם הפמ"ג דאף לד' השו"ע דישין מצטרף לעשרה לגבי דברים שבקדושה, מ"מ לענין קריאת המגילה אינו מצטרף כי אין פרסומי ניסא בישין.

ה. ידועה חומרת הגר"ז שחידש דרק באופן שעשרה שומעים קריאה של אחד מצטרפים לעשרה לענין קריאת המגילה הואיל ורק באופן זה יש פרסומי ניסא, אבל אם כולם קוראים ביחד אינם מצטרפים, [ולכן בפורים המשולש ציוה להכריז במנין שלו שכולם ישתקו וישמעו את כל המגילה מהבעל קורא ולא יקראו עמו בלחש, כדי לחוש לדעות דדין עשרה במוקפין בפורים המשולש הוא לעיכובא¹¹].

וצריך לחלק בכ"ז, דאף דיסוד דין עשרה במגילה הוא משום פרסומי ניסא ולא מדין דברים שבקדושה, מ"מ הפרסום נעשה ע"י קיבוץ הציבור ביחד, ולדעת הביה"ל גדר צירוף העשרה לפרסומי ניסא שווה לדברים שבקדושה, דשיעור עשרה ילפין בגמ' (מגילה כ:): מ'עדה' דכתיב גבי מרגלים, ול' הלבוש (סי' תרפ"ט ס"ד) דבעשרה דוקא שייכא פרסומי ניסא דמקרי ציבור.

ורק לענין מי מצטרף לציבור לענין זה, י"ל דגם נשים מצטרפות וכן מי שכבר יצא יד"ח, ולא דמי בזה לדברים שבקדושה הואיל ויסוד דין ציבור בזה הוא ציבור הראוי לפרסומי ניסא ולא ציבור הראוי ל'ונקדשתי בתוך בני ישראל', ולשון הריטב"א (מגילה ד:). בשם הרא"ה דנשים מצטרפות לעשרה משום ד'הכא עשרה אינם אלא לפרסומי ניסא בעלמא ולא חשיב צירוף כולי האי וכיון דחייבות במקרא מגילה מצטרפות עכ"ל, הרי משמע דבעינין צירוף, אלא דא"צ צירוף חשוב של אנשים כמו לענין דברים שבקדושה ולכן נשים מצטרפות.

תמיהה עצומה על חידושו של הביאור הלכה

דיש חילוק רשויות במגילה

בעיקר הכרעת הביאור הלכה יש לתמוה תמיהה עצומה, דהביה"ל העלה את דבריו מקושיית הראשונים שנקטו בפשיטות דהעומד אחורי ביהכנ"ס ושמע קריאת המגילה לא חשיב ששמע בעשרה, כמו לגבי דברים שבקדושה, אולם באמת לגבי דברים שבקדושה נחלקו בזה רב וריב"ל בגמ' (פסחים פה:), ובדברי הראשונים מבואר דקושייתם היא רק לדעת רב (עי' היטב בראשונים הנ"ל ובתוס' עירובין צב: פסחים פה: ור"ה כז:י¹²), וכן מבואר בביאור הגר"א הנ"ל. וא"כ להלכה דקיי"ל כריב"ל דמצטרף לעשרה לדברים שבקדושה, נראה פשוט דה"ה לענין מגילה נחשב ששמע בעשרה, והוא פלא גדול.

ועי' משנ"ב (סי' נ"ה א"א סק"ס) שביאר ד' ריב"ל בזה"ל; [העומד אחורי ביהכנ"ס יכול לענות לקדיש וקדושה] 'אפי' הוא בבית אחר רחוק לגמרי, שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה עכ"ל. והוסיף דגם מי שאינו בקי ושומע חזרת הש"ץ מאחורי ביהכנ"ס יוצא בזה יד"ח. וא"כ ה"ה במגילה אם יש עשרה בביהכנ"ס הרי זה מצטרף

¹¹ אבל בשאר השנים היה רגיל הגר"ז לקרוא בלחש ביחד עם הבעל קורא מתוך מגילה כשרה (כמש"כ המשנ"ב סי' תר"צ סק"ג), ואע"פ שגם בשאר השנים יש חיוב לקרא בציבור, מ"מ חשש שאינו שומע כל תיבה מהבעל קורא, ולכן העדיף לקרא שלא בציבור מלהכנס לחשש שלא יצא יד"ח כלל, [כן ביאר הגר"ש דבליצקי צ"ל בספרו פורים משולש הערה כ"ו].

¹² קושיית הראשונים היא דיח סתירה בדעת רב, דבגמ' (מגילה ה.) מבואר דחש רב לדעת רב אסי דצריך עשרה במגילה, וא"כ בע"כ דהעומד אחורי ביהכנ"ס ושמע קול מגילה נחשב ששמע בעשרה ולכן קתני במתני' דיצא יד"ח, וזה סותר לדעת רב גופיה דס"ל דהעומד אחורי ביהכנ"ס אינו מצטרף לעשרה שבביהכנ"ס לענין דברים שבקדושה.

¹³ י"ל דלא כמש"כ הרשב"א (ר"ה כח:): בישוב הקושיא דיש לחלק בין

עיונים בדברים העומדים

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון מג

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

<p>קרבנות חלק ג'</p>	<p>לפיכך אנחנו חייבים תנא דבי אליהו דבה ופיק כ"א</p>	<p>ק"ש דר' יהודה הנשיא תנו רבנן דבני ישראל ה' אלהינו ה' אחד זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא אמר ליה רב לרבי חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה בר פחתי בשעה שמענידי ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים, וברכות יג ע"ב</p>	<p>אתה הוא עד שלא נברא העולם תנא"ל נסן, טור סי' מ"ו בשם יוסלמי ברכות (ע"פ ה"ב), סבא בילקוט שמעוני ולתתן ורמז תתלו</p>	<p>אדר ב' תשפ"ד</p>
----------------------	---	---	--	---------------------

ביאורים בהודאת 'אשרינו מה טוב חלקנו'

בסוף תפילת 'לעולם יהא אדם' מגלים החיובות והקשר המיוחד של כלל ישראל עם הקב"ה. והוא מה שאומרים לפני הוידוי ביה"ב בפזמון "כי אנו עמך ואתה אלוקינו אנו בניך ואתה אבינו וכו'" ומיוסד על המדרש בשיר השירים עה"פ (פ"ב פט"ז) "דוֹדִי לִי וְאֲנִי לוֹ" - הוא לי לאלקים ואני לו לאומה, הוא לי לאב ואני לו לבן, הוא לי לרועה ואני לו לצאן וכו'.

ואיתא בספרי (פרשת האיזינו ל"ב ט') עה"פ "פִּי חִלְקָה ה' עִמּוֹ וכו'" "מהיכן המקום מכיר את חלקו מיעקב שני" "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ואומר "כי יעקב בחר לו י-ה" וכו' ועדיין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקב"ה בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו בהקב"ה תל" וכן בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה.

ב] הודאה על התורה

וגם מתפרש על התורה, כמש"כ הר"י ב"ד יקר (נמצא בתפילת נעילה) "דתורה הוא חלקו של האדם [כמו שמתפללים ותן חלקנו בתורתך], כמו האשה דכתיב (קהלת ט' ט') כי היא חלקך בחיים, והתורה הוא חלקו בחיים ובמות, והתורה הוא ירושתנו ע"ש מורשה קהילת יעקב.

ג] הודאה על הנשמה

היעב"ץ בסידורו והמקנה בהקדמה (אות ל"ה) פירשו דהוא הודאה על הנשמה שהוא 'חלק אלוך ממעל', וזהו 'מה טוב חלקנו', וגורלו הוא החלק הטוב שאנו בוחרים, כי ה' הטוב בעצתו יחנני הבחירה הטובה, [ע' ספרי שהבאנו למעלה], ומה יפה ירושתנו הוא הברית כרותה מאבותינו, [והיעב"ץ ביאר באופ"ע, ע"ש].

הטעם שמזכירין ההודאה בתפילה זו

והטעם שהודאה זו נזכר כאן, יבואר היטיב ע"פ הירושלמי שהמלאכים אמרו 'אתה הוא וכו' אחר שהקב"ה נחה דעתו כשכלל ישראל משכימים ומעריבים ואומרים שמע ישראל, [ע' עמ' ב'] וכנגד זה אומרים אשרינו שאנחנו מכשימים וכו' ואח"כ אומרים הנוסח של המלאכים של מיחדים ומקדשים הקב"ה, וכמו מה שעושים ב'קדושה', שאומרים" נקדש את שמך וכו' כשם שמקדישים אותו בשמי מרום".

ותגביה קרננו

ובסוף 'אתה הוא' אומרים "ובישועתך תרים ותגביה קרננו", והגרמ"ד סאלוויציק זצ"ל תמה דהול"ל 'וקרננו', כמו שאומרים 'וקרנו תרום בישועתך'. ועוד צ"ב, למה זה מעין החתימה של "מקדש את שמך ברבים", וביאר ע"פ מש"כ הבית הלוי בפרשת ויגש (מ"ו ג') בביאור הכתוב "כילגוי גדול אשימך שם", "דכאן באה ליעקב ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות, שיהיה נקרא שמו על ישראל, והכוונה בזה דלעולם לא יפרסם שם כבודו בעולם ע"י מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע רק באמצעות צורך ישועתו של ישראל, וע"י ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו בכל העולם וכו'". וזהו ג"כ כוונת חז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"ו) שאמרו שהקב"ה שיתף שמו עם ישראל, ונתנו משל ע"ז למפתח שחשש בעליו שלא יהיה נאבד וקשר לו שלשלת כך הקב"ה שיתף שמו עם ישראל שלא יהיו נאבדים חלילה". ולפי"ז יתבאר היטיב הלשון ותגביה קרננו, דהק"ב עושה ישועתו ע"י הרמת קרנם של ישראל.

ואיתא בספרי (פרשת האיזינו ל"ב ט') עה"פ "פִּי חִלְקָה ה' עִמּוֹ וכו'" "מהיכן המקום מכיר את חלקו מיעקב שני" "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ואומר "כי יעקב בחר לו י-ה" וכו' ועדיין הדבר תלי בדלא תלי ואין אנו יודעים אם הקב"ה בחר לו ישראל לסגולתו ואם ישראל בחרו בהקב"ה תל" וכן בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה.

לפיכך אנחנו חייבים

לפיכך אנחנו חייבים להודות לה', ולשבחנה, ולפארה, ולברך ולקדש ולתת שבת והודיה לשמך - מקור לחיוב הודאה זו, הוא מהספרי ריש פרשת ראה "משל למלך שעשה סעודה והזמין את האורחים והיה אוהבו מיסב ביניהם והיה רומזו ליטול מנה יפה ולא היה בו דעה, וכ' אומר אשכילך ואורך בדרך זו תלך איעצה עליך עיני, כיון שראה שלא היה בו דעה אחז את ידו והניחה על מנה יפה, וכן הוא אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, יש לך אדם שניתן לו חלקו ואינו שמח בחלקו אבל ישראל מודים ומקלסים שאין חלק יפה בחלקם ולא נחלה כנחלתם ולא גורל כגורלם והם מודים ומשבחים על כך וכן הוא אומר חבלים נפלו לי בניעמים וגו' אברך את ה' אשר יעצני".

יש ג' מהלכים בביאור הודאה זו

א] כלל ישראל נבחר להיות עם ה'

אשרינו, עשה"כ "אשרי העם שה' אלוקינו", (רוקה). מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ו מה יפה [מאד (נוסח הרמב"ם וע"מ)] ירשתנו - פיסקא זו מתפרש היטיב ע"פ מש"כ הספרי (שם), "יעקב חבל נחלתו" - אין חבל אלא גורל שנאמר (תהלים טז ו) חבלים נפלו לי בניעמים ואומר ויפלו חבלי מנשה עשרה וכו'. וע' בתרגום יונתן שם (תרגום) "וכיון שנפל העם הקדוש בגורל של אדון עולם פתח מיכאל פיו ואמר כי חלק טוב של שם וכו', פתח גבריאל פיו בתשבחות ואמר של בית יעקב גורל נחלתו". והוא המושך של הפסוק לעיל "פְּהַנְחֵל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהַפְרִידוּ בְּנֵי אֲדָם וכו'", דמדבר על דור הפלגה, ומבואר דעשה הקב"ה גורל ונפל על עם ישראל, והמקור לזה הוא מפרקי דר"א (פכ"ד), "בשעה שבו בני אדם את המגדל, קרא הקב"ה לשבעים מלאכים המסבבים את כסא כבודו, ואמר להם בואו ונבלבל לשונם לשבעים אומות וכו' והפילו גורלות ביניהם שנאמר בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם, ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם וזרעו, שנאמר, כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו, אמר הקב"ה, גורל שנפל לי, רצתה נפשי בו, שנאמר, חבלים נפלו לי בניעמים".

ולפי"ז אשרינו מה טוב חלקנו - הוא ע"ש "פִּי חִלְקָה ה' עִמּוֹ", וזה מדבר על הקב"ה, וכן ה' הוא חלקנו כמש"כ בתהילים (שם) ה' מְנַת חִלְקִי, (רבנו שלמה מגרמייזא). ומה נעים גורלנו - הוא ע"ש הגורל שנפלו עליהם יעקב חבל [גורל] נחלתו", שיעקב הוא הנחלה

תקנת קריאת שמע ישראל

אֶשְׁרֵינוּ, שְׁאַנְחֵנוּ מִשְׁכִּימִים וּמַעְרִיבִים, עֶרֶב וְזֶקֶר, וְאוֹמְרִים פְּעָמִים כָּל כָּל יוֹם שָׁמַע יִשְׁרָאֵל וכו'. - קריאת שמע זו הוֹא הַכְנָה לְמַעַן שִׁיעֵשָׂה בְּחַן הַתְּפִילָה וְזִינוּר אֹרֹךְ, (רמח"ל קילה"כ). וק"ש זו חיוּב גדול על האדם לקרותה, אף שמתפלל כותיקין וקורא ק"ש בזמנה קודם הגז החמה, אעפ"כ מחוייב לקרות ק"ש זו לקרבנות, כ"כ האר"ז ז"ל, כי ד' ק"ש חיוּב על כל אדם לקרות בכל יום, וזו, יולר, ובמעריב, ועל המטה, ראשונה ק"ש זו והיא נקראת ק"ש לקרבנות, יסוד ושורש העבודה (ב' י'). אע"ג דק"ש דיוולר היא גדולה מאד והיאחוד הנעשה בה הוא נעלם ומעולה מאד, עכ"ז לא יספיק האדם להגלים התקון הראוי לזמן תפלת שחרית בק"ש דיוולר בלבד, מפני כי אין לנו יכולת להמשיך כל האורות הארכיים לזמן זה מכל המדרגות בפעם אחת, כלומר בקריאה אחת דשמע, ולכך תקנו חז"ל קודם ק"ש זו דיוולר, עוד ק"ש לקרבנות שאנחנו אומרים אותה קודם פרשת התמיד, כדי שנתקן האורות בהדרגות, לתחלה נמשך ע"י ק"ש לקרבנות אור בחינה אחת, ואח"כ ע"י ק"ש דיוולר נמשך עוד אור בחינה אחת שהוא מקום יותר גבוה עליה, ואז עי"ז אח"כ נעשה היחוד והאזוג בתפלת שחרית, (כן אר"ח ח, ואלר"ל).

הנה בתנא דבי אליהו הוזכר רק פסוק 'שמע ישראל', וכן הוא בכל הפוסקים (טור רמ"א), אבל המהרש"ל (שו"ת סימן סד, הובא במג"א) כתב דכיון דברכה שלאחריה 'מקדש את שמך ברבים' שנתקנה על קדושת השם, שייך לקריאת שמע, שכשם שהוא מקדש שמו ברבים כך מחוייבים אנו לקדש שמו למסוד נפשינו ברבים על קדושת שמו. וזו היא בכלל בכל לבבך ובכל נפשך (ע' במ"ב ס' ס"א סק"ג), וכמו שקדש ר' עקיבא את השם [יצא נשמתו ב'אחד], ע"כ ראויו לומר כל הפרשה של מלכות שמים". וכו' דעת הארי"ז [שעה"כ], והובא ביסוד ושורש העבודה (ב' י'). [אולם הבן איש חי (מקץ ז') מיכל דדי בפסוק ראשון ובשכמ"ו, ע"ש]. ודעת הרמב"ן, והגר"א במעשה רב, שאין לומר פסוק שלם אלא "ה' אלוקינו ה' אחד", שאינו אלא סיפור דברים בעלמא, (ע' תפילה כהלכתה).

אתה הוא עד שלא נברא העולם

כתב הטור "אתה הוא וכו' ונתקנה ע"פ הירושלמי". והכוונה להירושלמי בברכות (פ"ט ה"ב), אבל לא נמצא התפילה שם אלא ההקדמה להתפילה, וכדמבואר בילקוט שמעוני בפ' ואתחנן (רמז תתלו) שחובא בשלימות, "אליהו ז"ל שאל את ר' נהוראי מפני מה זועות באות לעולם, אמר לו כתוב אחד אומר תמיד עיני ה' אליהך בה, וכתוב אחד אומר המביט לארץ ותרעד, כאן בזמן שישיראל עושים וכו' כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום הזועות באות לעולם, א"ל חייך מסתברא מילתא, אלא כך הוא עיקרו של דבר, בשעה שהקב"ה מביט בעולמו ורואה בתי טרטיאות ובתי קרקסיות יושבים בטח ושאנו ושולים ובית מקדשו הרב הוא מסתכל באפילוין עולמו להחריבו, [ע"כ בירושלמי]. כיון שישיראל נכנסים שחרית לבתי ננסיות ולבתי מדרשות ומיהדין שמו ואומרים שמע ישראל ה' וגו' מתקבצין כל מלאכי השרת אצל הקדוש ברוך הוא ואומרים לפניו אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משונברא העולם אתה הוא בעוה"ז ואתה הוא לעוה"ב קדש את שמך על מקדישי שמך, מיד נוחה דעתו של הקדוש ברוך הוא ואינו מחריב עולמו ומיישב דעתו בשביל ישראל, ה"ד ואתה קדוש יושב תהלות ישראל שמיישב דעתו בשביל תהלות ישראל, ומנין שהקב"ה מזעזע עולמו בשביל הורבן בית המקדש שנאמר ה' ממרום ישאג ממעון קדשו יתן קולו ישאג על נוהו".

ביאורו של 'הרוקח' בברכת 'אתה הוא'

אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא מְיַבֵּן הָעוֹלָם, - דאומרים זה כנגד מה שאומרים 'שם הוי"ה' בק"ש שכוונתו 'יהיה הוה ויהיה'. ומבואר יטיב לפי משי"כ בביאור הגר"א (סימן ה') דמבואר מדברי רבנו יונה דא"צ לכונן זה אלא בקריאת שמע ולא בכל הזכרת שם הוי". ומבואר דהוא מיוחד לקבלת עול מלכות שמים של ק"ש. אתה הוא הָעוֹלָם הָאָז - כנגד 'אלקינו'. ואתה הוא הָעוֹלָם הָאָז - כנגד קדושת השם, [לכ' כוונתו 'ה' אחד], כשעושה נסים ונפלאות לישראל, כתיב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים. - בקשה על להא - קדש את שמך על מקדישי שמך, וקדש את שמך פְּעוֹלָמָהּ, ובישועתך תרים ונתגביה קרְנוֹ - זה משיח. (וע' משי"כ בעמוד א'). פְּרוֹךְ אֲתָהּ ה', מְקַדְּשׁ אֶת שְׁמֹךְ בְּרַבִּים, כל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה. וכתוב ברב עם הדרת מלך, ברו"ב בגמ' עשרה בני אדם.

ולמהלך השבלי הלקט, [שהבאו בגליון מ"ב] דתקנו לומר תפילה זו כשגזרו על אמירת ק"ש, ביאר הלבוש שעכשיו נותנים תודה ושבח לשם יתברך שנתבטלה גזירת השמד ורשארן אנו לקדש שמו יתברך בגלוי ברבים.

פנימיות התפילה

ממשנתו של הרב מרדכי פוטאש שליט"א

אתה - הוא

לכאורה שתי תיבות אלה סותרות, דהרי "אתה" היא לשון נוכח, אבל "הוא" היא לשון נסתר. אמנם מצינו גם בלשון המקרא תואר כזה, דבנחמיה (פ"ט) (שאומרים בכל יום אחר ויברך דוד) כתוב, "אתה הוא ה' האלקים וכו'". ובתפילות שתקנו אנשי כנסת"ג ג"כ מצינו כן בברכת אמת ויציב, "אמת אתה הוא ראשון וכו'", ובשמו"ע בברכת מודים, "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלקינו וכו'", וגם באין כאלקינו תקנו לומר "אתה הוא (ה') אלקינו וכו'".

ואולי הכוונה בזה כמו שתקנו בכל הברכות להתחיל בלשון נוכח, ברוך אתה ה', ואח"כ בלשון נסתר אשר קדשנו את בורא פרי העץ, והטעם בזה פי' הרשב"א (שו"ת ח"יה סי' נ"ב) דעל בי יסודות נבנה הכל, אי לדעת שהוא ית' מחוייב המציאות וכו', והבי שאין אמיתותו יתברך מושג כי אם לעצמו לבד. הוא במציאותו נגלה לכל, ובאמיתות מהותו נסתר ונעלם מהכל וכו'. ברוך אתה - כמדבר עם מי שהוא נמצא מפורסם, שמדבר עמו פנים אל פנים. וכו', אשר קדשנו - לקבוע בנפשנו שאע"פ שהוא מפורסם, מהות מציאותו נעלם ונסתר, שא"א לדבר בו רק בנסתר ב"ה. [ועי' ברבינו בחאי (בסי' כד הקמח ערך ברכה) ובערה"ש (א"יח סי' ה' סי"ב) משי"כ בזה].

והגר"א בס' אדרת אליהו (דברים א') ביאר דזה גם הטעם שתקנו לברך את השי"ת בשני שמות, הוי' ואלקינו, בכל הברכות, כי הקב"ה נסתר מצד עצמותו, וזהו ענין שם הוי' ב"ה, ונגלה מצד מעשיו, שזה ענין ההשם אלקינו, שמורה על השגחתו על בריותיו.

אשר לפי כ"ז, י"ל דלכך מדברים אל הקב"ה בלשון "אתה הוא" כדי להתבונן בבי' יסודות האמונה האלו ולהדגיש אותם בדברנו אליו ית' בכל זמן ועידן.

התפילה לגילוי אחדותו יתברך

והנה הראשונים, בסידור חכמי אשכנז והר"י בן יקר ועוד, ביארו שהשבחים שחיבר אליהו הנביא אחר הקיי"ש שהן, אתה הוא עד שלא נברא וכו', ואתה הוא ה' האלקים, הם פירוש על אחדותו ית' שנאמר בקיי"ש 'ה' אחד', וגם בקשתנו אליו ית' גלות את אחדותו לנו ולכל באי עולם במהרה.

קודם כל, ביאר אליהו שאצל הקב"ה לא נעשה שום שינוי כלל בין קודם שברא את העולם לבין אחר שברא את העולם, ונתבאר יסוד נורא זה בסה"ק נפש החיים (ש' ג'). ועוד, שלגבי הקב"ה אין נפ"מ אצלו בין עוה"ז שמלא הסתר פנים, לעוה"ב ששם אלקותו נתגלה בתפירתו.

ולכן אנו מצפים ומבקשים שיקדש את שמו ית' עליו בני ישראל, משום שאנחנו מקדישי שמך ועי"ז יתקדש שמו בעולמו בין כל האומות, ויתקיים משי"כ רש"י בחומש (דברים ו' ד') ונזכר בבי' (סי' סא' סו') בשם הסמ"ק, בביאור הפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", דהכוונה "ה' שהוא אלקינו עתה, ולא אלוקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר (צפניה ג') כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ונאמר (זכריה י"ד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", ע"כ. והענין הוא דזהו ההתגלות של אחדותו ית' בשלימות, ולכן אנו מבקשים כאן שיתקיים על ידנו הקידוש ה' הנפלא הזה במהרה בימינו.

חתימת הברכה עם 'שם'

כתב הטור 'ואינה פותחת בברוך שאינה אלא ברכת הודאה', וכי"כ התוס' בברכות (מו ע"א ד"ה כל) [ונראה מדבריהם שמוזכר בה שם בחתימתה אבל הרמב"ם בסדר התפלות (בסוף אהבה) לא הזכיר בה שם". וביאר הב"ח "ונראה דסבירא ליה דכיון שלא הוזכרה ברכה זו בתלמוד בבלי אין לה דין ברכה, [ונבאמת גם בירושלמי לא הוזכר כתקנה, אלא שהמלאכים אמרו זה. ובאמת הרמב"ם בתחילת הקטע כתב "נהגו העם לקרות וכו', ומסתבר דקאי על לעולם יהא אדם גי"ב, ואולי מהייט סי"ל דא"א בשם]. והראב"י"ה העתיק מהירושלמי הברכה עם השם, וכי"ה בתנז"א, וכי"ה בסמ"ג ועוד ראשונים. (והרוקח וס' המנהיג מונים ברכה זו למאה ברכות, וילה"ע למה לא מנו שאר ראשונים, ויתכן דלא היה בכלל עיקר תקנת מאה ברכות, ואכמ"ל, ועי' במג"א לעיל סק"ח).

והטעם דהברכה אינו פותח בברוך כמו כל ברכה ארוכה, ביארו התוס' בפסחים (קד ע"ב) דאינו אלא שבח ותפלה בעלמא. והתוספות הרא"ש שם הוסיף דאינה אלא ייחוד, לייחד שם הוי' ב"ה שהוא אחד מראש ועד סוף ובכל העולמות, ומתוך שיש אריכות דברים חותמין בה בברוך.

מסורת התפילה

נוסח הרמב"ם ב'לפיכך'

נוסח הרמב"ם הוא, "לפיכך אנו חייבין להודות לך וכו' וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובוקר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אשרנו מה טוב וכו', אשרנו שאנו משכימין ומעריבין בכל יום תמיד ערב ובוקר ואומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". וצי"ב בכפל הדברים של הודאה על אמירת קיי"ש. ופתרון הדברים מבואר בדברי השבלי הלקט, אחר שהביא מהלך של ר' בנימין דנתקן כנגד דורו של שמו, מסיים "ותדע לך שכן הוא שאומר 'וחייבין' אנו לומר לפניך תמיד שמע בכל יום כו' ומיחדים את שמך פעמיים באהבה ואומר שמע ישראל כו'". והיינו שאומרים ב' דברים, א) 'וחייבין לומר וכו', שאנו באים לקיים 'חובתי' קיי"ש בצנעה, ב) אשרנו שאנו זוכים ליחד שמו.

נוסח עה"מ מוסיפין 'וחייבין אנו לומר שירה כל יום. ויתכן דהכוונה למשי"כ הרמח"ל (קיצור הכוונות עמ' י"ט) כאן 'שמע' - היא השירה של ישראל כי כוחם ביחוד השלם כידוע".

תפילה כהלכתה

קריאת שמע לפני התפילה

הנה נוסח הרמב"ם הא, "לפיכך אנו חייבין הודות לך וכו' וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובוקר שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אשרנו מה טוב וכו', אשרנו שאנו משכימין ומעריבין בכל יום תמיד ערב ובוקר ואומרים שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". וצ"ב בכפל הדברים של הודאה על אמירת ק"ש. ופתרון הדברים מבואר בדברי השבלי הלקט, אחר שהביא מהלך של ר' בנימין דנתקן כנגד דורו של שמד, מסיים "ותדע לך שכן הוא שאומר 'וחייבין' אנו לומר לפניך תמיד שמע בכל יום כו' ומיחדים את שמך פעמיים באהבה ואומר שמע ישראל כו'". והיינו שאומרים ב' דברים, א' 'וחייבין לומר וכו', שאנו באים לקיים 'חובת' ק"ש בצנעה, ב' אשרנו שאנו זוכים ליחד שמו.

נוסח עה"מ מוסיפין 'וחייבין אנו לומר שירה כל יום. ויתכן הדכוונה למש"כ הרמח"ל (קיצור הכוונות עמ' י"ט) כאן "שמע – היא השירה של ישראל כי כוחם ביחוד השלם כידוע".

דעת הב"י והרמ"א לכווין לצאת מצוה דאורייתא בכל יום

והנה הב"י הבין דברי הטור דר' יהודה החסיד נהג כן בכל יום, והב"י בעצמו ס"ל דיש לנהוג כן משום דק"ש בצבור הוא אחר הנג' החמה ולכך קורין אותו פסוק קודם שמתעורר קריאת אותו פסוק יהיה קודם הנג' החמה, ואפילו אם יהיה אחר הנג' מכל מקום טוב למהר ולהקדים ק"ש דאורייתא כל מה שאפשר. וכן פסק הרמ"א (סוף סי' מ"ו) למעשה "וטוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו', בשכמל"ו, כי לפעמים שוהין עם קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה ומשמע דלעולם יש לנהוג כן, כיון שלפעמים יקרא שיעבור זמן". ובמאירי (ברכות יג ע"ב) מבואר דגם סתם דעת מועיל לזה, "שהרי זה דעתו לקרוא את שמע [אח"כ עם הברכות] והרי הוא כמתכוין באלו שלא לצאת".

ויש כמה קושיות על הנהגה זו:

אין ראוי לקרות ק"ש ברבים אחר זמן קריאת שמע

הב"י הק' מהירושלמי דמשמע דאין ראוי לקרות ברכות ק"ש לאחר זמן ק"ש, והיאך לא חשש ר' יהודה החסיד לזה. והוסיף הב"ח, דאע"ג דמפרש במשנה דהקורא ק"ש אחר ג' שעות לא הפסיד הברכות, כ"ז ביחיד אבל בצבור לא יעשה כן. ות"י דצ"ל דאחי"נ אין לעשות כן, אבל אין מוחין בידם, כמבואר בירושלמי שם.

צריך לכתחילה לומר ברכות ק"ש על ק"ש דאורייתא

הב"י הביא מהרא"ה בשם רבו הרמב"ן להקשות דוקא רבנו הקדוש היה לו היתר משום ביטול תורה דתורתו אומנתו, אבל אנו טפי עדיף לציבור למימר ברכות ק"ש אק"ש דאורייתא, הילכך הכי מבעי ליה למימר ומיחדים את שמך פעמים אחת ואומרים ה' אלקינו ה' אחד". והיינו דלכתחילה מחויב לומר הברכות ק"ש על ק"ש דאורייתא.

סמיכות גאולה לתפילה

והמג"א והגר"א בביאורו הוסיפו להקשות דמפסיד

בזה סמיכות גאולה לתפילה. וע' בביאור הלכה בתמה ע"ז מדברי הרמ"א לקמן (סי' ס"ו) דמבואר בהדיא דמי אין לו פנאי יקרא ק"ש ואח"כ יקרא עוד פעם ויתפלל כדי לסמוך גאולה לתפילה, והמג"א והגר"א שם מסכימים לזה שם, וצ"ע, וע"ש מה דחה שאין זה כוונת הגר"א. אולם ע' בסידור הגר"א בהלכות תפילה מהשיח יצחק, שהביא ראיה שיש דין סמיכות גאולה לתפילה על ק"ש עצמה, מדברי רבנו יונה (פ"ק דברכות) שכתב על מתני' דיתכסה במים ויקרא "ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה שהרי אח"כ יש לו לעלות ולהתכסות ואין לך הפסקה גדולה מזו, אפ"ה רצו חכמים שיקרא קודם שמע בזמנה והיינו קודם הנה"ח משיסמוך גאולה לתפלה", ואם איתא דבקורא קרש בלא ברכות תחילה ואח"כ קוראה עם ברכותיה ומתפלל נקרא זה סמיכות גאולה לתפלה למה כתבו שאינו סומך גאול'ת, הלא לאחר העליה מן המים יוכל לסמוך גאל ישראל לתפלה, אלא ודאי היכי שאין קורא אז ק"ש של חובה רק לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה לא נקרא סומך גאול'ת. וביאר כונת הגר"א שעיקר סמיכת גאולה לתפלה הוא כשקורא ק"ש של חובה תיכף לתפלה וכדאמרין (ברכות ח ע"א) הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים קורא קריאת שמע ומתפלל, ובירושלמי למה הוא דומה לאהובו של מלך שבא ולדפק על פתחו וכו', מזה נראה שעיקר המעלה של סמיכות גאולה לתפלה הוא להסמיך קריאת שמע של חובה לתפלה. ואחי"נ בדיעבד מתקיים עיקר הדין ע"י ברכות ק"ש לחוד אחר זמן ק"ש, עכ"ד. ומשמע שהבין, דאף בדיעבד מתקיים עם הברכות, אבל עיקר המצוה הוא דוקא עם ק"ש.

דעת הב"ח ומג"א דיכוון שלא לצאת אח"כ חושש שיעבור זמן

אולם דעת הב"ח והמג"א, דר' יהודה החסיד לא עשה כן אלא בימים שאמרו הקרובין והיה חושש שיתעכבו ויעבור הזמן, אבל בלא"ה אין לומר בשכמל"ו, ויכוון שלא לצאת. וכתב הביאור הלכה "וני"ל דאפילו אם הוא משער שחצור לא יעברו זמן ק"ש דהנג' אף הוא ירא שיעברו זמן ק"ש לפי החשבון שמתשבין מעמוד השחר [זמן ק"ש של המג"א], יכוין לצאת עתה ידי ק"ש, דלא מיבעי לדעת הפוסקים דחושבין מעה"ש דשפיר עביד ואפילו לדעת הפוסקים דחושבין מהנג' ג"כ יש לסמוך על דעת הב"י והרמ"א והא"ר מסכים עמהם דאפילו אם הצבור לא יעברו זמן ק"ש אעפ"כ מותר לכוין לצאת בזה עינין בב"י.

כמה פרשיות יקרא אם חושש שיעבור הזמן

וכתב המ"ב (סקל"א) דבמקום שירא שהצבור יעברו זמן ק"ש יכוין לבו כדון ק"ש ויכוין לצאת בזה המצות עשה דק"ש דבמצוה דאורייתא קי"ל בסימן סי' ס"ג דמצות צריכות כונה וי"א שיקרא כל הפרשה ראשונה ויותר טוב שאז יקרא כל השלשה פרשיות כמו שכתב הפר"ח כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש ובח"א בכלל ח' דין ז' הסכים להפר"ח, עכ"ד. וע' בגר"ז כאן שכתב דיוכל לכווין בפסוק אנכי ה' אלוקיך לצאת ידי הזכרת יציאת מצרים, וכבר קדמו

הרוקח (שהוא תלמידו של ר' יהודה החסיד) דתקנו דוקא פסוק זה בפסוקי דזמרא כדי להזכיר יציאת מצרים לפני התפילה לאלו שמאחרים הזמן.

דעת רע"א דיש לעשות תנאי

אולם בהגהות רע"א כתב דיש לעשות תנאי דאם יעבור הזמן רוצה לצאת עכשיו ואם לאו יצא אח"כ, וכן הביא הא"ר מהלחם חמודות (פי"א אות נ"א) שיהא כוונתו על הספק שאם יאחר זמן שיהא יוצא בזו, ואם לא יאחר שתהא קריאה זו כקורא בתורה. ובה"ל' להשיח יצחק שם כתב "ויש אומרים בשם הג"ר ישראל סלנטר זצוק"ל דבעינן דיני תנאי היינו תנאי כפול והן קודם ללאו". אולם לא הובא דעתם במ"ב ובביאוריה"ל, ואולי משום דסובר דכוון דיש לצרף דעת הב"י לצאת לכתחילה לפני שחרית, אין לחוש להקפיד על תנאי אלא יכוון לצאת עכשיו, ורק במקום דאין חשש יש לכוין שלא לצאת, וצ"ע.

קריאת שמע עם תפילין

עוד כתב המ"ב (שם סקל"ג) "עיין בדגול מרובה וכן בחידושי רע"א שכתבו דבחול לא יכוין לצאת אח"כ הניח תפילין מקודם דכל הקורא ק"ש בלי תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו. ופשוט דאם א"א לו להניח תפילין עתה מאיזה ענין אל ימנע מחמת זה המ"ע דק"ש כי תפילין וק"ש שתי מצות הם ואין מעכבין זה את זה ואפילו איסורא ליכא דלא אמרו כל הקורא ק"ש וכו' רק במזיד ולא כשיש לו איזה אונס". ולפי"ז יתכן דמי שאוחז קרוב לזמן ק"ש ואין לו זמן להניח התפילין, ככה"ג מודה המ"ב דיש להקפיד לעשות תנאי, כיון דאין ראוי לצאת דאורייתא בלי תפילין.

הפסק באמצע הפרשיות

הביאור הביאור הלכה לקמן (סימן סו סעיף ה) הביא מרע"א דהקורא ק"ש פעם ב' עם תפילין דר"ת, לא יפסיק, אבל מותר מפני הכבוד אפילו באמצע הפרק. אבל אם אחד קורא ק"ש אפילו בלי ברכות לצאת בה ידי קריאה כי ירא שיעבור הזמן אסור להפסיק באמצע הפרק מדינא כמו בשאר ק"ש. והא דאיתא בסוף סימן מ"ו וטוב לומר בשחרית שמע ישראל וכו' התם הוא אומר רק לרווחא דמילתא אבל אם בפירוש מתכוין לצאת בזה אחי"נ דאסור להפסיק באמצע הפרק וכעין זה כתב הפמ"ג ג"כ בסוף סימן זה. וגם יש להחמיר שלא להפסיק בין הפרקים.

אמירת לאחר זמן ק"ש ואחר התפילה

הפתחי תשובה (יו"ד סי' שמ"א סק"יז) הביא שו"ת זכרון יצחק שכתב בשם אביו להסתפק, דאולי אין יכול לאומרה אחר שעבר זמן ק"ש, לפי דברי השבה"ל דתקנו בשעת השמד שגזרו על קריאת שמע, ויתכן דלא גזרו שלא לקרותו אלא בזמן ק"ש, וה"י בתקנה הוא לאומרה דוקא בזמן ק"ש. ובספר מעייני ישועה הביא דבריו, והוסיף בשמו גם שלא יאמר לאחר התפילה, וכן הסכים לזה הרב הגאון הצדיק הרי"ם הכהן מראדין זצ"ל (הח"ת)".

המשך בעמוד ד'

ב' ע' מקור חיים לחו"י שהעיר דכיון דאם לא יצא ממילא יהיה ת"ת, צריך לדקדק לברך ברכה"ת. ולכאורה יש לחוות דלאו דוקא, ובדאי יוכל לכווין שלא לצאת מצות ת"ת, אולם ע' בגליון על ברכת התורה מה שדנו אם יש דין מצות צריכות כוונה על ת"ת.

ג והנה לדעת הרא"ה דס"ל דאין לצאת ידי המצוה בלי ברכות, יח"ק למה לא היה נחית עכ"פ לעשות תנאי. אולם את"ש טובא לשיטתו, דחולק על דעת הרשב"א דמועיל היפך כוונה אף למי"ד מצות צריכות כוונה, וס"ל דלא מועיל כוונה שלא לצאת, כמבואר בדבריו, שם בה"ל ק"ש באוהל מועד (דרך ב) וכן בה"ל תקיעת שופר, ע"ש. ולפי"ז אין עצה לעשות תנאי שלא לצאת ק"ש אם יקיים המצוה לאחר זמן, דאפילו אם אינו רוצה, בע"כ מקיים המצוה.

וצ"ב בגדר הדברים.

ויש להקשות, מדבריו בכ"מ (ק"ש פי"א הי"ג) שכתב לחדש, דמדאורייתא זמן ק"ש כל היום כמו בלילה, והוכיח כן, דאלי"כ לאחר הזמן היו ברכה לבטלה. ומבואר דנקט דאם אינו יוצא מצות ק"ש היו ברכה לבטלה, וצ"ע, דלדבריו הרי בכל יום הוא מקיים המצוה לפני ברכות ק"ש. אולם י"ל, דכיון דאינו אומר אלא פסוק ראשון אכתי לא קיים המצוה דרבנן של ק"ש ושפיר יש לברך על קיום ק"ש דרבנן, אולם לפי"ז אם באמת קורא כל הג' פרשיות בבוקר, גם הב"י מודה דצריך לכוון שלא לצאת כדי שלא תהא ברכותיו לבטלה, וצ"ע, [וגם תנאי לא יועיל לזה, דאם יעבור הזמן, לא יוכל לברך הברכות ק"ש], וצ"ע.

א ולפי דברי הב"י יצא לנו חידוש גדול, דבכל יום יוצאין המצוה לכתחילה מדאורייתא לפני התפילה. וע' בערוך השולחן שכתב "ויש אנשים שלכתחלה סומכים על זה בכל יום להניח תפילין ולקרא ק"ש כל הג' פרשיות ואח"כ מתפללים אחר זמן ק"ש", ולמעשה כתב דאין נכון לעשות כן [כמש"כ הב"ח]. וז"ל הסדר היום "ויאמר בשכמל"ו וכן ראו אחר שידח' ה' בפסוק שמע ישראל לומר אחריו בשכמל"ו עוד ראוי כדי לעלות לשם יחוד כותיקין שאומרים שאם יתאחר הק"ש אחר הנג' החמה לפחות יהיה נמצא שכבר יחד ה' בשמע ישראל שהוא עיקר היחוד ועיקר הק"ש ואחריו בשכמל"ו והרי הוא כאלו קיים מצות ק"ש בעוניה הראוי". ומשמע דבאמת אינו מקיים שלמות המצוה עם הפסוק ראשון לבד, אלא בגדר "עיקר הק"ש וכאילו קיים וכו'",

עיוני התפילה - בעניני תנאי במצוות

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

הבאנו בתפילה כהילכתה, דעת המג"א דהקורא ק"ש לפני התפילה וירא שמה יעבר הזמן, דיש לכיין שלא לצאת אה"כ הוא ירא שיעבור הזמן אח"כ. אולם רעק"א כתב יכוין בדרך תנאי אם יעברו יהא יוצא בזה, ואם לא יעברו לא יצא בזה, כמ"ש הב"י (סי' תפ"ט) לענין ספירת העומר.

תנאי בספירת העומר

כתב הב"י (סי' תפ"ט ס"ג) וז"ל "כתב הר"ד דוד אבודרהם "כתוב במחזור ויטרי המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, מימר אמר אם אזכור בלילה בביתו אחזור ואברך כדון, ונמצא שלא בירכתי לבטלה, ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבעות למצוה. והרשב"א (ח"א סי' רל"ה) חולק "דכל שמנה מבעוד יום לא עשה ולא כלום, ואם שמא יצא בספירה ויסמוך בספירה זו כמו בקריאת שמע של ערב א"כ כבר יצא ידי ספירה וכשהחזור ומברך בלילה נמצאת ברכה לבטלה".

ובשו"ע (שם) פסק שיעשה תנאי, ותמה המג"א דלא חשש לדעת הרשב"א. וביאר המג"א, וז"ל דאזיל לשיטתיה שפסק בסי' ס' ס"ד דמצות צריכות כוונה, וא"כ יכוין בלבו אם אזכור בלילה אין אני מכוין לצאת בספירה זו, וכ"מ מל"רמ"א שכתב אם היה דעתו שלא לצאת א".

והב"י שם הביא דעת הרמב"ם (תמידין ומוספין פ"ז ה' כ"ה) אם מנה ולא בירך יצא וכן עיקר ולפיכך צריך ליהדר מי ששואל אותו חבירו כמה ימי הספירה שיאמר לו אתמול היו כך וכך שאם אומר לו היום כך וכך נמצא שכבר מנה ואינו יכול לחזור ולמנות בברכה ודוקא כשהגיע זמן הספירה דהיינו בין השמשות אבל אם שאל אותו מבעוד יום ואמר לו כמה יהיה לנו מהספירה זה הלילה יכול לומר לו כך וכך הם ואין בזה חשש, עכ"ל".

אולם דעת הט"ז (סק"ו) כתב דמדברי הרמב"ם [הובא בב"י שם] משמע דתנאי זה אינו נכון דאין להתנות בתנאי שזכר תחל דאין נמנה למצו' מספק, ואין למנות מבעוד יום אלא בצבור כדי שלא לפרוש מן הציבור.

אכן המ"ב (שם סקט"ז) פסק כדברי המג"א, וז"ל "שיחשוב בדעתו אם אזכור אח"כ בלילה למנות אין אני רוצה לצאת בספירה זו, וכשיגיע הזמן אח"כ יברך ויספור".

תנאי בשאר מצות

וכ"כ המ"ב לענין תפילין דחזה"מ דנחלקו בזה הראשונים, ולדינא כתב המ"ב (סי' ל"א סק"ח) לעשות תנאי "אם אני מחוייב אני מניחן לשם מצוה ואם לאו אין אני מניחן לשם מצוה". וכמו"כ דנו הפוסקים לענין קידוש והבדלה, עי בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא רביעאה ח"ג סי' קכ"ז), ועי בצל"ח (פסחים קא). שגם מתבאר מדבריו דמהני תנאי בקידוש. וידוע דברי האבני נור (או"ח סי' שפ"א) דמועיל תנאי לענין אכילת אפיקומן, [אולם בזה אמר הגר"ז דאפילו תנאי לא בעיא, עי תשובות והנהגות ח"ב סי' רל"ט].

האם תלוי בדין ברירה

כתב המהרש"ם בדעת תורה (שם) כתב וז"ל "ונראה דאם מכוין על תנאי שאם יתפלל תוך הזמן יצא ידי מצות ק"ש, אח"כ ואם לאו יוצא עכשיו, לא מהני, דהא ק"ש מן התורה ובדאורייתא אין ברירה. ועי' לקמן סי' תק"צ מחלוקת הרא"ם וב"י אי מהני כוונת תנאי במצוה [לענין תקיעת שופר, אם מועיל לכיין לתקיעה שיועיל או לראשונה או לאחריה]. אך בנ"ד שיתברר אח"כ, גם הב"י מודה דלא מהני, והגם דאדרבא דהיכי שיתברר לבסוף יש דיעות דיש ברירה, מ"מ אין לעשות כן, עכ"ד. ב.

ודבר זה נשאל לר' שלמה קלוגר (שו"ת האלף לך שלמה סי' מ"ב), והשיב דאין דאינו נופל בדין ברירה מב' טעמים. א' דדומה למ"ש הר"ן ר"פ השותפין דאף דקיי"ל אין ברירה, קיי"ל התם כראב"י מכח דזה ידוע מתחלה דפעם ישתמש זה ופעם זה הוי כעיקרו מבורר מתחילתו כן ה"נ כיון דשכיח הוא דפעם מאחרין זמן תפלה ופעם מקדימין א"כ עיקרו מבורר בתחלתו ורק מיעוטו מבורר בסופו איזה יום כך ואיזה כך בזה קיי"ל כראב"י דיש ברירה. ב' דברירה לא שייך רק בדבר התלוי במעשה ולא בדבר התלוי במחשבה דהנה בגט וכדומה הוי מעשה וכן בתרומה כיון דאמרינן בפ"ג דקידושין דמחשבה דתרומה כמעשה דמיא ולכך תליא בדין ברירה אבל במה דאינו מעשה רק במחשבה וכונה על כונה ומחשבה יש ברירה.

והישועות יעקב (סי' תפ"ט) כתב עוד טעם דאינו תלוי בברירה, ע"פ מש"כ הר"ן (גיטין כה). בשם הרמב"ן, דלא שייך ברירה אלא באומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח, ואם בא חכם למערב יהא עירובי למערב, אבל אם מתנה על דבר אחד בלבד, כגון שאומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי למזרח, ואם לאו יהיה בטל, לכו"ע בכהאי גוונא יש ברירה. ודמי לעל מנת שלא ימחה אבא, ע"ש. וה"נ הוא תנאי על דבר אחד, שאם יספור בזמן, שלא יצא עכשיו.

מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי

העונג יו"ט (סי' ג') כתב עוד טעם דלא מהני תנאי במצוות, משום דבדיני תנאים בעינן מילתא שאפשר למיעבדיה ע"י שליח וישנן מצוות שא"א לעשותן ע"י שליח. אולם הקשה על זה מספירת העומר שכתבו הפוסקים שמהני תנאי אע"פ שא"א לספור ע"י שליח.

ונראה לומר ביישוב קושיתו, ע"פ מש"כ הרמב"ן (ב"ב קכ"ו:) וז"ל "ואיכא למידק, היכי מהני תנאי בנידן, והא כל תנאי שא"א לעשות המעשה ע"י שליח, כגון חליצה, לאו תנאי הוא, וי"א דהא דגמרינן מתנאי בני ג' ובני ראובן, הני מילי בתנאי שבין אדם לחבירו, אבל תנאי שבין לבין עצמו ככל ענין הוי תנאי". ולפי"ז שפיר מהני תנאי במצוות כיון שזה מהדברים שבין לבין עצמו. אולם מדברי התוס' (ניזיר יא). נראה דלא נחית לזה, שתי' "שכיון שאחרים יכולים להביא קרבנות תחתיו, נחשב כאילו כל המעשה יכול להיות ע"י שליח".

ובשטמ"ק תירץ בשם רבינו עזריאל, דהכא לא בעינן שיהיה אפשר לקיימו ע"י שליח, דדוקא במעשה בידים, כגון קנין חליצה וקידושין וגיטין וכיוצא בזה ודאי שאם אי אפשר לעשות המעשה ע"י אחר אלא בעצמו, המעשה אלים, ואפילו לא נתקיים תנאו לא נתבטל המעשה, אבל נדר וניזירות שאין צריך מעשה בידים, לא אלים שיתקיים אם לא נתקיים התנאי. ע"כ. וכ"כ התוס' (כתובות נו), והובא בדרכי משה אבן העזר (סי' ל"ח אות ב) בשם הגהות מרדכי כתובות. ע"ש. וגם לתירוץ זה ניחא הכי גבי ספירת העומר, שאינו מעשה אלא דיבור, אתי דיבור ומבטל דיבור. ולפי"ז, את"ש מה דמועיל תנאי בספירת העומר, וכן בק"ש, שאינו מעשה אלא דיבור. ובשו"ת שלמת חיים (סי' נ"ח), ע"ש.

אמנם לתי' זה קשה, שהרי תנאי מועיל בתקיעת שופר ובתפילין ובאכילת אפיקומן וכנ"ל, אע"פ ששם אין זה דיבור בעלמא אלא מעשה מצוה. אכן היה נראה לומר דהתנאי הוא לא על עצם המעשה אלא התנאי הוא על הכונה לצאת ידי חובה, והיינו דבכל מעשה שיש בו חלות לולא חידוש התורה שאפשר לבטל את חלות המעשה ע"י תנאי, הוה אמרי' דאין תנאי מבטל מעשה, משום דלא אתי דיבור גרידא ומבטל חלות מעשה, וחידשה התורה דכעושים תנאי כתנאי בני ג' ובני ראובן, מהני האי תנאה לבטל את חלות המעשה. משא"כ במעשה מצוה שאין במצוה זו שום חלות (כתקיעת שופר ואכילת מצה וכדו'), התם התנאי הוא לא לבטל את חלות המעשה, אלא לבטל את הכונה במעשה, והיינו דמעשה מצוה בלא כוונה או כוונה להדיא שלא לצאת, לא חשיב מעשה מצוה, ובהא לא בעי' כלל למשפטי התנאים. וכ"כ בשו"ת ערוגת הבשם (סי' קס"ח אות ה').

א הפמ"ג (א"א שם) הק', דגם למ"ד מצות אין צריכות כוונה למ"ע מועיל כוונה שלא לצאת. וכ"כ הלבוש בהדיא "ואפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה, הני מילי מן הסתם, אבל אם אינו רוצה לצאת בו אינו יוצא בעל פה וכו", והניח הפמ"ג כצ"ע קצת. והמחצית השקל כתב, דהמג"א האמת נקט דהב"י הכי ס"ל, אבל אר"ז דגם למ"ד מצות אין צריכות כוונה מהני תנאה, משום דחשיב כמכוון שלא לצאת. ועי' בשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סי' פ"ו) דביאר דעת המג"א דלא נקראת כוונה הפכית אלא כוונה ברורה והחלטית שלא לצאת. אבל לא כשהוא מכוין על תנאי ומשאיר פתח ככוונתו לצאת יד"ח, שאין כאן כוונה ברורה והחלטית שלא לצאת ואין זה נקרא כוונה הפכית. ובכגון זה אפשר שהו"א יוצא למ"ד מצות א"צ כוונה וכו'.

ב ולכא"ו י"ע על דבריו, דלכא"ו דבריו סתרי אהרדי, משום דבסי' תפ"ט דימה תנאי דספירת העומר לתנאי דתקיעת שופר, הרי שלא חילק בין מילתא שיתברר למילתא שלא יתברר, וצ"ע.

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים

ע"פ פסקי ספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

יולדת אשת כהן, דין שהיית הבעל בבית החולים, ודין ביקורי המשפחה

שאלה:

אשת כהן היולדת בבית החולים שמצוי שם טומאה:

- א. מה דין ביקורי הבנים לאחר הלידה, והאם יש חילוק בין שעה שיש שילוט "אזהרת כהנים". כמו כן אשת ישראל שילדה ואביה ואחיה כהנים אם מותרים לבקרה.
- ב. מה דין כניסת ושהיית הבעל שם, בשעת הלידה, אחר הלידה, שעת היציאה.
- ג. אם ילדה אשת הכהן בן זכר, האם מותר לאם להוציא את התינוק מחוץ לתקרת בית החולים [באישור צוות ביה"ח], כדי להראותו לבניה שבאו לבקרה ואינם נכנסים לבית החולים?

תשובה:

פירוט דיני הבעל בבית החולים

ד. דין שהיית הבעל או כניסתו לבית החולים, שמצוי שם טומאות מת:

הגעה ושעת הלידה - אם יש ליולדת צורך שבעלה יהיה עמה, מותר לו ללוות ולשהות עמה.

אחר הלידה - ימתין הבעל עד שיפנו את היולדת מחדר הלידה לחדרה, וישגיח שהחדר מוכשר ומאורגן כראוי, לשביעות רצונה. אם אמא של היולדת עמה, או שאר קרוביה שידאגו בזה, הדבר תלוי לפי העניין.

ביקור בימי האשפוז - הדבר תלוי במצב היולדת, רמת צרכיה, ואם אין אדם אחר שישגיח בזה כראוי. ויעשה שא"ח.

ביקורי משפחה

א. אשת כהן היולדת בבית חולים שיש שם טומאה, אסור לכהנים גם לבני משפחתה, לבוא לבקרה.

ב. יש לעורר, שמצוי אחרי הלידה, שמביאים את הבנים הקטנים, לבקר את האם היולדת, ובבנים כהנים הכנסתם לבית החולים כרוכה באיסור תורה.

וגם אם בשעה הכניסה, אין הודעה בשילוט 'אזהרת כהנים', בתי החולים שמצויים שם טומאות מן המת, ראוי מאד שלא להכניסם כלל.

ג. כמו כן, יולדת בת כהן, אין לאביה, או אחיה, לבוא לבקרה, אם אין בדבר צורך רפואי.

(א) עיקרי הדברים מתוך הספר פרק כ"ג.

(ב) כמו"ש לעורר בזה בשבט הלוי (ח"ב סי' רה) אף שהתיר לידה בבית חולים (כנ"ל), מ"מ סיים: ועכ"פ לפי דעתי אין להרעיש על כניסת יולדת אשת כהן בבית חולים בזה"ז, אבל מה שיש להרעיש הוא הביקורים שהבעל ושאר כהנים מבקרים שם. עכ"ל.

(ג) כדין יתובי דעתה האמור בדיני שבת. ואף בזמן ההגעה לבית החולים מותר להיכנס אף שזה קודם הלידה ממש. ומכל מקום אם יש שהות זמן עד תחילת הלידה, יזהר שלא להיטמא כלל שיוכל, כגון, שיכנס הכהן לחדר פנימי וכדומה, כדין המבואר בפרק בית החולים כשממתין הכהן לקבלת טיפול.

שאם א"צ לו החולה, ויש לו אפשרות לצאת במשך זמן יציאה שאינו מועט, שראוי לו שיצא].

מכל מקום, כדי למנוע את הטומאה בידיים בשעה שחוזרת ומכניסה האם את התינוק לבית החולים - טוב שבשעת חזרתה לבית החולים, תתקרב עם התינוק עד קודם קירוי גג ביה החולים (או כל מאהיל אחר המחובר לגג), ותבקש מגויה להעבירו למקום מעט עד המקום המקורה. אם דלת בית החולים פתוחה. ואם אין הדלת פתוחה שתכניס אותו הגויה מהקירוי עד אחרי הדלת^ה.

כל האמור הוא בבית החולים, שחדר התינוקות פתוח או שנפתחים דלתותיו הרבה, כמצוי בשעת ביקורים. וכן שאין דלתות המחלקה סגורות¹.

אולם בבית החולים, שהתינוק נמצא בחדר תינוקות שדלתותיו או דלתות המחלקה עכשיו סגורות, אין להקל לאם להוציא את התינוק לצורך ביקורי המשפחה, שהרי בזה מצוי שיטמא התינוק שלא לצורך².

שחרור מבית החולים - אין לכהן להקל ולהיכנס לצורך הוצאת חפצי היולדת והתינוק, כשאין צורך רפואי בדבר. אלא יבקשו מאדם נוסף שאינו מוזהר על הטומאה, שייסייע ביד היולדת בהוצאת חפציה מחוץ לבית החולים.

הוצאת התינוק מחוץ לתקרת בית החולים לצורך ביקור בני המשפחה הכהנים

ה. יולדת אשת כהן שילדה זכר, ובאו בני המשפחה של היולדת, והם כהנים, וממתנים מחוץ לתקרת גג בית החולים, ורוצה ורוצה היולדת לצאת אליהם, עם התינוק:

הנה מעיקר הדין יכולה היולדת לצאת אליהם, עם התינוק [באופן שאין הקפדה מצד ביה"ח], אף שאח"כ מחזירה את התינוק שוב בידיה לתוך הבית חולים, אף שיש לחוש שבשעה זו מכניסה אותו למקום הטומאה, שהרי מכל מקום כל רגע ורגע ששוהה בחוץ הרי אינו נטמא³.

[עי' משנ"ת בספר פכ"ב כע"ז לעניין דין מטפל בחולה,

אי"ה גליון הבא: אשת כהן אם ראוי שלא תברר שמעוברת זכר, אם מותר לבקש הארכה של עוד יום, דין בית החלמה הצמוד לבית החולים

ד) הדבר ברור, ואין צריך לומר, שאין לעשות כן כשאין אישור מבית החולים, ובפרט אם מזג האוויר אינו ראוי לגופו של התינוק, ופשוט.

ה) שאם הדלת פתוחה אם יש טומאה בבית החולים כבר נטמא משעה שהכניסה אותו הגויה תחת הקירוי של בית החולים, אולם אם הדלת סגורה, נמצא שאינו נטמא טומאה מן התורה [ואף אם יש מדלת זו סוף טומאה לצאת, הא הוא רק מזדבנן] עד שעה שנכנס בדלת.

ו) מהגאון רבי יחיאל פישוהוף שליט"א.

ז) וכל שעה שהתינוק בפנים אינו נטמא כלל.

כמו כן, באופן זה שראוי שלא תשוטט עם התינוק שלא לצורך מחוץ למחלקה וכדומה.

לקראת פרשת ויקרא, יבאו טהורים ויתעסקו בטהרות

שמחה לב מבקשי ה', בסיוע 'קרן שלום - להפצת ספרי יסוד', אי"ה יהיה ניתן להשיג את הספר "משמרת הכהנים", במחיר מוזל מאד, בדוכני י. בלוי בשבוע הקרוב פ' ויקרא, הכמות מוגבלת.

גליון זה מוקדש להצלחת התורמים הי"ו
ובפרט לנדיב שמואל בן רות ויקטוריה שיחי.

בירור הלכה

פרשת פיקודי

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

הנידון - הוציא בערב שבת חלה עטופה בנילון מהמקפיא - האם מותר לו להניחה ע"ג הסיר שעל הבלעך (הנידון בזה רק מצד הטמנה במוסיף הבל, דבער"ש אין באיסור כשאין מוסיף הבל).

הוציא ביום שבת חלה עטופה בנילון מהמקפיא - האם מותר לו להניחה ע"ג הסיר שעל הבלעך (הנידון בזה הן מצד הטמנה במוסיף הבל, והן מצד הטמנה באין מוסיף הבל).

יש לדון בכמה אופנים - א' באופן שהחלה עטופה לגמרי בכמה שכבות בנילון נצמד. ב' באופן שהחלה מונחת בשקית ניילון סגורה. ג' באופן שהחלה מונחת בשקית ניילון פתוחה.

(נידונים אלו מצויים מאד, ודנו בו לאחרונה כמה ת"ח חשובים, ועורר באחד השכונות החשובות פולמוס גדול - ראיתי לכתוב מה שעלה ביד).

כדי לדון בנידונים אלו, יש לברר כמה ענינים

א' יתבאר דין סיר המונח ע"ג האש והטמין את סיר בבגדים שאינם מוספים הבל, האם מחמת חום האש הטמנה זו אסורה כהטמנה במוסיף הבל. יתבארו שיטות הראשונים והפוסקים, ויתבארו הטעמים, הגדרים, והנפק"מ העולות בזה. (נידון זה הובא בשו"ע סימן רנו ח).

ב' אף אם נימא דמחמת חום האש, הטמנה בבגדים אסורה כהטמנה במוסיף הבל - יתבאר האם חלה העטופה בנילון המונחת על סיר שע"ג בלעך, שייך לומר דדינה כהטמנה במוסיף הבל (דהריי ניילון מצד עצמו אינו נחשב מוסיף הבל, ואפשר דמחמת חום האש, ההטמנה בניילון לא נחשבת כהטמנה במוסיף הבל).

ג' באופן שנותן את החלה בשבת - אף אם נימא דהטמנה בניילון ע"ג סיר שעל בלעך לא נחשב כמוסיף הבל - אכתי יש לדון האם אסור מצד דין הטמנה באין מוסיף הבל.

ד' באופן שהחלה מונחת בשקית ניילון פתוחה - יש לדון לפי הצד הנ"ל שהטמנה בניילון נחשבת כהטמנה באין מ"ה, מה הדין שהחלה מונחת בשקית ניילון פתוחה - יתבאר האם באין מוסיף הבל יש היתר של הטמנה במקצת, האם זה תלוי במח' שו"ע ורמ"א, האם לכ"ע מותר, האם לכ"ע אסור.

ה' היות והנילון ניתן כדי לשמור על טריות החלה, אפשר דאי"ז הטמנה (ע"ד מש"כ השו"ע סימן רנו ב דאין הטמנה כשמכסה את האוכל לשומרו מליכלוך) - (היות ומטרת עטיפת הנילון הנצמד על החלה כשמכניס למקפיא היא בשביל שמירת טריות החלה ומניעת ריחות משאר מאכלים שבמקפיא. וגם כעת בשבת כשמניח את החלה על הסיר הוא משאיר את הנילון גם כדי שהחלה תשאר טריה ולא תתייבש ולא תתלכלך).

ו' יש לדון כשמשאיר את הנילון גם כדי לשמור על טריות, וגם כדי לחמם את החלה, האם היתר זה קיים.

ז' באופן שיש כמה שכבות של הנילון נצמד, האם מותר לו להשאירם, או צריך לקלף ולהשאיר רק שכבה אחת.

ח' יש לדון בעיקר היתר זה שנותן כיסוי כדי לשומר מליכלוך דאיתא בשו"ע דאין זה הטמנה - האם היתר זה נאמר גם בהטמנה במוסיף הבל.

במ"ה לא גזרו ומותר. ב' ברא"ש הוסיף, דהיות ובכירה לא נתנו את הקדירה לשם הטמנה רק השאירו אותה היכן שהייתה בכה"ג לא גזרו ומותר. ג' תוס' הביא עוד ביאור מר' ברוך דהיות והכירה רק חמה מהאש שהייתה, והולכת ומתקררת מותר ורק בגפת שמוסיף הבל מעצמו אסור.

עוד כתב תוס' לבאר את המנהג שהיו מטמנים בחפירה והיו עושים בה בנין של לבנים והיו מחממים אותה והיו גורפים הגחלים וטומנים בה (בזה אין את ת' א' ו' דלעיל), וכתבו תוס' יסוד נוסף בהטמנה, דלא אסרו הטמנה אלא שמטמין ומדביק סביב הקדירה דומיא דרמזין, אבל הטמנה שאינה צמודה לקדירה אינה אסורה.

מבואר מדברי תוס' והרא"ש דהביאור בגמ' בהא דאסור להטמין באין מ"ה ע"ג גפת, וחשיב הטמנה במ"ה, דבאמת הגחלים הם

ר"פ כמה טומנין איתא "קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים...לענין אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא".

מבואר בגמ' דהמטמין בדבר שאין מוסיף הבל והניחו ע"ג גפת המעלה הבל, חשיב כמטמין בדבר המוסיף הבל ואסור אף מבעו".

כתבו תוס' מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדירה ולהטמין הקדירה באפר, שהרי הגחלים מעלים הבל למעלה, וה"ה כמבואר בגמ' דאסור להטמין באין מ"ה על גפת של זיתים.

הראשנים הק' מכמה מנהגים שהיו טומנים את הקדירה ע"ג מקומות המ"ה, והתבארו בראשונים כמה חילוקים וביאורים באלו אופנים מותר ובאלו אסור.

דעת תוס' והרא"ש

תוס' שבת דף מח' ביאר את המנהג שהיו טומנים בכירה לאחר שגרפו את הגחלים אף דהכירה מ"ה, א' היות ובכירה א"א להטמין

המ"ה, והיות והם מעלים הבל והחום נשאר ע"י ההטמנה בבגדים, בגוונא דיש אפשרות להטמין בגחלים אסור.

עולה מדברי תוס' והרא"ש, דין א' אם נתן קדירה על גחלים, אף שהטמין את הקדירה באין מ"ה, אסור.

דין ב' אם גרף את הגחלים והטמין באין מ"ה אף שהכירה חמה ויש בה הבל מותר, ויש בזה ג' היתרים. א' דאין לחוש שמא יטמין בכירה. ב' נתינת הקדירה לא הייתה לשם הטמנה. ג' הכירה אינה מוסיפה הבל מעצמה כגפת אלא הולכת ומתקררת.

דין ג' אם מטמין בדבר שאינו צמוד לקדירה, אי"ז הטמנה אסורה. (השו"ע לא הביא את ההיתרים של תוס' והרא"ש. והמג"א סימן רנו ס"ק יח' הביאם, וכתב המ"ב ס"ק מג דבכה"ג אין למחות ביד הנוהגים כן. ומאידך דין זה שהטמנה בדבר שאינו צמוד לקדירה אי"ז הטמנה, הביא השו"ע להלכה בסימן רנו ח.)

לדעת תוס' והרא"ש בנידון דידן יהיה מותר, אולם השו"ע פסק דלא כדעה זו.

דעת הרמב"ן

הרמב"ן כתב לבאר את דברי הגמ' באופן שאין הפסק אויר בין הקדירה לגפת בזה המ"ה שלמטה מצטרף עם הבגדים מלמעלה, וכשיש הטמנה בכולה, סגי שהמ"ה יהיה במקצתה. אולם כשיש שיש הפסק אויר ההטמנות לא מצטרפות ומותר. (ברמב"ן זה מוכח דהטמנה במק' לא שמייה הטמנה, דכתב דאף שהקדירה נוגעת בגפת מ"מ רק בצירוף הבגדים אסור).

הרמב"ן כתב עוד פ' דאף באופן שאין הפסק אויר בין הקופה לגפת ההמ"ה שלמטה מצטרף עם הבגדים מלמעלה והיות ויש הטמנה בכולה סגי שהמ"ה יהיה במקצתה. (באמת בת' זה ברמב"ן לא מוכח דהטמנה במק' לא שמייה הטמנה, והר"ן העתיק רק ת' זה. והחזו"א שלא היה לו את כל דברי הרמב"ן אלא מש"כ בשמו הר"ן, הבין דדעת הרמב"ן שהטמנה במק' שמייה הטמנה, וכמשנת' ברמב"ן בת' א' עולה דלא שמייה הטמנה, ולא נראה דבת' ב' חזר בו.)

עולה מדברי הרמב"ן דהביאור בגמ' בהא דאסור להטמין באין מ"ה ע"ג גפת, וחשיב הטמנה במ"ה, דבאמת הגחלים הם המ"ה, וכשאין הפסק אויר ה"ה ההטמנות מצטרפות וסגי שמקצתה מ"ה.

ועולה באופן דיש הפסק אויר בין הקדירה לגפת או לאש, היות ואי"ז מצטרף, מותר לתת בשבת על הקדירה בגדים אף שיש אש תחתיהם.

(השו"ע לא פסק כהרמב"ן, דלדעת השו"ע אף שיש הפסק אויר היות שיש אש תחת הקדירה אסור לתת בגדים על הקדירה).

לדעת הרמב"ן והר"ן בנידון דידן יהיה מותר (דהרי לתת את הסיד על הבלעך אי"ז הטמנה כלל, ולרמב"ן רק שיש חיבור בין המ"ה לאמ"ה ה"ה כההטמנה במ"ה. ובנידון של החלה בשקית ל"ש לצרף את ההטמנות). **אולם השו"ע פסק דלא כדעה זו.**

דעת ר' יונה והרשב"א

הר"ן הביא בשם ר' יונה שאף שיש הפסק אויר בין הגפת לקדירה מ"מ היות ויש אש תחת הקדירה אסור לתת בגדים על הקדירה, וכ"כ ר' יונה בב"ב. וכ"כ הרשב"א.

והוכיח הרשב"א דע"כ מדובר בגמ' שיש הפסק אויר, דאל"כ אף בלא הקופה והבגדים יהיה אסור מחמת דהקדירה נוגעת בגפת

והו"ל הטמנה במקצת (הרשב"א סובר שהטמנה במק' אסורה) וע"כ בגמ' דמיירי דלמטה יש הפסק אויר ואסורה מחמת שהגפת מעלה הבל.

כמה ביאורים בדעה זו

יש לבאר מה ההבנה בדעה זו, דקדירה המכוסה רק באין מ"ה (בקופה ובגדים), ויש הפסק אויר בין המ"ה (הגפת) לקדירה, מדוע מגדירים הטמנה זו כהטמנה במ"ה דאסור אף בער"ש.

אפשר לומר בזה כמה ביאורים

א' הבגדים עצמם אינם נחשבים למ"ה, אלא הטעם האיסור הוא מחמת 'השהיה' ע"ג המ"ה, ואף דמדין 'שהיה' הרי"ז מותר, מ"מ היות והטמין למעלה בקופה ה"ה גילה שמקפיד על חימומו בזה חז"ל אסרו.

ב' הבגדים עצמם אינם נחשבים למ"ה, אלא הטעם דהאיסור הוא מחמת הגפת שלמטה דהוא מ"ה, ואף דהקדירה אינה עומדת על הגפת ואינה מוטמנת במ"ה, ויש הפסק אויר, מ"מ היות וטמן את כל הקדירה באין מ"ה בקופה ובגדים, ועי"ז לא נכנס אויר קר מבחוץ והחום העולה מלמטה נשמר, הרי הוא גילה בדעתו שמקפיד על חימומו, לכן אף שיש הפסק אויר בין האש לקדירה הרי"ז מוגדר כהטמנה במ"ה ואסור.

ג' אפשר לומר דע"י שעולה חום מלמטה כעת הבגדים נחשבים למ"ה (אף דאינם מולדים חום מעצמם).

(יתבאר להלן דיהיה נפק"מ בין ביאורים אלו בנידון דידן האם חלה העטופה בנילון המונחת ע"ג סיר על בלעך נחשבת כמ"ה. דלהבנה ג' אפשר דאי"ז הטמנה, ולהבנה א' ב' הוי הטמנה)

בלשון הרשב"א ור' יונה בב"ב היה מקום לפ' כפ' א' או ב'. ויותר נראה ככוונת דבריהם ע"ד פ' ב', דהמ"ה הוא הגפת שלמטה, אולם היות וטמן את כל הקדירה באין מ"ה בקופה ובגדים, הרי הוא גילה בדעתו שמקפיד על חימומו, לכן אף שיש הפסק אויר בין האש לקדירה הרי"ז מוגדר כהטמנה במ"ה דאסור.

(יש הבדל בין הרשב"א לר' יונה, הרשב"א הזכיר גם שמקפיד על חימומו, וגם שהמ"ה עולה למעלה ומחמם את מה שעליו. ובר' יונה הזכיר רק דמקפיד על חימומו, ואכמ"ל).

אולם בב"י, בשו"ע, בלבוש, בגר"ז נראה כביאור ג', דאף שאין הקדירה טמונה כלל בגפת, מ"מ כיון דחום הגפת עולה למעלה, הקופה חשובה כמ"ה, ונחשב שיש הטמנה במ"ה בקופה עצמה. **וכן מבואר להדיא בר' ירוחם נתיב י"ב ג' דהקופה עצמה ה"ה כמ"ה.**

הגר"ז סימן רנו ס"ק ב' האריך לבאר דהב"י שינה מדברי הראשונים. **וכ"כ האבנ"ז** דדעת שו"ע והב"י דהבגדים נחשבים מ"ה. ותמוה שם על השו"ע דבר' יונה ורשב"א כתוב טעם אחר.

(יש להעיר - בב"י נראה דהשווה את ר' יונה והרשב"א, לתוס' ולרא"ש. וצ"ע דבתוס' וברא"ש נראה דהקופה והבגדים שלמעלה אינם נחשבים למ"ה, ולהבנת הב"י ברשב"א ור' יונה הקופה והבגדים שלמעלה ה"ה נחשבים למ"ה, וצ"ע.

עוד יש להעיר - המ"ב הביא על דברי השו"ע שפסק כר' יונה והרשב"א, את קולת הרא"ש ותוס' ומקורו במג"א, וצ"ע דהרי אי"ז כפסק השו"ע דהשו"ע פסק דלא כהרא"ש ותוס'. וצ"ל דכוונת המ"ב דבדיעבד יש לסמוך דלא כהשו"ע על הראשונים האלו).

דעת השו"ע

השו"ע סימן רנו סעיף ח פסק כדעת ר' יונה והרשב"א, דקדירה שיש תחתיה אש, אין לכסותה בגדים אף שאינם מ"ה, דמחמת האש הבגדים נחשבים למ"ה.

הנפק"מ העולות מהביאורים בהלכה זו

לכאורה יש בזה ג' נפק"מ. א' הטמנה מאכל בנילון. ב' נתינת דף ע"ג מכסה הסיר. ג' נתינת מגבת על כיסוי סיר שמהצד הסיר מגולה.

א' הטמנה מאכל בנילון - אם ההבנה בהלכה זו כהבנה ג' כמשנת' בב"י ובשו"ע, דע"י שעולה חום מלמטה הבגדים מתחממים והאין מ"ה הופך להיות כמ"ה, נראה לומר דכל זה דווקא בבגדים שהם מקבלים חום, אולם בהטמנה בנילון שאינו מקבל חום אפשר דבכה"ג אי"ז נחשב כהטמנה במ"ה.

אולם להבנה א' וב' היות וטמן את כל האוכל באין מ"ה, ועי"ז לא נכנס אויר קר מבחוץ והחום העולה מלמטה נשמר, ובזה גילה דעתו שמקפיד על חימומו ואסור, אפשר דאף בהטמנה בנילון שייך סברא זו ויהיה אסור.

ב' נתינת דף ע"ג מכסה הסיר - מבואר בב"י ובשו"ע דהעצה לכסות את הקדירה, ע"י שיתן דף רחב על מכסה הקדירה ויתן על הדף בגדים ומחמת הדף הרחב הבגדים לא יגעו בצדי קדירה. ויל"ע מדוע הדף עצמו אינו הטמנה במקצת האסורה לפי השו"ע. בב"י שם ביאר דהיות והדף אינו מקבל הבל ולא מתחמם מותר. ונראה דהב"י לשיטתו דטעם הלכה זו כהבנה ג' דע"י שעולה חום מלמטה הבגדים מתחממים, והאין מ"ה הופך להיות כמ"ה. דבר זה שייך בבגדים שמקבלים חום, אולם דף דאינו קבל חום אין להחשיבו כמ"ה.

אולם להבנה א' אפשר דיהיה אסור דכיון שנתן דף ה"ה גילה בדעתו דמקפיד. ולהבנה ב' אפשר דיהיה מותר, דהרי לא עשה הטמנה בכולה. (והארכנו בזה במ"א).

ג' מגבת על כיסוי שמהצד הסיר מגולה - להבנת הב"י כיון שהמגבת מתחמם הו"ל הטמנה במק' במ"ה ויהיה אסור. להבנת הראשונים יש מקום לומר דאי"ז הטמנה דכיון שפתוח מהצד אין כ"כ מקפיד על חימומו, ומאידיך אפ"ל דהיות והוא עשה מעשה ויש בזה קצת תועלת גם זה נחשב דמקפיד בחימומו, והארכנו בזה במאמר הקודם.

חלה העטופה בנילון ע"ג סיר שיש תחתיו אש,

האם ה"ה כהטמנה במוסיף הבל

א' התבאר דלהבנת השו"ע הטמנה בנילון שאינו מקבל חום אינה כהטמנה במ"ה. ולכן חלה העטופה בנילון אף שמניח ע"ג סיר שעל האש, אי"ז נחשב להטמנה במ"ה. לפי"ז בער"ש יהיה מותר להניח על הסיר אפי' חלה העטופה בכמה שכבות של ניילון ניצמד.

ב' גם אם נחמיר שהטמנה בנילון דינה כהטמנה במ"ה מפני שע"י הנילון החום נשמר (ולא כסברת הב"י שהבגדים עצמם כעת מ"ה), מ"מ מנהג בני ספרד להקל דלא כהשו"ע בסעיף ח' אלא נהגו כהרמב"ן והר"ן כמ"ש מהר"ם בן חביב וכמשנת' לרמב"ן והר"ן בכה"ג מותר. אולם לבני אשכנז דהחמירו כהשו"ע, הרי"ז תלוי במשנת' האם הטמנה בנילון נחשב להטמנה במ"ה.

ידון מצד הטמנה בשבת באין מוסיף הבל

אף אם נימא דהטמנה בנילון ע"ג סיר שעל בלעך לא נחשב

כמוסיף הבל. ואף אם נימא דהמנהג להקל דלא כהשו"ע בסעיף ח' ונוקטים כהרמב"ן דאי"ז נחשב כמ"ה

מ"מ אכתי כשנותן את החלה בשבת, לדעת המ"ב יהיה אסור מצד הטמנה באין מוסיף הבל, אף דמטמין צונן, מ"מ הוא מוליד חום ומבואר במ"ב סימן רנח ורנז ו' דפסק כר' יונה דאסור. ולדעת השו"ע יהיה מותר, דיש משמעות דהשו"ע לא פסק דין זה.

(יש בזה אריכות ואכתוב בקצרה - בגמ' שבת דף מח' איתא דאסור להניח כלי קר ע"ג כלי חם. ונח' הראשונים בביאור סוגיא זו, תוס' הרא"ש והרמב"ם כתבו דהוא מצד חשש בישול, ומאידיך ר' יונה כתב דהוא מצד איסור הטמנה ומדובר שהכלי מוטמן בבגדים ומטמין את הכלי העליון בבגדים הנמצאים שם ואסור משום שמוליד חום והר"ז כהטמנה במ"ה. בב"י ובשו"ע הביא את דברי התוס' והרא"ש ולא הביא את דברי ר' יונה. בפשטות עולה דהשו"ע לא פסק את דברי ר' יונה. כ"כ בבה"ל שם ד"ה שאין' דבב"י מבואר דלא מיירי דרך הטמנה וכ"כ הפרמ"ג ומחצה"ש ומאמ"ר, ובגר"ז בק"א כתב דהב"י פסק דלא כר' יונה.

אולם המ"ב בסימן רנח ס"ק ב ובשעה"צ ד הביא מהגר"א דפסק את דברי ר' יונה. ובבה"ל כתב דאפשר דאם יהיה הטמנה גם הב"י יודה לדין של ר' יונה.

וביותר המ"ב בסימן שיח ס"ק נא ובשעה"צ ס"ק עד, כתב לפ' את דברי השו"ע שם כדברי ר' יונה. ודברי המ"ב צ"ע כמשנת' דנראה דהשו"ע לא פסק את ר' יונה. ונראה להביא ראיה דהשו"ע לא פסק כר' יונה, דהשו"ע שם בסעיף ז כתב ד"א שגם שהקדירה על האש מותר להניח עליה כלי, ואם כדברי המ"ב שמדובר שטמנה בבגדים, צ"ע דהרי השו"ע בסימן רנז ח' פסק שקדירה שעל האש אסור להטמינה בבגדים, ע"כ דלשו"ע הקדירה לא טמנה בבגדים - עולה דמש"כ המ"ב בדעת השו"ע כר' יונה צ"ע, ואכמ"ל).

ידון באופן שהחלה מונחת בשקית ניילון

פתוחה בדין הטמנה במקצת באין מוסיף הבל

באופן שנותן את החלה בשבת והחלה מונחת בשקית ניילון פתוחה, דהוא הטמנה במקצת. האם באין מוסיף הבל הטמנה במקצת מותרת, האם זה תלוי במח' שו"ע ורמ"א, האם לכ"ע מותר, האם לכ"ע אסור.

מצאנו בזה ג' דעות. א' במ"ב בסימן רנג ס"ק סט מבואר דגם בהטמנה באין מ"ה נח' השו"ע והרמ"א, לשו"ע אסור ולרמ"א מותר. ב' הגר"ז בסימן רנז ס"ק ב' נקט דבהטמנה באין מ"ה לכ"ע הטמנה במק' מותרת. (וכ"כ להלכה בספר אול"צ דאף לשו"ע מותר). ג' הגר"ז סימן רנט בק"א נקט דבהטמנה באין מ"ה, לכ"ע הטמנה במק' אסורה.

עולה באופן שנותן את החלה בשבת, והחלה מונחת בשקית ניילון פתוחה, אף אם ננקוט דהטמנה בניילון אינה כהטמנה במ"ה, אלא כהטמנה באין מ"ה. לדעת השו"ע - מותר (כמשנת' דהשו"ע לא פסק כר' יונה, וס"ל דמותר להטמין צונן באין מ"ה אף שיתחמם). לדברי המ"ב - לשו"ע יהיה אסור, ולרמ"א מותר. לדברי הגר"ז - לכ"ע יהיה מותר. ולדברי הגר"ז בק"א - לכ"ע יהיה אסור.

ידון היות והשקית ניתנה כדי לשמור על

טריות החלה אפשר דאי"ז הטמנה

יש לדון דאפשר דאין בניילון שעל החלה משום הטמנה כלל, אלא הניילון משמש ככלי עבור שמירה על טריות, ושמירה שהחלה לא תתייבש ולא תתלכלך - דהרי מטרת עטיפת הניילון הנצמד על החלה בשעה שמכניס למקפיא היא בשביל שמירת טריות החלה ומניעת ריחות שאר מאכלים שבמקפיא. וגם כעת בשבת כשמניח את החלה על הסיר משאירים את הניילון גם כדי שהחלה תשאר טריה ולא תתייבש ולא תתלכלך - אפשר דבכה"ג אי"ז נחשב הטמנה, ומותר, ע"ד מש"כ השו"ע סימן רנז ב' דמותר לשים כלים

על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או שלא יתטנף בעפרורית שאין זה כמוטמין להחם אלא כשומר ונותן כסוי על הקדירה.

ידון האם היתר זה קיים כשמשאיר את הנילון גם כדי לשמור על טריות, וגם כדי לחמם את החלה

אכתי יש לדון כשמשאיר את הנילון, גם כדי לשמור על טריות, וגם כדי לחמם את החלה - האם היתר זה קיים. במ"ב ס"ק י"ד כתב ז"ל, "היינו אפילו בגדים שמעמידין את החום של הקדירה שלא יצטנן אפ"ה שרי כיון שאינו מכוון לזה". לכאורה מלשון המ"ב נראה, דההיתר בזה הוא משום דאינו מכוון להטמנה. לכאורה משמע דאם מכוון גם לחימום יהיה אסור.

דברי המ"ב צ"ע

אולם היות והב"י כתב דמקור דין זה הוא בר"ן וברשב"א, והם כתבו דמותר דה"ה ככיסוי כלי, (וה"ל "דאין זה כמוטמין להחם אלא כשומר וכנותן כיסוי על הקדירה"). וכמו שמותר לתת כיסוי כלי אף שכוונתו גם לחימום, ה"ה כשנותן כיסוי כדי לשמור על טריות ולשמור מליכלוך אף שכוונתו גם לחמם יהיה מותר. ודברי המ"ב צ"ע דמשמע מדבריו שאם מכוון גם לחום יהיה אסור.

ביאור דברי המ"ב

נראה ביאור דברי המ"ב, דוודאי כיסוי של כלי מותר אף שכוונתו גם לחום, (כ"כ החו"א או"ח סי' ל"ז ס"ק ל"ב וז"ל "דלא גזרו אלא להטמין את הכלי בבגד, אבל ליתן בתוך כלי אינו בכלל הטמנה, דהרי כל כלי מגין על מה שבתוכו שלא יצטנן במהרה, ולא אסרו ליתן בתוך הכלי בשבת").

והוסיף המ"ב דבגוונא שלא כיסה בכיסוי הרגיל של הסיר, אלא כיסה בבגדים, בזה מותר רק שלא מכוון להטמנה.

(עד"ז מצאתי באגרות משה או"ח סי' צ"ה, ז"ל בשינוי קצת "מותר לכסות הקדירה אף בשבת כיון שזוהו שמירת הדבר כמו שלא ישפך ושלא יפול עפרורית וזבובים וכדומה, לכן אף שגם משמר החום מותר... ואף שבמ"ב ס"ק י"ד כתב דשרי כיון שאינו מכוון לזה, נראה שהוצרך לזה רק שכיסה בדברים שלא נעשו לכך, דבזה אם היה מתכוין להעמיד החום היה אסור, וכשלא מתכוון לחום ה"ה מוגדר ככיסוי קדירה ומותר, אבל בנותן הכיסוי המיוחד להכלי מותר בכל אופן אף שכוונתו גם להעמיד החום כיון שעכ"פ צריך לכסותו גם בשביל שלא ישפך ויתלכלך).

עולה מדבר העומד לשמירת המאכל או לכיסוי המאכל, מותר לכסות בו את המאכל אף שמתכוון גם למטרת חימום. אולם דבר שלא עומד לשמירת המאכל או לכיסוי המאכל (כגון שמכסה בבגדים), בזה אם מכוון גם לחימום אסור.

ונראה דעטיפת החלה בנילון ניצמד ה"ה עומד לשמירת המאכל, ודינו כנותן בכלי המיוחד לו, ולכן אף דנהנה מהנילון גם לחימום החלה יהיה מותר.

ידון האם מותר לו להשאיר כמה שכבות של הנילון ניצמד

באופן שהחלה עטופה בכמה שכבות של נילון ניצמד, האם מותר לו להשאיר כמה שכבות של הנילון ניצמד, או צריך לקלף ולהשאיר רק שכבה אחת.

נראה דבאופן שעוטף כעת את החלה קודם שמניחה על הסיר בכמה שכבות נילון, וכוונתו גם לחימום החלה, יהיה אסור. דרק עטיפה אחת ה"ה ככלי ובזה אף שכוונתו גם לחימום מותר. אבל ששם עטיפות נוספות, כל שאינם נצרכים אלא עבור חימום, אסור.

(כן עולה מדברי האגר"מ, דהרי לעיל הבאנו מהאגרות משה או"ח סי' צ"ה דכשנותן כיסוי לשמירת המאכל מותר לכסות בו את המאכל אף שמתכוון גם למטרת חימום. ויל"ע דאגרות משה אורח חיים חלק ד סימן עד כתב דלתת מאכל בניר אלומיניום הרי"ז הטמנה. וצ"ל או דכוונתו באופן דנותן הרבה נייר כסף לכן אי"ז ככיסוי כלי, או שמטרתו שם רק לחימום).

אולם באופן שמוציא חלה שכבר הייתה עטופה במקפיא בכמה שכבות נילון, אפשר דאי"ז הטמנה ויהיה מותר, דהיות וכשהכניסו למקפיא עטפו בכמה שכבות כדי שלא יכנסו ריחות מהמקפיא וישאר טרי, ה"ה ככלי שמשמש את החלה, ואף שכעת מניח את החלה כמו שהיא עם שכבות הנילון ולא מוציא חלק משכבות הנילון, מ"מ אי"ז נחשב הטמנה, ואפשר דיהיה מותר.

ידון האם היתר שנותן הכיסוי כדי לשומר מליכלוך נאמר גם בהטמנה במוסיף הבל

עוד יש לדון האם דין זה דסעיף ב' דאין הטמנה כשנותן הכיסוי כדי דלשומר מליכלוך, נאמר גם בהטמנה במוסיף הבל. דהשו"ע בסעיף ב' דכתב את ההיתר דשמירה מליכלוך אינה הטמנה, בפשטות דיבר על הטמנה באין מ"ה.

יתבאר האם גם בהטמנה מ"ה יש היתר זה. א' יש מקום לומר דבמ"ה היות וס"ס יש כאן תוספת הבל אף שכוונתו לשמור החום יהיה אסור. ב' עוד יש לומר דהרי הטמנה במ"ה לא רק הפעולה אסורה אלא כל המוצב של הטמנה אסור משום שמא יחתה (כמשנת' במ"א באריכות), ואפשר דל"מ מה שכעת נתן בשביל שמירה מליכלוך. ובאמת בספר תורת השבת כתב דהיתר זה ל"מ במ"ה.

ומאיך דכמשנת' היות והר"ן הרשב"א כתבו דה"ה מותר ככיסוי של כלי, והרי כיסוי של כלי וודאי מותר אף במ"ה, לכן נראה דהיתר זה הוא גם במ"ה. (בר"ן בדף יט בדפי הרי"ף יש משמעות דהיתר זה במ"ה), וכ"כ בספר שביית השבת. וכ"כ הגרשז"א במנח"ש ב' לד' דמדברי ה"הר"ן והרשב"א משמע דהיתר זה קיים אף במ"ה באופן שמכסה בבגדים ויש מתחת אש. (אולם כתב שבמטמין במ"ה כגפת, ל"ש היתר זה, ומאיך דבמאור השבת הביא בשמו דאף במ"ה שייך היתר זה).

עולה דהדין דאין איסור הטמנה כשנותן הכיסוי כדי דלשומר מליכלוך, נאמר גם בהטמנה במוסיף הבל.

א"כ אף בנידון דידן שמניח חלה העטופה בנילון על סיר שע"ג הבלעך, היות ונתן את הנילון גם למטרת שמירה על טריות החלה היתר זה שייך ואין בזה הטמנה ומותר.

העולה בקצרה - התבארו כמה היתרים א' אפשר דעטיפה בנילון אף שמניח על הסיר אי"ז נחשב למ"ה, ולפי"ז בער"ש יהיה מותר לתת חלה עטופה בשקית ע"ג הסיר. ב' התבאר עוד היתר, היות ומטרת הנילון גם לשמירה על טריות החלה, הרי הנילון ככיסוי כלי ואין בזה הטמנה. ג' התבאר דהיתר זה שייך גם בהטמנה במ"ה. ד' התבאר דאף אם יש כמה שכבות של נילון נראה דא"צ להוציא את שכבות הנילון. ה' התבאר דאם עוטף בשבת חלה בשקית נילון פתוחה ע"מ שתתחמם, אם ננקוט דשקית הנילון ה"ה כמ"ה - יהיה תלוי במח' שו"ע ורמ"א. אולם יותר נראה דשקית הנילון אינה נחשב כמ"ה - לשו"ע מותר (צונן באין מ"ה אף שיתחמם מותר, דפסק דלא כר' יונה). למ"ב (דפסק כר' יונה) נידון זה יהיה תלוי במח' של הטמנה במקצת (לרמ"א יהיה מותר). וי"א דבאין מ"ה, לכ"ע מותר הטמנה במק'. וי"א דלכ"ע אסור.

תוספת שבת

זמני הדלק'נ שבת פרשת פקודי
 ירושלים: 5:12 מוקדם: 5:02
 בני ברק: 5:27 מוקדם: 5:17
 מודיעין עילית: 5:21 מוקדם: 5:11
 חיפה: 5:20 מוקדם: 5:10
 טבריה: 5:16 מוקדם: 5:06

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א: הדרך היחידה לביטול גזירת הגיוס ע"י ההתחזקות בימי ששי שבת ובתפילה!

ואכן ידוע שמרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל היה מעורר מאד ללימוד בהלכ' שבת, (וכן להקדמת כניסת השבת) והיה אומר תמיד שחייבים ללמוד הלכ' שבת ואין לדחותם בטענה שאין זמן הרי לומדים גמ' וכו' כי עיקר לימוד התורה הוא לקיים למעשה, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות קט) "כל האומר אין לו תורה אפי' תורה אין לו.. אמר קרא ולמדתם ועשיתם, כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה אינו בלמידה",

וכן הורה מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל לאדם חשוב ששאלו מה ללמוד בשעה פנויה שהיתה לו בשבת אמר לו שילמד הלכ' שבת, ותמיד היה אומר שהתיקון לחילול שבת הוא לימוד הלכותיה, וכן אמר שזה סגולה לזרש"ק ללמוד עם אשתו הלכ' שבת,

וכבר כתוב בשו"ע בסי' ר"צ "אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה... וכתב המשנ"ב בס"ק ו' וז"ל: והעיקר יהיה אז ללמד לרבים את חוקי האלוקים ואת תורותיו להורות הלכות שבת, והאסור והמותר גם להמשיך לב השומעים באגדה, המדריכים לב האדם ליראת שמים, וכדאיאתא בילקוט שמעוני ריש פר' ויקהל וכו' עכ"ל.

ובלשון חריפה כתב בהקדמת החיי אדם: כי אם הלימוד אינו כדי לידע דיני התורה ומצותיה מאי נפק"מ בלימודו... ומשל למפעל שמייצר סחורה ומשליך לפח כך בענינינו אם אין אדם מוצא זמן ללימוד הלכה, מה תועלת יש בלימודו, וכדברי הגמ' "אפילו תורה אין לו".

דברי החיד"א: רק ע"י לימוד בשבת מקיימים "לעשות את השבת", ובפרט ע"י לימוד הלכ' שבת.

וכדברי המהרש"א בשבת קיט שמה שירושלים חרבה בגלל חילול שבת הכוונה היא שלא לימדו הלכות שבת לרבים, ויעויין גם בהקדמת האגלי טל שלימוד הלכ' שבת קודם לכל, וזה כמו לימוד כל התורה, וכמו ששמירת שבת שקולה ככל התורה, וכן בטעמא דקרא כתב שכשמתקבצים יחד ללימוד הלכ' שבת זה קידוש ה' וכנגד חילולי שבת בפרהסיא. (ויעויין באור החיים (כי תשא לא טז) שביאר שמקיימים "לעשות" ע"י תוספת שבת, ועוד דברים יפים שם)

עוד על לימוד הלכ' שבת הנלמד מויקהל משה

ואכן כתב הילקוט שמעוני שמתחילת התורה עד כאן אין פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד, אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, ולכנוס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר

מרן רשכבה"ג הגראי"ל שטינמן זיע"א יחד עם מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל כתבו לפני כמה שנים שהיה איום מוחשי לגיוס בני הישיבות וז"ל: בתו"ד:

ובאנו בזה להציע להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ברציפות, ובפרט בימים שיש בהם רפיון כגון ימי ששי ושבת, אשר הרפיון בהם רב, ולקבוע בהם סדרים שיתחזקו בהם מאד בלימוד התורה. וראשי הישיבות יעוררו על דבר זה, ובנוסף לזה עלינו להתחזק בתפילה ובתחנונים לפני אדון כל לבטל מעלינו כל הגזירות... ומרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל הוסיף בזה"ל: "כל הדברים הנ"ל פשוטים וברורים וזו הדרך היחידה לבטל הגזירה".

וכן כתב מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א מכתב חיזוק נוסף: ובין דבריו כתב שיש להתחזק בשמירת שבת הן בצויה והן לנצל את הזמן בלימוד התורה כמו שאמרו ששבת זיווגו של התורה כדאי' במדרש והובא בטור סי' ר"צ אמרה התורה לפני הקב"ה רבש"ע כשיכנסו ישראל לא זה לזכרו וזה לשדהו אני מה תהא עלי אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמה שהן בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך'.

ומובא בתוס' שבת קיג שרשב"י הוה ליה אימא סבתא דהוא משתעיא סגי אמר לה אימא שבתא הוא שתקה והוסיפו משמע שאדם צריך יותר להיזהר מלדבר דברים שלא צריכים ובקושי היתרו לומר שלו' בשבת...

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל", החיד"א בספרו כסא דוד (דרוש כ"ד) הביא את הילקוט שמעוני שהקב"ה ביקש שמה יקהיל קהילות בביהמ"ד וידרוש לפניהם בהלכות שבת, כי התורה היא שמירת שבת בקום ועשה, וזה שכתוב ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, שהרי בשמירת שבת לא שייך עשיה, אבל בלימוד התורה בשבת שייך עשיה, וזה עוזר לכפר על חטא העגל, וזהו שאמרו חז"ל בפסיקתא זוטרתא תבוא קהילות משה ותכפר על ויקהל העם על אהרן, תבוא "אלה" הדברים ויכפר על אלה אלהיך ישראל, שהשבת מכפרת על העגל, ולכן הוצרך להקהיל קהילות ברבים בשבת. ע"כ.

א.ה. ואפשר להוסיף שמה הוצרך ללמד דוקא את הלכות שבת, כי רק ע"י אפשר להיות "שומר שבת" וכהקדמת המשנ"ב לח"ג בשם הגר"י איבשיץ זצוק"ל שלא ניתן לשמור שבת ללא לדעת ולשלוט בהלכותיה,

והטף יגיעו וישמעו כמה חמורה מצוות השבת שאפי' המשכן שהוא צורך של כלל ישראל וממנו מגיע שפע ברכה ופרנסה לכולם נדחה מפני השבת.

ועל השאלה השניה למה שבניית המשכן מתרץ ה'נחלת יעקב' לרבי יעקב לזכרון זצ"ל שהקרבנות נעשו בידי אדם וממילא הם חשובים לפני ה' כ"כ עד שהם דוחים שבת, משא"כ המשכן נעשה ע"י ה' (המנורה והקמת המשכן, רש"י שמות לט לג, וכן כ' יא) וה' כבר קבע מנוחה לעצמו ולכן אין המשכן דוחה שבת, וזה גם רמז בפסוק ששת ימים תיעשה מלאכה בצירי, כלומר שתיעשה מאיליה ולכן ביום השביעי שבת שבתון לה' ולכן כל העושה מלאכה יומת, שכיוון שהמשכן ששת ימים זה מעשה ה', העושה משכן בשבת, זה אינו מעשה ה' ולכן הוא מחלל מקדש ה'.

כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני, (ודבריו נפסקו בטור ובבית יוסף סי' ר"צ).

ושואל האלשיך למה משה הקהיל דוקא במקום שמצוות שבת נאמרה באגב ולא במקום שכל הפרשה נאמרה על שבת, וכן שואל האלשיך, למה שהמשכן לא ידחה שבת כמו הקרבת קרבנות שדוחה שבת,

ותירץ השבט מוסר בספרו שערי שמחה, שהרי יש אנשים שאומרים שהם היו מאוד רוצים לשמור את השבת אבל מדוחק הפרנסה הם לא יכולים... אז דוחים את דבריהם, שאפי' המעשה הגדול של המשכן שהיה בשביל שה' ישרה שכינתו, ומזה הרי מגיע כל השפע לעולם, בכ"ז נדחה מפני השבת, וכ"ש שלא ידחה שבת מפני צרכי הדיוט. ולכן נאמרה פרישה זו בהקהל שגם הנשים

סיפור על העשיר שניצל ממות בגלל שמירת שבת

מאחורה, אני ינסה לפתוח את הכספת בשביל לבדוק שהכל שלם ושלא פתחו מאחורה.

רציתי להזיז מספרים, והיד שלי רועדת, לא זכרתי כמעט את הקוד. 10 דקות לקח לי להגיע למספרים הנכונים. אני פותח ורואה שהכל יש בפנים והכספת נשארה שלימה. אני מיד סוגר את הכספת בחזרה. ופתאום הגיעה המשטרה, ומיד שאלה: מה אתם עושים פה בשעה כ"כ מאוחרת בלילה. סיפרתי לשוטרים בדיוק מה היה. והשוטרים אמרו שמסוכן להיות כך לבד. הם שאלו מדוע לא באנו אתמול, הסברתי להם שיש לנו שבת ואנו לא מחללים את השבת.

השוטר אמר לנו, שהוא רוצה להגיד לנו שד' שלנו השגיח עלינו. השוטר אמר להו, תביאו לי סולם ואני אראה לכם. הבאנו לו סולם ועלינו למעלה והשוטר הראה לנו חור בגג בדיוק מעל הכניסה לכספת, ושם בגג היו כל השקיות של הגנבים עם אקדחים מוכנים. אמר לנו השוטר, אתמול הגנבים באו וחתכו את הגג וחיכו לכם הרבה שעות בכדי שתבואו ואחרי שתהיו בתוך החנות יכריחו אותכם לפתוח את הכספת, ולא באתם. והם ניסו להזעיק אותכם כאשר הם התקשרו להגיד שיש פריצה לחנות ולא באתם. אם הייתם באים בשבת והייתם עושים מה שעשיתם עכשיו, הם היו יורים בכם בראש במקום. ובזכות שבת ד' שמר עליכם וניצל את ממות לחיים.

סיפר מיוחד שהתפרסם לפני מספר שנים על יהודי מסורתי מברוקלין, שהוא ואחיו שהיה שותפים ביחד באותו עסק, קיבלו על עצמם שמירת שבת כהלכתה ללא פשרות. וכך מספר אותו יהודי:

ביתי היה מחובר לחנות ויכולתי לדעת בשמיעה בכל רגע נתון את מצב החנות. ובשבת אחת באמצע השבת לפתע נשמעה אזעקה, ומשמעות האזעקה היא שהדלת של הכספת נפרצה ואני חייב להגיע מיד לחנות. וברט שהחנות היתה ממוקמת בברוקלין ליד הכושים, כששמעתי זאת לא ידעתי מה לעשות, ואני יודע שמדובר בהרבה כסף שחלק הוא שלי וחלק לא שלי. הלכתי לאח שלי, והוא אמר לי, שהוא לא מחלל את השבת, והוא לא הולך, ד' נתן וד' לקח יהי שם ד' מבורך. וגם אני אמרתי שחלילה לא אחלל את השבת. וכך אכלנו את סעודות השבת כרגיל. וכן בשבת בבוקר התקשרו אנשים להודיע לנו שיש פריצה לחנות אבל אנחנו לא התייחסנו.

במוצאי שבת אמרה לנו האמא, לכו ותראו מה קורה בחנות. הלכנו ב-11 בלילה בשעה מאוחרת, אני מגיע ורואה שהכל בחנות הרוס והגנבים שברו ולקחו את הכל. אני אמרתי לכספת אני חייב להיכנס אפילו שאני לבד. אני לא מפחד אני יגיד שיר המעלות. נכנסתי בפנים, הלב שלי רועד, ודבר ראשון אני רואה שהכספת סגורה, אמרתי לאחי הכל סגור. אולי הגנבים פתחו

קידוש לבנה בכוונה גדולה מועיל להינצל ממיתה (מומלץ ללמוד הלכ' אלו במשנ"ב ח"ד סי' תכ"ו)

באליה רבה מובא מעשה נורא ביהודי שניצל מידי הרוצחים בשכר מצות קידוש לבנה, וכך היה: יהודי אחד, פגעו בו שודדים בלילה ורצו להרגו, וביקש מהם שיניחו לו לעשות מצוה אחת קודם שיהרגוהו, והלבנה היתה אז בחידושה, וקידושה בפניהם בכוונה גדולה, וכאשר הגיע לומר "כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך" וכו', ודילג וקפץ ג' פעמים כנהוג, ונעשה לו נס ונשבה רוח חזקה עד מאוד ונשאתו למרחקים וניצל מהם.

ועוד כתב באליה רבה שם בשם ספר 'אור חדש' (ברכת קידוש החדש) שמי שמקדש הלבנה לא ימות באותו החדש מיום שקידושה ואילך. ויש שאמרו שהכוונה שלא ימות מיתה משונה או שלא ימותו מיתה בעוה"ב ויזכה לעוה"ב

הבאר היטב בסימן תכ"ו אות ב' כותב: כתב המגיד כשמקדשין הלבנה במוצאי שבת תהיה הצלחה וכשמתכסה ולא תוכל לברך אותו החדש לא יהי מוצלח דוק ותשכח!! עכ"ל. (וכן כתוב במשנ"ב בסי' תכ"ו סעיף ב'), ואכן בשנה שעברה היה מעונן במוצ"ש סיון ונפטר רשכבה"ג מרן הגר"ג אדלשטיין זיע"א.

אבל יש משהו מעניין על קידוש לבנה המופיע דווקא במקום אחר מהלכות קידוש לבנה, בהלכות עשרת ימי תשובה !! בסימן תר"ב לגבי המחלוקת מתי לעשות קידוש לבנה בחודש תשרי, האם לעשות קודם יו"כ או לעשות אחרי יו"כ, כותב שם הבאר היטב בשם הלבוש: "ואני שמעתי שאדרבה טוב שיקדשו אותה כדי שתבוא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו.

שנים אוחזין בטלית

שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו'.

כפי שכתבו התוס', כששנים אוחזין בטלית כל אחד הוא בעלים על חצי משום דאנן סהדי דמה שתחת ידי אדם הוא שלו.

המהר"ל (תפארת ישראל פמ"ח, נצח ישראל פ"ב) מביא את דברי הירושלמי (תענית ד, ת) שהלוחות אורכן ו' טפחים והיה משה אוחז בטפחים התחתונות, הקב"ה אחז בטפחים העליונות, והטפחים האמצעיים היו פנויים. כשבני ישראל עשו את העגל, ניסה הקב"ה לקחת את הלוחות מידי של משה, אך משה משך אליו את הלוחות, ועל זה נשתבח "ולכל היד החזקה" - שנתחזקה ידו לחטוף את הלוחות.

וביאר המהר"ל: יש בתורה ג' סוגי מצוות - 'משפטים' שהם החלק שמובן לבני אדם וכנגד זה באים שני הטפחים התחתונים שאחוזים בידי משה. 'חוקים' אין לנו השגה בהם וכנגד זה באים שני הטפחים שאחוזים בידי הקב"ה. הסוג השלישי הוא ה'עדות' דהיינו מצוות שניתן להבין אותן אך לא היה האדם עומד עליהן בעצמו, כגון מצוות שבת שאפשר להבין שהיא עדות לבריאת העולם, אך מעצמנו לא היינו מחדשים מצוה זו. ואלו הן ה' טפחים האמצעיים.

והוסיף המהר"ל בנוסח נוסף: "כי התורה היא החיבור בין הש"י שהשפיע התורה ובין האדם הוא המקבל את התורה, ולכך אמר כי הש"י היה תופס ב' טפחים עליונים ומשה המקבל היה תופס ב' טפחים התחתונים, ואמר כי ב' טפחים חלק ואותם ב' טפחים חלק משותפים בהם הש"י הנותן והאדם המקבל ודבר זה מורה החבור הגמור שיש אל האדם עם הש"י ע"י התורה, כי הכי קיי"ל לענין שנים אוחזים בטלית מה שהוא ביד כל אחד הוא שלו והשאר חולקים בשוה ושניהם משותפין בו".

וכפי שמסיים המהר"ל זהו מה שמתבאר בסוגיין - "שניים אוחזין בטלית יחלוקו", ולקמן דף ז' מבואר שהחלק שאחוז בידי כל אחד הוא שלו, והשאר חולקין בשווה. וכך היה בלוחות. מה שמשא אוחז שייך לו, מה שהקב"ה אוחז שייך כלפי מעלה, וכולם שותפין במה שבאמצע. ועל כן היה קטרוג שהביא לחטא העגל.

ומשמע מתוך דברי המהר"ל דמה שהקב"ה רצה לקחת את כל הלוחות ומשה התחזק כנגדו, הפירוש הוא שהתגלה כאן שלא ניתן לבטל את מתן תורה ולקחת בחזרה את מה שניתן לנו. והוא משום שכיון שעם ישראל יש להם "בעלות" על התורה, אי אפשר לקחת אותה מידם.

וזהו חיבור נפלא המובא במהר"ל בין קבלת הלוחות למשנה שלנו. ומצינו בזה תנספת דברים:

בספר 'סמיכת חכמים' (למקובל רבי נפתלי כ"ץ) יוצא לבאר החיבור בין סוף מסכת אחת לתחילת המסכת הבאה. בסוף ב"ק איתא "מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו וכו'", שפועל זוכה בפסולת של המלאכה. ומבאר הסמיכת חכמים שחז"ל למדו דיני משנה זו מהא דאמרינן (נדרים לז, א) 'לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות, שנא' פסל לך - פסלתן שלך יהא'. ומכאן למדו שהאומן העושה במלאכת בעה"ב שהפסולת היא של האומן כמו משה שעשה מלאכת הקב"ה לפסול הלוחות, וא"ל הקב"ה הפסולת שלך יהא.

אלא שהיה מקום לומר שכאשר משה חטף את הלוחות חל דין של "כל דאלים גבר", וזו הסיבה שנטל את הפסולת מהלוחות השניות, ולא משום שכך הדין באומן. על זה באה המשנה בתחילת ב"מ דכשכל אחד מחזיק בחלק של הטלית אנו סהדי שהוא שלו ולא אומרים כל דאלים גבר, וכפי שביאר כאן התוס', ואיך נטל משה הפסולת מהחלק הזה, על כרחך שאומן נטל את הפסולת. נפלא.

יהא מונח עד שיבא אליהו

במנה שלישי הדין הוא "יהא מונח עד שיבא אליהו". והגמ' דנה מדוע אין אומרים כן במשנתנו.

והנה כבר ציינו בשיעורים קודמים לדברי החיד"א שמבאר מדוע אומרים "עד שיבא אליהו", וכי אליהו יועיל כאן, והרי 'לא בשמים היא'. ותירץ דאין פוסקים הלכה ע"פ נביא, אך לברר את המציאות ניתן.

ובשם ספר הקנה (דף עט ע"ב) הקשו, דהרי 'על פי שנים עדים יקום דבר', וכיצד נאמן אליהו שהוא רק עד אחד. ונחון שזא התורה לא תהא מוחלפת, כיצד אליהו יכריע כעד אחד.

בספר פרפראות לחכמה (סי' קיז) הביא שאחד האדמו"רים תירץ בצורה נפלאה: הנה הגמ' מבארת מדוע מודה במקצת הטענה ישבע, משום שאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והרמ"ע מפאנו (יונת אלם סוף פל"ז) מביא שדבר זה הוא סוד מה שמובא במקובלים שכשיש גילוי של קדושה, אדם אינו יכול לחטוא, דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו - ר"ל הקב"ה שכל בני האדם חייבים לו. וזהו שנאמר שכשאדם הראשון חטא והקב"ה התהלך בגן, אדם וחיה התחבאו, שהתביישו לעמוד בפני הקב"ה. וזה הביאור שעם הארץ אימת שבת עליו ואינו משקר, דכשיש גילוי קדושת שבת עם הארץ לא יכול לחטוא ולשקר. בכל מקום שיש גילוי גדול של קדושה, כל הרע מסתלק.

מענה תירץ אותו אדמו"ר, שבאמת אין הפירוש שאליהו יבוא ויעיד של מי המעות, אלא שכאשר אליהו הנביא יגיע ויהיה גילוי גדול של אלוקות, כבר לא תהיה מחלוקת בין הניצים למי שייך המנה השלישי, שהרי הרע והשקר יתבטלו, והאמת תשלוט ביניהם. וא"כ אליהו יגלה את האמת בכח ההארה שיביא, שמכח זה יתגלו הדברים באופן של ממילא ולא מכח עדות.

טוען ונטען

רבי חייא קמייטא חידש שאם הנתבע כופר הכל ויש עדים על חלק מהסכום, דינו כמודה במקצת. רבי חייא בתרייתא חידש שמודה במקצת חייב שבועה גם במקום 'הילך'.

רבי יצחק סאפרין, האדמו"ר מקמארנא בספרו 'אוצר החיים', מבאר את הסוגיא ע"פ פנימיות.

כל ענין 'טוען ונטען' הוא רמז לכך שהקב"ה טוען את האנשים בעולמו, ודורש מהם לקיים את חובותיהם בתורה ומצוות. הצדיקים משלמים את חובם, והאחרים מתחלקים לשתי קבוצות. הרשעים הגמורים 'כופרים הכל', ואומר להם הקב"ה שהם מופקעים ואין להם מקום במחיצתו. אמנם רבנן הטילו על כופר הכל שבועת היסת, ובענייננו הכוונה שהם רוצים להציל את הרשעים מכף הקלע, שיוכלו להתחבר להקב"ה. הבינוניים הם 'מודים במקצת', שאמנם מקיימים תורה ומצוות, אך יש עבירות שהם ממאנים לעזוב או שעושים מעשיהם שלא לשם שמיים. אדם כזה מתחייב שבועה, דהיינו "נקרב בעל הבית אל האלקים", שצריך לעמוד ב'אור פני מלך חיים', ועי"ז מתחבר בחזרה להקב"ה, אם זה ע"י יסורים ועונשים, או שעצם העמידה לפני ה' מביאה למצב של 'אין אדם מעיז פניו'. וכך יש תיקון וכפרה למעשיו הרעים שגם אותם יכול לחבר לקדושה.

ולפי"ז ענין 'הילך' הוא שאדם מחזיר את כל מה שיש לו להקב"ה, ואינו משאיר אצלו כלום. ואף שבאמת מה שנותן אינו מספיק, מכל מקום ברובד הידוע לו, אינו משאיר אצלו מאומה. ובוה יש דיון האם ישנה שבועה. ורבי חייא מחייב

שבועה גם ב'הילך', שסוף סוף צריך לתקן את מה שלא השלים, אף שמנסה בכל כוחו. וזהו 'צדיק ורע לו', שאף שהוא צדיק, יש צורך שיתקן דברים מסוימים. עכ"ד הקאמארנר.

ויש להוסיף על פי דרכו, שזו גם הכוונה ברבי חייה קמייטא. כשמגיעים שני עדים שהאדם חייב מחצה, הרי האדם עצמו כופר הכל, דהיינו שמצד עצמו אין לו התעניינות בעבודת ה', אלא שמגיעים עדים שמקשרים אותו לדבר, והיינו שיש זכויות חיצוניות שמביאות אותו בחזרה - אם הן זכויות מהעבר שלו, או זכות אבות, ומתגלה בכך שאיננו מופקע. וע"י שהם מושכים אותו הוא מחויב שבועה ומתקרב בחזרה להקב"ה.

דף ה

לא תחמוד

"לא תחמוד לאינשי, בלא דמי משמע להו". אבל לפי האמת דעת רוב הראשונים ש'לא תחמוד' הוא גם כשנותן דמים.

הרמב"ם (פ"א מגזילה ה"ט) סובר שהמפציר בחבירו למכור לו חפץ, אף שהלה אמר רוצה אני, עובר בלא תחמוד. אך הראב"ד משיג דאם אמר המוכר רוצה אני אינו עובר.

הבני יששכר בספרו דרך פקודיך (מצוה לה) מחדש שאיסור לא תחמוד הוא לא רק בחומד את החפץ הזה עצמו שקיים אצל חבירו, אלא אפילו אם חומד שיהיה לו חפץ דוגמת החפץ של חבירו, ולא יקנה אותו החפץ מיד חבירו, רק שקונה אותו מהשוק כדי שגם לו יהיה החפץ כמו לחבירו, עובר בלא תחמוד.

ומוכיח כן ממה שכתב בספר הוזהר ד'חמידו דאורייתא' אינו כלול באיסור לא תחמוד. ופירש הדרך פקודיך שאם אדם מקנא בחבירו שיוודע הרבה תורה, ומחמת כן לומד הרבה, אינו עובר בלא תחמוד. והרי בכגון דא אינו חומד לעצמו את התורה שיש לחבירו, אלא שחומד שיהיה לו כיוצא במה שיש לחבירו, ומוכח מהוזהר שגם בגוונא זו איכא איסורא דלא תחמוד (ורק בלימוד תורה אין איסור).

ובספר תולדות שמואל (מצוה לה אות ו) משיג על הדרך פקודיך דאין נראה כן מכל הפוסקים, ובדאי שלא משמע כן מדעת הראב"ד דכשחבירו מסכים למכור לו, אינו עובר, וא"כ כשהלך וקנה חפץ דומה ממקום אחר, אין סיבה שיעבור. ומבאר התולדות שמואל את כוונת הוזהר באופן אחר, דמיירי במי שמקנא בחפץ של מצוה שיש לחבירו, כגון שרואה אתרוג יפה בידי חבירו, שאין בזה איסור לא תחמוד (אך יש להעיר דאם הכריח את חבירו למכור, אין מסתבר להתיר דבר זה כשמדובר באתרוג וכי"ב).

בעל הקה"י בספרו ברכת פרץ (פרשת יתרו), מביא את דברי הרמב"ם (שם) דלא תחמוד הוא לאו שאין בו מעשה, והקשה דהרי פעמים שיש בכך מעשה כגון שהלך ועשה פעולות כדי לקנות מיד חבירו. ומבאר שעיקר הלאו דלא תחמוד הוא החימוד שבלב שהוא ענין תשוקה ורצון, רק ששיעור החמדה שיש בו אזהרה הוא חמדה כזו שהביאה לידי תוצאה של השגת הדר, ונמצא שאין ההשתלדות עצמה מעשה של איסור אלא החמדה המשפיעה על ההשתלדות היא האיסור, ומעשה ההשתלדות אינו אלא תנאי בגדר העבירה של החמדה.

יסוד זה עולה בקנה אחד עם דברי הראב"ע המפורסמים (שמות כ, יד) שהביא תמיהת בני אדם איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל שהוא נחמד למראה עיניו. ומיישב שאם אדם יודע שכל מה שיש לו מגיע מהקב"ה, וכן מה שחבירו קיבל, הוא חלקו משמיים, ממילא לא יקנא בחלקו של חבירו. עכ"ד. נמצא שעיקר החסרון של חמדה הוא בלב, שאינו מכיר בהשגחה הפרטית.

והנה הברכת פרץ ביאר זאת לדעת הרמב"ם. אך נראה דגם לדעת הראב"ד דס"ל שהאיסור הוא רק בכופה את חבירו, דגם הוא מודה ליסוד הדברים שהאיסור הוא על החמדה בלב, אלא ששיעור החמדה בלב הוא שהיא הביאה אותו לידי כפיית חבירו, שזו חמדה גדולה.

ונשוב לדברי הדרך פקודיך, ולפי האמור ניתן לבאר דבריו שכשהחמדה כ"כ גדולה בלב, עד כדי שאדם מסוגל לקנות דבר שאינו זקוק לו ואינו קונה אותו אלא מפני שראה אותו אצל חבירו, סימן שיש כאן חמדה גדולה. ואדרבה, יתכן

שהדרך פקודיך אתי ביותר להראב"ד, כי לפי הראב"ד אדם צריך לקנא כ"כ עד שכופה את חבירו, וכע"ז הוא במקרה של הדרך פקודיך, שיש לו כזו קנאה גדולה שרוצה את מה שיש לחבירו, וכשהלה אינו רוצה למכור לו, הולך וקונה אותו בשוק, וזהו סימן על חמדה חזקה.

דף ו

היסוד העצום של התומים

בתוך סוגיית 'תקפו כהן' המסועפת, טמונה מציאה נפלאה שכתב רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו ה'תומים', שנוגע לכל לימוד התורה באשר הוא.

ונפתח בדברי רקע. הש"ך כתב ספר "תקפו כהן" שעוסק בדיני תפיסה וכו', ובהקדמה כותב הש"ך שקרא לספרו כן, מפני שהבסיס לכל הסוגיא הוא מה שדנו בסוגיין בד"ץ "תקפו כהן", ומכיון שהש"ך עצמו היה כהן, קרא לספרו כך.

בסימן ככג-ד מדבר הש"ך על המושג שנקרא "קים לי" - כאשר שני בעלי דינים מתעצמים בד"ץ תורה, והפוסקים נקטו כאחד מהם, אם יש פוסקים שפסקו כאידך צד, יכול אותו אחד לטעון "קים לי" כמותם, ואפילו אם רק מיעוט פוסקים אומרים כן, מ"מ ניתן לומר "קים לי". אך כל זה בכפוף לראות עיני הדיין ושיקול דעתו, אימתי ניתן להסתמך על דעת יחיד בפוסקים, ואימתי לא ניתן.

רבי יהונתן אייבשיץ כתב "קיצור תקפו כהן", כשסביבו משובצים הערותיו וחיידושויו. ובסימן ככג-ד כותב התומים יסוד גדול, והוא שכאשר השו"ע והרמ"א פסקו כדעה מסויימת, לא ניתן לטעון 'קים לי' כנגדם. ומוסיף: "ולדעתי אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' השכיל על ידם, כי קושיות רבות שהקשו עליהם אחרונים ותירצו בדרך חריף ועמוק וכמו"כ כללו במתק וקוצר לשונם דינים הרבה, ולאין ספק שלא כווננו להכל, כי איך היה אפשר לרוב המלאכה מלאכת שמים שהיה עליהם, ומי הוא הגבר שיעשה חיבור על כל התורה לקוח מכל דברי הראשונים ואחרונים ולא יכבד עליהם מלאכה מלאכת שמים, רק רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב וחפץ ה' בידם הצליח".

פירוש דאנו מקבלים את דברי גדולי הפוסקים כשו"ע והרמ"א כדברים שנכתבו ברוח הקודש. ואם הם נכתבו על פמי פוסק אחד, אנו מקבלים את דעתו כהילכתא גמירא.

ויסוד התומים התקבל בכלל ישראל. כשלומדים רמב"ם ובאים גדולי האחרונים לבאר תלי תלים עמוקים ומסועפים על שורה אחת ברמב"ם, אין הפירוש בדוקא שנתכוין הרמב"ם לכל דברים אלה, אלא שספרו נתקדש וכל מה שניתן לפרש בדבריו, מתקבל כדברי תורה.

ונביא דוגמה מרבי צדוק הכהן (מחשבות חרוץ אות ג) אודות פתיחת השו"ע והרמ"א "יתגבר כארי לעבודת הבורא, שוית' ה' לנגדי תמיד וכו'", ויש ללמוד מכך שזהו עיקר עבודת היהודי. ואין צריך לפרש שהם נתכונו לומר כן, אלא שדבריהם "בכתב מיד ה' עליו השכיל בחבור השו"ע והגהותיו, שנתקבל בכל ישראל לספר פסק בדורותינו בכל משפטי התורה והנהגת אדם ע"פ התורה, ודאי לא באו דבריהם במקרה, והש"י שלח את רוחו עליהם להיות כל דבריהם מכוונים גם מה שלא כיוונו הם, כי לא יעזוב ה' את חסידיו, ובענין חיבור כזה הנתקבל בכלל ישראל. וכבר העיר מזה באורים ותומים בקיצור תקפו כהן, והוא אמת וצדק בלתי ספק, כי כל דבריהם מכוונים ברוה"ק, שהוא כח החכמים דעדיפי מנביאי כמו שאמרו בב"ב יב, א ע"ש ברמב"ן".

וכן שמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, שהיה דורש הרבה בלשונות הרמב"ם ביאורים בחכמת הנסתר. והנה יש נידון גדול אם הרמב"ם ידע בחכמה זו, אך אמר מו"ד שאין בדבר נפק"מ, דכיון שנכתבו הדברים ברמב"ם, מוכרח הדבר שיתאים לכל חלקי התורה, וחייב להיות שהלשון מכוון, כי הכל בכתב מיד ה' השכיל.

ונסיים בפנינה אחת שיש להוסיף ע"פ התומים. דלכאוי יש מקום להבין מדוע היסוד הזה עולה דוקא מתוך סוגיית תקפו כהן, ואולי י"ל דהן הן הדברים. דהרי מהו ענין תקפו כהן, שהכהן תוקף וטוען שהחפץ שייך לו. על דרך זה, אף שהמחברים לא התכוונו למה שאנו מעמיסים בדבריהם, אך אנו יכולים "לתקוף" ולחטוף כביכול את הדברים ולהסב אותם לחידושים שעולים בחלקנו.

חלוקה לדמי

הכרעת הגמ', שכאשר פסקינן "יחלוקו", הכוונה לחלוקת דמי החפץ. ומוכיחה זאת מבהמה טמאה שלא שייך לחלוק את הבשר שאין לו ערך, ובעל כרחך שהכוונה לחלוק את הדמים.

והנה מצינו בתנ"ך (מלכים א פ"ג) מקרה שבו היתה חלוקה של דבר שאחזו בו שנים, והוא משפט שלמה המפורסם, כשהגיעו שתי נשים עם תינוק אחד חי ואחד מת, וכל אחת טענה שבנה חי. ופסק שלמה להביא חרב ולחתוך את התינוק החי לשניים. אחת הנשים אמרה שלא יחתכו אותו אלא יתנוהו לאשה השניה. ואז פסק שלמה שזו היא אם התינוק. והנביא מסיים: "וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט".

ויש לשאול, וכי שייך להרוג תינוק במצב כזה, וכיצד האשה השניה הסכימה לרצוח את התינוק רק כדי שחברתה לא תקבל אותו. ועוד קשה על מה ההתפעלות הגדולה, והיכן החכמה העצומה כאן, דלכאורה זו תחבולה פשוטה.

וביאר החיד"א (ראש דוד פרשת שופטים) בשם רבי צבי אשכנזי, דלא היתה כוונת שלמה לחתוך את גוף הילד, אלא שימכרוהו לעבד והדמים לאמצעו. כדמבואר כאן בגמ'. ומה שאמר להביא חרב, הכוונה שכתוב בגמ' (סנהדרין ז, א) שכאשר דיין דן היא בעיניו כאילו חרב מונחת בין ירכותיו. באה אם הילד ואמרה שאינה רוצה שבנה ימכר לעבד, ומעדיפה שיהיה בן חורין.

ומה שאמרה "והמת לא תמיתוהו", היינו דחששה שאם יכה בעתיד את האשה השניה, יסברו שזאת אמו ויהרגוהו מדין מכה אמו, ועל כן אמרה שאמנם היא מסכימה בתורת פשרה שיתנו את הילד לאשה השניה, אך לא מתוך הודאה שזו אמו, ועל כן אם יקרה בעתיד שיכה אותה, לא ימיתו אותו. ואז פסק שלמה שכיון שאותה אשה דאגה לילד שלא ימכר לעבד, ושלא יכנס לחשש מיתה בעתיד, אות היא שזו אמו. ואמנם שיש בביאור זה דוחק, כפי שמציין החיד"א, אך כך ביאר רבי צבי אשכנזי ע"פ הגמ' דידן.

דף ח

רכוב ולא רוכב

רכוב ומנהיג.

יש לדקדק בלשון 'רכוב' דלכאורה הלשון המדויק הוא 'רוכב'.

התו"ט (נדרים י, ג) מדבר על המילה "ארוס" שהזכיר הרע"ב שם. והעיר התו"ט דהלשון המדויק הוא לכאורה "אורס" ולא "ארוס". ומיישב שאע"פ שמצד הפעולה האדם הוא פועל ולא נפעל, מ"מ מצד שם העצם מכנים אותו על שם ההיפעלות, וכגון "צרוע", "קלוט", "שרוע", ששמות התואר מגיעים לעולם בשם של נפעל. והביא גם את הגמ' שלנו "רכוב", שזהו שמו ואינו תיאור של הפעולה. וכן העיר על הלשון "מוסור" ולא "מוסר" על אדם המוסר למלכות.

מוסיף התו"ט ששמעו מרבו המהר"ל ביאור נוסף בשם 'מסור' - "לפי שאע"פ שלשענו הוא הפועל ומוסר אחרים, אבל קראוהו מסור להורות כי בא יבא יזמו ולא יאחר והרי הוא נמוסר". ממשיך התו"ט שהוא הדין לגבי 'ארוס', שאע"פ שהאיש פועל ומאוס את האשה, אך עם כל זה הרי גם הוא מתחייב ע"י כן בכמה דברים שהאיש נתחייב לאשתו.

משמעות דברי התו"ט שכשאדם עושה פעולה, ולאחר מכן הפעולה חוזרת אליו ופועלת בו, מכנים אותו בלשון נפעל, כדי להדגיש את הפעולה הסופית שפועלת בו.

אך עדיין לא הסביר לפי דרך זו את הכינוי 'רכוב' בסוגיין. וב"ה מצאנו בזה כדלהלן:

השואל ומשיב (שתיתאה ח"א ס"ל) מקשה על הסוגיא כמה קושיות, מה הפירוש

בהו"א של הגמ' שרכוב לא קונה כלל, ולאחר מכן יש צד שהוא עדיף מהמנהיג. ועוד צ"ב מדוע שיהיה חילוק בין הרכוב למנהיג, הרי שניהם גורמים לבהמה לנוע כמבוי' בראשונים. מבאר השו"מ חידוש גדול, שהגדרת 'רכוב' שאמנם גורם לבהמה לזוז, אך סוף סוף הבהמה היא זו שהולכת, ואף שבדרך כלל היא נשמעת לו, אך היא בעצם מוליכה אותו. ועל כן סברנו בהו"א שהרכוב לא קונה כלל. אמנם כאשר יש רכוב ומנהיג ביחד, הרכוב יכול לגרום לבהמה לא להיות מושפעת מהמנהיג, ולכן יש צד שהוא עדיף.

וממשיך ואומר שעל כן דייקו בלשון 'רכוב' - "ובוא וראה עומק לשון חז"ל דבכל הסוגיא אמרו רכוב ובאמת ל"ש לשון רכוב יהיה להם לומר רוכב כדאמרו מנהיג ולא אמרו מונהג ולפי מה שכתבתי א"ש דבזה הורו שגרוע מעלת הרכוב שאינו בא מחמתו שלפעמים הבהמה עומדת והוא רוכב עליה דאז אינו מגודר בשם רוכב רק רכוב שהוא נמצא עליה רכוב והבן כמה עמקו דברי חז"ל ולשון חכמים מרפא".

והיינו שמבאר על דרך התו"ט שכשיש פעולה החוזרת אל האדם, נקרא הדבר בשם נפעל, ובזה מתבאר היטב המילה "רכוב".

ויש להוסיף לסיום הענין, דכידוע הקב"ה נקרא 'רוכב' כמ"ש "וירכב על כרוב", וכן כל העולם הוא בדוגמת מרכבה שהקב"ה רוכב עליה. ואולי לפי כל הנ"ל י"ל שיש רק רוכב אחד אמיתי בעולם שהוא הקב"ה, וכל אדם במידה מסוימת הוא רכוב ולא רוכב, שכן בצד זה שהוא שולט, הוא גם נשלט. הרוכב הבלעדי הוא הקב"ה.

דף ט

המגביה מציאה בשבת

"אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת שאין דרכן של בני"א להגביה ארנקי בשבת, ה"נ דלא קנה? אלא מאי דעביד עביד וקני".

המהר"צ חיות מקשה שהרי שיטת רבא בריש תמורה "כל דעביד רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני", ומדוע פשוט לגמ' שהמגביה מציאה בשבת זוכה בה. ומצינו בזה ג' מהלכים:

המהרצ"ח מותרן שבאיסור שתלוי בזמן, פירוש שהפעולה אינה אסורה אלא א"כ נעשית בזמן מסויים, אין אומרים "אי עביד לא מהני", וכך מבואר בש"ך (חו"מ רח, ב), ובנוב"י (דגול מרובה יו"ד סי' יא) לגבי שחיטה בשבת.

הגרעק"א (שו"ת מהד"ק סי' קכט) דן בענין זה, ומתריץ שדין 'אי עביד לא מהני' נאמר באופן שע"ז נציל את האדם מאיסור, וכמו באיסור תמורה. אולם במגביה מציאה בשבת, גם אם לא יקנה, עדיין יעבור באיסור.

עוד תירץ הגרעק"א (וכ"כ הנוב"י אהע"ז קכט) דרך באיסור פרטי על מלאכה מסויימת אמרינן 'אי עביד לא מהני', אך באיסורי שבת הגדר הוא כללי שלא לעשות מלאכה, בזה לא אמרינן דלא מהני. ומבאר, שהרי אסור לבנות בית בשבת, וכי נאמר שהבית לא יחשב בנוי, א"כ כשם שבחלק זה של איסורי שבת לא שייך לומר דלא מהני, כך גם באופן שבמקרה שייך לומר לא מהני, אין אומרים כן.

והדברים מתקשרים לפרשת ויקהל, שנאמר בה "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", וכבר שאלו חז"ל למה יצאה הבערה מכל המלאכות ווישבו דאו שיצאה ללאו או שיצאה לחלק. אמנם הרמב"ן כתב ביאור אחר, שהתורה באה להבדיל את השבת מיזם טוב, שביזם טוב מותר להבעיר לצורך אוכל נפש, ואילו בשבת אסור. נמצא שאפילו באיסור מסויים - לא תבערו אש - גם הוא בא לבאר איסור כללי, והן הן דברי הגרעק"א והנוב"י שאיסורי שבת הם איסורים כלליים ולא פרטיים.

ויש לבאר בזה עוד ע"פ מחשבה, דהפירוש במושג "אי עביד לא מהני" הוא ע"פ היסוד של "אסתכיל באורייתא וברא עלמא", וככל שיש בדבר איסור כך אין אפשרות שהדבר יחול בעולם. אך כל זה דוקא באיסור מסוים שהתורה התייחסה אליו ושללה אותו, אך באיסור כללי כמו מלאכת שבת, אין אפשרות לומר כן.

לדעת חכמה

באיזה אופן יכול בן לקחת לקט שכחה ופאה כשדה שאביו קוצר?

- א בכל אופן.
- ב כשאביו פועל, ואם שכרו למרעה שליש ורביע מחלוקת.
- ג כשאביו פועל מחלוקת, וכשאביו למרעה שליש ורביע אוזל וכל.

באיזה שטר אמרים 'עדין בהתמזיז ובין לו'?

- א בשטר הקנאה לב"ע, ובשטר הלואה מחלוקת.
- ב בשטר הלואה לר"ע, ובשטר הקנאה מחלוקת.
- ג בשטר הלואה לב"ע לא אמרי"ב, ובשטר הקנאה מחלוקת.

מדוע לשמואל המוכר שדה ונמצאת שאינה שלו אין ללוקח שבה?

- א משום דסחדי גריביה.
- ב משום שסחדי שלא כדב לו שישלם לו את השבת.
- ג משום שדה עליו לבורי של מי שחוקקע בין שיש לרבי קול.

המוכר שדה נזלה, וקנאה החבר מיד העגל לפני שהעמידו ברין, או שהגול נחה לו בסתם, של מי חוקקע?

- א של הלוקח.
- ב של המוכר.
- ג במכירה של הלוקח, ובמכירה מחלוקת.

שאלה מדברי התוס'

האומר לחבירו שדה זו לכשאקנה קטיף לך, ולא אמר מעכשיו, מה הדין לסי ר"מ ורבי?

- א לא קנה, כיון שלא אמר מעכשיו.
- ב קנה, וא"כ נקדע השטר או שאבד לפני שקנאה.
- ג קנה אע"פ שנקדע השטר או שאבד לפני שקנאה.

לפי"ד הישראלי ובס"ב יתום איתתו י"א

מבחן שבועי בדף היומי

באיזה אופן קונה בקנין חצר בעומד בצד שדה?

- א ר"ק במציאה או ע"י שכיר ונזלים שלא בידו.
- ב גם בע"ר כדרכו ועלות מורחם.
- ג רק בדעת אורח סקנה.

באיזה קנין הקנה רבן גמליאל את המעשר ע"י לעקיבא בן יוסף?

- א חצר.
- ב הלויין.
- ג אגב.

באיזה אופן מציאת עבד לעצמו, ובאיזה אופן מציאתו לרבו?

- א בעבד עבדו תמיד מציאתו לעצמו, ובעבד נמנע תמיד מציאתו לרבו.
- ב אף בעבד עבדו מציאתו לרבו, וא"כ תבייה המציאה עם סלאמתו או שהיא נקב סרגלות.
- ג כל עבד מציאתו לרבו, ורק בפועל שיק שתחיה מציאתו לעצמו.

לפי דעת רבי יוחנן, ובמבואר בבב"ה"א, מתי המוצא שטר חוב שאין בו אחריות יחזיר ובתני לא יחזיר?

- א כשאין הלוה מודה מחלוקת, אבל כשהלוה מודה לבי"ע יחזיר.
- ב כשאין הלוה מודה לא יחזיר, אבל כשהלוה מודה מחלוקת.
- ג בין מזה ובין מזה מחלוקת.

מתי לשמואל אחריות טעות סופר?

- א רק בחלואה ולא במכר.
- ב רק במכר ולא בחלואה.
- ג בין בחלואה בין במכר.

האם בעל חוב גובה שכח מלוקח ומטקבל סתנה?

- א כן.
- ב מלוקח כן ומטקבל סתנה לא.
- ג מלוקח לא ומטקבל סתנה כן.

האם אדם יכול למוכר מה שתעלה מצורתו, ומדוע?

- א לא, משום דהוי רבד שלא בא לעולם.
- ב יכול למוכר מה שתעלה מצורתו היום, משום דרי מיין.
- ג מה שתעלה היום לא נחשב רבד שלא בא לעולם, ומשום כדי חזיו יסיל למכר מה שתעלה עד שבת.

המוצא שטר אדרב"א, למי יחזירו?

- א למלוה.
- ב ללוה.
- ג לא ללוה ולא למלוה.

בי"ד שמסקו שהלוה ישלם וטען אח"כ מדעתי, מתי נאמן?

- א ר"ק משאמר צא תן לו.
- ב י"א שמאמן גם באמרו חייב אהה ליתן לו.
- ג לא שום באמר מדעתי תעיד עדים שתבעוהו על פיהם לבי"ד ולא פרע טמני.

מדוע אשה המוציאה גט בלא כתובה גובה תרובתה?

- א מפני שהטען אחר תקשה בי"ד לא אמר כלום.
- ב מדכחי חוקא כמקום שאין סתמים כתובה.
- ג מפני שחייב כתובה דאורייתא, ודכחי "במותר המתולת".

ניתן לעשות את התבחינים:

- ☎ בטל: 0737-289-669
- ☑ בעמדות 'דורים פלוס' (לדעת)
- ✉ במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחינים:

- ☎ במייל: 7692282@gmail.com
- ☎ בפקס: 0799-414-144

☎ בנקודות הפצה: מהחמה: 0737-289-669

מערכת התבחינים פתוחה מימי שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הנרלות בכל שבוע:

- פרס ראשון ע"כ 500 ₪ במזומן.
- פרס שני זיכוי 400 ₪ ב"יפה ונף.
- פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ₪ ביפה ונף.

משנה ברורה

מסימן ר"ט סעיף ג' עד סימן רי"א סעיף ב'

באיזה אופן אם מתפק אם בירך יחזור ויברך?

- א' רק באכל פת כדי שביעה.
- ב' אפילו באכל פח לא כדי שביעה.
- ג' אם אכל כדי שביעה מברך אפילו בפירוח משבעת המינים או מזנות.

אכל חצי זית פח או שבעת התינים, וחצי זית שברכתו כורא נפשות, מה יברך?

- א' כורא נפשות.
- ב' כפת ברכת המזון וכשבעת המינים מעין שלש.
- ג' כפת כורא נפשות וכשבעת המינים כורא נפשות.

מה נחשב בריה לענין שזה ספק אם חייב בברכה אחרתה?

- א' כשאכלו כולו עם הגרעין.
- ב' אם הגרעין לא ראוי לאכילה חשיב בריה גם ללא הגרעין.
- ג' אף אם הגרעין ראוי לאכילה חשיב בריה גם ללא הגרעין.

באיזה אופן הטועם אינו מברך לכולי עלמא?

- א' בטועם ופולט, רק בפחות מרביעית.
- ב' בטועם ופולט גם יותר מרביעית.
- ג' בפחות מרביעית אף בטועם ובלע.

האם שייך דין קדימה כשאין כולם לפניו, או כשאין דעתו לאכול מכולם?

- א' כן.
- ב' לא.
- ג' כשאין כולם לפניו כן, וכשאין דעתו לאכול מכולם לא.

מה קודם, מין שבעה או שלם?

- א' מין שבעה.
- ב' שלם.
- ג' עדיף שיאכל שלים יחד.

באיזה אופן חביב קודם לדעת הרמב"ם?

- א' רק כאף ברכותיהם שוות.
- ב' רק כשאין ביניהם מין שבעה.
- ג' בכל אופן.

שם עולם פרק ט"ז

"וכמה אנשים צריכים" עד פרק י"ט "ועוד יש חילוק ביניהם"

מה למד הח"ח מהלשון "ומחזיקים בבריתו"?

- א' שאף שנראה שהוא מחזיק את התורה, כאמת היא מחזיקה אותו.
- ב' שראוי לאדם לזרז גם אחרים שיחזיקו תורה, והכל נקרא גם על שמו.
- ג' שצריך להחזיק חזק בחורה, והיינו לתת הרבה מנכסיו ולהחזיק הרבה בנכדיו.

מה הביאור בדברי חז"ל "אדם וכהנה מושיע ד", אלו בני אדם שהם ערומים כדעה ומשימים עצמה כבהמה?

- א' שמי שזוכר שיש לו נפש בהמית הוא שומר עליה, הקב"ה מסייע לו שלא יחטא.
- ב' שאדם שמרשים עצמו שפול כבהמה, הקב"ה מסייע לו לזכות בתורה ולעלות כדוכה.
- ג' שכחו שכתוב "ידע שור קנהו", כך מי שידע את ד' ובוטח בו, ד' מושיעו מכל צרה.

ניתן לשמוע שיעורים על פרה"ש ש"ק ומעודים,
משנ"ב ספרי מוסר ועוד
בטלפון 03-6171132

ניתן לעשות את המבחנים:
ב' בטלפון 0737-289-669 | במחנות "ברית מלש" (לדעת) גם במייל 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
ב' במייל 7692282@gmail.com | במסמך 104-414-0799 | כי במחנות חסדו הוציא את המבחנים והסיכומים
מטריכת התכנית פתוחה מאז שיימי נבחר עד יום שני בלילה | תורנית כמד שבוא
כל 500 ש"ח במחנה, וכן יחיד 400 ש"ח בלילה נמי, ועוד 10 ימים מלימי 120 ש"ח ביום חף

מבחן 8 ר אדר א - ו' אדר ב

חפץ חיים
כלל ה' סעיף ז' עד כלל ו' סוף סעיף ו'
אהבת חסד
מפרק י"ג "גם שעל ידי" עד פרק י"ד "ואם עזרו ד"

אהבת חסד

מה מרויח מי שמפריש חמון קבוע לצורך גמ"ח?
א' שהמחנה תוכל להתקיים חתיד ע"י כפי כיתו גם כשהוא בדרך או ישן.
ב' שאחרים ילמדו ממנו לעשות זאת.
ג' שתי התשובות נכונות.

אלו ג' כתרים חנו חכמים ואמרו שכתר שם טוב עולה על גביהם?
א' כתי תורה כהונה ומלכות.
ב' כתי תורה עבודה וגמילות חסדים.
ג' כתי כהונה ליה ומלכות.

כיצד יחזק אדם את עצמו כאשר הוא רואה שהגיע לו הפסד ע"י מצות הלוואה?
א' יתבונן שבכל עסק יש לפעמים הפסדים והעיקר שבדרך כלל העסק הוא רווחי.
ב' טוב שימכיס התחילה להוציא סכום מסוים עבור זה מידיו שנה ואז לא יצטער.
ג' שתי התשובות נכונות.

מדוע קוצבים לאדם בראש השנה חסרונותיו של אותה שנה, ולא נותנים לו מלכתחילה פחות?
א' אין הכונה שיהיה לו זהו יתחסר, אלא הכונה שקוצבים לו מלכתחילה פחות.
ב' הכונה שנוצרים כמה צדקה הוא צריך לתת, אלא שאם לא יתן יתחסר באופן אחר.
ג' הכונה שע"י ההפסד מתכפרים עוונותיו, ואין מי שאין לו חטאים, ואם נוחן לצדקה מרויח גם מצוה.

האם יתכן שמצוה תגרום לאדם איזה חסרון?
א' כן, וכשמפסיד השכר הוא כפול ומכופל.
ב' לא.
ג' חסרון קטן כן, אבל ודאי לא יגיע בגלל זה להפסד ועניות.

איזה רמז מבאר החפץ חיים בכרי הפסוק "אפס כי לא יהיה בך אביון" שכתוב אחרי פרשת השמיטה?
א' שעל ידי שמיטת הקרקע יהיה לעניים מה לאכול.
ב' שאף שנותן חומש מהשדה למעשר ראשון ושני ופעם בשבע שנים מפקיד שדהו, תהיה לו ברכה, אא"כ מפשיח הרעים יגדמו שיריה אביון.
ג' שיכבד שהוא חסייע לאביונים הקב"ה גומל לו מידה כנגד מידה שהוא לא יהיה אביון.

מהם השניים שלימדונו שר דיפת צדקה ותסד זה עמק משתלם חאד?
א' נח ואברהם.
ב' אברהם ודוד.
ג' אברהם ישלמה.

חפץ חיים

האם מותר להוציא דיבה על וכסי הכירו?
א' זה לשון הרע מדאורייתא.
ב' לשון הרע הוא רק על גנות של בני אדם כמו שכתוב "לא חלך רכיל בעמך".
ג' אסור מדרבנן.

האם מותר לשנים לספר לשון הרע?
א' מותר.
ב' אסור אפילו על אמת, ועונם גדול יותר.
ג' אסור, אמנם עונם קל יותר מפני שהאיסור מתחלק לשנים

האם מותר לשמוע דבר שהוא משער שיוכל ללמד זכות לפני המספר או השוחטים, או להרויח את המספר שלא יספר לאחרים, באופן שאינו תאחין שהדבר אמת?
א' מצוה.
ב' מותר.
ג' אסור.

האם מותר לחוש ללשון הרע כשאין בדבר חזקת?
א' אסור.
ב' מותר.
ג' אינו ראוי.

באר חיים חיים

אדם שסיפר לשון הרע, האם מותר לאדם אחר לחזור ולספר את אותו סיפור?
א' אסור, כיון שגוף הסיפור אסור, וגם לפעמים הוא מתגנה יותר על ידי זה.
ב' מותר, ובלבד שלא יוסיף פרט חדש ולא יתאר יותר את חומרת הענין.
ג' מעיקר הדין א"א לאסור, וצריך עיון.

האם צריך להוכיח במקום שהדבר לא יועיל ולא יזיק?
א' כן.
ב' לא.
ג' צריך עיון.

מי שכתב לשון הרע בכחכתב, האם מותר להאמין לדבריו?
א' מותר.
ב' אסור.
ג' מותר, ובלבד שלא ירם ע"ז זק למדונה.

האם לפי המהרש"ל כאשר מאחיים ללשון הרע למיחוש, יהיה הדבר אצלו בגדר ספק?
א' כן.
ב' לחירוף הראשון כן ולחירוף השני לא.
ג' לא, והחירוף הראשון הוא לחושא דמילתא.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת פקודי תשפ"ד

ויעשו את ציין נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פיתוחי חותם קודש לה'. (ל"ט, ל'). יש לבאר למה בציין נאמר כתיבה, ובהושן ואפוד אע"פ שגם בהם היה כתוב שמות בני ישראל, לא נאמר בהם לשון כתיבה.

ויש לומר דהנה איתא בגמרא בסופה דף מ"ח ע"ב דאבני החושן והאפוד, לא היו נכתבין בדיו, משום שנאמר פיתוחי חותם, ואין מסרטין עליהן עליהם כאיזמל, משום שנאמר כמלואותם, אלא כותב עליהם בדיו, ומראה להן שמיר מבחוי, והן נבקעות מאליהן, כתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים, ואינה חסירה כלום, הרי מבואר דאבני החושן והאפוד לא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר היו נכתבין. [ועיין רמב"ן תרומה (כ"ה, ז), ומשנה למלך פ"ט מכהמ"ק ה"ו].

ולפי זה יש לבאר, דלכן לא נאמר כתיבה באבני החושן והאפוד, כיון שלא היו נכתבין בידי אדם, אלא על ידי השמיר הוא שנכתבין.

ונראה לומר בזה עוד, דלא רק דחלוקים הם באופן כתיבתן, שזה היה נכתב בידי השמיר, והציין נכתב בידי אדם, אלא נראה דלכתיבה זו שעל ידי השמיר אין דין כתיבה כלל, שהרי אין זה כתיבה אלא עשיית בקע, ולא הוה בכלל כתב, ובעל כרחך דאבני החושן והאפוד ליכא דין כתיבה, ולכן שייך שיהיו נכתבין על ידי השמיר, אע"פ דזה אינו נחשב כתיבה, ואין לזה תורת כתיבה, אבל הציין שנכתב בידי אדם באותיות, היה לכתיבתו דין כתיבה, וכמבואר בדברי הגמ' בגיטין דף כ' ע"א, דילפינן מאופן הכתיבה של הציין, דיש לכתיבה כזו דין כתיבה גם לגבי דין כתיבת גט דכתיב ביה וכתב.

וכרש"י בגיטין שם כתב, דאופן כתיבת הציין דין כתיבה ביה, משום דגבי ציין כתוב מכתב פיתוחי חותם, והיינו להדיא כמו שנתבאר, דבזה שנאמר כתיבה בציין, נאמר בזה דיש בזה דין כתיבה.

וירקעו את פחי הזהב וקצין פתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מעשה חושב. (ל"ט, ג).

הנה הבגדים נעשו מכל אלו המינים, אכן בגמרא ביומא דף ע"ב ע"א מבואר דהזהב חלוק משאר המינים, שהזהב לא היה חוט בפני עצמו, אלא היה מעורב בתוך כל אחד ואחד מהמינים, וכדכתיב לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן. וצריך ביאור למה אין הזהב נעשה חוט בפני עצמו, כמו שנעשו שאר המינים.

ויש לומר בזה, דבאמת הזהב הוא מין מתכת, ואין דרכו להעשות כחוט בבגדים, וכמו שכתב הרמב"ן דהמעם דפירש כאן הכתוב דרך עשיית הזהב, אע"פ שבכל שאר מלאכת הקודש לא פירש הכתוב דרך האומנות איך נעשה, משום שבזהב הוא ענין מיוחד להיות

אלה פקודי המשכן משכן העדות. (ל"ה, כ"א). וכתב רש"י, המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני הורבנין על עונותיהן של ישראל. ומבואר דהורבן הבית, לא היה רק משום שכלל ישראל הניעו למצב שאינם ראויים עוד להשראת השכינה, וממילא נסתלקה מהם השכינה, אלא שההורבן גם בא בתורת פרעון וגוביינא כמו מלוח הנוטל משכון מהלוח בהגיע זמן הפרעון ובוה נפרע החוב.

וצריך ביאור למה נכתב ענין זה של הורבן הבית ושהוא בתורת משכון על עונותיהן של ישראל בפרשה זו העוסקת בבנין המשכן.

ונראה לומר בזה דהנה בנבואת בלעם כתוב מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, וכתב רש"י מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן, שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם, משכנותיך, אף כשהן הרבין, לפי שהן משכון עליכם, והורבנן כפרה על הנפשות, שנאמר, כלה ה' את המתו, ובמה כלה, ויצת אש בציון עכ"ל, ומבואר דיש בבית המקדש שתי מעלות לישראל, ענין אהר, הוא בעת שבית המקדש קיים, שמקריבים בו קרבנות לכפרה, ועוד מעלה יש, כשהוא חרב, שהמעלה בזה הוא שהוא נלקח בחורבנו כמשכון לכפר על ישראל, והורבנו הוא גופא גם כפרה על ישראל.

ולפי זה מבואר היטב למה מוזכר ענין ההורבן והמשכון כבר בעת בנין המשכן, דענין זה שהבית נחרב, והוא נחרב בתורת משכון ופרעון על עונותיהם של ישראל, ובוה יש כפרה לישראל, כל זה הוא חלק ממעלת המשכן, ועל כן שפיר יש לרוממו בעת בנין המשכן.

ובצלאל בן אורי בן חור וגו'. עשה את כל אשר צוה ה' את משה. (ל"ה, כ"ב). ופירש רש"י, אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסניו, כי משה צוה לבצלאל לעלות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל, מנהג עולם לעשות תחילה בית, ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו, כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה, בצל קל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחילה, ואחר כך עשה כלים.

ויש לומר במעם שמושה רבנו הקדים עשיית הכלים לבנין המשכן, דיתכן דמצד החשיבות, הכלים חשובים הם יותר מהבית, ועל כן כמסירת התורה, הקדים משה רבנו את הציווי של הכלים קודם לציווי של בנין הבית, כי הציווי ומסירת התורה הוא לפי סדר החשיבות, אבל בעשיית הדברים בפועל, יש להעשייה סדר משל עצמו, ובוה הסדר הוא שתחילה בונים את הבית ואחר כך עושים את הכלים, ועל כן בהעשייה בפועל קודם עשיית הבית לעשיית הכלים, ועל כן הקדים בצלאל את עשיית הבית לעשיית הכלים.

נעשה טווי ושזור כמו שעושיין בצמר ופשתים, ולא נשמע עד היום
ההוא לעשות כן, עכ"ד, וכמו כן יש לומר דזהו גם הטעם למה לא
נעשו כחוטין בפני עצמן, משום שאינם ראויים לזה.

ויש להוסיף עוד, דהרי מדינא אין חשוב בגד אלא העשוי מצמר
ומפשתים, וכמבואר בסוגיות הגמ' ריש פרק קמא דיבמות, ובגמ'
מנחות דף ל"ט, ובפרק במה מדליקין, ומהאי טעמא אין חיוב ציצית
מהתורה, אלא בכגד דצמר ופשתים בלבד, ושאר המינים חיובן
מדרבנן. וכן בקבלת טומאה הוא מקבל טומאה בתורת כלי מתכות,
ולא בתורת כגד. וגם אינם בתורת חוטין ואריגה.

ולפי זה מבואר היטב דאין לעשות מהזהב חוטין בפני עצמן, אלא רק
שיהיו נתונים בתוך החוטין של התכלת והארגמן ושאר המינים.

**וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו
ויברך אותם משה. (ל"ט, מ"ג).** וברש"י הביא דברי חז"ל בספרא,
אמר להם, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה'
אלוקינו עלינו וגו', והוא אחד מ"א מזמורים שבתפילה למשה.

והנה הפסוק ויהי נועם, הוא סוף המזמור שבתהלים של תפלה למשה,
וצריך ביאור דכל המזמור אינו עוסק בבניית המשכן, ואם כן מה שייך
פסוק זה דזיהי נועם, שהוא ברכה שיוכו להשראת השכינה במעשי
ידיהם, לכל המדובר במזמור זה. וכבר עמדו בזה המפרשים.

ונראה לבאר בזה, דהנה המזמור כולו מדבר מענין התשובה, ויש
לומר דתפלה זו היא על התשובה שעשו ישראל על הטא העגל,
וכמבואר בדברי חז"ל שאחר החטא חזרו ישראל בתשובה שלימה,
וזהו שמסיים הכתוב, שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך וגו' יראה
אל עבדיך פעליך, והדרך על בניהם, היינו שמבקש שהקב"ה יתרצה
להם כתשובתם, ויראה עליהם בחדר ככתחילה.

ובזה יש לומר הביאור כמה שמקדים ואומר, בטרם הרים יולדו ותחולל
ארץ ותבל, דגם זה קאי על התשובה, וכדאיתא בגמ' בפסחים דף נ"ד

ע"א דתשובה קדמה לבריאת העולם, וזהו שאומר, דעוד קודם בריאת
העולם, כבר נבראה התשובה.

מעתה יש לומר, דהנה ברש"י בתחילת הפרשה כתב, דהמשכן נקרא
משכן העדות, שהוא עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה
העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ולפי זה יש לבאר דזהו השייכות
של הפסוק ויהי נועם למזמור זה, דאחר שמבקש משה רבנו שתשובתם
מחטא העגל תתקבל, ועל ידי זה יוכלו לזכות שתשרה השכינה במעשי
ידיהם, וזהו שמסיים בכרכת ויהי נועם, שהוא הברכה להשראת
השכינה ביניהם.

**וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' בן עשו
ויברך אותם משה. (ל"ט, מ"ג).** ובתורת כהנים איתא, ויברך אותם
משה, מה ברכה ברכן, אמר להם, תשרה שכינה במעשה ידיכם, רבי
מאיר אומר, כך ברכן, ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים,
והם אמרו לו, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו וגו'. וצריך ביאור, מה השייכות
של ברכה זו של יוסף עליכם ככם אלף פעמים לבנין המשכן.

ונראה לבאר בזה, דהנה מצינו בכתובים שבית המקדש נקרא 'מטה',
וכדכתיב בשיר השירים, 'הנה מטתו שלשלמה', וכן כתוב שם 'אף
ערשנו רעננה', ובמלכים (ב', י"א) כתוב על בית קדשי הקדשים 'חדר
המיטות אשר בבית ה', וברש"י בשיר השירים כתב דבית המקדש
נקרא כן, משום שבית המקדש הוא מקום פריין ורביין של ישראל.

ובתרגום שם כתב, ובעידן די את משרי כפורינא חביבתא, ובננא סגין
עלוי ארעא, ואנחנא פישין וסגין, כאילן דנציב על עינא דמאי, והיינו
כמבואר ברש"י דהמקדש נקרא בלשון מטה, על שם פוריא, דהוא לשון
פריה ורביה, ועל ידי השראת השכינה במקדש, ישראל פריין ורביין.

ולפי זה הרי מבואר היטב דבעת בנין המשכן, מברכם שיוסף ה' עליהם
אלף פעמים, שהרי בהשלמת הקמת המשכן נשלם מקום פריין
ורבייתן של ישראל, ועל כן הוא מברכם שירכו מאוד.

עמלי התורה - הייהם חיי עולם

מתוך דברי חיזוק למאות אברכי כולל 'רצופות' דקהלת רמב"ם מודיעין עלית

האברכים היקרים עמלי התורה שפרקו מעצמם עול השבונות הרבים ושוקדים על תלמודם, אינם רק בני מעלה יותר משאר בני האדם, אלא כל עצם מציאות
חיהם הוא חיים אחרים, וכמו שחלוק חיים של ישראל מחיים של גוי, וכמו שחלוק חיות של אדם מחיות של בהמה, וכמו שחלוק חיות של בהמה מחיות של
צומח, כן חלוק בכל מהותו חיות של הלומד תורה משאר בני האדם. כתוב 'עץ חיים היא למחזיקים בה', ובמשנה באבות שנינו 'מרבית תורה מרבית חיים',
ואין זה מליצה או ברכה, אלא מציאות אמיתית עם כל העמקות, כל לימוד תורה מרבית עוד חיים, התורה אינה רק ספר חוקים ומשפטים ישרים, אלא
היא גם מציאות ושורש החיים. ובנפש החיים כתוב כי התורה הקדושה נקראת אילנא דחיי, שרק באותה שעה העת שהאדם אחוז באהבתה ועוסק
ומהגה בה בקביעות אז הוא חי החיים האמיתיים העליונים קשור ודבוק כביכול בחי העולמיים ית"ש. ומבואר דהדבוק בתורה חי חיים עליונים אמיתיים,
וזהו מהות אחרת של חיים. ואם אמנם אין זה ניכר בהיצוניות, אבל האמת היא שבלא דבקות בתורה החיים הם גשמיים ואינם חיים אמיתיים, אלא הם כמו
חיי בהמה שהולכת מהכא להתם, והגם שיש לה חיות, אבל פשוט דחיי בהמה אינם חיים של בני אדם, ועצם מציאות חיה אינם כחיי אדם, וגם אילן יש לו
גדר של חיות, שמחובר ויונק משורשו באדמה, ואסור לתולשו בשבת משום עוקר דבר מגידולו, אבל אינו אפילו בגדר חיות של בהמה, ולמדנו מזה דיש
כמה מיני חיים, ומלבד זאת יש חיים אמיתיים, הן באיכות, והן באריכות הזמן, שהם חיי נצח לעולם ועד, והתורה היא עץ החיים האמיתי הנצחי. וזהו הביאור
במה שכתב ברוח חיים דיש 'ס' ריבוא אותיות לתורה, וכל אחד יונק מאות אחת שלו בתורה, ו'יניקה' היינו כח החיות, כמו אילן היונק מהקרקע,
ונמצא דחיות של ישראל הוא מהתורה, והיא הנותנת להם 'חיות', והתורה היא מציאות של 'חיים' המשפיעה חיים לישראל. בגמ' כתובות איתא עמי
הארצות אינם חיים וכו' מקרא אחר אני דורש, כי טל אורות טלך, כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאין משתמש באור תורה אין אור
תורה מחייהו, הנה מבואר מזה שכתורה נותנת מציאות של חיות, שאינה יכולה לבא משום דבר זולת תלמוד תורה, הרי שמענו מזה שחיי הדבוק בתורה,
היא מציאות אחרת של חיים, חיי הם חיים אמיתיים ונצחיים.

וזה הביאור בנוסח הברכה 'חיי עולם נטע בתוכנו', שהרי טופס כל ברכה הוא על עיקר הענין, וכמו האוכל פרי מברך 'בורא פרי העץ', ואין מזכירים
ענינים נוספים הטפלים לענין, וא"כ מזה שבברכה נתקן לומר 'חיי עולם נטע בתוכנו' על כרחך ד'חיי עולם' אינו תוצאה בעלמא בזכות התורה, אלא
דעצם הקריאה בתורה היא נתינת 'חיי עולם', ויש להודות על זה בטופס הברכה גופא.

נחל אליהו

פקודי

ליצני הדור סבורים שלגדולי הדור יש את אותם תאוות ואינטרסים שלהם

אלה פקודי המשכן משכן העדות גו' [לח כא].

כתוב בחז"ל שליצני הדור אמרו שודאי משה רבינו לקח לעצמו חלק מהכסף ולכן נתנה תורה פירוט לכל דבר מהתרומה, וכתוב שמושה רבינו לא מצא את האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים וכשזכר אמר בקול ואת האלף גו' ולכן טעמו באזלא גרש.

כתוב בחז"ל [סוטה מז]. על ר' יהושע בן פרחיה שהלך עם תלמיד אחד (ויש אומרים שזה אותו האיש), וכשהגיעו לאכסניא אמר ר' יהושע כמה נאה אכסניא זו אמר לו אותו תלמיד כמה עיניה טרוטות אמר לו רשע בכך אתה עוסק ודחאו בשתי ידים כמבואר בגמרא שם, אמר ר' חיים שמואלביץ זצ"ל: מה שהראש של אותו תלמיד היה שקוע כל כך בטומאה זה לבד לא מספיק סיבה לדחות אותו לגמרי, אבל מה שהוא חושב שהראש של הרב'ה שלו נמצא איפוא שהראש שלו נמצא על זה צריך לדחות אותו.

וכך כאן ליצני הדור בטוחים שכמו שאם הכסף היה אצלם ודאי היו גונבים משהו, כך גם משה רבינו ודאי נדבק לו משהו מהכסף.

זה חורבן גדול שיש גם בדורינו שאנשים חושבים שהשיקולים והחשבונות של גדולי ישראל זה הנגיעות והאינטרסים הקטנים והמצומצמים שלנו, וצריך לדעת כי לא מחשבותי מחשבותיכם.

רק כשנוגע לרוחניות 'בודקים' להיכן הלך הכסף ר' זלמן סורוצקין אומר דבר **נחמד** [כ"ב בספר אזנים לתורה], בחטא העגל כתוב ויתפרקו כל העם וגו' ומכל הזהב הזה יצא רק עגל קטן ועל זה לא היה לאף אחד טענות ולא עשו שום תחקיר, אבל כאן שכל אחד נתן רק מחצית השקל מיד מתחיל ביקורת לאיפה הלך כל שקל... **ואין כל חדש תחת השמש** - אנחנו רואים היום שכל התקציבים שנוגעים לעגל ספורט ותרבות וכל שאר השטויות אף אחד לא בודק מה עושים עם כל כך הרבה כסף, אבל מה שנוגע לגרושים שעולם התורה מקבל את זה בודקים עם זכויות מגדלת ומדקדקים על כל פירוטה.

וכך כותב גם ר' אלהן בקובץ מאמרים [קלד] על הציונים שאספו כסף לצורך ישוב ארץ ישראל ולא כל הכסף הגיע ליעד המבוקש, כותב ר' אלהן כך: לכאורה יש להשתומם איך ארץ ישראל עוד לא בנויה על תילה, אחרי שזה כמה הם כבר הספיקו לצבור הון תועפות למטרה זו? אלא בענין זה עלינו לקחת דוגמא ממעשה העגל, כי הנה על פי ההגיון היו אז בידי ישראל אוצרות מרובים של זהב, הן ממה שלקחו מהמצרים בג' ימי האפילה, הן מביצת הים, אך למעשה רואים אנו כי אפילו אחרי שכולם 'התפרקו' מזהבם יצא רק עגל קטן, מה פשר החזיון הזה? הוה אומר: לפי שתכף כשביקש אהרון מהם לנדוב זהבם יצאו ממונים וגזברים לבצע את המשימה, והללו בעלי חולשה אנושית שכחה גרגירי הזהב משום מה 'נדבקים' לידיהם כל אימת שממשמשין בו, עד שבעקבות ההתרמה שביצעו נשאר זהב אך מעט ויצא ממנו העגל, אפס התופעה הזאת כשלעצמה יש בה משום נס לעם ישראל כולו, ומה אם כשיצא עגל קטן סובלים אנו עד היום בגללו ככוב 'זביוס פקדי **ופקדתי** אילו היה יוצא בגודל שור הבר מי יודע מה היה גורם לנו, כיצא בדבר הוא ענינם של פורקי העול, הכסף שאוספים 'נדבק' לידי העושים במלאכה ורק חלק זעיר ממנו מגיע למפעל הבנין בארץ ישראל, ומה אם כשהקימו רק מעט קיבוצים וישובים חילוניים הארץ כל כך סובלת מהם, קל וחומר אם היו מקדישים את מלוא הכסף להגשמת התכניות שלהם לעשות ארץ ישראל חילונית בהיקף גדול פי כמה, עד כאן דבריו המתוקים של ר' אלהן. **האבני נזר** מקשה שבפסוקים נזכר הפירוט רק של הכסף והנחושת אבל של הזהב לא נזכר מה עשו עם הכל, וראיתי שר' משה

שטרנבוך שליט"א תירץ שבדרך כלל אלו שנותנים ביד רחבה לא מבקשים פירוט מה נעשה בכל שקל שנתנו, אבל הקמצנים שבקושי נותנים מבקשים קבלות על כל דבר קטן, וכך גם במשכן מי שהתנדב רק כסף ונחושת הוא ביקש פירוט חשבון, אבל הנדיבים אשר בעם שתרמו את הזהב הם לא ביקשו פירוט.

למה לקח כל כך הרבה זמן עד שהיה סימן משמים שכלל ישראל רצויים לקב"ה

ויברך אותם משה [לט מג], ופירש"י אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו גו'.

כלל ישראל עסקו בבניית המשכן ממחרת יום כיפור עד חנוכה ואז בירכס משה כמובא ברש"י, אבל מתי הוקם המשכן? כתוב בפסוק [מיז] **'ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוּקם המשכן'** וגם אחרי שהוקם המשכן כל שבעת ימי המילואים עדיין לא שרתה בו שכינה עד שביום השמיני כתוב **'ותצא אש מלפני ה' וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם'** חצי שנה כלל ישראל לא ידעו האם הם רצויים לפני הקב"ה מחטא העגל, וכך מצאנו גם אצל דוד המלך עליו השלום שאחרי מעשה בת שבע עשה תיקוני תשובה נוראים צומות תעניות וסיגופים, **כי אפר כלחם אכלתי ושקויי בבכי מסכתי, בדמעתי ערשי אמסה,** ומהשמים לא הראו לו שום סימן האם התקבלה תשובתו או לא, וכל ימי חייו לא היה שום ראייה מהשמים אם נתקפר לו מעשה בת שבע, אמר לו הקב"ה בחיך איני מודיעך רק בחיי בנך שלמה, לדוד המלך היו יריבים שהיו גדולי הדור והם השמיצו אותו בלי הפסק שהוא בא על אשת איש ועל עוד ענינים, ורק אחת עשרה שנה אחרי שדוד נפטר כששלמה בנה את בית המקדש ברוב פאר והדר, בחנוכת הבית לא נפתחו השערים ולא יכלו להכניס את הארון אמר כדי רננות ולא נפתחו עד שאמר **'בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך'** אז נפתחו השערים, ובאותה שעה נהפכו פניהם של שונאי דוד כשוליי קדירה וידעו כל כלל ישראל שמחל הקב"ה לדוד על אותו עוון.

למה אין שום 'פידבק' משמים שעבודתינו רצויה?

וצריך להבין למה יש כזו הנהגה שהקב"ה לא מראה שום 'פידבק' האם נתקפר העוון? האם יש כבר ריצוי מלפניו? ומה פשר ההנהגה בזו? וזה לא רק בתשובה על חטאים אנחנו עובדים את הקב"ה כל הזמן ואין לנו שום סימן מהשמים האם העבודה שלנו רצויה לפניו או לא, אין לנו שום 'סטטר' שבדוק כמה המעשים שלנו הם לשם שמים, כמה נגיעות מעורבות במצוות שלנו, ולכאורה אם היינו מקבלים משוב מהשמים היה לנו יותר חשק יותר מרץ לעבוד ולהשקיע ולמה אין שום תגובה מלמעלה למעשינו? **התשובה היא** שיש פה יסוד גדול בעבודת שמים - חלק מרכזי מהעבודה זה לעבוד בצורה שאנחנו לא רואים אם אנחנו רצויים, כי אם אדם היה מקבל משוב מלמעלה הוא לא היה עובד ה' הוא היה עובד א עצמו, והמהות של עבודת שמים היא שתעבוד את הקב"ה ככה כשאתה לא יודע אם אתה מרוצה לפניו, כי ההסתרה הזה שהאדם לא מרגיש אם הוא באמת מתקדם או לא זה הנאמנות הכי גדולה לקב"ה, זה הסימן עבודת הכי ברור שיש, כי זה סימן שאני לא עובד את הקב"ה כי יש לי סיפוק, כי 'אני' מרגיש מזה טוב, אלא כי אני עבד של הקב"ה ועבד עובד בכל המצבים.

ואם כה יאמר לא חפצתי בך

הזכרנו כבר כמה פעמים שמצאנו כן בדוד המלך עליו השלום - מה יותר קשה לאדם יסורי הגוף או יסורי הנפש? ודאי שייסורי הגוף, **וברבינו יונה** כתוב שלצדיקים לא מספיק שמוחלים להם על העוונות אלא עיקר תאוותם של צדיקים היא להפק רצון מה' הם רוצים להיות רצויים לפניו, וכל ספר תהילים מלא בהשתוקקות של

זה מה שאומר החיד"א שהמשכן הוא כמו מקוה, וכך גם כשנכנסים לבית המקדש מעט לבית המדרש ברגע אחד מתנפכים מטומאה לטהרה מכף זכות לכף חובה.

הארון הוא עיקר המשכן

ויבא את הארון אל המשכן [מכא].

יש שינוי לשון בארון מבשאר הכלים - בכלום כתוב או ויתן או וישם אבל בארון כתוב **'ויבא'** ומהו טעם השינוי? ובפשטות הביאור הוא שבשאר הכלים המשכן היה המקום של הכלים ושייך לכתוב ששמו את הכלי במקום, אבל הארון זה עיקר המשכן והכל סביבו **'משכן העדות'** עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, **'ונועדתי לך שם'** זה המרכז של הכל ולא מתאים לכתוב ויתן או וישם רק ויבא. **ונראה** להמתיק בזה עוד יותר - שמעתי **מהגר' צבי יהודה אידלשטיין שליט"א** דבר יקר מאד, יש הלכה בירושלמי שאם חסר אחד מכל כלי המקדש אי אפשר להקריב קרבנות, אבל הארון אינו מעכב ומזמן יאשיהו נגזר הארון עד סוף בית שני ובכל אופן הקריבו קרבנות, ולמ"ד שארון במקומו נגזר אפשר לומר שנחשב שהיה ארון קיים אבל למ"ד שארון גלה הקריבו בלי ארון, ומה הפשט שדוקא הכלי הכי חשוב לא מעכב בהקרבנות קרבנות? **וביאר** שהיא הנותנת - ונבאר על פי משל אדם שיש לו דירה והוא רוצה לרהט אותה יש כלים יותר חשובים שאי אפשר לחיות בלעדיהם כמו חשמל מיטות שולחן וכיסאות וזה מינימום בשביל לחיות בבית, אבל כשבעל הבית עצמו לא גר בבית לא חסר בבית כלום למרות שהוא עיקר הבית, ודוקא בגלל שהוא העיקר והכל בשבילו לא נחשב שהבית חסר ריהוט כשהוא לא נמצא שם למרות שהתכלית של הבית לא נמצאת.

כך גם הארון לעומת כל הכלים, כל כלי המשכן זה להכשיר את המשכן שיהיה מקום ראוי להשראת השכינה, אבל הארון שזה מקום השראת השכינה הוא נחשב כמו הבעל הבית ולמרות שהוא לא נמצא וחסר בכל התכלית של הבית הבית עצמו לא נחשב חסר ולכן אפשר להקריב.

כשדוד המלך רצה לבנות את המשכן הוא אומר לנתן הנביא **יראה אנוכי יושב בבית ארזים וארון האלוקים יושב בתוך היריעה'** כי עיקר מה שצריך לבנות בית לה' זה בשביל שיהיה מקום לארון, וכששלמה המלך בנה את בית המקדש הוא אמר **'ואשים שם מקום לארון'** [מ"א ח כא], כי זה עיקרו של בית.

ולפי דברי יומתק מאד שכל הכלים נתנו אותם בבית ונופל על זה לשון ויתן או וישם כי דבר שהוא ריהוט מתאים על זה לשונות כאלו, אבל כשהבעל הבית נכנס הוא בא לבית ולכן על הארון כתוב ויבא את הארון.

כאשר ציוה ה' את משה בהקמת המשכן ובעסק התורה

בסוף פרשת פקודי כתוב שמונה עשרה פעמים כאשר ציוה ה' את משה, מבאר הבית הלוי שעיקר החטא במשכן היה שרצו לעבוד את הקב"ה איך שהם מבינים ומרגישים, וכדי שהמשכן יתקן את חטא העגל צריך שכל פרט ופרט יעשה בכונה הזו שלעשות ציווי ה'.

וגם בעסק התורה צריך לכונן על כל מילה של תורה שזה דבר ה', **הרב גוסטמן זצ"ל** זכה להיות לפני המלחמה אצל ר' **חיים עוזר זצוק"ל** וסיפר - שפעם אחת הוא אמר לר' חיים עוזר סברא והוא ענה לו: כשהרמב"ם בפירוש המשנה מביא פסוק הלשון שלו הוא 'אמר ה' יתברך' אמר ר' חיים עוזר כשאני לומד תורה ואומר סברא אני בודק האם מתאים שהקב"ה יגיד כזו סברא? ורק אם זה מתאים אני אומר אותה.

הגר' חיים גריינמן זצ"ל סיפר שהוא למד בחברותא עם החזון איש והתחילו ללמוד מסכתא זבחים, אמר לו החזון איש את תתחיל לקרוא את המשנה והוא התחיל 'כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת' והחזון איש עצר אותו ואמר לו: לא! צריך לקרוא כך: אמר הקב"ה כל הזבחים שנזבחו כו', זה היה השיעור הראשון שהחזון איש לימד וחינך אותו שכל דבר שאנחנו לומדים בתורה הקדושה זה דבר ה', ואנחנו צריכים כל הזמן לזכור את זה שהתורה שאנחנו לומדים זה 'כאשר ציוה ה' את משה'.

דוד המלך לאלוקיו, השתוקקות עד כלות הנפש לקרבת אלוקים ולרציו לפניו, ויש פסוק מבהיל בשמואל [ב טו כה כר] שדוד מכין את עצמו לתשובה מהקב"ה שאולי הוא מאבד את המלוכה, אומר דוד המלך **כך יאם אמצא חן בעיני ה' והשיבני והראני אותו ואת נוהו, ואם כה יאמר לא חפצתי בך הנני יעשה לי כאשר טוב בעיניו'** דוד המלך מתכונן לשמוע מילים שהם שיא הדכאון שיכול להיות בשבילו, שהקב"ה יגיד לו **'לא חפצתי בך'** אבל מה הוא אומר **'הנני יעשה לי כאשר טוב בעיניו'** אני ממשיך לעבוד את הקב"ה אותו דבר בלי שום שינוי, זה שיא העבדות, שיא הנאמנות, אני עובד את הקב"ה בכל מצב בלי שום שינוי.

בתשובה מיראה האדם עובד בשביל עצמו ובתשובה מאהבה בשביל הקב"ה

כתוב על אחר ששמע מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים חוץ מאחר, וכתוב במקובלים שחם ושלום לומר שלא היתה תשובתו מתקבלת אלא זה היה חלק מהנסיון שהעמידו אותו לראות אם יחזור בתשובה, ולכאורה זה תמוה הרי הקב"ה פותח שער לחוזרים בתשובה ולמה הוא הקשה על אחר לחזור בתשובה, הביאור הוא שזה היה קרש הצלה בשבילו, כי אחר לרוב דרגתו היה צריך תשובה מאהבה ולא מיראה, תשובה מיראה האדם חושב על עצמו 'הוא' מפחד מהגהינום ומענשי שמים, אבל תשובה מאהבה האדם חושב רק על הקב"ה, ומהשמים רצו שאחר ישמע שהתשובה שלו לא תתקבל והוא יגיד אף על פי כן אני לא עובד את עצמי אני עובד את הקב"ה גם כשאני לא רצוי לפניו, זה התשובה השלימה והמעולה ביותר.

ידוע הסיפור על הגר"א שהיה שנה אחת שלא השיגו את רוגים, והלכו תלמידיו לחפש לו את רוג ומצאו יהודי שהסכים להביא את האתרוג לגאון בתנאי שהשכר של המצוה יהיה שלו, והתלמידים חזרו לגאון בפנים נפולות ולא ידעו איך הוא יגיב על מה שלקחו ממנו את השכר, וכששמע הגר"א את דבריהם צהבו פניו ואמר כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי לקיים מצוה בשביל הקב"ה בלי לקבל שכר, ועכשיו ברוך ה' יש לי הזדמנות לעבוד את הקב"ה בשביל לעשות לו נחת רוח ולא בשביל עולם הבא. **כתוב בגמרא** שלא היה דוד המלך ראוי לאותו עוון ולא נכשל בזה אלא להקים עולה של תשובה ליחידים, ולא היו כלל ישראל ראויים לחטא העגל ונכשלו בזה להקים עולה של תשובה לציבור, ולכן דוד המלך וכלל ישראל היו צריכים את התשובה המושלמת ביותר כי זה המעמיד של כל התשובה בעולם, והיו צריכים כל כך הרבה זמן של עבודת ה' בלי שום סימן אם זה רצוי לפניו ורק ככה הקימו עולה של תשובה, והתשובה של חטא העגל הביאה לעולם את הארבעים יום של רציו בחודש אלול, את יום כיפור, את היג' מידות של רחמים, וכל זה כי עבדו את הקב"ה מאהבה בלי לדעת אם יש נחת רוח לפניו ממעשינו.

ונוגע לזמנינו, בחור יושב ולומד וכל הזמן הוא חושב האם אני עושה שטייגען או לא עושה? כמה אני שוה? ואני רגיל תמיד לומר **לבחורים**: תפסיקו לחשוב על עצמך תחשוב על הפשט בתוספות, תחשוב על השטיקל גמרא על ר"ש ורבינו תם, וכך גם בתפילה - תפסיק לחשוב אם 'אתה' מכויין או לא, תחשוב רק על הקב"ה.

ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן [מ יז].

כתוב בחיד"א ש'הוקם' זה אותיות מקוה ללמד שהמשכן מטהר את האדם כמו מקוה, וכך כתוב בחז"ל בברכות דף טז. למה נסמכו אהלים לנחלים לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות, זה הכח של המשכן שהוא מטהר ומעלה את האדם.

כולם מכירים את המדרש על הפסוק וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אל בוגדיו, המעשה על יוסף משיטת שכשנכנסו נכרים להיכל הם פיחדו להיכנס לבית המקדש ומצאו יהודי שפל המדריגה שהסכים להיכנס ואמרו לו שהכלי הראשון שתוציא יהיה שלך, ויוסף משיטת נכנס והוציא את המנורה וכשהם ראו את זה אמרו לו שכזה כלי לא מתאים להדיט רק למלך תכנס עוד פעם ומה שתוציא יהיה שלך, והוא לא הסכים ואמר די לי שהכעסתי את בוראי פעם אחת אכעיסנו פעם אחרת? ונתנו אותו על שולחן של נגרים והיו מנסרים בו והיה מצווח ואומר וי אוי אוי שהכעסתי לבוראי, שאל **הפונביז'ער רב** - מה קרה לו? הרי רגע קודם הוא הסכים להיכנס לבית המקדש ואיך עמד אחר כך בכאלו יסורים, וביאר שאדם נכנס לבית המקדש לרגע אחד זה משנה אותו לגמרי.

יעלת הן

פקודי תשפ"ד

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גחזו שליט"א אב"ד חיפה

הכנסת שזה עדות שויתר להם ה' על מעשה העגל, שזה כולל כל החטאים, וזוכים להשראת השכינה, ולקרת השי"ת.

כשיש לאדם רצון להיות ת"ח וירא שמים ומתפלל על זה הקב"ה נותן חכמה בלבו שיזכה לזה

"ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה" (ל"ח, כ"ב)

בפרשת כי תשא עה"פ 'ראה קראתי בשם, בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (ל"א ב') כתב הרמב"ן ז"ל, אמר ה' למשה ראה קראתי בשם, ומשה אמר לישראל (ל"ה ל') ראו קרא ה' בשם, והטעם כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותן כלל, והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג וכו' ולכן אמר ה' למשה שיראה הפלא הזה וידע כי הוא מלא אותו רוח אלוקים לדעת כל אלה בעבור שיעשה המשכן וכו'. עכ"ל.

והנה **בפרשת ויקהל** (ל"ו ב') כתוב 'ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו, כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה' ומבואר שמשה קרא לכל איש חכם לב שה' נתן בהם חכמה בלבו, וכפי שכתב הרמב"ן זה דבר פלא שאנשים שהיו במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים יוכלו לעשות מלאכת כסף וזהב ואבנים טובות, ולמי ה' נתן את החכמה הזאת ל-כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה, שמי שרצה ונשאו לבו לעשות את מלאכת המשכן, אז השם נתן בלבו חכמה שיוכל לעשות את המלאכה.

וזה **לימוד בשבילנו** שהיצה"ר מראה לאדם שאין לו כשרונות ללמוד ולדעת את הש"ס והפוסקים, ולכן הוא מרפה אותו שלא ילמד כלל, וממלאכת המשכן לומדים שאף שהאדם אין לו שום מושג במלאכת כסף וזהב וכו', אם נשאו לבו לעשות מלאכת הקודש אז השם עושה פלא ונותן לו חכמה, וכן אם האדם רוצה להיות ת"ח וצדיק וללמוד ולדעת את הש"ס והפוסקים ולהיות יר"ש ובעל מידות טובות השי"ת נותן בלבו חכמה ותבונה אפילו בגדר פלא שיזכה להגיע לזה, והאדם צריך רק רצון חזק ולהתפלל להשי"ת שיזכה לזה.

ובספר חסידים כתוב (אות קל"א) ז"ל: אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לבוראו כגון על לימוד תורה או דבר אחד מחפצי שמים ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים עכ"ל. ולכן צריך להתפלל על זה שיזכה להיות ת"ח ויר"ש ובעל מידות טובות והקב"ה שומע תפילתו ויזכה לזה.

הקמת המשכן - לא עליך המלאכה לגמור

"ויביאו את המשכן אל משה" וגו' (ל"ט ל"ג)

ופרש"י ז"ל שלא היו יכולין להקימו. ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך, נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו וזהו שנאמר (להלן מ"ז) הוקם המשכן, הוקם מאליו (מדרש רבי תנחומא) עכ"ל.

ומזה **יכול כל אדם** לקחת חיזוק לעצמו, שאם יחשוב האיך הוא מסוגל לדעת את כל התורה כולה, ש"ס בבלי וירושלמי וד' חלקי שו"ע הנגלה והנסתר וכו'. הרי אין זה לפי כוחו, והקב"ה אומר לו תעשה מה שאתה יכול לפי כוחך ואני יעזור לך.

ובאבות פרק ב' משנה ט"ז, רבי טרפון הוא היה אומר, לא עליך המלאכה

השראת שכינה בישראל הוא ע"י המשכן והמקדש ובזמנינו ע"י הבתי כנסיות

"אלה פקודי המשכן משכן העדות" (שמות ל"ח כ"א).

ופרש"י ז"ל, המשכן משכן, שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל (תנחומא ב'). משכן העדות, עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם (שם) עכ"ל.

א- וכתב בספר זרע שמשון ז"ל, הקשו המפרשים מה עדות הוא זה שויתר להם מעשה העגל, לאחר שאמר משכן משכן שנתמשכן בשני חורבנין וזה היה בשביל מעשה העגל, כמו שנאמר שם (ל"ב ל"ד) וביום פקדי ופקדתי שהרי קודם זה היה להם חירות משעבוד מלכיות, ועוד יש לדקדק מה טיבו של זה הרמז שנתמשכן ב' פעמים לכאן, ומכל שכן שהמשכן שעשו במדבר לא נתמשכן לעולם, שהרי כל הכלים שעשה משה נגנזו (יומא דף נב ע"ב). ועיי"ש מה שתיריך.

ונראה ליישב דהנה אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים מזמור ע"ט רמז תתכ"ד) מזמור לאסוף אלקים באו גוים שנחלתך. וכי מזמור הוא וכו' כך אמר אסף לא מוטב שהפיג הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים ולא בבניו. וכן הוא אומר (איכה ד') כלה ה' חמתו, במה ויצת אש בציון, וכו' עכ"ל. מבואר במדרש שבמה שהמקדש נתמשכן ב' פעמים ונחרב, זה עדות שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, ולכן החריב את ביהמ"ק וכלל ישראל קיימים, ולכן כתב רש"י בשם המדרש רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, כי המשכן לא נחרב רק נגנז ועתיד לחזור לכלל ישראל, אולם זה רמז למקדש שנחרב, שהמקדש שנתמשכן בשני חורבנין בשביל עונותיהן של ישראל, וזה שהקב"ה כלה חמתו בעצים ובאבנים, וכלל ישראל קיים, זה משכן העדות, שהקב"ה ויתר לישראל על עון העגל, ולכן המשכן נגנז, שאם היה המשכן קיים, לא היה שולטת בו יד הגוים במה שבנה משה רבינו, ולא היה יכול להתקיים כלה ה' חמתו במה ויצת אש בציון, וכלל ישראל היו בסכנה, לכן המשכן נגנז, ונבנה בית המקדש והיה יכול להתקיים כלה ה' את חמתו, והעיקר שכלל ישראל ישארו קיימים, וזה משכן העדות שויתר הקב"ה על עון העגל.

ב- ועוד נראה ליישב דהנה שמעתי ממו"ר הגאון הצדיק רבי בנימין זילבר זצ"ל, שהעונש הגדול ביותר זה שהשכינה לא שורה בישראל, ורואים את זה בפרשת כי תשא (ל"ב, כ"ח - ל"ה) ויפול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש וגו' ויגוף ה' את העם וגו', (ובפרק ל"ג פסוק ג') כי לא אעלה בקרבך, כי עם קשה עורך וגו', ופרש"י, וכששכינתי בקרבכם וגו' היינו שהקב"ה אמר להם שהשכינה לא תלך עמהם, (ובפסוק ד') וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו וגו', ופרש"י, שאין השכינה שורה ומהלכת עמם, ורואים מכאן אפילו שאחר מעשה העגל נפלו כשלשת אלפי איש, וה' נגף אותם, עדיין הם לא התאבלו, רק לאחר ששמעו שהשכינה לא תלך עמם, אז הם התאבלו, רואים שזה העונש הגדול ביותר שהשכינה לא תלך עמם. ולכן מובן היטב מה שפרש"י, משכן העדות, עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם, כי השמחה הגדולה ביותר הוא שהשרה שכינתו ביניהם, ואע"פ שהמקדש נתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, וזה העונש גם על מעשה העגל, אבל כיון שזכו להשראת השכינה, זה סימן שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל.

ג- והנה השראת השכינה בכלל ישראל, זה על ידי המקדש, כמו שכתוב בפרשת תרומה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואמרו חז"ל ומבוא באור החיים הקדוש שלא נאמר ושכנתי בתוכם, אלא בתוכם, בתוך כלל ישראל, והנה גם בזמן הזה שחורב בית המקדש בעונותינו הרבים מבואר ביראים ובסמ"ג ובסמ"ק ועוד ראשונים וכן כתב החפץ חיים בפתיחה עשין אות ז', שיש מצות עשה ועשו לי מקדש, היינו בית הכנסת ובית מדרש ושכנתי בתוכם, וממילא מובן כמה האדם צריך לשמוח כשהוא נכנס לבית הכנסת כי עי"ז השכינה שורה בכלל ישראל, וצריך להזהר מאד בקדושת בית

לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה, אם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך וכו'. ולכאורה פשיטא שאם למדת תורה הרבה נותנין לך שכר הרבה, ונראה שהחיוש שאם למדת תורה הרבה לפי כוחך, אזי הקב"ה נותן לך שכר הרבה אפילו מה שלא השגת כאלו השגת כיון שעשית לפי הכוחות שלך.

ומבואר בספרים הקדושים, כי מובא במדרש (שמות פר' לא) שהמשכן הוא מלשון משכון, שהוא משכון לישראל שתשרה שכינה אצלם אפילו אם יחטאו ח"ו, כמו שכתוב (ויקרא כו) ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם. וכיון שע"י המשכן השכינה שורה בישראל, לכן לא יכל להקים את המשכן אלא משה רבינו שהיה עניו מכל האדם, והשכינה שורה אצל הענוים, כמו שכתוב (דברים ז) לא מרובכם חשק ה' בכם כי אתם המעט, ודרשו רבותינו ז"ל (חולין פ"ט והובא בפרש"י) רק מחמת שאתם ממעיטין עצמכם וכו' חשק ה' בכם, כי מחמת הענוה חשק ה' בכם להשרות שכינתו אצלכם, ושלימות הענוה היה אצל משה רבינו שהיה עניו מכל האדם. ושלימות השראת השכינה היה במשכן, ולכן רק משה רבינו יכול להקים את המשכן והמשכן הוקם מאילו כדי שכולם ידעו, שלא האדם מקים את המשכן רק אם האדם עושה מה שבכווחו אז השכינה עוזר לו שהוקם המשכן. וכן כל יחיד מה שהוא זוכה ליותר ענוה אז הוא זוכה ליותר תורה כמו שמבואר במסכת תענית (ז' ע"א) אמר רבי חנינא בר אידי למה נמשלו דברי תורה למים שנא' הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפילה עליו.

כבוד ה' מלא את המשכן

"ויכס הענן את אהל מועד, וכבוד ה' מלא את המשכן" (מ' ל"ד)

נראה לבאר על פי מה שכתב בדעת זקנים לרבותינו בעלי התוספות (שמות ל"ח כ"ה) וז"ל, בא וראה כמה חביב המשכן שהוא כנגד ברייתו של עולם, כיצד, ביום הראשון בראשית וגו' את השמים, וכתוב (תהלים ק"ד) נוטה שמים כיריעה, וכנגדן במשכן ועשית יריעות עזים (לעיל כ"ו ז). בשני ימי ריקיע ויהי מבדיל, וכנגדו במשכן והבדילה הפרוכת לכם (לעיל כ"ו ג). בשלישי יקוו המים, וכנגדו ועשית כיור (לעיל ל' יח), ששם המים מכונסין. ברביעי יהי מאורות, וכנגדן ועשית מנורת זהב, (לעיל כה לא) בחמישי ישרצו המים ועוף יעופף, וכנגדו והיו הכרובים פורשי כנפים (לעיל כה ו). בששי נברא האדם, וכנגדו ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך (לעיל כח א). בשביעי ויכולו וגו' וכנגדו ותכל (לעיל ל"ט ל"ב), ולשם כתיב ויברך אלקים, וכנגדו ויברך אותם משה (לעיל ל"ט מג), לשם כתיב ויקדש אותו, וכנגדו וימשח אותו ויקדש אותו (במדבר ז א). וכנגד השמים, בית קדשי הקדשים, ששם שכינת הקב"ה, וכנגד הארץ ופרי הארץ, השולחן ושתי מערכות של לחם הפנים, שש המערכות כנגד ששה עתים, זרע וקציר וקרו וחום וקיץ וחורף. עכ"ל. נמצא שכל העולם כולו היה כלול במשכן. ובפרק ו' דאבות משנה י"א, תניא, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנא' (ישעיה מ"ג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ואומר ה' ימלך לעלם ועד. עכ"ל. נמצא שכל העולם נברא לכבוד השכינה, וזה התכלית של כל הבריאה, ה' ימלך לעולם ועד. וכיון שהמשכן היה כנגד ברייתו של עולם, נמצא כבוד ה' שזה כל הבריאה כולה, מלא את המשכן, כי המשכן היה כלול מכל הבריאה כולה, וזה התכלית של הבריאה, ה' ימלך לעולם ועד.

ב- והנה שלמה המלך כשבנה את בית המקדש והכניס את הארון לבית קדשי הקדשים אמר את המזמור (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, כי הארץ ומלואה הכל כלול בבית המקדש, כמו שמבואר בדעת זקנים, ומי יעלה בהר ה' וגו'. היינו מי יוכל להשיג את גדלות ה' שכל העולם כבוד ה' כלול בביהמ"ק, נקי כפים ובר לבב וגו'. ואז הוא זוכה לקבל כל הברכות וכל ההשפעות, ישא ברכה מאת ה' וגו'. שאו שערים ראשיכם וגו' ויבוא מלך הכבוד וגו'. היינו הארון הקודש שמתגלה בזה שכל הבריאה הקב"ה הוא מלך הכבוד. ופרש"י, וז"ל, בימי שלמה בנו כשבא להכניס אהרן לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זו בזו אמר כ"ד רננות ואל עננה עד שאמר (ד"ה ב' ו') אל תשב פני משיחן זכרה לחסדי דוד עבדך, עכ"ל. ועל יד חסדי דוד עבדך, התגלה גבורות שהשכינה ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה, וחסדי השכינה ה' צבקות הוא מלך הכבוד סלה.

וכשאדם זוכה להמליך את הקב"ה שהוא מלך על כל העולם אז הוא זוכה לכל הברכות וההשפעות, וביום ר"ה וביוה"כ אחר תפילת ערבית אומרים המזמור לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה, כי אם האדם ממליך את הקב"ה עליו ועל כל העולם הוא זוכה לכל הישועות. והכל היה כלול במשכן ובבית המקדש, וכמו שכתוב (ל"ט מ"ג) ויברך אותם משה, ופרש"י וז"ל, אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידכם ויהי נעם ה' אלקינו עלינו וגו' (תהלים צ') ובדעת זקנים כתוב שזה כנגד יום השבת שכתוב

ויברך אלקים את יום השבת, וזה תכלית הבריאה. ובשמירת שבת זוכים להמליך את השכינה עליו ועל כל הבריאה, וזוכים שהקב"ה יברך את יום השבת ואת כל השומרים את השבת.

מחצית השקל בקטן

במסכת שקלים פ"א משנה א' באחד באדר משמיעין על השקלים. ובמשנה ג' מבואר שקטנים פטורים מליתן מחצית השקל. ונחלקו הראשונים עד איזה גיל מיקרי קטן לענין זה. דהרמב"ן עה"ת (שמות י' כ"ב) כתב, דזהו עד גיל י"ג ושיביא ב' שערות, ולאחר מכן חייב הוא ליתן מחצית השקל. וכן מוכיח המנחת חינוך (מצוה ק"ה) מסתמות דברי הרמב"ם (פ"א משקלים ה"ז) שכתב דקטנים פטורים ממחצית השקל, ומשמע דהיינו קטנים של כל התורה, שהיינו קודם י"ג שנים והבאת שתי שערות. ואילו החינוך חולק וסובר שהקטן פטור עד גיל עשרים, וכדבריו שבזמן המשכן חובת הבאת מחצית השקל היתה מגיל עשרים, וכדבריו נקט הרע"ב על המשנה הנ"ל, ויש לזה סמך בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא ב') הובאה בילקוט שמעוני, ובירושלמי שקלים (פ"א ה"ג) לגירסת הרוקח והגר"א, ועוד עיין בתוספות יום טוב שהאר"ך להסביר את שורש המחלוקת מתוך מקראות התורה.

והנה במשנה בשקלים הנ"ל מפורש, שאע"פ שהקטן פטור מליתן מחצית השקל, מ"מ אם נתן ומסר לציבור בהקנאה גמורה שפיר דמי, והקשה השער המלך (ריש הלכות שקלים) דהא תינח להחינוך ולהרע"ב שקטן האמור כאן היינו קודם שנת עשרים, שפיר ניחא הא דיכול הוא להקנות את הכסף לציבור, שכן הוא גדול יותר מגיל י"ג והוא בר הקנאה, אכן להרמב"ם והרמב"ן דקטן היינו קטן ממש, יקשה היאך יכול הוא להקנות את הכסף לציבור, והלא אינו בר הקנאה, [ותירץ דהמעות של הקטן בטלים ברוב מעות של הציבור, ותמהו עליו המנחת חינוך (ק"ה) והאבני מילואים (כח לג), דמעות אינם בטלים ברוב, וכדאיתא בביצה (ל"ח ב)].

ואולי י"ל, דהכא מיירי שהמעות אינם של הקטן מן התורה כי אם מדרבנן, כגון מציאת קטן שאינה שלו מן התורה כי אם מדרבנן מפני דרכי שלום, וכדאיתא בגיטין (נ"ט ב'), ובכהאי גוונא מאחר וכל זכותו בממון אינה אלא מדרבנן, יכול הוא שפיר להקנות לציבור אע"פ שהקנאתו אינה פועלת מן התורה כי אם מדרבנן.

ואמנם קצת דוחק להעמיד את המשנה באופן מסוים, אך כבר כתב שם המנח"ח בלא"ה דהמשנה אינה מדברת בכל מקרה של קטן, אלא רק בשהגיע לעונת הפעוטות, הרי דאף איהו מוקי לה באופן מסוים.

והנה במשנה שם נאמר עוד, שכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, וכתב הרע"ב, דאביו שוקל על ידו, ואם מת אביו צריך הוא לשקול על ידי עצמו. ובתוספות יו"ט דקדק מדברי הרמב"ם שחולק וסובר שרק כל זמן שהאב חי רמיא עליו חובה לשקול על ידי בנו, אכן אם מת אביו אין הבן הקטן מחוייב להמשיך ולשקול, ותמה על סברת הרע"ב דמנין לנו חיוב זה על הקטן כאשר מת אביו, והלא דוקא לענין נזירות יש הלכה למשה מסיני שהאב מדיר את בנו בנזיר אך לא לענין שקלים, וצידד לומר שזהו מצד שיעבוד נכסים שחל ע"י שהאב קיבל על עצמו לשקול מכאן ולהבא, אלא שלפי"ז צריך להבין מהו טעמו של הרמב"ם שחלק, ומה יסוד מחלוקתם.

ואפשר לומר ע"פ מה שנסתפק המנח"ח (קה) האם יש שיעבוד נכסים בחובת נתינת מחצית השקל או לא, שכן אנו תנינן דממשכנים על השקלים, אכן אפשר לומר שזהו דוקא בפניו ומדין כפיה על המצוות, ואילו שלא בפניו לא, שכן לא חל שיעבוד על הנכסים, ומאיך אפשר לומר שאף שלא בפניו הוי הכי, שכן הו"ל מלוה הכתובה בתורה ונשתעבדו הנכסים, עיי"ש. וא"כ י"ל דבדבר זה נחלקו הרע"ב והרמב"ם, דהרע"ב שמחייב את הבן לאחר מיתת האב, זהו משום דס"ל דאיכא שיעבוד נכסים, ואילו הרמב"ם אשר פטר את הבן לאחר מות האב זהו משום דס"ל דליכא שיעבוד על הנכסים, ואכן הרע"ב אין הבן חייב אלא מנכסי האב שנשתעבדו.

אכן אפשר לומר גם באופן אחר, דבאמת בין הרע"ב ובין הרמב"ם ס"ל דיש במחצית השקל שיעבוד נכסים, ודוקא בקטן נחלקו, וקאזלי כל חד מיניהו לשיטתו, דהרמב"ם אשר סובר שקטן האמור לענין זה היינו קטן ממש, א"כ אב ששקל על בנו היינו קטן ממש, וא"כ לא קא חיילא חובה עצמית על הקטן כי אם על האב, וא"כ דוקא כאשר האב חי אמרינן דנשארה עליו המצוה, אכן במת האב אין כל חיוב על הבן, שכן מעולם לא היתה עליו חובה עצמית. אכן הרע"ב לשיטתו שקטן האמור בענין זה היינו קודם שנת עשרים, וא"כ כאשר שקל עליו אביו היה בר מצוה ובר דעת, וא"כ י"ל דקא חיילא עליו חובה עצמית להמשיך ולשקול, אולי מטעם נדרי מצוה, שכן גילה דעתו שמסכים למעשהו של אביו, ושוב נשארת עליו החובה גם לאחר שמת אביו.

אבני החר

ביאורים והערות בפרשת השבוע

♦ פרשת פקודי ♦

קושי' בפרשה

פל"ח כ"א: אלה פקודי המשכן. יש לעיין במשקלי הזהב הכסף והנחושת שנמנו כאן האם הם מנין כולל של כל מה שנודב ע"י בני ישראל בהם, או שהם המנין של כל מה שנצרך למלאכת המשכן בלבד אך אינו כולל את כל מה שהתנדבו, ובפירוש נאמר לעיל (ל"ו ז) "המלאכה היתה רים וגו' והותר".

וכבר הבאנו לעיל בפר' תרומה שהכסף הנמנה כאן הוא רק מה שבא ממחצית השקל לפי שלא נצרך יותר מכך לעבודת המשכן כמ"ש רש"י שם (כ"ה ג') ושאר הכסף שבא בנדבה לא הובא למלאכת המשכן אלא עשאוהו לכלי שרת, ונמצא שלא נמנה כאן אלא הנצרך למלאכת המשכן. ולכאורה אף בזהב נחושת הוא כן, וכדמשמע מדכתיב במנין הנחושת "ויעש בה את ארני פתח אהל מועד וגו'" והיינו שכל הנחושת שנמנית כאן נצרכה לעבודת המשכן (ויש לדקדק מדכתיב "ויעש בה" ולא כתיב "ויעש ממנה"). ואף בזהב מדוקדק כן מדכתיב "כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש" ומשמע שהזהב המנוי כאן הוא העשוי למלאכה. ואם כנים הדברים אזי לא נמנו כאן כל מה שהביאו כלל ותרומת בני ישראל היתה עודפת על הנמנים כאן, והנשאר ממה שהביאו נעשו בהם שאר דברים ככלי שרת וכיו"ב.

וראיתי מקשים מדוע בזהב לא נאמר כאן מה שנעשה בו כפי הנאמר לגבי הכסף והנחושת, ותירצו לפי שעדיין לא נתפרש כל מה שנעשה בזהב שהרי בגדי הכהונה המפורשים להלן בהמשך הפרשה נעשו ג"כ מזהב ורק הכסף והנחושת נגמרה מלאכתם (ועיי' במשך חכמה). ולדבריהם נמצא שהמנין כאן אינו כולל רק את כל העשוי למלאכה אלא את כל הנאסף מבני ישראל שהרי בזהב עדיין לא גמרו את כל המלאכה, ודחוק לומר שנמנה מראש כל הנצרך עד סוף המלאכה אף שטרם עשאו.

המשך בעמ' ב'

מפני מה פורים מתחלק לשני ימים לפרזים ולמוקפין

מנבוכדנצר השתחוו לצלם מן השפה ולחוץ ולא נתכוונו לעבוד ע"ז ולכך אף העונש היה רק מן השפה ולחוץ שנגזרה עליהם גזירת מוות אך בפועל לא נתקיים בהם.

ולכאורה העולה מתשובת רשב"י שבאמת לא נגזרה גזירת כליה כלל על ישראל ולא היה אלא "לפנים", וזה פלא גדול שהלא כידוע במדרש שהיתה גזירה בשמים שנחתמה בטיט אך לא בדם, וגם א"כ מדוע קבעו אותם לימי משתה ושמחה אם באמת לא נגזרה גזירה.

והנראה לבאר בזה שהנה כאשר נתבונן בדברי הגמ' הנ"ל נראה שרשב"י לא הכחיש את תשובת תלמידיו במה שהשיבו "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע", אלא רק הקשה לדבריהם א"כ מדוע נגזרה גזירה על כל העולם יחד עם יהודי שושן, ומפני קושי' זו ענה רשב"י שהוא מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר שדבר זה היה בכל הארצות. ומעתה נראה בזה שאכן שני הטעמים אמת, שטעם הגזירה על יהודי שושן היה מפני שנהנו מסעודת אחשוורוש וטעם הגזירה שעל כל היהודים שבשאר העולם היה מפני שהשתחוו לצלם. ונפקא מינא בזה שאכן בשושן באמת היתה גזירת כליה גמורה לפי שהחטא שלהם היה חמור משל כל העולם, לפי שהשתחווה לצלם היתה רק לפנים מאונס אבל היהודים שבשושן נהנו מסעודת אחשוורוש וכנודע שאין פטור אונס בנהנה לפי שההנאה היא מרצון, ועיקר החומר בסעודה זו היה בזה שאחשוורוש הוציא את כלי המקדש והיה חילול ה' גדול, ועצם ההשתתפות הוכיחה שנתייאשו מהגאולה ומתקב"ה וכפי כוונת אחשוורוש בזה, ולפיכך הגזירה אצלם לא היתה לפנים.

ויתכן לומר עוד שלא רק על בני שושן היתה גזירת מיתה חמורה אלא אף על יחידים בשאר מקומות שעבדו מרצון, ונמצא מעתה שהיו כאן שני גדרים גזירות שכל אלו שחטאו רק לפנים נגזר עליהם ג"כ רק לפנים וכל אלו שחטאו מרצון נגזר עליהם גזירת כליה גמורה.

ומעתה יתבאר שלכך מצאנו לאורך המגילה דגש מיוחד על העיר שושן, שבשעת

הנה פורים מתייחד מכל שאר המועדות בכך שכל מצוות היום שבו נחלקים בקרב ישראל לשני ימים נפרדים לבני הפרזים ולבני המוקפין, והלא דבר הוא מה טעם ראו אנשי כנה"ג לתקן באופן זה מה שלא נמצא כמותו בשום מצוה או מועד בתורה שמקצת מישראל יקיימו בזמן אחד ומקצת בזמן אחר והוא נראה כעין האיסור דלא תתגודדו.

ואמנם הפשט הפשוט הוא לפי שתיקנו כנגד הימים אשר נחו בהם היהודים מלהרוג בשונאיהם ועשו באותו יום משתה ושמחה וכנגד זה תיקנו לשמוח לדורות כימים אשר נחו בהם היהודים, והיות ובכל העולם נחו בי"ד ושמחו בו ואילו בשושן קיבלו רשות מאחשוורוש להרוג בעוד יום נוסף ונחו בט"ו ושמחו בו אזי זכר לשני הימים האלו תיקנו חז"ל שבני הפרזים ישמחו בי"ד כרוב העולם ובני המוקפין ישמחו בט"ו כדי לזכור את היום ששמחו בשושן, ותיקנו שכל המוקפין מימות יהושע בן נון יהיה דינם כשושן כדי ליתן כבוד לארץ ישראל.

אכן עדיין אינו מובן כלל מדוע היה חשוב כ"כ לחז"ל לעשות זכר וקיום נפרד ליום שנחו בשושן עד כדי כך שתיקנו בקרב ישראל לחלק את ימי השמחה לזמנים נפרדים, וכל זה אומר דרשני מה ראו על ככה ומה הגיע עליהם.

ובביאור הענין יש להקדים בביאור ברייתא במסכת מגילה (י"ב א'): "שאלו תלמידי את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אמר להם אם כן שבשושן יחרגו שבכל העולם כולו אליהרע, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב כי לא ענה מלכו".

וביאר רש"י "שהשתחוו לצלם - בימי נבוכדנצר", וע"ז שאלוהו "וכי יש משוא פנים בדבר - איך זכו לנס", והיינו שאם חטאו בעבודה זרה היאך באמת לא נענשו ומפני מה לא מתו והלא נתחייבו מיתה על שעבדו ע"ז, ועל כך השיבם "הם לא עשו אלא לפנים - מיראה", והיינו שמחמת יראתם

ובאמת האוה"ח הקדוש נוקט שנמנו כאן כל מה שהתנדבו אך ע"י נס הספיק בדיוק לכל הנצרך למלאכת המשכן ולא הותיר אפילו סיגים, וכן ביאר לעיל על הפסוק "והותר" שאין הכונה שנותר עודף יעו"ש.

אך עוד יתכן ליישב בזה שלגבי זהב לא היה שייך לפרט את כל הנעשה בו לפי שהיה מעורב מן הזהב ברוב ככל כלי המשכן, שהרי היה זהב בכל הכלים שבפנים ובקרשי המשכן ובכיסוי המשכן ובבגדי הכהונה, ומשא"כ כסף ונחושת שלא שימשו אלא במקצת דברים ולכך פורט כל הנעשה מהם (כסף לאדנים ולווי העמודים, נחושת לאדני החצר ולמזבח העולה), ולפיכך נכתב בזהב לשון כולל - "כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש" שמשמעו כל הנעשה ממנו, וסו"ס המנין כאן עוסק בנצרך למלאכת המשכן.

אכן זה יש להקשות מאחר שטרם נגמרה כל המלאכה בתחילת פרשת פקודי לפי שעדיין לא נעשו בגדי הכהונה, א"כ מדוע מנו כאן את פקודי המשכן כשהיו עדיין באמצע המלאכה הלא ראוי למנותם לבסוף לאחר גמר כל המלאכה, ובפרט לאור הנתבאר שנמנה כאן רק הנצרך למלאכת המשכן וא"כ הלא עדיין טרם השלימו את כל המלאכה והיאך מנו את מה שלא השתמשו בו עדיין, ולפשוטו של מקרא נעשה המנין כעת לפני עשיית הבגדים ולא מסתבר לומר שנעשה לבסוף ורק הוקדם בתורה לפני הבגדים שא"כ אין טעם להקדמה זו.

ושמא יתכן לומר שבאמת אין הבגדים נחשבים כלל ממלאכת המשכן גופו ולא בא כאן הכתוב למנות אלא את הנצרך למלאכת המשכן וכמשמעות הפסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות" שלא נמנה אלא הנצרך למשכן בלבד, וכאמור למעלה שבודאי נותר עודף מכל המשקלים ומהם לקחו לעשיית הבגדים (וכע"ז משמע בחזקוני), והענין הוא שכל מנין פקודי המשכן בא להורות בכמה נצרכו לעשיית המשכן גופו, וממילא אין הבגדים בכלל זה שהרי עושים כמה וכמה בגדים מכל סוג ותמיד צריך להוסיף עליהם עוד ובודאי אינם נחשבים מעשיית המשכן גופו.

הגזירה נאמר "והעיר שושן נבוכה" ולאחמ"כ כשנהפכה הגזירה נאמר "והעיר שושן צהלה ושמחה", וכן היו צריכים בשושן לתיקון מיוחד של צום של שלושת ימים לילה ויום כמאמר אסתר למרדכי "לך כנס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי וגו'", ואמנם גם בשאר המקומות כתיב "אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספר" אך עדיין לא נצרכו לצום מיוחד כזה, והביאור כנ"ל לפי שבני שושן היו צריכים תיקון מיוחד לפי שהם חטאו יותר משאר כל העם ועיקר תוקף הגזירה היתה כלפיהם. וזה גם הטעם שהגזירה על מה שחטאו בצלם לפני שנים רבות התעוררה דוקא כעת בימי אחשוורוש, לפי שעל ידי החטא של יהודי שושן שנשתתפו בסעודה נתעוררה גם הגזירה על כל היהודים על מה שחטאו בעבר שהשתחוו לצלם, אמנם עיקר הגזירה היתה בגלל יהודי שושן ולפיכך יצאה הגזירה משושן וגם היתה בעיקר על בני שושן ומשם נתפשטה על כל הארץ.

ובזה יתבאר עוד שאף השמחה שהיתה לאחר ששבו בתשובה וניצלו מן הגזירה היה ראוי לציון בשושן באופן מיוחד יותר משאר כל העולם לפי שניצלו ממש מגזירת כליה, ולכך ביקשה אסתר מאחשוורוש להוסיף עוד יום להנקם מאויביהם לפי שבשושן היתה גזירה חמורה משאר מקומות (ושמא גם היו שם אויבים יותר תקיפים ויותר מרובים משאר מקומות ולא הספיק להם יום אחד), ולפיכך נחו בשושן ביום מיוחד לעצמו. ורצו אנשי כנסת הגדולה לעשות זכר מיוחד לנס הגדול שנעשה בשושן ולכך תיקנו שבכל המוקפין חומה מימות יהושע יעשו יום משתה ושמחה זכר לזמן שעשו בשושן כדי לציין בפני עצמו את הנס והגאולה המיוחדים שנעשו ליהודים שבשושן, ובשאר הפרזים תיקנו לעשות יום משתה ושמחה בזמן שנחו בשאר המקומות זכר לנס שניצלו מכל אויביהם ונמסרו בידם.

והיות והקלקול של בני שושן היה שנהנו מסעודת אחשוורוש לפיכך התיקון היה ע"י צום ותיקנו בזה את מה שחטאו באכילתם, ובזכות זה זכו לנס ולונהפוך הוא שכל מה שנגזר עליהם נתקיים בשונאיהם, ולכך עיקר מצוות היום הוא באופן של משתה ושמחה יותר משאר המועדים, לפי שנהפך להם ע"י תשובתם לשמחה ולמשתה של מצוה תחת המשתה של אחשוורוש.

דין הקדמת הקריאה בפורים שחל בשבת

הנה בפורים שחל להיות בשבת מקדימים את קריאתה לערב שבת והיינו דין "פורים משולש" של בני המוקפין, והטעם שאין קורין בשבת הוא בגלל גזירה דרבה (מגילה ד' ב') שמא יטלנה בשבת וילך אצל בקי

ללמוד ויעבירנה ד"א ברה"ר. ומעתה צריך ביאור מדוע מקדימין את קריאתה הלא לכאורה מצד גזירה דרבה היה ראוי לבטל לגמרי את הקריאה, ומאי שנא מלולב ושופר שאין דוחין את דינם ליום אחר לפי שאינו זמנם ואעפ"כ ביטלו חז"ל את קיום המצוה לגמרי בשוא"ת, (וגזירה דרבה היתה מאוחרת מאנשי כנה"ג כמבואר ברש"י שם ה' א' ד"ה ער"ש). אכן ביאור הדבר הוא שמכלל תקנת אנשי כנה"ג היה שאפשר להקדים את קריאתה במקום הצורך ואפי' לי"א ולי"ב וכדילפינן בגמ' (ב' א') וכפי שתיקנו חז"ל לבני הכפרים, וממילא הו"ה כאשר אין יכולים לקיים את קריאתה בזמנה מצד גזירה דרבה שמקדימין את קריאתה, ואף המוקפין שמקדימין ל"ד הוא בכלל זה.

והנה אף שמקדימין את הקריאה סו"ס אין מקדימין את השמחה, כדאמרינן שם לגבי בני הכפרים ששמחה אינה נוהגת אלא בזמנה (ומשלוח מנות הוא יחד עם השמחה, אבל מתנות לאביונים ג"כ מקדימין לפי שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה), וכן בפורים שחל בשבת אין מקדימין את השמחה אלא דוחין לאחר השבת והוא עפ"י ירושלמי. ויש לעיין מה הטעם לחלק בין הקריאה לשמחה והלא נדרש בגמ' מילפותא שאף י"א וי"ב וי"ג ראויים למצות היום ומ"ש דין השמחה, ובפרט ילה"ק שמבואר בגמ' (ב' ב') דאיתקש זכירה לעשייה וא"כ הדרשא צריכה להידרש על שניהם כאחד, וביותר קשה שהלא הדרשות שמרכות את י"א וי"ב איירינן בעשייה גופה ולא בזכירה (לקיים עליהם את ימי הפורים האלה בזמניהם, לקיים עליהם להיות עושים וגו' כימים אשר נחו היהודים) וא"כ היאך יתכן לדרוש את הריבוי לגבי זכירה בלבד.

והביאור בזה הוא ששמחה הוא דבר התלוי בזמן ואין שייך להקדימו (וכמ"ש הר"ן שם שלא ניתן להידרש אלא לגבי דין הקריאה), ומה שנדחה למחרת השבת הוא מצד שאין השמחה ניכרת בשבת ולכך קיום השמחה נעשה לאחר השבת (עפ"י הירושלמי) אך זמנה הוא בשבת כדחזינן באמירת על הניסים ואין שייך להידחות, ולא ניתן לדחות אלא רק את זמן הקריאה שיסוד חיובה אינו תלוי בזמן לפי שעניינה לקיים זכר לנס ופרסומי ניסא, ודבר זה צריך להתקיים אחת לשנה ואם א"א לו שיעשה בזמנו אזי יעשה בזמן הסמוך לו וכדילפינן בגמ' אימתי הוא הזמן הראוי ושניתן להקדים ולא לאחר. וכעין זה אמרינן לגבי תשעה באב שחל בשבת שמקדימין את התענית, לפי שעניינה זכר לחורבן וניתן לקיימה בזמן הסמוך לה ואי"ז תלוי בזמן.

מענה יחזקאל

הרב יחזקאל הרטמן

יום השמיני למילואים

תמצית: קושיות: מדוע יום שמיני למילואים נמצא כאן בסוף חומש שמות ושוב בפרשת שמייני ואינו נכתב יחד? מדוע נתכהן משה שבעת ימי המילואים? - מה המידה כנגד מידה של סירוב משה לדבר אל פרעה לזה שאינו כהן? ביאור דמשה כבד פה ששייך למציאות העליונה ותפיסתו היא שאינו יכול לדבר אל פרעה הנמצא במציאות התחתונה - ז' ימי המילואים הוא הורדת השכינה לתחתונים ולכן עונש משה הוא ששייך לז' ימי המילואים העליונים ואהרן שייך ליום השמיני של התחתונים - צירוף ביאור חטא נדב ואביהוא עפ"י האור החיים ששייך לדבר זה - חודש אדר שייך במיוחד למשה רבינו, חודש ניסן הוא החודש של לידת כלל ישראל - ספר שמות הוא שייך לעליונים, ספר ויקרא הוא עבודת התחתונים ספר במדבר הוא השייכות לחוץ - בספר שמות הוזכר פרשה אחת השייכת למילואים בספר ויקרא הוזכר פרשה שנייה השייכת למילואים כ"א בספר השייך לו - ספר שמות מסתיים בחודש אדר, החודש של משה רבינו, ספר ויקרא נקרא בחודש ניסן חודש גילוי מעלת התחתונים - ז' ימי המילואים הם בחודש אדר, יום השמיני בראש חודש ניסן

את עבודתו (כדברי רש"י הנ"ל) ומסר את העבודה לאהרן הכהן. ותמוה מאד דמה עניין כהונתו של משה בשבעת ימי המילואים בלבד, דאם דינו להיות כהן מדוע לא חל לעולם, ואם אין דינו להיות כהן מדוע היה כהן לימים אלה?

ב.

משה רבינו שייך לעליונים

במדרש (ויק"ר יא, ו) כתוב: "אמר רב שמואל בר נחמן כל שבעת ימי הסנה היה הקדוש ברוך הוא מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים הה"ד גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך הרי ששה ובשביעי אמר לו שלח נא ביד תשלח חייך שאני צוררה לך בכנפיך אימתי פרע לו וכו' ר' חלבו אמר כל ז' ימי המילואים היה משמש בכהונה גדולה וכסבור שלו היא בז' אמר לו לא שלך היא אלא של אהרן אחיך היא הה"ד ויהי ביום השמיני", מתבאר דז' ימי המילואים הם כנגד הז' ימים שמשם סרב לילך לפרעה, וצריך ביאור מה המידה כנגד מידה שיש כאן שכיון שסירב לילך לדבר עם פרעה הרי יש לו כהונה רק ז' ימים ומסתלקת ממנו ביום השמיני.

משה רבינו שהיה כבד פה וכבד לשון אינו פגם גופני בלבד, אלא ביאור הדבר שמשם שייך לעולם גבוה יותר, עולם המחשבה ולא עולם הדיבור וא"כ קשה לו לבטא את עצמו בעולם מצומצם של עולם הדיבור שכן הוא במקום גבוה הרבה יותר, וכן שמעתי ממו"ר זצ"ל.

ועל פי זה מובן מדוע משה סירב לדבר עם פרעה שהוא טען שאינו שייך לעולם שבו נמצא פרעה שהוא עולם ירוד כלפי משה. ובורא

א.

מדוע ימי המילואים מוזכרים כאן ובספר ויקרא

בסוף פרשת פקודי שהוא סיום חומש שמות מוזכר הקמת המשכן ע"י משה (מ, יז): "ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. ויקם משה את המשכן וגו'", ובהמשך נאמר סדר העבודה שמשם עשה באותו יום (פסוקים כב-ט): "ויתן את השלחן באהל מועד וגו' ויערך עליו ערך לחם וגו' וישם את המנחה באהל מועד נכח השלחן וגו' ויעל הנרת לפני ה' וגו' וישם את מזבח הזהב וגו' ויקטר עליו קטרת סמים וגו' ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה", והוסיף רש"י (פסוק ט): "אף ביום השמיני למילואים שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות צבור חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום". נמצא דר"ח ניסן שהוא שמיני למילואים משה הקים את המשכן ועשה את עבודות החינוך. והנה, לקמן בפרשת שמייני נאמר (ויקרא ט, א): "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו וגו'" ושם כתוב את כל סדר העבודה של אהרן כהן ביום זה, וכפי שביאר רש"י שם: "ויהי ביום השמיני - שמיני למילואים הוא ר"ח ניסן שהוקם המשכן בו ביום". פירוש, ב' פרשיות אלו, זו שבסוף פרשת פקודי וזו בפרשת שמייני ארעו באותו היום, וא"כ תמוה דמדוע התורה חילקה ב' פרשיות אלו לב' מקומות ולב' ספרים ומדוע לא נכתבו כאחת שהרי שניהם שייכים אהדדי.

איתא בגמרא זבחים (קב): "לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד", פירוש שבמשך שבעת ימי המילואים היה משה מקים ומפרק את המשכן ועובד את העבודה שהיה כהן לכל דבר, וביום השמיני סיים

פירוש שנתקרב לפני אור העליון בחיבת הקודש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה, שבה מתים הצדיקים, וכו' שהגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות השיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם, והבן. ובחינה זו אין מכיר איכותה והיא מושללת ההכרה, וכו' והוא סוד הוללות הנביאים ולכשתתרבה בחינה זו בפנימיותו תגעל הנפש את הבשר, ויצתה מעמה ושבה אל בית אביה" עיי"ש.

פירוש דנדב והביהוא רצו בקורבת אלוקים כ"כ שמאסו בגופם ושבו אל אביהם. והנה תמוה דנדב ואביהוא חטאו, ולפי דברי האור החיים נמצא שהיו צדיקי עליון? אלא מתבאר מדברים אלה שאע"פ שנדב ואביהוא רצו להתחבר לעלנים, היא גופא היתה הטענה נגדם, שתפקיד האדם בעולם אינו להיות מלאך אלא להיות אדם בתחתונים ולהביא לגילוי שכינה (וכן ידוע בשם הרבי מקאצק שאמר: "אנשי קודש תהיו לי" הדגש אינו על הקודש אלא על האנשי, אין הקב"ה חפץ בעוד מלאכים, אלא באנשים שהם קודש). זה עיקר הגילוי בהשראת השכינה ביום השמיני למילואים - הקב"ה חפץ ורוצה בתחתונים ובעבודתם. באותו היום היה הגילוי שמה רבינו אינו שייך ליום זה כי הוא גבוה מדי.

חודש אדר שייך למשה רבינו

והנה, חודש אדר שייך במיוחד למשה רבינו. איתא בגמ' מגילה (יג): "הפיל פור הוא הגורל, תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד" ופירש"י: "כדאי הלידה שתכפר על המיתה", ומשמע דעיקר הנס היה תלוי בזה שלידת משה מכפרת על מיתת משה ובזכות משה נשעו. וצ"ב מה השייכות של משה רבינו לנס דפורים. אלא דעיינ בדברי רבי צדוק בפרי צדיק על ענייני חודש אדר (אות ב ועוד) דביאר שענין חודש אדר הוא בכך שמגלה את עומק החיבור של הקב"ה בתוך זה העולם, שבתוך כל אחד מישראל יש חיבור ללמעלה. פירוש, דחודש אדר עניינו הוא חיבור למציאות עליונה לגילוי שמעבר להסתרים של העולם הזה. ודבר זה מתבאר היטב עפ"י מה שהתבאר בעבר (פורים מאמר ב אות ג) דכל עניינו של פורים הוא הגילוי שבתוך מציאות הטבע בורא העולם נמצא שם, נמצא דחודש אדר הוא הגילוי של דבר עליון בתוך מציאות העולם הזה. ועיינ ברצ"ה בספר רסיסי לילה (סוף אות כב) שביאר על פי זה: "וזו טעם כל המועדות בטילים וימי הפורים לא יהיו בטילים, כי כל מועד על ידי נס וישועה נתחדש הוספה ולעתיד לבוא יהיה ה' לאור יומם ואין כאן התחדשות. מה שאין כן ימי הפורים הוא גם כן אור זה", פירוש, פורים שייך למציאות העליונה של עולם הבא ועל כן ממשיך גם בעתיד, אבל שאר המועדות שייכים לבחינה עולם הזה בתיקון ועל כן עתידים להיבטל.

וממילא מבואר מדוע משה שייך לחודש זה בדוקא, דכל עניינו של משה רבינו הוא שביטל גשמיותו ונהיה מחובר לעליונים, עד כדי

העולם השיב (שמות ד, יא): "מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור הוגו" פירוש שאע"פ שודאי משה ידע שכח הדיבור ניתן ממנו יתברך, אבל היה כאן חידוש גדול שמישהו ששייך למדרגה כ"כ גבוהה כמשה יכול לרדת ולדבר עם פרעה בדרגתו הפחותה. וזהו הדבר שהיה קשה למשה לקבל. ובאמת שמצינו כעין זה בהמשך עבודת משה רבינו, דלענין שקלים כתוב בחז"ל שמישה נתקשה במחצית השקל, ובארו רבותינו שהיה קשה לו להבין איך דבר חומרי כ"כ יתחבר לקרבנות שהם עליונים כל כך (ועיינ עוד בזה במאמר לב בענין פרשת שקלים בארוכה, ובמאמר בהעלותך מה שהתבאר בענין אלדד ומידד מתנבאים במחנה).

לאחר ז' ימים אמר לו ה' (פסוק יד): "ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבך", ולפי המדרש הנ"ל היתה כאן טענה על משה שאע"פ שנמצא במדרגה כל כך גבוהה מכל מקום היה צריך לדעת "לרדת" למדרגה נמוכה של זה העולם. וכיון שסירב אהרן אחיך יהיה נביאך, אהרן הכהן נהיה בחינת המעשה של העולם הזה ומשה באמת שייך מעתה רק לבחינות העליונות יותר.

ימי המילואים – הורדת השכינה לתחתונים

והנה, מבואר בכמה מקומות דז' הימים של ימי המילואים עניינם הוא הורדת השכינה דרגה אחר דרגה עד הגעתה לעולם התחתון לשכון בתוך בני ישראל ולא לסור מהם לעולם. והורדה זו מתייחסת תמיד להתגלותו בתחתונים כפי שמצינו דאיכא ז' רקיעים וביזה"כ אומרים ה' הוא האלוקים ההעלותו עד לרקיע השביעי. נמצא שבמשך כל הז' ימים השכינה ירדה מהעליונים דרגה אחר דרגה עד שביום השמיני הגיעה אל התחתונים. ולפי הנ"ל, מבואר דמשה רבינו שייך לבחינת העליונים בלבד, ואהרן הכהן הוא בחינת התחתונים - עולם הזה, שזה היה ציוי ה' בסנה. וא"כ משה רבינו שייך לז' ימי המילואים, ואהרן הכהן שייך ליום השמיני. וממילא מיושב מה ענין ז' ימי המילואים של משה, שכיון שימים אלה הם הבחינות השייכות לעליונים שם משה מכהן, אבל כאשר השכינה יורדת לתחתונים אז אהרן נהיה הכהן.

וממילא מבואר דזהו מידה כנגד מידה ממש, שכיון שמה שסירב לדבר אל פרעה, פירוש הדבר שתפס שאינו שייך לתחתונים רק לעליונים, ולכן יש לו כהונה רק בז' ימי המילואים השייכים לעליונים ולא ביום השמיני השייך לתחתונים.

מעשה דנדב ואביהוא ביום המילואים

נמצא, שביום השמיני למילואים שם היה גילוי שמה רבינו אינו שייך לכאן כיון שצריך חיבור גמור לתחתונים. וכן נתגלה דבר זה בעוד מעשה שקרה ביום זה והוא מיתת נדב ואביהוא כפי שהתבאר באור החיים, דהאור החיים כתב שטעם למיתת בני אהרן הוא וז"ל (ויקרא טז, א ד"ה או יאמר):

"דיבר ה' למשה דרך מיתתן שהיתה על זה הדרך בקרבנתם לפני ה',

אלוהי עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד", ונמצא שתכלית הגאולה מצדו הוא להביא להשראת השכינה, וסיום ספר שמות הוא כאשר השכינה יורדת לתחתונים ומגיעת לשם.

ספר ויקרא לעומת זה הוא תורת כהנים, פירוש תורת העבודה בתחתונים לשכינה שירדה לשם, שמות הוא ההתעוררות דלעילא - ההשפעה מלמעלה, ספר ויקרא הוא עבודת התחתונים - התעוררות דלתתא.

[ומ"מ ספר ויקרא עוסק בעבודת המשכן - בתוך אהל מועד, עבודת התחתונים במקום החיבור של עליונים לתחתונים, וכן הוא לשון הפסוק בתחילת הספר: "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד", ספר במדבר לעומת זאת הוא המשך ההשפעה אל מחוץ למשכן אל כלל העולם, וכן הוא לשון הפסוק בתחילת הספר: "וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד" באהל מועד אבל משפיע אל המדבר גם כן.]

ה.

ז' ימי המילואים - ספר שמות וחודש אדר, יום השמיני - ספר ויקרא וחודש ניסן

וממילא יש ליישב מדוע יש לנו ב' פרשיות נפרדות בענין פרשת המילואים. דהנה ישנם כאן ב' פרשיות נפרדות לגבי ימי המילואים: פרשת פקודי, שהוא סיום ספר שמות, שם מדובר על עבודת משה רבינו בימי המילואים, ושם עסוקים בימים שהם הבאת השכינה לתחתונים - וזהו מצד העליונים. פרשת צו ותחילת פרשת שמיני, שם עסוקים בעבודת המשכן מצד אהרן הכהן, שם זה מצד התחתונים.

וממילא מבואר ששבעת ימי המילואים, מצד העליונים, שייכים לספר שמות, שהוא הספר של גילוי העליונים, ויום השמיני, שהוא עבודת התחתונים, בעיקר שייך לספר ויקרא, ספר העבודה באהל מועד. וכן, פרשת עבודת משה רבינו שייכת לחומש שמות ופרשת עבודת אהרן שייכת לחומש ויקרא, דמשה רבינו השייך יותר לעליונים הוא שייך לספר שמות שהוא ההשפעה מהעליונים, לעומת ספר ויקרא שהוא עבודת התחתונים.

והנה, בשנה פשוטה ספר שמות מסתיים בסוף אדר וספר ויקרא מתחיל בשבוע שחל בו ר"ח ניסן, ולפי הנ"ל יש לבאר בזה עוד עומק, דחודש אדר שהוא החודש של משה רבינו כמבואר לעיל, בחודש הזה קוראים את הפרשות של הקמת המשכן מצדו, ומייד כשעוברים לחודש ניסן מתחילים לקרוא את ספר ויקרא - הספר השייך לעבודת התחתונים, דבחודש זה התחיל הגילוי של מעלת התחתונים.

ונסיים בנקודה נוספת נפלאה: ז' ימי המילואים הם בחודש אדר, ויום השמיני הוא ר"ח ניסן. ז' ימי המילואים שייכים למשה ולכן הם שייכים לאדר, יום השמיני שייך לאהרן הכהן ולכן שייך לניסן. דו"ק.

שביאר המשך חכמה (הקדמה לשמות) דמשה רבינו ניטלה ממנו כח הבחירה שלו, ונהיה ממש כמלאך, וכן היה מ' יום לחם לא אכל ומים לא שתה (וכבר התבאר זאת בפרשת פרה מאמר א). וכן שמעתי מפי מו"ר בשם האר"י דחיי משה הם ק"כ שנה שהם תרי ממאה של שית אלפי שני, פירוש שמשה רבינו הוא בבחינת תרומה של העולם שניתן למעלה (וכן הילל וכן ר"ע שורשי תורה שבע"פ), משה רבינו עניינו שהוא חיבור עליונים לתחתונים ממש. וממילא כיון שחודש אדר כל עניינו הוא חיבור זה א"כ חודש זה שייך במיוחד למשה רבינו.

ויתירה מזו, שכיון שמשה רבינו גרם להתגברות של עליונים על תחתונים אצלו, א"כ החסרונות של התחתונים אינם שייכים אליו כ"כ. וזהו נראה ביאור דברי הגמ' הנ"ל, דאע"פ שמשה מת בחודש זה, החסרונות של מיתה אינם פוגעים בו, וכפי מבואר שעל כן לא ידע איש את מקום קבורתו - פירוש שמעולם לא גרם לטומאת מת בעולם - ועומק הדבר הוא שהחסרונות של מיתה נוגעים לגוף בלבד, אבל מי שנהיה כולו רוחני המיתה אינה פוגמת ואינה גורמת לומאה בעולם. וזהו הטעות של המן שלא ידע שביום זה נולד, וברור שאין הכונה שהיה לו חסרון בידיעת יום המיתה עצמו, אלא שלא תפס שאצל משה הלידה היא הרבה מעבר למיתה, הלידה היא העיקר והמיתה אינה מגרעת מהשפעת משה רבינו בעולם. דו"ק.

חודש ניסן - חודש לידת עם ישראל

חודש ניסן באופן כללי שייך לגילוי עם ישראל בתחתונים, שחודש זה הוא זמן לידת כלל ישראל, וכן בראש חודש ניסן ניתן מצוות קידוש החודש, שאז ניתן לישראל הכח להיות מקדשי הזמנים ובעלי הזמן, וכמבואר בירושלמי המפורסם. וכן דבר זה מתגלה בכך שעם ישראל נמשלו ללבנה, וקידוש החודש הוא קידוש הלבנה, הגילוי שיש מעלה עצומה וגדולה לבחינת המקבל בעולם (והארכנו בכל זה במקו"א). ונמצא א"כ שבעוד חודש אדר הוא החודש של משה רבינו - גילוי בחינת העליונים בעולם, חודש ניסן הוא החודש של כלל ישראל - מעלת בני אדם בעולם התחתון.

ד.

החילוק שבין חומש שמות לחומש ויקרא

בסדר החומשים התבאר בעבר שהחילוק בין ספר שמות לויקרא הוא דחומש שמות הוא החומש של השפעה מלמעלה, המתחלת ביציאת מצרים שהוא התעוררות דלעילא בלבד, כפי שביארנו בפסח מאמר א', וממשכת בקרי"ס ובמתן תורה של לוחות ראשונות שכולם הם השפעה מלמעלה כזה או אחר. עד שמגיעים למשכן, וכפי שביאר הרמב"ן בהקדמת הספר: "והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו - וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד

לקראת שבועת מלכתא

בדורות הקודמים אפילו יהודים פשוטים היו מדברים כל היום על ביאת משיח. אני זוכר אצל אמי מורתי ע"ה שקנתה בגד יפה ולא רצתה ללובשו אלא הכינה אותו שיהיה שמור ומיועד לשמחה הגדולה בביאת משיח צדקינו

פוסק הדור מרן הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א על קבלת תרומות לשיבות ממקור טהור, והציפייה לגאולה

"אלה פקודי המשכן משכן העדת (שמות ל"ח, כ"א)

פירש"י: "המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל".

מבואר כאן שחורבן בית המקדש נמשל למשכון, שכשם שהמשכון נלקח מהבעל חוב עד שיפרע את חובו, כך גם נטל הקב"ה מאתנו את בית המקדש כמשכון, עד שנפרע חובתינו כלפי שמיא ונשוב בתשובה.

והקשה הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שהרי כתוב בתורה לגבי אדם שלוקח משכון "לא תשכב בעבוטו עד בא השמש תשיבנו לו", וא"כ איך הקב"ה מעכב מאתנו את בניין בית המקדש במשך זמן רב כל כך, והרי בכל יום ויום אנו זקוקים לבית המקדש ולכאורה היינו כבר צריכים לקבל את המשכון בחזרה מיד.

והשיב הגרי"ח זוננפלד מיניה וביה, שהלא כל ההלכה שצריך להחזיר המשכון בלילה או ביום, הוא דווקא כשאין לבעלים בגד אחר חוץ מהמשכון, אבל אם יש לו אחר ויכול להסתדר מבלעדי המשכון, אין המלווה להחזיר לו את המשכון מידי ערב, ובעוה"ר אנו מרגישים שאנו מסתדרים היטב גם בלא בית המקדש, ורוב העם שקוע בגלות בחיי הרווחה, ולכן אין הקב"ה מחזיר לו את המשכון, אבל אם באמת היינו מרגישים את צער השכינה והיינו מרגישים שבלעדי בית המקדש חסר לנו בעיקר החיים, הקב"ה היה מחזיר לנו כבר את המשכון ובונה את בית מקדשינו ותפארתינו.

וכעין הדברים הללו אמר הגה"צ רבי זלמליה מוואלוז'ין זצ"ל, אבל הוסיף דבר נפלא, שאע"פ שעם ישראל בכללותם לא זכו עדיין לבניין בית המקדש, אבל כל יחיד ויחיד שמצפה לבניין בית המקדש וליבו כואב יום יום על חורבן בית המקדש, זוכה עבור זה להשראת השכינה פרטית אצלו, כדי שיהא 'מקצת השבת המשכון' באופן פרטי אליו.

וסיפר לי הרה"ג שמואל אהרן הלוי פרדס זצ"ל

בדורות הקודמים אפילו יהודים פשוטים היו מדברים כל היום על ביאת משיח. אני זוכר אצל אמי מורתי ע"ה שקנתה בגד יפה ולא רצתה ללובשו אלא הכינה אותו שיהיה שמור ומיועד לשמחה הגדולה בביאת משיח צדקינו, וכך היה הדבר פשוט אצל כולם לדבר על משיח, ולצערינו היום כבר שכחו לגמרי לדבר על משיח, עד שכמעט כולם חוץ מיחידי סגולה, שכחו מביאת משיח, ועלינו להחזיר עטרה ליושנה, ולדבר כל היום על ביאת משיח, ולצפות לביאתו ולא להסיח דעת מהצפייה לישועת ה'.

וסיפר לי הרה"ג שמואל אהרן הלוי פרדס זצ"ל (משקאגו), שבערך בשנת תרצ"ב נסע לפולין ובא לראדין, ולאחר תפילת מעריב בא לקבל שלום מהקדוש חפץ חיים זצ"ל, והחפץ חיים שאל אותו "מהיכן אתה", וענה שהוא מאמריקה, והחפץ חיים שמח מאוד ואמר "אני מחפש יהודי מאמריקה", ושאל אותו החפץ חיים, הלא אנחנו מומתינים בכל רגע לביאת המשיח, תאמר

לי את האמת, האם גם באמריקה מצפים למשיח, והוא היסט ולא ידע מה להשיב, אך לבסוף החליט להשיב שבוודאי באמריקה מצפים למשיח, ואז שמע איך החפץ חיים מתפלל בינו ובין עצמו ואומר לקב"ה, "ממילא היהודים כאן בפולין שסובלים צרות ועניות, יתכן שממתינים למשיח כדי שיגאלם מהצרות הגשמיים, אבל הלא אפילו באמריקה שיש להם גשמיות ועשירות, מכל מקום מצפים למשיח ומדברים כל היום על משיח, וא"כ עד מתי תעכב אותנו ממשיח".

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן (שמות ל"ח כ"א)

ביאר הספורנו שבפסוק זה נאמרו ארבעה מעלות של קדושה שהיו בבניית המשכון, שבעבור המעלות הללו עצי המשכון וכליו לא נחרבו ולא שלטה בהם יד נכרי אלא נגזזו ונשארו לנצח, וכמבואר בגמ' (יומא ע"ב ע"א) "עצי שטים עומדים שעומדים לעד ולעולמי עולמים".

הטעם האחד: "משכן העדות", מפני שבמשכן היה קדושת לוחות העדות.

הטעם השני: "אשר פוקד על פי משה", שהעבודה נוהלה על פי משה רבינו והיה הכל בתכלית הקדושה.

הטעם השלישי: "ביד איתמר בן אהרן הכהן", שעבודת הלויים הייתה מנוהלת ביד איתמר.

הטעם הרביעי: "ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה", שעבודת בניית המשכון לא נעשתה ע"י 'מהנדסים' המבינים בחכמת הבניה גרידא, אלא נעשתה בצירופי שמות על ידי המיוחסים והצדיקים שבדור.

ומכאן ארבעה ענייני קדושה הללו שרתה שכינה במעשה ידיהם, וקדושה זו שמרה על עצי המשכון וכליו שיהיו מופקעים מיד אויב ולא תשלוט עליהם ידי גויים לעולם.

והוסיף הספורנו, שזהו החילוק בין המשכון לבית המקדש, שדווקא המשכון שבנייתו הייתה בקדושה, לא נפלו עצי וכליו ליד אויב, אבל בית המקדש שלא הייתה בנייתו בקדושה כמו במשכון, שהרי לא נבנה על ידי צדיקים אלא על ידי גויים, [ובפרט בבית שני שאף לא היה ארון העדות, וגם פוקד על פי כורש, ולא היו שם בני לוי]. נפגמה קדושתו ולא היה בכוחו לעמוד לעולם, אלא אבניו נחרבו, וכליו נפלו ביד אויב, עכ"ד.

ודבריו נפלאים שאפילו בית המקדש שקדושתו רבה מאוד, מ"מ כיון שנבנה על ידי גויים, ובנייתו לא התנהלה תחת הנהלת צדיק אלא תחת הנהלת גוי, קדושת הבית נפגמה, ורק מחמת זה היה לגויים כוח להחריב את בית המקדש, ואילו היה הכל נבנה בקדושה ובטהרה כבניית המשכון, לא היו הגויים יכולים

להחריב את בית מקדשינו.

ומו"ר זצ"ל היה נאה דורש ונאה מקיים, ובעצמו עמד כחומה בצורה שלא לקבל כספם של רשעים להחזקת הישיבה, והיה מוכן במסירות נפש כפשוטו לסבול הרבה מאד מעול החזקת הישיבה ובלבד שלא להזדקק לכספם של מחללי שבת בפרהסייה.

וזכרני שבשעה שהמצב הגשמי בישיבה היה קשה מנשוא, והגיעו עד פת לחם כפשוטו, קיבל מו"ר זצ"ל הצעה מכמה בעלי בתים שהסכימו להקים "וועד" לניהול הכספי של הישיבה, ויקחו על עצמם את עול החזקת הישיבה, אך מו"ר זצ"ל סירב לכך, ופירש לי טעמו מפני שחושש שהם ייקחו כסף גם מאת מחללי שבת ואין העסק כדאי, ועל כן כיתת רגליו מבית לבית לאסוף פרוטה אחר פרוטה להחזקת הישיבה, ושמו שזוכה לזכות יהודים במצווה רבה להיות שותפים בתורה, וכדי להציל את הישיבה מחרפת רעב עשה הסכם עם מאפיייה בבעלות חרדית שהלחם הנשאר במאפיה ולא נמכר, ינתן חינם לישיבה ביום המחרת.

(ביאורים והנהגות עה"ת - פרשת פקודי, עמ' תמג)

וזהו לימוד לדין להעמיד את היכלי התורה והישיבות בקדושה, שהלא הם בית מקדש מעט שבכל דור, ויש להיזהר שעכ"פ קיום הישיבות לא יבוא על ידי כספי גויים ורשעים ומחללי שבתות, שהניקה מכותם פוגם מאוד בקדושת לימוד התורה, שכשם שבניית בית על ידי גויים פוגם בקדושת הבית הנבנה מכותם, כך גם החזקת המוסד מכות גויים או מחללי שבת פוגם בקדושת התורה הבאה מכותם, (ועי' עוד לעיל פרק כ"ה פסוק ב' מה שנתבאר בזה).

תרומות רק משומרי שבת

שמעתי מפי מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, שהקדוש החפץ חיים זצ"ל עמד על כך שבישיבתו יקבלו תרומות רק משומרי שבת, וביאר שאף שנדמה שכדאי לקבל כסף מאת מחללי שבת, אבל הדבר נכון רק לפי שעה, ולעיתיד ההפסד הוא גדול יותר, שהם בתרומתם נעשים שותפים בתורת התלמידים, והדבר פוגם בקדושת הישיבה, ומזיק מאוד לרוחניות של התלמידים, והתוצאות הפסולות ניכרות היטב בחינוך הבחורים שחסר להם יסודות בקדושה.

הטייס ניגש לגרמ"פ שיינברג, והתחנן אליו שיסלח לו על כך שהחציף פנים ודחה את בקשתו, משום שהוא יודע שבשלו כל הסער הגדול הזה! השיב לו רבי חיים פנחס שהוא מוכן לסלוח לו בתנאי אחד..

הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח דישיבת קמניץ, בשיחה מיוחדת על אנשי מעלה

והנה עשו אותה כאשר צוה ד' (לט מג)

שפעם אחת הוא השיב שהוא זכה לדעת את כל ששת סדרי המשנה בעל פה, אז ממילא יש לו קביעות לומר כל יום 18 פרקי משניות, וכך הוא מסיים את כל השישה סדרי משנה מדי חודש!

נו, לומר שמונה עשרה פרקים ולחשוב על הפשט של כל מילה זה לוקח זמן, אז הוא הולך ברגל מביתו שבסנהדריה המורחבת עד לישיבה במאה שערים, ואומר ארבעה וחצי פרקי משניות בזמן הזה. בצהרים הוא חוזר הביתה לאכול ארוחת צהרים ואומר עוד ארבעה וחצי פרקי משנה, ולאחר מכן שב לישיבה ללימוד של אחר הצהריים ושוב אומר ארבעה וחצי פרקים, ולאחר הסדר הוא חוזר הביתה בערב ושוב אומר ארבעה וחצי פרקים, ביחד זה יוצא 18 פרקים...

"אם אני אסע באוטובוס, זה יהיה מדי מהר ולא אספיק ללמוד 18 פרקים ביום", הוא הסביר...

(הערת העורך 'א.לוסטגמן: את המעשה הנ"ל שמעתי מפיו של אחד הספרנים בהלווייתו של הגה"צ רבי יהודה לייב (לייבל) ב"ר מרדכי יהושע קרויזר זצ"ל, בתאריך י"א אדר ב', תשע"ו. שאליו מתייחס סיפור זה. רבינו רבי מ"א שטרן סיפר את המעשה לתלמידי ישיבת קמניץ 28 שנים קודם לכן בפרשת כי תשא בשנת תשמ"ח. אגב אורחא נציין כי השניים היו קרובי משפחה, שכן רבי משה אהרן היה חתנו של אחיו של רבי יהודה לייב קרויזר הנ"ל שבשבע הבא יחול יום היאר-צייט השמיני שלו).

רצוני לספר לכם מעשה נורא, מופת גלוי

רצוני לספר לכם מעשה נורא, מופת גלוי שאירע עם אחד מגדולי דורנו החי עמנו היום, הלא הוא דודי הגאון הגדול רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, ראש ישיבת 'תורה אור' (אמו של רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, מרת חיה אסתר ע"ה, היתה בתו של הגאון רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל, חמיו של רבי חיים פנחס שיינברג - י.א.ל). אני רוצה רק לספר לכם את האוזן, שתבינו עד כמה התמדתו העצומה של הגרמ"פ היא עצומה ונוראה, שמעתי מדודתי, רעייתו הרבני, שסיפרה לי שכשהם התגוררו בעיירה מיר, אחר חתונתם, הוא היה לומד במשך 17 שעות

מרן החפץ חיים מבאר מה הפירוש 'מתמיד' ומה הפירוש לבטל את הזמן, ומחדש שמתמיד זה לאו דווקא מי שלומד כל היום, וביטול הזמן זה לאו דווקא שאדם מפסיק ללמוד. אלא כל שעה שאדם יכול ללמוד בה, והוא בוחר שלא ללמוד, הרי הוא מכניס את עצמו חלילה וחס בגדר של 'דבר ה' בזה'.

למעשה זו הלכה פסוקה בשולחן ערוך בסימן רמ"ו בסעיף כ"ה, "כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הרי זה בכלל כי דבר ה' בזה". רבותי, זה נראה כאילו שמדובר ב'הלכתא למשיחא', משהו שאי אפשר לקיים בזמנינו, אבל אני רוצה שתדעו שיש יהודים שעושים זאת.

אני כבר כאן בירושלים יותר מארבעים שנה, והיו תקופות שהייתי צריך להגיע לישיבה באוטובוס, והייתי רואה בקביעות אנשים שניצלו כל רגע, ומאוד התפעלתי מהם. לא יכולת לתפוס אותם אפילו ברגע אחד של בטלה!

פעמים רבות מספור ראיתי באוטובוס את הגאון רבי אליעזר ולדנברג

פעמים רבות מספור ראיתי באוטובוס את הגאון רבי אליעזר ולדנברג, בעל ה'ציץ אליעזר' שהיה נוסע באוטובוס לבית הדין שבו שימש כדיין. לא היתה פעם אחת שבה ראיתי אותו והוא לא היה שקוע בלימוד! אפילו לא פעם אחת!

כמו כן היה גם איזה מלמד באחד מתלמודי התורה בעיר, יהודי הונגרי שהיה נוסע לחיידר משכונת קטמון, ובמשך שנים הייתי רואה אותו כמעט כל יום באוטובוס, ומעולם לא ראיתיו בלי גמרא פתוחה לפניו כשהוא שקוע בלימוד. מעולם!

יתירה מזאת, אספר לכם מעשה ביהודי המתגורר כאן בירושלים, ואני אומר את שמו כי כנראה אינו רוצה בכך, הוא צדיק נסתר. היהודי הזה גר בסנהדריה המורחבת, והוא מגיע כל יום לישיבה שבה הוא לומד באזור של 'מאה שערים', בהליכה רגלית. בעבר הוא למד בכולל כאן בישיבה שלנו, לפני שנים רבות.

שאלו אותו פעם, למה אתה הולך ברגל כזאת דרך ארוכה ברגל, סע באוטובוס, זה לא כזה יקר... הוא לא רצה לענות, ושאלו אותו שוב ושוב, עד

ובמיוחד לחברת התעופה שצריכה לשלם על כך כסף לשדה התעופה בו נוחתים, ולאחר מכן לשלם הון עבור הצוות שיבוא לבדוק ולתקן את התקלה במהירות, והמטוס מגיע באיחור כך שגם הטיסה הבאה שלו מתאחרת. זה כאב ראש עצום לחברה ולצוות, והטייס הגוי שעוד לפני כן הרגיש בדודי שהוא איש קדוש, הבין עכשיו באיחור שייתכן והדחייה של הבקשה היא זאת שגרמה לכך.

הוא ניגש לגר"פ שיינברג, והתחנן אליו שיסלח לו על כך שהחציף פנים ודחה את בקשתו, משום שהוא יודע שבשלו כל הסער הגדול הזה!

השיב לו רבי חיים פנחס שהוא מוכן לסלוח לו בתנאי אחד: "תדליקו עכשיו את המסך פעם נוספת כדי לוודא שהוא עובד ושאינן שום תקלה, והוא אכן יעבוד, אבל אז תכבו אותו מיד, כי אני רוצה ללמוד וכל הנוסעים מסכימים!".

הטייס קיבל על עצמו לעשות כדברי הרב, הדליקו שוב את המסך והפעם הוא עבד. הם אכן עמדו בדיבורם וכיבו אותו על אתר, וכל נוסעי המטוס ראו כאיש אחד, כמה גדול כוח התורה וכמה עצומה ההשפעה השמורה לאדם שמנצל כל רגע ללימוד התורה.

אחריו ירדו 52 תלמידיו, ו... כל אחד ואחד מהם החזיק מזוודה ביד אחת וביד השניה גמרא

אך דעו נא רבותי, אני רוצה לומר לכם דבר חשוב. אתם תלמידי ישיבת קמניץ, ובעז"ה ברבות השנים אתם תהיו כולכם ראשי ישיבות ומרביצי תורה, לכן חשוב לי כבר עכשיו לתת לכם חיזוק גדול לעניין, שתדעו עד כמה תהיה גדולה ההשפעה שלכם על התלמידים שלכם בעניין זה, מאחר וכבר הזכרתי את שקדנותו של דודי זצ"ל.

זכורני, שבשנת תשכ"ה החליט הדוד שלי לעלות ארצה, הוא לכאן מאמריקה במטוס יחד עם זוגתו הרבנית, ועם קבוצה של עשרים וחמישה תלמידים, וכן עם חתנו הגאון רבי חיים דוב אלטוסקי (זצ"ל) בעל היחידושי בתרא'.

הלכתי להקביל את פניהם בשדה התעופה בלוד (באותן שנים יכלו להמתין בסמוך למסלול הנתיחה ולראות את הבאים יורדים מהמטוס - י.א.ל), וראיתי דבר פלא: מאחר והטיסה הגיעה לארץ ממש בתחילת זמן קיץ, ירדו מהמטוס הרבה בני תורה, ואז הגיע תורו של רבי חיים פנחס לרדת, כשירד במדרגות ביד אחד החזיק מזוודה וביד שניה גמרא... אחריו ירדו 25 תלמידיו, ו... כל אחד ואחד מהם החזיק מזוודה ביד אחת וביד השניה גמרא! היו עוד בני תורה במטוס, לא כולם החזיקו גמרא, אבל תלמידיו של הדוד, ללא יוצא מן הכלל, כולם החזיקו גמרא.

למה? כי זה מה שהם ראו אצל רבם ראש הישיבה. לא ראו אותו אף פעם בלי איזה ספר ביד, ומיילא פשוט הדבר שהם הושפעו ממנו והלכו לאורו, כך שגם הם השתדלו לנצל כל רגע ללימוד התורה, וכדי ללמוד צריכים להחזיק גמרא ביד! לא בשקית, אל במזוודה, הגמרא צריכה להיות זמינה בכל עת ללימוד. זה דבר שצריכים לדעת אותו, ראשי הישיבות צריכים לדעת כמה גדולה ההשפעה שלהם על התלמידים, ואם הם עושים משהו ברצינות ולאורך זמן, התלמידים לומדים מהם ומתנהגים כמוהם.

ביממה. כבר היו להם אז שני ילדים, והוא היה ישן ואוכל בבית, ובכל זאת, הוא הספיק ללמוד 17 שעות ביממה, והכוונה ל-17 שעות נקיות, נטו ללימוד! בשבע השעות הנוותרות של היממה הוא היה מתפלל, אוכל וצועד מביתו לישיבה ובחזרה, וכמובן גם ישן מעט. כך הוא היה לומד כל יום 17 שעות, כמשך חמש או שש שנים!

בכל אופן, שמעתי מאחד מתלמידי שנסע איתו פעם במטוס מצרפת לארץ ישראל, והסדר המקובל במטוסים הוא שלאחר ההמראה מגיע השלב שבו מוחשיכים את המטוס, ומדליקים סרט על המסכים המותקנים במטוס. יש שלושה מסכים גדולים, בשלושת המחלקות, וכל הנוסעים זוכים לראות את הסרט הזה, וכדי שיוכלו לראות היטב, אסור להדליק אור בכל שטח המטוס... לכן כל יהודי חרדי שעולה למטוס כזה יודע שצריכים להספיק מהר ללמוד כמה שאפשר עד שיורדת חשיכה גדולה על המטוס, ואז זה הזמן לכסות את העיניים ולישן כדי לנצל את הזמן בצורה הטובה ביותר...

רבי חיים פנחס עלה למטוס, כשהוא עטוף בטלית ועטור בתפילין כדרכו, והחזיק אצלו שני ספרים, משנה ברורה חלק ג, ו'מקדש דוד', הספר שהוא חיבר על 'קדשים' ושהוא מרבה לעיין בו, ולא פסיק פומיה מגרסא כל הזמן שהמתינו להמראה ובמהלך ההמראה ולאחריה.

כשהתקרב הזמן שאמורים היו להחשיך את המטוס, החליט רבי חיים פנחס לעשות מעשה בלתי נתפס. הוא קם ממקומו והלך בין כל האנשים שישבו במחלקה שבה הוא ישב, וביקש מהם אם הם מוכנים לוותר על הסרט, כי הוא לומד עכשיו תורה, וזה דבר מאוד חשוב, כך שלא כדאי להחשיך את החלק הזה של המטוס רק כדי לראות סרט, בזמן שהוא יופסק מתלמודו.

וראה זה פלא! כל הנוסעים הסכימו בזה אחר זה! לאחר שהשיג את הסכמתם של כל הנוסעים היושבים במחלקה, הוא פנה לצוות של המטוס וביקש בנימוס שלא ידליקו סרט ולא יחשיכו את החלק הזה של המטוס, כי כל הנוסעים מסכימים!

אנשי הצוות נבוכו, הם לא נתקלו מעולם בכזאת בקשה מוזרה... הביאו את הדין הבקשה בפני הקברניט שנדהם מעצם הבקשה והשיב שהוא מאוד מבין ללב של הרב, אבל עם כל הכבוד יש סדר, והחברה לא יכולה להרשות שכל אחד ישנה את הסדר, ולכן הוא נאלץ לדחות את הבקשה.

החשיכו את המטוס, ובאו להדליק את הסרט המיוחל, אבל אז אירע דבר פלא! שני המסכים האחרים במחלקות האחרות של המטוס נדלקו מיד, ואילו המסך במחלקה שבה ישב הגר"פ שיינברג לא נדלק. ניסו שוב ושוב, ולא עזר כלום, הוא נשאר כבוי.

הוא ניגש לגר"פ שיינברג, והתחנן אליו שיסלח לו

או אז התברר שיש להם בחברת התעופה כלל שאם מגלים תקלה לא ברורה במערכת החשמל, צריכים להנחית את המטוס בשדה התעופה הקרוב, כי אם יש תקלה שאין לה הסבר, ייתכן שהבעיה היא יותר רצינית, וזה מסוכן מאוד לטוס במטוס שאינו מתפקד כראוי...

כמובן שזה גורם עגמת נפש גדולה מאוד הן לנוסעים והן לאנשי הצוות,

'הכל התחיל אצל אביו הרה"ח ר' יצחק מתתיהו וינברג זצ"ל, שהנחיל לבנו בעודו עולל ילד קטן, אהבת תורה ללא מצרים. בהיותו ילד כבן חמש הבטיח לו אביו על כל פרק משניות שיאמר לו בעל פה עם הבנה, דולר!'

על 'אש התורה' שבערה אצל ראש וראשון לישיבות לשבים הגאון רבי נח וינברג זצ"ל

דויטש שליט"א הוא מספר לנו סיפור מיוחד על תחילת 'אש התורה' שבערה בסבו הגדול.

'הכל התחיל אצל אביו הרה"ח ר' יצחק מתתיהו וינברג זצ"ל, נצר לשלשת סלונים המפוארת נין ונכד ליסוד העבודה, שהנחיל לבנו בעודו עולל ילד קטן,

כשאנו מסיימים השבת את פרשת פקודי, וסיום בניית המשכן, רצינו להפנות מבט על ה'משכן לתורה וקירוב' הנמצא מול מקום המקדש, 'אש התורה' שהקים הגאון הגדול רבי נח וינברג זצ"ל וראש וראשון לישיבות לשבים אשר בלהט ליבו ובאש התורה שיקדה בעצמותו קירב עשרות אלפים באופן אישי ומאות אלפים בעקיפין, לתורה ומצוות. בשיחה עם נכדו הג"ר יצחק אלחנן

אהבת תורה ללא מצרים. בהיותו ילד כבן חמש הבטיח לו אביו על כל פרק משניות שיאמר לו בעל פה עם הבנה, דולר! צריך להבין שבאותם ימים דולר בודד ערכו היה גדול מאד, לשם השוואה מה שבימינו ניתן לקנות עם מאתיים דולר, יכולת באותם ימים לקנות עם עשר סנט בלבד. את הדולר הזה העניק ר' יצחק מתתיהו לבנו נח'קה על כל פרק משניות בע"פ עם הבנה, לימים סיפר ר' נח כי זה היווה אצלו את הבסיס לסדרת שיעוריו הפופולריים על מ"ח קנייני התורה, וצ"ע כי מעולם אביו לא התממהה לשלם לו את הדולר ויתירה מזו תמיד היה בכיסו דולר שח"קה לנח'קה שיאמר פרק משניות בע"פ ויקבל את הדולר.

סבא זצ"ל היה אומר: אנו מחויבים ללמוד תורה ומחויבים לקיים מצוות, אך עלינו להרגיש הנאה ושמחה בלימוד התורה ובקיום המצוות.

והיה נאה דורש ונאה מקיים, שמחתו העצומה בלימוד התורה הייתה מיוחדת במינה, ביטוי לשמחת התורה ולאהבת התורה העצומה שהייתה לר' נח הגיעה לשיאה בכך שמשך שנים ישן ביממה רק שלוש שעות ביממה! וגם שלוש שעות אלו היו שלא ברצף אלא שעה לפני התפילה שעה בלילה ושעה אחר הצהריים וכל הזמן הגה בתורה ביגיעה עצומה, לימים חלה ונפל למשכב והרופא אסר עליו ללמוד בעיון, ר' נח שהיה בחור צעיר שכב במיטה ו"קרא" רמב"ם, כשהגיע להלכות תלמוד תורה שם כותב הרמב"ם שכל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין בריא בין חולה, קפץ מהמיטה ואמר "אולי יהיה לי תירוץ טוב למה אני עם-הארץ אבל תלמיד-חכם אני לא יהיה" והמשיך ללמוד ביתר שאת וביתר עוז, ברבות השנים ניסה אחד מבני המשפחה "לחקות" את הנהגתו ומשלא עלתה בידו פנה בשאלה לר' נח שישביר לו "איך עושים את זה..." אמר לו ר' נח יסוד עצום - אני לא ניסיתי לא לישון אלא ניסיתי רק ללמוד...

וככלל היה דוגמא אישית לעשייה מתמדת, הוא מעולם לא נח, לא היה אצלו מושג כזה לשבת רגל על רגל... תמיד היה עסוק במשהו, אם בלימוד התורה, אם בעבודת התפילה, אם בעבודת המידות לדבר עם מישהו על מה שנצרך, אם התעסקות בקירוב רחוקים, אם בכל עניין חשוב שהוא, תמיד, אבל תמיד, ר' נח היה עסוק במשהו, כי זהו מתמיד שידע מה לעשות עם הרגעים שלו, כל דקה מנוצלת לעשייה חשובה ונצרכת, כזה היה ר' נח "משכן להשראת השכינה במהותו במעשיו ובהליכותיו" ובכך התקרב וקירב אלפים רבים לתורה.

הגאון רבי נח היה "שיכור" בלימוד התורה.

הגאון רבי נח היה "שיכור" בלימוד התורה. חברו וידידו כאחיו הגדול ר' חיים אורי פריינד שליט"א להבח"ל מספר כי בישיבת מיר ידעו ש"ר" נח כולו תורה, התמדתו העצומה הייתה נוראה וכמה שאתאר לכם את ההתמדה שלו זה לא אפס קצהו ממה שזה היה באמת, הוא פשוט למד ולמד ולמד, כמעט ולא ישן, לא התעסק ולא התעניין בשום דבר חוץ מלימוד תורה.

וסיפר כי לא אחת היה פותח בריקוד אחר שהתיישבו ההדורים בהבנת הסוגיא, בהקשר לכך מסופר כי הגאון הגדול זצ"ל היה תקופה ארוכה בימי אברכותו נוסע משבת לשבת ללמוד בישיבת הנגב שבראשות הגאון הגדול ר' יששכר מאיר זצ"ל, והנה בשעת ליל מאוחרת שומע הגה"ג ר' יששכר מאיר ריקודים סוערים, ירד אל בית המדרש להבין שמחה זו מה עושה, רואה הוא את הגאון ר' נח עומד במרכז ומלהיב את הרוחות, ניגש אליו ר' יששכר מאיר לברר פשר דבר, במקום תשובה שואל ר' נח את ר' יששכר מאיר שאלה קשה ברמב"ם, ר' יששכר מאיר מקמט את מצחו ומנסה ליישב את הקושיא ומשלא עלתה בידו פונה לר' נח ומבקש את ביאורו על הרמב"ם המוקשה, משאך סיים ר' נח את התשובה לפני ר' יששכר מאיר אורו, תפס ר' נח את ידו וצירפו למעגל, מספר אחד התלמידים מאותם ימים, ריקוד זה באישון ליל על שמחת התורה בהבנת דברי הרמב"ם החדירו בו ובכל התלמידים את חשקת התורה, כי זה היה ר' נח - אהבת תורה אהבה ללא מצרים.

וכי ישיבה זהו בית חרושת שמכניסים חומר גלם בצד אחד ומוציאים מוצר מוגמר מהצד השני

ליבו הרחום והרגיש של הגאון הגדול ר' נח זצ"ל לא עמד לו, ופעפע בו צרה השכינה נוכח ההתבוללות בכלל ישראל, עד שהגה ברוחו הגדולה לפתוח ישיבה לבעלי תשובה, הדבר היה חידוש עד כדי כך שבבואו להיוועץ עם מורו ורבו מרן הגרא"י פינקל זצ"ל על דבר ייסוד ישיבה שכזו, תמה בפניו וכי ישיבה זהו בית חרושת שמכניסים חומר גלם בצד אחד ומוציאים מוצר מוגמר מהצד השני, אולם ר' נח ענה כי חז"ל הלוא גילו לנו שהתורה נקראת ארוסתנו - תורה ציונה לנו משה מורשה קהילת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורסה, א"כ, אמר ר' נח, בישיבה אוכל להראות להם עד כמה התורה מתוקה מדבש והיא ארוסתם האבודה וממילא הם מעצמם ירצו ללמוד תורה, הגיב ר' ליוזר יהודה ואמר - אם אתה מאמין בזה וזוהי דרכך הרי שיצליח'ה דרכך ונתן את ברכתו והסכמתו להקמת הישיבה הראשונה לבעלי תשובה.

אכן המוטו של ר' נח היה להראות את היופי שבתורה, להראות את היופי שב"דישקייט, והיה אומר כי הנקודה המרכזית בקירוב הוא "לתת לשני להבין שהוא מבין בעצמו כמה התורה היא יקרה וחשובה וכמה הוא מצד עצמו רוצה את היופי הזה שבתורה", וכזה היה ר' נח, הוא ראה חי הרגיש והדביק את סביבתו בלהט של אהבת התורה בלהט של אש התורה, והיה מצטט לשון תלמודי (עין סנהדרין עו ב וברש"י ד"ה רוח) "צמאים הם ישראל" כלל ישראל צמא, צמא לתורה, צמא ליראת שמים, צמא למידות טובות, צימאון עצום, אלא שהתאוות מסתירות את הצימאון הגדול, ואם נצליח "לקלף" מעצמנו את המכסה, "נגלה" את הצימאון האדיר שיש בתוכנו להתקרב לאבינו שבשמים ולהתחזק בתורה ויראת שמים.

הגאון רבי נח וינברג זצ"ל היה איש האשכולות הכל היה בו; תורה בשקידתה בעמלה ובשמחתה, תפילה מתוך דבקות עילאית בקב"ה, גמילות חסדים בגוף בנפש ובממון, אמונה אהבת ה', אהבת תורה ואהבת ישראל, את כל אלו לא קיבל במתנה, אלא עמל ויגע יגיעה עצומה, כפי שהעיד על עצמו כי בילדותו התמודד עם עצמו בהתמודדות מורכבת כדי ללמוד ולהתעלות בלימוד התורה, שזה מלמד אותנו את הציטוט הבא מפיו שהיה חוזר תדיר ואומר - "תממש את הכוחות שלך!" ר' נח האמין בכל אחד בכל היכולות שבעולם והיה אומר כי מי שלא מאמין בכך הרי שהינו חסר אמונה בה', לא פחות! זאת משום שהקב"ה הוא ורק הוא נותן את הכוחות וכיוון שהקב"ה הוא "כל יכול" א"כ אם ה' יתן לאדם את הכוחות הרי שהאדם יכול ויכול, ואם חלילה הקב"ה לא יתן לאדם כוח הרי שגם מה שהאדם חושב שהוא יכול, הוא באמת לא יכול, והרי פשוט וברור שאם הקב"ה מצווה אותנו ללמוד יומם ולילה - והגית בו יומם ולילה, הרי שאנחנו יכולים, ואם הקב"ה מצווה אותנו לאהוב כל יהודי - ואהבת לרעך כמוך, הרי שאנחנו יכולים, כך כל המצוות כולם. הרבנית ע"ה שהכירה אותו יותר מכולם, אמרה כי לא ניתן לעמוד על עוצמת ההתמדה וההנאה שהייתה לו בלימוד התורה, ואני בטוחה, הייתה אומרת, כי לא שייך להצליח בכל מה שהוא עשה, וההצלחה הגיעה רק מכוח תורתו, כיוון שהיה כה גדול בתורה, כיוון שהשקיע את כל כוחו כפשוטו, בלימוד התורה, כיוון שכך זכה לקרב כל כך הרבה נפשות לידישקייט.

כל יהודי צריך לשמוח כל יום, לא פחות מאשר אילו היה זוכה במאה מיליון דולר

רבי נח היה אומר שהשמחה שאדם שמח בזכייה בלוטו אינה על כך שיש לו מיליון שטרות... אלא שמעכשיו הוא לא מוגבל יש לו את היכולת לממש את השאיפות שלו, ואם כן, היה אומר ר' נח, כל יהודי צריך לשמוח כל יום, לא פחות מאשר אילו היה זוכה במאה מיליון דולר, שהרי הקב"ה איתנו! וא"כ אנחנו יכולים לממש את השאיפות הטובות שלנו, אלא שאכן עלינו ללמוד מה בדיוק אנחנו רוצים מעצמנו.

והיה חוזר ואומר בלשונו החריפה, "אתה לא עושה "טובה" לאף אחד בזה שאתה לומד ומתפלל ומתקדם בהתמודדות מול היצר הרע ומול כל הפיתויים שמסביב, אלא אך ורק לך עצמך אתה מיטיב" תלמד איך ליהנות מלימוד התורה ותלמד תורה כי זה מהנה אותך, וזו האמת שהתורה מהנה

אם אתה לא נהנה הרי שחסרה לך ההבנה איך ללמוד תורה באמת, כך כל מצווה ומצווה, הרי מצוות תפילין, היה ר' נח מחדד ואומר, הרמב"ם כתב בספר אהבה, הוי אומר שמצווה זו של הנחת תפילין היא מצווה של אהבת ה', אם אנחנו לא מרגישים אהבת ה' בהנחת תפילין, וכי בגלל זה זהו לא מצווה של אהבת ה'?! וודאי שלא, אלא מאי כל מה שחסר לנו הוא ללמוד ולהבין מהי השייכות של הנחת תפילין לאהבת ה' - תפילין זה אות חיבה ושייכות

למלך מלכי המלכים בורא עולמים וכל יצורים, המחשבה הזו בעת הנחת התפילין תחדיר בנו את אהבת ה'.
 כך גם ערך התורה, עד כמה שהתורה תהיה בעיניך ערך עליון המעניקה ללומד כוחות אדירים של שמחה של סיפוק של טעם טוב של חכמה של ידע של הבנה ושל כל מה שאדם צריך בעולם, הרי שתרגיש שהתורה היא מקור הברכה, ונהגה בתורה יומם ולילה. זהו מימוש התכלית שלשמה באנו לעולם.

הוא רצה להמחיש לילדים איך זה נראה שפרעה רץ באמצע הלילה בהיסטריה מוחלטת ומחפש את משה ואהרן, המטרה היתה לתת לילדים את ההרגשה כאילו הם עצמם נמצאים במצרים, מציצים מהחלון ורואים את פרעה מתרוצץ אנה ואנה

הרב שלום יכנס, מספר על דרכי פעילות אביו, איש החינוך 'רבי אלתר' זצ"ל

אליעזר (לייזר) רוט

"בתקופה זו אני שומע כל הזמן דברי תנחומים, ופוגש אנשים שהעריכו מאוד את אבי הכ"מ, מכל מיני זוויות ומכל מיני סיבות", מספר ר' שלום.

"כך למשל סיפר לי יהודי שיש לו ילד כבן שש, שאמר להוריו שהוא מאוד אוהב לשמוע את הסיפורים בדיסקים של 'רבי אלתר'. שאלו אותו למה? והוא השיב להם בחכמה רבה, זה מדהים לראות כמה ילדים חכמים יכולים לתפוס את המציאות לפעמים בצורה טובה יותר מהמבוגרים - השיב הילד שהסיפורים של רבי אלתר הם הכי אמיתיים..."

"כמובן שאבא סיפר לפעמים גם סיפורים שהם לא בדיוק אמיתיים, כדרכם של מספרי סיפורים לילדים, אבל גם אם הסיפור היה בדיוני, המסר שלו הוא אמיתי, והוא מבוסס על רצון אמיתי להשפיע על הילד ערכים טובים ומידות טובות.

"הרב ישכר בארי יבלחט"א, שהיה שותף לעשייה הברוכה של אבא זצ"ל, סיפר לי שהוא היה נכנס מדי פעם בהפסקות לכיתה בה אבא לימד כמחנך בתלמוד תורה 'המסורה', ולא פעם הוא ראה שאבא יושב באמצע הכיתה, או אפילו בקצה הכיתה, על כסא של ילד. פשוט יושב שם ומסתכל על הלוח שממולו או על השולחן שלו עצמו שלידו הוא יושב בזמן השיעורים.

הוא שאל את אבא שלי, למה אתה יושב על כסא של ילדים קטנים

"הוא שאל את אבא שלי, מה פשר הדבר? למה אתה יושב על כסא של ילדים קטנים. יש לך פה כסא נורמלי כמו כל המלומדים, שב במקום שלך.

"השיב לו אבא שמדי פעם הוא הולך בכוונה לשבת על הכסאות של הילדים, כדי לחוות את החוויה שלהם, ולראות איך הוא נראה מהמקום שלהם. מה הם רואים מולם בזמן השיעור, האם השמש מסנוורת מהכיוון הזה? אולי זה מדי קרוב לחלון ויש הסחות דעת מבחוק? האם הלוח מספיק נקי ואפשר לקרוא בקלות את מה שכתוב עליו גם ממרחק כזה, עד כמה זה נוח להם להרים את הראש ולראות את הרבה שמלמד אותם... "אני יושב כאן על הכסא הזה, ולומד הרבה מאוד דברים שלא חשבתי עליהם קודם לכן", הסביר לו אבא..."

ר' שלום מציין שכל המותג של 'רבי אלתר' נוצר בעצם באקראי, בלי שום כוונה מוקדמת...

"אבא שלי אמר לי שהוא בכלל לא תכנן להיות זמר, ובוודאי שלא חשב להקליט קלטות ולערוך הופעות לילדים. הוא היה איש חינוך וכל מעשיו היו מהמטרה הזאת של חינוך הילדים.

"אז איך הוא נקלע לענייני שירה וזמרה? הוא ניסה ללמד את הילדים את סדר

החודשים, ניסן, אייר סיוון וכו'. והוא ראה שזה לא הולך, הילדים מתבלבלים שוב ושוב, אז הוא הדביק את שמות החודשים לניגון מוכר, והתחיל לשיר להם את סדר החודשים בשירה... וראה זה פלא. פתאום אף ילד לא מתבלבל, כולם יודעים בדיוק את סדר החודשים.

"כשהוא הבין שזה עובד, הוא העתיק את השיטה הזאת לעוד נושאים. הלכות חנוכה, סיפור יציאת מצרים. הוא רצה להמחיש לילדים איך זה נראה שפרעה רץ באמצע הלילה בהיסטריה מוחלטת ומחפש את משה ואהרן, ונהנה נולד לו השיר המפורסם 'פרעה בפיג'מה'... המטרה היתה לתת לילדים את ההרגשה כאילו הם עצמם נמצאים במצרים, מציצים מהחלון ורואים את פרעה מתרוצץ אנה ואנה, והם לועגים לו ושרים לו שירים שמשפילים אותו. זה תפס כל כך חזק שאין היום ילד או אפילו מבוגר אחד שלא מכיר את השיר הזה.

ר' חיים זילבר, הבין שיש לו פה אוצר

"אבל אז קרה משהו מעניין. הוא התחיל לקבל פתקים מההורים שטוענים שהילדים שלהם חוזרים הביתה ושרים שירים מעניינים, אבל הם לא מכירים את השירים הללו, ושואלים באיזו קלטת הם נמצאים שיוכלו להשמיע אותם בבית גם לשאר הילדים.

"אבא השיב להם שאין כזאת קלטת, הוא סתם שר את זה לילדים בכיתה, זה לא איזה שיר רשמי עם קלטות מסודרות שיש בחנויות. "אמא של ילד אחד ביקשה שאולי אבא יקליט לה, הוא הסכים. היא שלחה 'ווקמן' עם קלטת ריקה בפנים, המבוגרים בינינו בודאי זוכרים את המכשיר הזה) ובפעם הבאה ששרו בכתה שירים עם הילדים, הוא הקליט, עד מהרה נפוצה השמועה, וביום אחד כבר הגיעו תשעה ילדים עם 'ווקמנים' וקלטות ריקות... אבא שלי היה מתאר איך שהוא הציב את כל הווקמנים בשורה ארוכה, ואז הפעיל את ההקלטה, למי שזוכר איך היו עושים את זה, הוא לחץ עם תשע אצבעות במקביל על כל תשעת הווקמנים... והתחיל לשיר.

"כשהוא ראה שיש לזה ביקוש גדול, ועוד הורים מבקשים. הוא ניגש לחנות של 'גל פז' בגאולה, וביקש שישכפלו את הקלטות הללו, הסכימו, למה לא? והתחילו גם למכור וזה נחטף! אז הוא הקליט עוד כמות של מספר קלטות וזה שוב נחטף, כך כמה פעמים עד שהבעלים, ר' חיים זילבר, הבין שיש לו פה אוצר מתחת לגשר... יהודי אמריקאי נחמד כזה ששר שירים ואנשים מתלהבים... אמר לאבא, למה שתעשה את זה ככה בצורה כזאת פיראטית, בוא ניקח אולפן ונקליט את זה בצורה מסודרת... בתוך זמן קצר, זה יצא לפועל, ומשם והלאה - הכל היסטוריה".

אברהם אברהם

יריעה לדמותו של חד מן קמאי, מגדולי מפרשי התורה, ומשוררי הקודש

החכם רבי אברהם אבן עזרא זצלה"ה

נלב"ע אדר ד'תתקכ"ז

הרה"ג ישי לטר שלי"א

בין גדולי הדורות שצמחו בארץ ספרד, בתור הזהב שלה, בולטת דמותו של רבינו אברהם אבן עזרא ז"ל, שהיה לראש מפרשי התורה בדרך הפשטנית, וגם משורר ופייטן ששיריו הקדושים שגורים בפיות ישראל מאז ועד היום. פירושו לתורה הוא לחם חוקם של גדולי הראשונים כהרמב"ן. ואף אצל ראשוני אשכנז ציטטוהו רבות וביארו את דבריו. הגם שפירושים שונים בחיבוריו עוררו דיון ופולמוס, לא זו מקדושתו, ונחשב הוא אצל כלל ישראל כאחד מן הראשונים שרפי מעלה. ומובא שרבינו החתם סופר אמר דברים מופלאים אודותיו, כפי שהביא נכד החת"ס (חוט המשולש): "בליל שב"ק בבואו לביתו שר [-החת"ס] פרק אשת חיל והשיר צמאה נפשי אשר כתב רבינו אברהם ׳ עזרא ולא זולת, והפליג מאד בשבח השיר צמאה נפשי שהוא עמוק בקבלה, ושבלא ספק רוח הקודש שרתה על הראב"ע כאשר חיברו". ונביא גם את שאמר רבי שמחה בונם מפשיסחא: "איני מבין, איך כתפיו של האבן עזרא עמדו בסבל ויכלו להחזיק מעמד, מגודל היראת שמים שהיה בו" (שפתי צדיק תצוה יט).

תקופת ספרד, שם חי כחמישים שנה, השתלם בתורה וחכמה והתרוועע עם רבי יהודה הלוי² וחכמים נוספים.

התקופה השניה - ימי נדודיו. וזו מתחלקת לשלושה פרקים:

הפרק הראשון תקופת איטליה כאשר עזב את ספרד ונדד לארץ איטליה. הסיבה ליציאתו את ספרד לא ברורה, ויתכן שהיה זה מפני פרעות המוסלמים הקנאים שנקראו "אלמווחדין". וכך כתב בהקדמת פירושו למגילת איכה: ואני אברהם בר מאיר מארץ מרחקים הוציאני מארץ ספרד חמת המצוקים וספרי אלו בגלותי היו בידי מחזיקים ויורוני לבאר ספרים בטעמים מנופת מתוקים

לך לך מארצך

באיטליה כתב את פירושו ה'קצר' לתורה, וכן לספרי הנ"ך (שבחלקם אבדו). עדות

את מסכת חיינו וימי נדודיו מקובל לחלק לשתי תקופות. התקופה הראשונה -

ואלה תולדות אברהם

רבינו אברהם בן מאיר אבן עזרא ז"ל נולד בשנת ד"א תתנ"ב לערך (1092 למניינם) בעיר טודילה שבספרד המוסלמית, היא עיר מולדתו של רבי יהודה הלוי³ ושל הנוסע המפורסם רבי בנימין מטודילה. ונפטר בר"ח אדר ראשון בשנת ד"א תתקכ"ז (1167)

ראב"ע בעצמו איננו מזכיר דבר על משפחתו. יש משערים כי היה נשוי והיו לו חמישה בנים ומביאים ראיה מפירוש לשמות (ב, ב): "והיודע עת ההריון יכול לדעת הלידה, והיודע עת הלידה יכול לדעת עת ההריון. כי דבר מנוסה הוא לקדמונים, וחמש פעמים נסיתיו גם אני וכו". ועכ"פ ידוע שהיה לו בן בשם יצחק שנפטר על פניו, וקשר עליו אביו קינה.

א) ריה"ל וראב"ע חיו בזמן אחד וגדלו בעיר אחת. ראב"ע היה צעיר מריה"ל בכך 15 שנה (ופעמים שמוזכרו בפירושו בברכת המתים). זאת ועוד, שניהם נולדו בטודילה שבסרגוסה המוסלמית ולאחר מכן חיו שניהם בגרנאדה ובקורדובה ואולי גם נדדו יחד לצפון אפריקה. האגדה קושרת את שניהם בקשרי משפחה, לפיה ראב"ע נשא את בתו של ריה"ל או שהם היו בני שתי אחיות.

ב) ראב"ע מביא את דברי ריה"ל פעמים רבות בחיבוריו: "אמר ר' יהודה הלוי הספרדי", "שאלני ר' יהודה הלוי".

יאה עניותא

ראב"ע היה עני מרוד במשך רוב ימי חייו, והתפרנס בדוחק רב מהוראת בניהם של גבירים נדיבים ומחיבור שירים ספרים בעבורם. וכך כותב עליו רבי יוסף שלמה דילמדיגו:

וזאת הבריה/ כל הימים אשר חיה/ היה הולך ומסבב העולם... ולא היה עמו כסף ולא אדומים/ כי זלזלם כל הימים/ כי אם בגדו אשר יחם בו/ ותרמילו אשר בו אצטרולבו¹/ ואביר לב - רוח אלקים בקרבו.

בשיריו קונן ראב"ע על מצבו:

מעיל יש לי והוא כדמות כברה²

לחיטה להנפה או שעורה,

כאוהל אפרשנו ליל באישון

וכוכבי רום ישימון בו מאורה³.

ובשיר מפורסם אחר הוא כותב באירוניה:

לו יהיה גרות סחורת/ לא יאסף שמש עד

מותי

לו אהיה סוחר בתכריכין/ לא יגועו אישים

בכל ימי

אשכים לבית השר אומרים כבר רכב/

אבוא לעת ערב אומרים כבר שכב

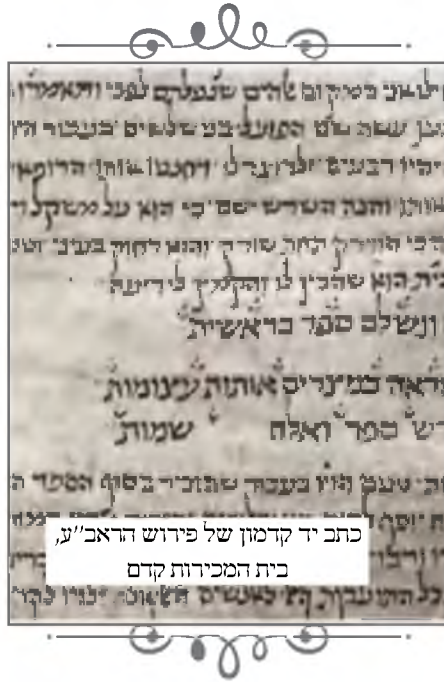
אויה לאיש עני נולד בלי כוכב.

ספרא רבה לאורייתא

ראב"ע כתב חיבורים רבים בנושאים מגוונים ובחכמות שונות, אולם גולת הכותרת של יצירתו היא כמוכן פירושו הגדול לתנ"ך. פירושו מקיף את כל חמשה חומשי תורה (חלקם בשתי מהדורות), חמש מגילות, ישעיהו, תרי עשר, תהלים, איוב ודניאל. הראב"ע מזכיר את פירושו לנביאים ראשונים ומשלי, אך הם לא הגיעו לידינו.

קיימים שלושה פירושים של האבן עזרא לתורה: הפירוש הקצר (על כל התורה), הפירוש הארוך (על בראשית

ומצוקות עניו חלה ונפל למשכב שממנו בקושי קם. בזמן חוליו נדר שיפרש את התורה מחדש והקדיש את פירושו לנדיב ר' משה בן מאיר שסעד אותו בחוליו וסייע בידו להחלים. בעיר רואן חיבר את הפירוש הארוך לספר שמות.

זאת לאחר שסיים לכתוב את הפירוש הארוך לבראשית, ממנו נשארה רק ההקדמה ופירושו לפרשות בראשית ונוח.

הפרק השלישי - אנגליה. לאחר שהייה של כמה שנים בצרפת עקר לאנגליה כשהוא קרוב לגיל שבעים, שם כתב עוד מספר ספרים בנושאים שונים. אין מידע מדויק היכן נפטר ראב"ע. יש מסורות המייחסות את מקום קבורתו לכפר כאבול שבגליל במערת קבורה ידועה. ויש הטוענים כי נפטר באנגליה. בסוף אחד מכתבי היד של פירושו לתורה בזה הלשון: "ביום שני בר"ח אדר הראשון תתקד"ד נפטר החכם ר' אברהם אבן עזרא לעולמו זצוק"ל והוא בן חמש שנים ושבעים שנה, ושם סימן לעצמו כשנפטר: ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרון אף ה".

לכך נמצאה בפתחת פירושו לספר קהלת, שם תיאר את עקירתו מארץ מולדתו:

ומארצו נפרד

אשר היא בספרד

ואל רומי ירד

בנפש נבהלת.

בפרק השני לנדודיו עבר מאיטליה לצרפת, שם שהה מספר שנים בפרובנס שבדרום צרפת.

כשהיה בדרום צרפת שמע ראב"ע על חורבן קהילות היהודים בצפון אפריקה ובספרד המוסלמית בידי צבא האלמואחדין (קבוצה מוסלמית קנאית). חלק מהיהודים נטבחו, אחרים נאנסו לשמד או נישבו ונמכרו לעבדות. ראב"ע קונן עליהם בשירו "אהה ירד עלי ספרד רע מן השמים".

לאחר זמן מה עבר לצפון צרפת, למקום מושבם של בעלי התוספות (שם הכיר את רבינו תם, כדלהלן).

מחמת שהותו בארצות שונות אחרי שיצא מספרד, נתכנה "רבי אברהם בן עזרא הספרדי", שכך היו מכנים בארצות אירופה מי שהגיע מספרד.

מאיר עיני חכמים

רבי ידעיה הבדרשי בעל ה'בחינת עולם' מתאר באגרת אל הרשב"א, את שמחתם של אנשי פרובנס לקראת בואו של הראב"ע אליהם: "ובסופם הגיע החכם הגדול ראב"ע הנודע בשערים והוא העולה על כל הנזכרים בהבנת האמתות והשקידה על דלתי החכמה והרחקת שבושי האמונות בכתובי התורה וספורי הנביאים, ואבותינו ספרו לנו שמחת גדולי ארץ הזאת חסידים ורבנים לקראתו בעבור עליהם, הוא החל לפקוח עינים בגלילותינו וחבר להם פירוש התורה והנביאים..."

בסוף תקופה זו, חלש מקשיי מסעותיו

(ג) כלי אסטרונומי.

(ד) מחורר ובלוי.

(ה) שהכוכבים נראים דרך קרעי המעיל.

הראב"ע יהיה לי תוכחת מגולה ואהבה מסותרה".

יש שכתבו שעיקר בקיאותו היתה בתנ"ך, אמנם מהעובדה שרבינו תם גדול בעלי התוס' העריצו והיה עמו בקשר של תורה, נראה מכך שהיה גדול גם בתלמוד. כמו כן יצויין שהר"ר זכריה בן סרוק ממגורשי ספרד כתב בהקדמתו לפירוש מגילת אסתר שראה חידושי הראב"ע למסכת קידושין והם בתכלית הדקות והאימות. דבריו הובאו בשם הגדולים להחיד"א בערך הראב"ע.

הלילה הולך אחר היום!

את חרדתו הרבה לפירוש שנוגד את מסורת ההלכה, אנו רואים בחיבורו האחרון "אגרת השבת", שכתב בהיותו באנגליה, בה הוא תוקף ומבטל פרשן שטען שהלילה הולך אחר היום לענין שמירת השבת, כבר בפירושו לתורה על ספר שמות (טז, כה) מזכיר האבן עזרא את אותם חסרי אמונה שהשתבשו ואמרו כי חייב אדם לשמור יום השבת והלילה הבא אחריו. בחיבורו אגרת השבת הוא מרחיב את היריעה ומספר על חזון שהיה לו, בו המלאך טוען כנגדו על שיש בביתו ספר שכתובה בו טעות זו, ועליו לפרסם שאין הדבר כן:

"אני שבת"

"ויהי בשנת ארבעת אלפים ותשע מאות ותשע עשרה בחצי ליל שבת בארבעה עשר יום לחדש טבת, ואני אברהם הספרדי, הנקרא "אבן עזרא", הייתי בעיר אחת מערי האי הנקרא "קצה הארץ" (-אנגליה), שהוא בגבול

מובא פירוש לשניים מהסודות הרבים שראב"ע טמן בפירושו.

רבנו בחיי בספרו כד הקמח (ערך פורים) כתב שפירושו על מגילת אסתר הוא הנכון מכל הפירושים שנעשו במגילה זו¹. כמו כן מובאים פירושו לרוב בספרי רבותינו בעל התוס' עה"ת: מושב זקנים, פענח רזא, דעת זקנים ועוד, שאף נושאים ונותנים בדבריו.

תוכחת מגולה ואהבה מסותרה

הרמב"ן בפירושו לתורה מרבה להביא הרמב"ן מדברי הראב"ע, פעמים מסכים לפירושו ופעמים אינו מסכים ולעתים אף מתפלמס עמו ומבקרו בחריפות. בפירושו על התורה ואיוב מזכיר הרמב"ן את הראב"ע מעל 300 פעם.

ושמות, מכונה לעיתים 'השיטה האחרת') והפירוש שנכתב מפיו ע"י תלמידו (לפרשת וישלח ווישב).

הרא"ם (בראשית מא, ב) מכנה אותו "החכם רבי אברהם אבן עזרא שהוא ראש הפשטנים". בפירושו הוא מתמקד בפירוש עומק הפשט תוך מחויבות גמורה לדינים וההלכות שקיבלו חז"ל. את פירושי הקראים הוא מבטל ומגנה² תוך שימוש בלשון מושחתת³. וידוע שהראב"ע דרכו לפרש הכתובים לפי פשוטם מלבד דרשת חז"ל וכפי שרואה כל הלומד ברמב"ן. וידוע שכן היתה דרכו של הרשב"ם, וכן האור החיים בפירושו עה"ת וכמו שכתב בהקדמתו, ועוד.

פירושו נחשב מאד בעיני רבותינו

ציון קברו לפי מסורת רווחת - ככאכול שבגליל

הראשונים והאחרונים⁴, הגם שישנם מקומות שלא הסכימו לדבריו. בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ד"פ תקיג-ד) מתוכם דוחה הרמב"ן בערך 150 יחס זה בא לידי ביטוי במה שכתב בהקדמתו לפירוש התורה: "עם

1) את שמו של ענן הקראי דורש לגנאי (הארוך שמות לז, כא) "אמר ענן ימחה שמו כענן".

2) על הפסוק "וכי יגוף שור איש את שור רעהו (שמות כא, לה) מביא את פירושו של הקראי 'בן זוטא' ומלעיג עליו: "אמר בן זוטא כי 'רעהו' - תואר לשור, ולא ראה כי 'שור איש' סמוך הוא, וכן הוא 'שור רעהו', ואין לשור רַע רק בן זוטא לבדו".

3) באגרת המייוחסת לרמב"ם (קובץ אגרות לרמב"ם לפסיה תרי"ט) כתב דברי שבח נלהבים על הראב"ע ופירושו: "הנכון הוא מה שביאר בו החכם רבי אברהם אבן עזרא זצ"ל, נאמר לי עליו שהוא חיבר בפירוש התורה וגלה בו סודות עמוקות ועצומות לא יבינם אלא מי שהוא במדרגתו... ולא תטרוד שכלך אלא בפירושו וחבוריו וספריו, כי הם טובים מאוד... כי הוא היה כמו אברהם אבינו ע"ה ברוח... כי החכם הזה לא היה מתפחד משום אדם, ולא היה נושא פנים לשום בריה".

4) אמנם עלינו לציין כי רבים פקפקו ביחס מכתב זה לרמב"ם, ביניהם המהרש"ל בהקדמת היש"ש, והיעב"ץ במטפחת ספרים.

ט) בהקדמתו לאסתר כ' הראב"ע: "נאום אברהם הספרדי / הואלתי לפרש המגלה בכל מאד / פסוק אחר פסוק כפי אשר תשיג ידי / ויודע סודי / הוא יהיה עמדי".

י) המעשה הוזכר גם בדברי האור החיים עה"ת (ויקרא יט, ג) "ושמעתי גם ראיתי כתוב מעשה שבימי ראב"ע עמד טועה אחד וכתב בראיות כי יום שבת יקדים בו היום ואחר כך הלילה ונתגלה הדבר להרב על ידי נס וסתר מועצותיו וכו' דרשו מעל ספרו".

הקרובים גם הרחוקים, גם החיים גם המתים. והמאמין בפירוש הקשה הזה ינקום ה' נקמת השבת ממנו. והקורא אותו בקול גדול תדבק לשונו לחכו. גם הסופר הכותב אותו בפירוש התורה זרועו יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה.

נושאי כלי אברהם

פירושו של הראב"ע קשה להבנה, הן מפאת הלשון הכבד והחידתי, והן מפני הרעיונות העמוקים ועניני הדקדוק הסבוכים, וכתוצאה מכך במשך הדורות נכתב סביב פירושו למעלה מחמישים ביאורים!

ספרד וצרפת נפגשו

כשהגיע ראב"ע במהלך נדודיו לצפון צרפת, בא במגע עם בעלי התוספות. אף שדומה שאין לתאר שוני וחילוק בין דרכי הלימוד כמו בין שני בתי מדרשות אלה, נוצר קשר בין ראב"ע לבעלי התוספות (בפרט עם ר"ת כדלהלן). הדבר בא לידי ביטוי במה שהביאוהו התוס' במסכת ר"ה יג, א ד"ה דאקריבו.

"הקשה ר' אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח היינו ט"ו בניסן וכו'. והשיב לו"א ר"ת וכו'".

וכן הביאוהו במסכת קידושין דף ל"ז.

גם בתוס' תענית (כ, ב) רואים אנו כי לבעלי התוס' היתה היכרות עם הראב"ד, ומביאים את שמו כדוגמה לגבי המושג 'שם משפחה' - "כגון רבי אברהם אבן עזרא שכל בני משפחתו היו נקראים כך".

וכן מצאנו חליפת שירים בין שני אישים דגולים אלה מתוך הערצה הדדית. רבנו תם שלח אל הראב"ע שירי כבוד ותהילה, שירים שקולים ומחורזים במשקל הספרדי. ראב"ע הופתע מכך שחכם צרפתי שולח ידו בשירה ספרדית, וכותב לו בצחות:

ומי הביא לצרפתי בבית שיי
ועבר זר מקום קדש ורמס

התורה עם אויבי השבת. ולא תשא פני איש".

ואיקץ, ותתפעם רוחי עלי, ונפשי נבהלה מאד. ואקום, וחמתי בערה בי. ואלבש בגדי וארחץ ידי, ואוציא חוצה הספרים אל אור הלכנה. והנה שם כתוב פירוש "ויהי ערב ויהי בקר" (בראשית א ה), והוא אומר: "כאשר היה בקר יום שני אז עלה יום אחד שלם, כי הלילה הולך

אחר היום". וכמעט קט קרעתי בגדי, וגם קרעתי זה הפירוש, כי אמרתי: "טוב לחלל שבת אחת ולא יחללו ישראל שבתות הרבה, אם יראו זה הפירוש הרע. גם נהיה כלנו ללעג ולקלס בעיני הערלים". ואתאפק בעבור כבוד השבת.

ואדור נדר אם אתן שנת לעיני אחר צאת יום הקדש עד אכתוב אגרת ארוכה לבאר מתי ראשית יום התורה, להרים מכשול ולהסיר פח ומוקש. כי כל ישראל, הפרושים גם כל הצדוקים עמהם, יודעים כי לא נכתבה פרשת בראשית, מעשה ה' בכל יום, רק בעבור שידעו שומרי התורה איך ישמרו השבת. שישבתו כאשר שבת השם הנכבד, לספור ימי השבוע. והנה אם היה סוף יום הששי בקר יום השביעי, היה לנו לשמור הלילה הבא. והנה זה הפירוש מתעה כל ישראל, במזרח ובמערב, גם

השביעי מגבולות הארץ הנושבת. ואני הייתי ישן ושנתי ערבה לי. ואראה בחלום והנה עומד לנגדי כמראה גבר ובידו אגרת חתומה. ויען ויאמר אלי: "קח זאת האגרת ששלחה אליך השבת". ואקוד ואשתחוה לה' ואברך את השם אשר נתנה לנו, אשר כבדני זה הכבוד. ואתפשנה בשתי ידי, וידי נטפו מר, ואקראנה ותהי בפי כדבש למתוק. אך בקראי הטורים האחרונים חם לבי בקרבי וכמעט יצאה נפשי. ואשאל את העומד לנגדי: "מה פשעי ומה חטאתי? כי מהיום שידעתי את השם הנכבד אשר בראני, ולמדתי מצותיו, לעולם אהבתי את השבת. ובטרם בואה הייתי יוצא לקראתה בכל לב. גם הייתי בצאתה משלח אותה בשמחה ובשירים. ומי בכל עבדיה כמוני נאמן? ומדוע שלחה אלי זאת האגרת?" והיא זאת (הבאנו חלקה):

"אני שבת, עטרת דת יקרים, רביעית בעשרת הדברים.

ובין השם ובין בניו אני אות ברית עולם לכל דורות ודורות.

ובי כל מעשיו כלה אלהים, וכן כתוב בקראשית הספרים.

ולא ירד ביום שבת אפי מן המעון אהיה מופת להורים.

אני ענג לחיים על אדמה, ומרגיע לעם שכני קברים.

אני חדות זכרים גם נקבות, וששים בי זקנים עם נערים.

ולא יתאבלו בי האבלים, ובי לא יספדו על מות ישרים.

בזקנתך שגנה נמצאה בק אשר הובאו אלי ביתך ספרים,

ושם כתוב לחלל ליל שביעי. ואיך תקשה ולא תדור נדרים,

לחבר אגרות דרך אמונה ותשליחם אלי כל העברים".

ויען ויאמר אלי ציר השבת: "הגד הוגד לה אשר הביאו תלמידך אתמול אל ביתך ספרים פירושי התורה, ושם כתוב לחלל את השבת. ואתה תאזור מתניך בעבור כבוד השבת להלחם מלחמת

יא (משמע בר"ה שראב"ע ור"ת נפגשו פנים אל פנים ושוחחו בדברי תורה.

אבי עזרי ישיבוהו סעפיו

אשר נתן ידידו בין אגפיו

אני עבד לאברהם למקנה

ואקדה ואשתחזה לאפיו...

ושבו השיבו ראב"ע בהתבטלות:

הנכון על אביר עם אל ורועם

להשפיל ראש במכתב אל בזוי עם

וחלילה למלאך האלהים

אשר יקוד וישתחזה לבלעם...

וכל בעלי השיר באותם דורות בספרד היו רגילים החכמים לשלוח ידם בשיר, כפי משקל מוקפד ומדוקדק. גם קדושי עליון כרבי יהודה הלוי, ראב"ע, ועוד, כתבו גם שירי חול, ויש לדעת

כי כפי שהיה מקובל באותם ימים שירים כאלה עשויים להתחבר לצורך הפרנסה, כאשר עשירים הזמינו שירים אצל חכמים תמורת תשלום ותמיכה.

אמנם השירים שקנו שבייתה לדורות, היו כמובן שירי הקודש של חכמי ספרד המלאים דבקות בהש"ת שטעמם לא נמר במשך מאות רבות של שנים, והם מפארים את נעימת בתי הכנסיות וזמירת שולחנות השבת.

המבדיל בין ישראל לעמים

באחד משיריו מתאר אברהם אבן עזרא את ההבדלים בין העמים - כפי שהם באים לידי ביטוי בתרבותם, בשיריהם. אבן עזרא מתאר את הנושאים השונים שבהם עוסקים השירים של כל עם, ואת יקרתם של בני ישראל עם הקודש. הַשְּׁמַעְאִלִים - שִׁירֵיהֶם בְּאֶהָבִים וְעִגְבִּים וְהָאֲדוּמִים - בְּמִלְחָמוֹת וּנְקָמוֹת וְהַיְיָנִים - בְּחֻמּוֹת וּמְזִימוֹת וְהַהוֹדִיִּים - בְּמִשְׁלִים וְחִידוֹת וְהַיִּשְׂרָאֵלִים - בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת לַה' צָבֹאוֹת!

יב (בשור"ק.

יג) יש המייחסים אותו לר' יהודה הלוי, אך הייחוס לראב"ע מבוסס יותר.

כן מובא כי רבי פנחס מקוריץ חיבב עד מאד פירושי האבן עזרא... והיה זהיר מאד לזמר בזמירות דשב"ק את הזמר מהאבן עזרא 'כי אשמרה שבת' (אלף כתב אות תפ"א).

"ריקי מוח יתמהו"

לסיום נביא מפירושו (שמות לא, יח) קטע מופלא שבו מגלה הראב"ע טפח מלבו הגדול, והיו משתעשעים בעלי המוסר בדברים נשגבים אלה (עי' עלי שור ח"ב עמ' סב).

"ריקי מוח יתמהו, מה עשה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה. ולא ידעו אם יעמוד שם עם השם כמספר הזה. וכפל כפלו שנים. לא יוכל לדעת חלק מאלף ממעשי השם ודרכיו וסוד כל המצוות שצוהו, כי יחשבו כי המעשה העיקר. ואיננו רק הלבב והמעשה והלבב והלשון להרגיל. וכן כתוב בפ"ך ובלבבך לעשותו. וקדמונינו אמרו רחמנא לבא בעי.

ושרש כל המצוות עד שיאהב את השם בכל נפשו וידבק בו, וזה לא יהיה שלם אם לא יכיר מעשי השם בעליונים ובשפלים וידע דרכיו. וככה אמר הנביא כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי אז יתברר לו כי השם עושה חסד משפט וצדקה בארץ ולא יוכל לדעת השם, אם לא ידע נפשו ונשמתו וגופו, כי כל מי שלא ידע מהות נפשו חכמת מה לו. והנה משה שהתנבא ארבעים שנה במדבר ועמד בסודות רבות שגלה לו השם בהר סיני, והוא אמר לפני מותו אתה החלות להראות את עבדך את גדלך והנה עתה החל והראה לו גדולת השם. וזהו אמת כי לגדולתו אין חקר."

בך חשקי ואהבתי

ראב"ע חיבר פיוטים סליחות ומזמורים רבים. אחד החכמים מנה כמאה וחמשים פיוטים המפוזרים במחזורים שונים, כולם כתובים בלשון קלה וצחה. ראב"ע התנגד לפיוטים הקשים להבנה, וידועים דבריו בפירושו לקהלת בהם הוא מתנגד לפיוטי הקליר המורכבים והקשים.

משיריו ופיוטיו של ראב"ע יש כמה מפורסמים מאד ושגורים בפי עם ישראל עד היום. כגון:

לך ק-לי תשוקתי, הוא הפיוט המרטיט המתנגן ברוב דביקות ע"י קהילות הספרדים בכניסת יום הכיפורים, פיוט זה מיוחס לראב"ע¹. להלן חלקו הראשון:

לָךְ אֶ-לֵי תִשׁוּקָתִי בְּךָ חֻשְׁקִי וְאַהֲבָתִי
 לָךְ לִבִּי וְכִלְיוֹתִי לָךְ רוּחִי וְנִשְׁמָתִי
 לָךְ יָדַי לָךְ רַגְלֵי וְכַמָּה הִיא תְּכוּנָתִי
 לָךְ עֵצְמִי לָךְ דָּמִי וְעוֹרִי עִם גִּוְהָתִי
 לָךְ עֵינַי וְרַעְיוֹנֵי וְצוּרָתִי וְתַבְּנִיטִי
 לָךְ רוּחִי לָךְ כֹּחִי וּמִבְּטָחִי וְתַקְוָתִי
 לָךְ לִבִּי וְדָם חֲלָבִי כְּשֶׁה אֶקְרִיב וְעוֹלָתִי
 לָךְ יַחֲדִיד בְּלֵי שְׁנֵי לָךְ תּוֹדָה יַחֲדִידִי

צמאה נפשי לאלוקים

בכל קובץ של זמירות שבת מופיעים שני מזמורים של ראב"ע:

כי אשמרה שבת ק-ל ישמרני...

צמאה נפשי לאלקים לבי ובשרי ירננו אל ק-ל חי¹...

ומובא שרבינו החתם סופר אמר דברים מופלאים אודות השיר 'צמאה נפשי', וכך כתב נכדו (חוט המשולש):

בליל שב"ק בבואו לביתו שר [-החת"ס] פרק אשת חיל והשיר צמאה נפשי אשר כתב רבינו אברהם ן' עזרא ולא זולת, והפליג מאד בשבח השיר צמאה נפשי שהוא עמוק בקבלה, ושבלא ספק רוח הקודש שרתה על הראב"ע כאשר חיברו.

יד) פיוט זה לאמיתו של דבר נתחבר כ'רשות' לתפילת נשמת (וכן עשו פייטנים רבים נוספים כריה"ל ועוד), וכפי שמסתיים הפיוט: "אקוד על אפי ואפרוש לך כפי עת כי אפתח פי בנשמת כל חי".

חזרת שלישיית בסדרה!!! החזרת שתגלה בה את עצמך.

את הדרך לעבודת ה' מתוך חיבור פנימי וחוויה
אמיתית. ללמוד את עצמך ואת דרכי היצר, לשמוח
באמת בעבודת ה' ובפרט בימי הפורים.

...זידע למסור ועדים
שמביא אהבת תורה
ויראת שמים... והוא
בעצמו ספג בתורה
ויראת שמים מהמקורות
המקובלים, והיסודות
הם אותם היסודות, רק
שצריכים לדעת איך
להוריד אותם, והוא
השכיל בצורה טובה
לחבר ולהוריד הדברים
... (מתוך הסכמת הגר"י
איכנשטיין שליט"א)

לפרטים – 0533161385 efratbroner@gmail.com
ניתן להשיג במכירות הספרים בבתי הכנסת של י.
בלוי בשבוע הקרוב (פרשת ויקרא).

מאת הגה"צ רבי דוד ברונר זצוק"ל מנהל רוחני
בישיבת נתיבות חכמה.

ספריו החדשים של
הרב **מרדכי דוד נויגרשל שליט"א**
**מחשבות
והשקפות**

על פרשיות התורה, מועדים ואקטואליה

ב
כרכים

כרך א: על פרשיות התורה
כרך ב: על מועדים ואקטואליה

מאמרי מחשבה מקיפים
במגוון רחב של נושאים
ביסודות האמונה וההשקפה
כולל סדרת מאמרים מקיפה
על סדר פרשיות התורה ומעגל השנה.

בריאת העולם • תורה ומדע • עבודת ה'
משמעות למוד תורה • שבת ומועדים
משמעות היסורים • פסיכולוגיה.

מבט לאקטואליה בדרך התורה:
אסון מירון • מלחמת שמחת תורה

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות או בטלפון: 02-5816573

י"ל ע"י צוף הוצאה לאור 02-6504055 | הפצה: קולמוס 072-2441670

במה חייב אדם במסירות למצוות?

יומא טבא לרבנן

יצא לאור הספר

בכל מאדך

מקיף את כל נושא חובת
המסירות למצוות בהלכה עם ביאורים ועיונים

מפי הרב הגאון רבי
אברהם אבידן (זמל)
זצ"ל
בעמח"ס "אהבת צדקה"

ניתן להשיג גם בטל': 052-7134401

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722.441670

02.970.7087
k0722441670@gmail.com
kulmus-books.co.il

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

הופיע בהוצאה מחודשת
הספר

אורה ושמחה

פורים

להבין ולהשכיל בענייני
של יום הפורים,
מאמרים וניצוצי שמחה
המאירים ומרועמים
את נפש הקורא בשוגב
מהות הנס ומצוות היום
מרבנו מאור
עינינו רבי
שמואל יעקב
בורנשטיין
דצללה"ה
היוצא כעת במהדורה
חדשה ומפוארת עם
הוספות רבות לשמחת
לב מבקשי דעת

לפרטים: 052-7665915 • 050-4111275
ניתן להשיג בחנויות המובחרות • הפצה ראשית משנת הספר 050-4123114

לקיים את הימים האלה בזמניהם

הודעה חשובה ומשמחת לשוחרי התורה והמדקדקים בהלכה
בעצה יתקיים שיעור הלכתי מרתק ומיוחד

ע"י תלמידו המובהק אשר יצק מים על ידו הרה"ג ר' יצחק דרזי שליט"א מחבר הספר הנפלא "שבות יצחק"

בן עיר שהלך לכרך ובן כרך שהלך לעיר | תושב בני ברק ששבת בירושלים בשבת זכור שחל ביום י"ג ורוצה לשוב לביתו במוצאי שבת - האם יכול לקרוא מגילה בירושלים | בן ירושלים שרוצה לצאת לבני ברק בליל י"ד האם יכול לשוב לביתו בירושלים | האם יכולים להיכנס בדרך לקרית יערים ולשוב שם מגילה | החוצה את קו התאריך למקום המוקדם ביממה אחת, האם מתחייב שוב במצוות היום, לעניין קריאת מגילה אכילת מצה, קידוש והבדלה - במשנת מרנן פוסקי הדור הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל והגרי"ש אלישיב זצוק"ל | עובדות והנהגות בדיני משלוח מנות ומתנות לאביונים

השיעור יתקיים אי"ה ביום חמישי פרשת פקודי ד' אדר ב' תשפ"ד
בין השעות 2:00 - 3:00 בצהריים
בביהמ"ד פינסק קרלין רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

שמעו ותחי נפשכם

נ.ב. חדש! ניתן לקבל תזכורת על השיעור מידי יום חמישי בשעות הבוקר - ההרשמה בקו השיעורים 02-5377085 שלוחה מס 9

מגוון שיעורים נפלאים בהלכה הממתינים לנדבת ליבם של תומכי התורה
אם אין קמח אין תורה. עלויות השיעורים גבוהות והם מתקיימים רק מכוח התרומות שלכם
חייגו עכשיו וטלו חלק בהוצאות השיעורים: הרב חיים וכסלר 053-312-6004

ניתן להאזין לשיעור זה ולכל השיעורים המתקיימים ע"י מכון הילכתא בקו השיעורים בטלפון מס 02-537-70-85 שלוחה 1
כל השיעורים עולים לקו מס שעות לאחר סיום השיעור
כמרב ניתן להאזין ב"אוצר השיעורים" בטלפון מס 02-302-4201 שלוחה 5 ניתן להקיש * כדי לעבור לשיעור קודם

עיניך תהזינה מישרים

כתובת המייל לשליחת תמונות - osef900@gmail.com

הכנסת ספר תורה

להיכל הישיבה הגדולה 'עטרת שלמה' בראשון לציון

ראש הישיבה
הגאון הגדול רח"מ אוזבנר שליט"א

ראש הישיבה
הגאון הגדול ר"ח פיינשטיין שליט"א

הגאון הגדול רבי צבי וובר שליט"א
נושא דברים בסעודת המצוה

ראש הישיבה הגרש"ב סורוצקין שליט"א
נושא דברים בסעודת המצוה

הבחורים כריקודים בהיכל הישיבה.

מפעילות הלכתא-

להחדרת ההלכה בחיי המעשה

הג"ר שמעון ברוך דולינגר שליט"א כשיעור מיוחד
בענייני כשרות המצות וכליווי מצגת

הגאון הגדול רבי אהרן דוד דונר שליט"א גאב"ד לונדון
כביקור בבית מדרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.

התרגשות עזה בעולם התורה והישיבות
עם הולדת הבן לראש ישיבת היכל התורה
הגאון הגדול רבי צבי קושלבסקי שליט"א.

מחזיק לראשונה את בנו הנולד לו במזל-טוב

מתברך מפי פוסק הדור מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א לאחר הלידה

עם בני ישיבתו לאחר ההודעה המשמחת

פורים - קבלת התורה מאהבה

פורים

הליכות והנהגות

פסקים, הידורים, אזהרות
והנהגות
ממשנתו של מרן
הגר"מ שטרנבוך שליט"א

פורים

תורת האגרת

ספר מקיף על הלכות והנהגות
כתיבת המגילה
מאת הגאון
רבי יודיה מרגולין שליט"א

פורים

בצל ידי

מאמרי דעת
עמוקים
מאת הגאון
רבי אליעזר משה באר שליט"א

פורים
ופסח

הליכות מועד

ספריו הנודעים
להלכה ולמעשה
של הגאון
רבי אופיר מלכא שליט"א

מועדים
ב"כ

אזמרה לשמן

תשובות ופסקי
הלכה למעשה
מאת הגאון
רבי עמרם פריד שליט"א

פסח

קובץ ברכת אברהם

על סדר הגדה של פסח כולל
חידושים מכתב-יד
מאת הגאון האדיר
רבי אברהם ארלונגר זצ"ל

פסח

בעקבי ההגדה

ביאורי ההגדה מתורת הראשונים
ומאמרי חז"ל
משיעורי מרן
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

פסח

בעקבי המגילות

לקחים מלאי הארת פנים מתוך
מגילת ההסתר
משיעורי מרן
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?

בצוף הוצאה לאור, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לחוצאה המוגמרת המושלמת